

Exodus cap. XI.

Exodus cap. VII

Exodus cap. VII.

Exodus cap. X

Exodus cap. VIII.

Exodus cap. X.

Exodus cap. VIII.

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS Partiti.

Auctore

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV presbytero, SACRAE THEOLOGIAE Doctore, & in Academiâ GRAETIENSI S.S. Professore.

Tomus Primus.

NVNC SECVNDIS CVRIS AVCTIOR longè, additionibus multis passim insertis: correctior quoq; mendis sublatis.

MOGVNTIAE,
Apud IOANNEM ALBINVM.
ANNO M.D.CIII.
Cum gratia & priuil. Caes. Maiest. ad annos viginti.

Exodus cap. VIIII.

Exodus cap. VIIII.

Exodus cap. VIIII.

Exodus cap. VIII

SERENISSIMO
PRINCIPI ERNESTO, ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. MP. PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO

& Principi Electori: Episcopo Leodiensi, Administratori Monasteriensi, Hildeshiemensi, Frisingensi, & Stabulensi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriusque Bauariæ, Angariæ, Westphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontensi: Comiti Lossensi, Longiensi, Hornensi, &c.
Bonorum & litteratorum Patrono.

MARTINVS DELRIO SOCIET. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

VNIVERSAE MAGIAE; quæ diuinæ humanæq; sapientiæ pars magis, vt abdita, sic erui digna; DISQVISITIONES; lucubrationem arduam & multiplicem (PRINCEPS SERENISS.) humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium subire; sed, quia subeundum alicuius, eum elegi, qui posset iudicare. Non TVTELAM magis, quàm CENSVRAM amo: naturâ & vsu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quàm ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci PRINCIPES; ad ingenij acrimoniam, & iudicij præstantiam; multam lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc; SECRETORVM NATVRAE diuturnam experientiam, sollerter prudenterque adiunxisti. Quâ diligentiâ consecutus es, vt intermissam à REGIBVS, tot iam sæculis, philosophandi consuetudinem, REGALI dignam solio, reuocaris; & illorum laudatissimorum PRINCIPVM; quorum, dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitque memoria; cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui REGVM olim potentissimi & sapientissimi, MAGI vocabantur. Vulgari studium cæptum, & proinde cũ nomine res vilescere: quia pro SAPIENTIA superstitionem Malus ille supposuit. Pestis ista, propter adnatam hominibus sciendi cupidinem, breui se per orbem totum diffudit. sic falsa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cælestibus obtinuere. Ita quod summæ necessitatis erat, paris sagacitatis, & industriæ operosissimæ factum; saluâ semente bonâ, venenatas herbas secernere, & euellere. Vidi, & indolui, &, multis probantibus, conatus sum morbo medicinam facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obiicere. Laboris specimen edo, & ferculorum quendã prægustum; de sex libris iam adfectis & conscriptis duos; quia, per Nundinarum

tempus imminens, & varias eorum, sine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Historiarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, quâ bile, quâ felle nauseanti stomacho, cōsulerem. Sed quis Apicius adeò diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENIS.) quod probum & sanum est, fuerit; securus sinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim VIRTVS sibi comites MVSAS amat iungere; & scriptioni fauent, quorum scriptione gesta non indigna. Plus aliis nimiò fuisset, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præstare; tibi hæc simul omnia parum visa. Non contentus IMPERATORIO & REGALI genere; cui nullum se meritò, siue antiquitate, siue splendore antepo suerit; quod alienæ magis, quàm propriæ virtutis indiciū esse scires: non Ecclesiasticis tot tiaris, quibus certè nulli nisi PASTORVM PASTORI secundus es; quæ possunt indignis contingere: non ditione latissimâ & copiosissimâ; quæ ad ocium aliis illecebræ foret; addidisti multa BELLO fortiter & fæliciter gesta, & seditiones periculosas celerrimè compressas, & inclyta PACIS decora, summâ cum Eburonum ceterorumq́ subditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui sibi gaudent, seque ERNESTO Principe fælices ducunt; & quot NESTORI tribuuntur, tot annos, vel de suis ademptos, precantur PATRIAE PATRI. Præterea sic te totum CATHOLICAE fidei, & columnæ veritatis ECCLESIAE ROMANAE commodis impendis; vt in illâ Aquilonari plagâ, PROCVBITOR, MVRVS, & SPECVLA delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priscâ religione tot tam acres contentiones suscepit, & susceptas constantiùs sustinuit? quis industriosior hostiū insidias deprehendere, & deprehensis obuiam ire, & consilia conatusque impiorum disturbare? Demum, quod (meâ quidem sententiâ) rari exempli est, & multis Principibus inuidendi; tot curis districtus, inuenis quod studiis SAPIENTIÆ tempus impendas; cuius si quam horulam his meis legendis dare dignum duces, spero non vndecunque displicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id saltem à SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FAELICI GENIO consequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud verissimum deprehendam; Idem benefactū loco in quo ponas, nimiùm interesse. « *Nimirum quia, quod malis impensum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec esse non gratissimum atque ratissimum.*

LOVANII, VII. ID. MART. CIƆ. IƆ. XCIX.

IN R. V.

IN R. V.

MARTINI DELRII
DISQVISITIONES
MAGICAS,

Iusti LipsI Carmen.

C*Vius doctum opus hoc? quod ima, summa*
Pennâ permeat, & sagace mente
Sagas & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosque Colchi,
Infames malè cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusiique
Peccastis, genus improbum salaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hîc pura & liquida omnia; hîc venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

)(3 IN EAS.

IN EASDEM

PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse præualere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE saxa, consciosque COLCHICOS,
IBERIAM, tuumque TAVRE verticem:
Vbi ista, post MAGIA, floruit prius
Agrestis herba; nam PROMETHEI in iugo
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
ZARATE Mede, letiferque DARDANE,
Tibi hæc fuisse & esse cognitissima
Ait MAGIA; postumâ ex origine,
Tuâ exiisse dicit è prosapiâ,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tulisse, læuâ siue dexterâ
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS.
Sibi esse facta, cùm veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed hæc priùs fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, seque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, atque APOLLO DELRII.

HERIBERT. ROSWEIDVS.

EAR-

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ ἸΑΜΩΤΙΟΥ ἸΑΤΡΟΥ ἘΠΟΣ ΕἸΣ

τὴν τοῦ Πατρὸς Μαρτίνου Δελρίου βίβλον περὶ Μαγείας.

Δηναιοὶ πάρος ἄνδρες, ὅσοι μεγαλήνορα τιμὴν,
Οὔνομά τ' ἐκτήσαντο θεοδμήτοιο Μαγείης,
Ἰδμοσύνη σοφίη τε μετέπρεπον, ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδυίαις πραπίδεσσι συνηρμόζαντο περίνοιαν.
Μυστιπόλοι γεγαῶτες, Ἀνάκτων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευτῆρες ἀμύμονες, ἴδμονες ἄστρων,
Μουσάων θεράποντες, Ἀκεστορίης τ' ἀγέρωχοι.
Τοῖος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσὴφ·
Τοῖος ὁ καὶ Φαρίοισι πολύτροπα θαύματα δείξας
Μωσῆς, Ἀσσυρίῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαυὸς·
Καὶ Σολόμων περίπυστος Ἰουδαίοις ἐπιπέοστων.
Τοῖοι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζοντο κιόντες
Χριστὸν, ἐπικλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοὺς δ' ἔπι Δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας ἐλαύνων
Δειλαίους, σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσι δαμέντας,
Ἀσεβίην ἐφέηκε, Γοητείης τε πανέργου
Μήσατο κήδεα πολλὰ, καὶ ἄπλετα δεῖνα λώβης,
Μαντοσύνην, πόσιας τε, καὶ ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο, παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγύπτοιο θυηπόλοι, ἥ τε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μαντεύματα θεοπρόπος ἤνεπε Γραῖα.
Καὶ πινυτὴ Μήδεια, κακὸν σκίναρ Αἰήταο.
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, καὶ Καρποκράτης, ὃς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν, ἀναιδείηφι πεποιθώς. (τῶν,
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργα σίνη, δολερῶν τε Γοή-
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάλην),
Παισσυδίη πλάζοντα, Θεοῦ κρατέοντος ἕκητι,
Ἔνδικον ὃς βροτέῃσιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθεὶς,
Ἐμβάλλει κραδίῃσι βροτῶν μελανόπτερον ὄρφνην,
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀτεκμάρτοιο Μαγείης.
Καὶ τίσιν ἠλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Ὅσσοι πίστιν ἀμεμπτον ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις,
Ψεύδεος ἀσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καί κεν ἀμαυρώσασα πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὀμίχλη
Εἰ μὴ Δέλριος ἐσθλὸς ἑῇ παιήονι βίβλῳ
Ἰητὴρ ἐπίκουρος ἀθέσφατον ἐκ ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης πᾶσι ποσὶν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε, καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρης ἑκάτερθε κλυτῇ σφρηγίσατο δέλτῳ.
Ψεῦδός τ' ἐμπεδόμυθον ἐτητυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέρριψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀνυμέμπτοισι μενοιναῖς,
Μῶλον ἄγων πραπίδεσσιν ἀμαιμακέτοισιν ὀχῆας,

FEDERICI IAMOTII MEDICI CARMEN

in patris Martini Delrij librum de Magia.

Temporibus priscis veterũ quicunq; Magiæ
Cœlestis magnũq; decus, nomenq; tulerunt,
Illustri Sophia & doctrina laude cluebant.
Cultaque iungebant solerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege secundi,
Naturæ indagatores, astrumq; periti,
Egregias artes Medicas, Musasq; colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses oracula promens:
Talis & Assyriæ Daniel spectabilis urbi.
Talis erat Solomon, dum regia sceptra teneret
Indææ: talesq; Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem.
Intereà miseros infesti Dæmonis æstrus
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus, & fraudes, variosq; nocendi
Fallendiq; astus, varias & repperit artes,
Falsidicum vatum præsagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues; ætas hinc prisca parentum
Protulit Ægypti Mystas bacchantis, Anumq;
Fatidicam, quæ tetra dedit responsa Saulo.
Hinc Medea sagax Æeta dira propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus:
Hinc quoq; Carpocrates, Magicæ q tradidit artis
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc Magicæ pestes, imposturæq;, nefanda
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non sine numine patris
Ætherij, qui iure malis offensus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuisa oculos præstringit nube Magiæ.
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem sanctam leuibus liquere procellis,
Quiq; iugo falsi summittunt impia colla.
Iamq; adeo genus humanũ terrasq; patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta:
Ni bonus & Medica spectatus Delrius arte,
Discuteret tenebras sani medicamine libri,
Et clara veri perfunderet omnia luce.
Nam species formasq; omnes, causasq; Magiæ
Duplicis aggressus docta signare tabella
Strenuus, & simplex falso distinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacẽ, qui forti pectore & armis
Terrarum pestes, immania monstra, lacessens,

Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκου Διὸς υἱὸν
Ἄλκιμον ἡρακλῆα καλῶν μιμούμενος ἔργων.
Τοίοισδ᾽ ἔμφυτον ἔμμεν ἐπηρείῃ φρενὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ πινυτός κεν ἀνὴρ ῥεά τεκμήραιτο,
Ἥτε πολυκμήτοιο μόγου ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θνητοῖς μετέρχεται ἠνεκὲς ἔργα.
Πληθὺν δ᾽ οὐκ ἂν ἔγωγε θεοπρεπέων ἱερήων
ΙΗΣΟΥ χαρίεντος ἐπώνυμον ἐξονομήνω,
Οἵτινες ἠνορέῃσι καὶ ἔργμασιν ἔξοχα πάντων
Ἔπρεπον ἀργαλέοισι. Σὺ δ᾽ ἀμφλεύξας ἕκαστα
Καλλιόπη· σὺ γὰρ οἶσθα πολυσπερέων στίχας ἀν-
Οἵτε πρὸς ἠοίην, οἵθ᾽ ἕσπερον, οἵτ᾽ ἀνὰ μέσσην (δρῶν,
Κλήρους ἐστήσαντο, τεράστια πόσσα καμόντες·
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐ σαφὲς ἴδμεν·
Οὔτε γὰρ ἐσχατόωντας ἀφίγμεθα πείρατα κόσμου·
Ἀλλὰ σὺ πάντ᾽ ἴσασι θεὰ καὶ πατράσι κεδνοῖς
Θυμήρη τάδε δῶρα τῆς πόρσυνον ἀοιδῆς.
Θαύμορος ἐκ Μουσέων ἐθέλει τὰ πρῶτα φέρεσθαι
Πορφυρέων κορυφὴ Βελλάρμινος ἀρητήρων.
Ὃς βέλος ἄρριθμον ἧκεν ἀνικήτοιο φαρέτρης,
Ὠκύ τε, καὶ φωνῆεν ὅσοις νόος ἐστὶν ἐχέφρων·
Καππαύων διχόμηνιν ἔριν, καὶ νεῖκος ἀναιρῶν,
Καὶ κλόνον ἀμφήριστον ἀληθέος ἀμφὶ λατρείης,
Καὶ ζαθέου θεσμοῖο· καὶ οὐκ ἀπεπαύσατο σείων
Πάντα λίθον, καὶ πάντα κάλων, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην,
Ταῦτα πρὶν ἢ σοφοῖσιν ἀναμφήριστα τιθείη· (σύρης
Οὐδ᾽ ἄρα Μαλδώνατος Ἰβηρέθος ἄνθος ἀρ-
Ἥσσονα μόχθον ἔμεινεν, ὅπως δι᾽ ἄγγελον ἠχὼ
Χριστοῦ παμβασιλῆος ἀνάκτορος, ἣν ὑποφῆται
Τέσσαρες ἐσφρήγισσαν ἐπὶ τετράζυγι δέλτῳ,
Πᾶσιν ἀναπτύξειεν, ἀρίζηλόν τε τελέσθη
Παρισίοις ἀστοῖσι καὶ ἀλλοδαποῖσι γενέσθαι.
Πιερίῳ τεῖόν τε Περήριος ἔνθεος οἴστρῳ,
Μαντιπόλου Δανιῆλος ἀπήλασε δάσκιον ὄρφνην
Καὶ ζόφον ἀχλυόεντα, καὶ ἀμφαδίοις ἐπέεσσιν
Ἀμφιβόλου σκοτόεντα διήιεν ὄργια φωτός.
Τουρριάδην μέγα κάρτος ὁμοῦ καὶ θοῦρος ἀλκή,
Μαρνάμενον θείοιο δίκης ὕπερ Ἀρχιερῆος
Καὶ κανόνων, ὤτρυνε μέσην ἀνὰ δῆριν ὀροῦσαι
Θαρσαλέοις στήθεσσι· τὸ καὶ μεγαλήτορος ἀνδρὸς
Ὑψηλαῖς ἀρεταῖσιν ἀνάντια δείματο πύργον
Ἀμβαίνειν, κ᾽ ἀνθένδε φαάντερον ἔμμεναι αὐτόν.
Πόσσος ἀγών, πόσση δὲ βίη πέλε Ποσσηβίνου,
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκην, ἔστιξε δικαστὴς
Ἀνδρῶν μνήματα πυκνὰ σοφῇ καὶ ἀπείρονι βίβλῳ;
Πελτάνου πόσσον ἔργον, ἀπεφρεσίησιν Ἀχαιῶν
Ἀρχετύπων σελίδεσσι Λατινίδα γῆρυν ἄγοντος;
Πόσσος ἔην Ῥιβέρας, ὅτε θέσφατα σεμνὰ Προ-
φητῶν,
Μείονας οὓς καλέουσιν, ἑῷ διεπέφραδε μύθῳ;
Ὦ πόσση Σκώνδογχος ἀγάκλυτος ἀλκὶ πιθήσας,

Impia corda domas, auerrunco Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factoq; exempla secutus.
Hinc catus & prudens vir colligat insita prorsus
Esse sodalitio fortissima pectora vestro,
Aspera quæ spectent, & semper ad ardua tendāt,
Magnaq; suscipiant duro comitata labore
Sed mihi nec catus liceat memorare piorum
Mystarum, placidi IESV *de nomine dictos,*
Qui solida virtute cluent, operumq; labore
Difficili præstant reliquis. Tu singula pande
Calliope: tibi namq; datum cognosse, quis horum
Auroram, mediumq; axem, solemq; cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantùm nostras peruenit ad aures,
Nec stabilis: neq; enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ dispicis omnia, Musa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Postulat à Musis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columen quos purpura vestit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita, consultisq; sonantia mentibus, acres
Composuit lites, & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deiq;
Legitimo cultu: nec destitit ante mouere (est
Saxū omne, atq; omnē funē, & quacunq; necesse
Voluere; quàm doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adiit, labor, vt vox nuntia læti,
Quā dedit Omnipotens Christus q̄ quatuor olim
Quadruplici vates obsignauere tabella,
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantùm
Parisio, sed & externis manifesta pateret.
Sic & Pierio stimulante Pererius æstro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Dispulit & tenebras, verbisq; interpres apertis
Exposuit dubij mysteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriaden virtus & roboris ardor,
Pontificis pro iure sacri, Canonumq; vetusto
Dogmate pugnātem, mediū protraxit in agmen
Intrepidum: summisq; viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Ascensu superaret, & hinc conspectior esset.
Quanta fuit vis, quæ contentio Possexini,
Cùm docto simul ingentiq; volumine index,
Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pleraq; vulgantis Romano comta lepore?
Quantus erat Riberas, cùm nos oracula va-
tum,
Quos paruos dixere, suo sermone doceret?
Nobilis ô quanto scondenchus robore fretus,

Βασκανίην τε συκόφασιν φιλολοίδορον ἀνδρῶν
Ἐργολάβων, ἀπάνευθεν ἑῶν ἀπέεργεν ἑταίρων;
Γράμμασι κυδίστοισι περίφρονος Αὔσονα κόσμον
Ἀμφιβαλὼν, κείνου τε συνέμπορος ἴχνεσιν ἐμ-
  βάς.

Τίς Μολίναο κε δυναίατο Συαρίσιον τε καὶ αὔξαι
Εἰπέμεν αἰνῆσαί τε; τίς ἔμφρονα Βάζκιον ἔργων
Ἄξια μυθήσαιτο, Βαλεντιάδην τε περίφαντον;
Ναὶ μὲν Σερβιάδαο πιφάσκεο λευκάδα
  χαίτην,
Χριστιάδην τε γέροντα, νέων κοσμήτορε δισσώ,
Τῶν ὁ μὲν Αὐδομαρῆας, ὁ δὲ πόλιν ἀγλαόθω-
Δυακίην κόσμησε περιγλώσσοισι ῥεέθροις, (κον
Ἀμφαδίοις ἀγοραῖσιν ἁμαρτάδος ἀνδρας ἐλέ-
  γχων.

Τῷ δὲ μοχθίζοντι βοηθόος ὤρεγε χεῖρας
Ἀνδρὶ φίλῳ Δαυσχεῖος, ὃ καὶ Μούσῃσι μεμηλὼς,
Ἑλλάδος Αὐσονίης τε συνήορα δόγματα βάζει.
Ὅς τε Σελευκείοιο καταυγάζων Βασιλείου (λα,
Μνήματα σιγαλόεντα σοφῇ μετεφράσατο δέλ-
Ἐξείης ἅ, τε δῖον ἀπ' ἀχλύος ἐς φάος ἄξει.

Ὣς ἄρα Κασταλίοιο κυβερνητῆρα χαλινὸν
Δώματος ἰθύνοντα, παρ' Αὐδομάρου τεθύεσσιν,
Χριστιάδῃ παρέμεινε φέρων Βερβήκιος ἀλκαρ·
Ὃν θέσαν ἀρχηγοὶ φιλοπευθέος ἤρανον ἥβης,
Ἧς, ἅτε δὴ κτίλος ἠϊθέων, προκέλευθος ὁδεύει
Ἠν σοφίης ἐπὶ νᾶμα, καὶ ἐς νομὸν ἡδὺν ἐλαύνει.

Μυρίοι ἄλλοι ἔασιν ὅλης ἐνὶ πείρασι γαίης,
(Εὐμενέες πέλοιεν ἐμῇ ξύμπαντες ἀοιδῇ)
Τάξιος ἀγλαΐῃσιν ἀριστεύοντες ἑταῖροι.
Ἡμεῖς δ' ἀνδρομέοισι νοήμασι μέτρα φέρωμεν·
Τούσδε γὰρ οὐ σθενέοι κεν ἀνὴρ σάφα τεκμήρασθαι
Θνητὸς ἐών. ὀλίγος δὲ νόος μερόπεσσι καὶ ἀλκή.

Δέλριε καρτερόθυμε, σὺ δ' ἄγρια δηρὸν ἐνὸ-
  φέλλων
Θηρσὶν ἀνδροδίκῃσιν, ἀδειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν ἀγήραον ἤραο κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων διαλεῖ ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, καὶ νηλεκὲς ἄλκαρ·
Εἰσόκεν ἡ μὲν ἔλῃσι φίλην ἐπαλκέα νίκην,
Ἡδ' ἀπάτη κακοποιὸς, ἀεὶ πιέζουσά τε χεῖρας
Ἀμφοτέρας, καὶ νίκος ἀπαυδήσασα, λιπουχθῇ.
Δὴ τότε Βελγικὸν οὖδας ἀληθείῃ κε τεθήλοι,
Καί σε διηνεκέεσσιν ἐφυμνήσειεν ἀοιδαῖς.

ΤΕΛΟΣ.

Propulit à Sociis odium, linguasque procaces,
Et Quadruplatorum conuicia falsa remouit?
Scitaq; donauit cultu monimenta latino
Cæteri, ipsiusq; comes vestigia pressit.

Quis digno Molinæq; Suaresiumq; disertū
Extuleris cantu? quis Vasqui fortia facta
Laudibus ornauit meritis, clarūq; valentē?
Iam mihi Seruiadæ canos circumspice cri-
nes, (ra est,
Christiademq; senē: iuuenū queîs tradita cu-
Quorū hic Audomaros sublimius at ille Duacē
Mania facunda decorauit flumine linguæ,
Detestanda palàm passimq; piacula dam-
nans.

Astitit hinc opifer, sociāq; laboris amico
Porrexit dextram, Musarum maxima cura
Dausqueius, latiæ doctor Graiaq; camanæ.
Splendida qui monumenta Seleucensis Basilÿ
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almā
Proferet in lucem cæcis exemta latebris.

Sic & Castaliæ moderātem legibus aquis
Frana domꝰ, apud Audomari memorabile fæ-
Christiadē leuat auxilio Veruecuis astās. (nū,
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui prait, vt veruex iuuenū sectarius, & q
Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit.

Sunt alij innumeri varÿs in finibus orbis,
(Ad sint ô facilesq; mea placidiq; camanæ)
Ordinis eximia clari virtute sodales:
At nos humanis certum finemq; modumq;
Mentib. addamꝰ: nec n. hos cōprahēdere pos-
Mortales, quib. exigua est solertia mētis (sint

Tu vero impauido constantique impete,
Delri,
Acria bella gerens sana cū gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modo insigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloq; tuere petitum.
Dum palma laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnosis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmāq; relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

FINIS.

IN EVNDEM

TRIMETRI.

Gaudebat ORCVS arte dæmonas suâ,
Magicisque monstris vertere ORBEM cardine;
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Malisque tabescebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & versâ vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiámne SORTI tertio in regno locus?
Non. ista virtus est viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen scholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis IESV per Belgicam Viceprouincialis; pro concessâ mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquavivâ, Societatis eiusdem Præposito generali, potestate; concedo P. Martino Delrio Societ. nostræ Presbytero facultatem edendi in vulgus; *Sex libros Magicarum Disquisitionum*; grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permissionis fidem, nomen meum huic breuiculo subscripsi. Datum Leodij, VI. mens. Iulij, Anni CIↃ.IↃ.XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos istos priores Magicarum Disquisitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis IESV *Theologo conscriptos, quòd multiplici variáque sint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduersetur, dignos iudico qui prælo mandentur. Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.*

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apostolic. ac Regius librorum Censor.

PRIVI-

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS Secundus diuina fauente clementia Electus Romanorũ Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis Martinum Del Rio Societatis Iesu presbyterum, multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenissimo Hispaniarum Regi Catholico Philippo Secundo à Cõsiliis fuit, & postea cum Societati Iesu aggregatus, variis in Academiis vtilitati publicè pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus, Iurisprudentia & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta vel affecta habeat, aut secundis curis recudi desideret. Vereri autem ne quod iam non sine aliquo nominis sui & lectorum dispendio expertus, à quibus minimè expediat, ea typographio sibi suisq; in fraudẽ exprimantur, ac proinde humiliter rogare vt Priuilegio se nostro aduersus eiusmodi iniuriam ac fraudem muniamus. Nos itaq; benignè considerantes, quam vtilem Martinus ipse Del Rio qui nobis ab insigni pietate ac doctrina prędicatur, Rei litterariæ publicæ operam nauet, quod in iis quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat, Omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis ac aliis quamcunque librariam negotiationem exercentibus, seriò firmiterq; vetamus & inhibemus, ne quisquam prænarrata opera per viginti annorum spatium à prima editionis die computan. intra Sac. Romani Imperij Regnorumq; & Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines, simili vel alio charactere aut forma siue in toto siue in parte recudere, vel aliò recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, vendere, & distrahere clam seu palam, contra voluntatẽ & consensum supradicti Martini Del Rio præsumat. Si quis verò secus faciẽdo Priuilegium hoc nostrum Cæsareum negligere vel transgredi conatus fuerit, eum non solum prænarratis libris perperam quippe tecusis & adductis (quos prænominat' Del Rio eiúsve Mandatarij vbicunq; deprehensos, vel propria authoritate vel Magistratus illius ope & auxilio sibi vendicare poterunt) de facto priuandum, sed & pœna decem Marcharũ auri puri fisco nostro Cæsareo fraudis vindici, & sæpe fato Del Rio eiúsve Mandatariorum vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniendum. Mandamus ergo omnibus ac singulis nostris & Sacri Romani Imperij Regnorumq; ac Ditionum nostrarum hæreditariarum subditis, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existant tã Ecclesiasticis quam Sæcularibus, præsertim vero iis qui in Magistratu constituti vel proprio vel superiorum nomine & loco Ius ac Iustitiæ administrationem exercent, ne quenquam hoc Priuilegium nostrũ Cæsareum temerè & impunè transgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte cõpererint præscripta pœna puniri aliisq; modis idoneis coërceri curent, Quatenus & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die decima quinta Mens. Iunij, Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo, Regnorum nostrorum Romani vigesimoseptimo, Hungarici trigesimo, & Bohemici itidem vigesimoseptimo, &c.

RVDOLPHVS

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis

Rud. Coraducius, &c. *Proprium*

Io. Barnitius, &c.

VIR

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS *octauâ decimâ Ianuarij ad me dedisti Ioannes Albine, eas decimaseptima Februarij recepi. molestum fuit intelligere, molestiam tibi vanorum hominum iactantia creari. bono sis animo, nihil hæ laruæ metuenda. cacodæmonis* MORMOLYCIA *sunt, qui se ringitur impugnari. Prævalebit tandem mendacio* VERITAS. *Confestim Pragam scripsi ad eos, quorum opera* CAESAREVM DIPLOMA *impetraui; vt obsistant Stellionibus, & calida quam merentur perfundant. Recens est memoria concessi mihi Priuilegij: nihil vereor ne obrepant subsessores, vel subrepant: clausa inuenient omnia. Tu tantùm tace, & vrge capta. Tibi soli* MAGICAS DISQVISITIONES *tam luculento auctas & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot* AVGVSTI IMPERII MAIESTATEM *agnoscunt Typographis, ne mea me nesciò attingant cudendo, recudendóve, vel alibi excusa venum proponendo, potestate mihi ab* INVICTISS. CAESARE NOSTRO *concessa veto, prohibeo. hortor ne ludum faciant, quod ære graui sint luituri. Tibi etiam, quod* MAGICAS DISQVISITIONES *meas, sic abs me auctas castigatasq́, vt in causa mea propria, quo possum optimo iure,* SPECIALE MANDATVM PROCVRATIONEMQVE *do, delego; postulandi persequendiq́ vbiubi commodum fuerit, exemplarium confiscationem & multæ marcharum auri, quot in diplomate expressæ fuerunt exactionem, receptionemq́.* LECTORES *verò omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speissius, vel Ioan. Theobald. Schönvvetterus (quos ista scribis moliri) vel quisquam abs te alius, me non modò ignaro, sed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone alia, librorum istorum expresserint. Et, si quod Priuilegium finxerint, id obreptitium & subreptitium, vel etiam Corneliæ legi subiectum fore, id palàm his ad te litteris denuncio, dico, & attestor. Videant, ne dum falsum & incertum lucrum aucupantur per iniuriam; iure in verum & certum nominis & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ & voluntatis erga te indicem vt* Cæsareo Diplomati *subiungas, permitto, & alia vt à me breui exspectes iubeo. Animo sis alto, & muscas istas noli metuere, sed ventilabro celeritatis & constantiæ discute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, strennuè tuebor. Vale, Gratij Stir.* XVII. *Feb.* CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN. DELRIO SOCIETATIS IESV, &c.

Continentur libris singg. seqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præstigiatrice.
LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.
LIB. III. De Maleficio & vanâ obseruatione.
LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & Coniectatione.
LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.
LIB. VI. De officio Confessarij, ac remediis licitis & illicitis.

SVMMA-

SVMMARIA BREVIA
LIBRI I.

PROLOQVIVM.

DÆmonum superbia, odium, & doli. A
Scriptionis occasio & difficultas. B
Auctoris consilium & institutum. C
Operis necessitas. D
Locus ad Ephes.6.vers.12.explicatus.
Hæretici Hispani duo Magi.
Hodie tot malefici propter defect.fidei. E
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque simul malefici. F
Hæresis cur in maleficia soleat desinere. G
Geneuenses Stryges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap. I. De superstitione & eius speciebus.

Etymologia superstitionis, secundum Isidorum, & locus eius explicatus. A
Superstitio Christianis in malam partem sumitur. Locus Act.17.v.22.explic. B
Superstitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum discus- C *sum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? Superstitio falsi cultus. idem quod i-* D *dololatria, quæ duplex tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus. Locus 1. Paral.16.v.26.explicat.* אליל.

Cap. II. De magiæ definitione, diuisione, & Magorum variis appelation.

Magia in genere quid. Dupliciter diui- A *ditur ab efficiente causa, & à finali. ab* B *illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam. mala definitio, & quatuor species.* C *Magia specialis. Diuinatio. Maleficiũ. Vana obseruantia, quid. Magorũ va-* D *ria ex sac.script. nomina, quid. Aouoth, Iddeghoni,* ארב·ארבות ידעני *ventriloquus, ἐγγυκλῆς.*
חרתמם מכשפים כשת נחש ססם ענין ·חבר לחש
Locus Exod.22.v.18. quid, ibi malefici? alius 4.Reg.9.v.22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici solitum. Locus Ioan.8.v.48.& 49. Φαρμακὸς quid significet LXX. interpp. Græcorum nominat: ἐπαοιδὸς, μάντις, Φαρμακὸς, E *γόης. Latinorum, Magi, venefici, Thessali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Mascæ, Veratrices, sagæ, Sortilegi, Sortiarij.*

Cap. III. De Magia naturali, seu physica.

Persarum Magia duplex, naturalis & su- A *perstitiosa. Quod initium seu origo vtriusque? Magia naturalis definitio* B *& exempla. Qualis Magia, Salomo-* C *nis, Trium Regum, & Apollonij. Magia naturalis diuisio.*

Iudiciũ de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c.
- *Guilh. Pari. & Robertus Triezs⁹, Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cicchus Esculanus, Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.*
- *Cardanus de subtilit. & variet. Ioan. Bapt. Porta, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Esculanus in Sphærã de Sacrobosco. Io. Fran. Pici Magica. Ioann. Bodini libri.*

Quæst. I. Quid cœli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab astrologia A *mutuatum, de imaginibus cœlestibus & earum sympathia cum inferioribus refutatum, responsum argumẽtis eorum. Nugacitas detecta ex ipsarummet positio-* B *nibus. Cœlum & astra animæ exper-* C *tia sunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentia an vlla, & quales.* D *Quid cœli & astra in hæc inferiora possint. De diebus Criticis.* E

Articulus de hac re Paris. confirmatus. F

Q. II. An huiusmodi effectus magici miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. & Pomponatium. A *Neq; hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quosdam medicos. Nullos nasci medicos vel fascinatores.* B

Q. III. Quanta qualisque sit vis imaginationis, quo ad huiusmodi effectus?

Plurimum potest in corpus proprium. A *Noctubula horum causa. Exemplū mirabile. Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid aliquando in corpus proxim.* B *& dispositum. In corpus distās aut dispositum, nihil potest omninò contr.* C *multos. Imaginatio non potest alium loco mouere, sanare, vel fascinare, nec potest tempestates vel pluuias ciere.* D *Calpurnij locus explicatus. Gen. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationē vel ante conceptum vel post. Varia exempla: Et an sufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. Augustini locus.*

Q. IIII. An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi sanari, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed contrà. A *Non esse hoc tribuendum voci soli. De tauro cadente & erecto. De parentum exsecration. exempl. Westfala mulieris filum voce reddentis immobilem. Nec etiam aspectus ne cum imaginatione quidem id potest.* B *Visio fit recipiendo non emittendo. Amor quomodo nascatur aspectu. item lippitudo. infectio speculorum per aspectum menstruatæ. aspectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo sanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Struthiocamelus & testudo an visu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hispania Zaburiz, seu Lynceis. Nec etiam contactus solus ad hoc sufficit.* C D

Explicantur variæ experientiæ, de *torpedine icta. hyena vmbra, Serpente & querno folio, vel ibidis penna, vipera, & fagina virgula. vespertilione & foliis platani. capra & eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisq; fidibus.*

De Echineide seu remora. vna fides alterius cithara tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. De puella napello enutrita. De cadauere sanguinante in præsentia occisoris. Locus Lucret. explic. fundamentum Pomponatij. E *Donum sanitatum est donum Dei & gratia gratis data. de septima prole mascula, De Anglia Regum charismate. Elizabetha an hoc donū habeat. Tookeri liber discussus: huc pertinent filij Parasceues in Belgio. De regib. Franc. & Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu sanarunt.* F *De salutatorib. Hisp. disputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamenta discussa. Mendacia salutatorum & superstitiones. De Pici herba & similibus.* G *Fundamentum Pomponatij euertitur.* H *De gentilibus. S. Paulli. & curatione militari falsò ascripta D. Ansel. De duobus pueris Alb. Magni. De Psillis & Marsis. Alchimi locus.*

Cap. IIII. De Magia artificiali.

Magia hæc quædam diuinatoria, *quædam* operatrix. A *Operatrix quædā* Mathematica, *quædam* Præstigiatrix. *Mathematica exempla varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contrà Guilh. Paris. & alios. Præstigiatricis exempla plurima.* B *Quando illicita operatrix, & naturalis.* C

Q. I. An vis caract. annulorū, sigillo. & imagin. sit, qualem magi cōtendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & de sing. vi. A *De sigillis & characteribus.* B *Nullam his omnib. vim inesse.* C *Sigilla Hermetis, & Lud. Dulcis liber notatus.* D *Caiet. & Pomp. fundamēta subruuntur. Figura an vis sit vlla formaliter, siue, qua figura.*

Q. II. An numeris magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris philosophati. A *Pars abnutiua defenditur. De anno clima-*

climacterico & partu octimestri. De B
herba Pentaphylli, de granis heliotropij,
de ligaturis, de pilulis inaquali numero
datis, de numeris music. Quo sensu C
magi loquantur de numero. Pet. Gregor.
reprehēsus, & Patres defensi. Fabij Paul-
lini liber, de numero septenario. De vi
musices Orphei fusissimè disputatum &
Platonica deliria refutata, Macrobij lo-
cus. Magnes. Pandanta, Androdamas.
Automata Ferd. II. Archiducis Specu-
lorum infectio. Echo. Selenites, Theri-
aca. Marsilij Ficini regula notata, & Ta
rantula morsus & curatio.

Q. III. An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut alia mirifica perficiendi?

Varij errores, & eorum fundamenta. Ve- A
ra sententia; explicatur & probatur. B
De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio
quot modis sumatur, fusè explicatum &
clarè. Ordo rerum naturalis, miraculo-
sus, & præternaturalis seu superstitiosus,
quomodo differant, item artificialis C
ordo quid, & quantum possit. Spondani
error. Pomponatij futilia fundamenta.
Ferrerij, Pici & Petri Gregorij & Thsia-
ni dicta discussa. Stulta magorū fun- D
damenta, Ananias incautè quædam de
hac re. Nulla cælestibus rebus cum verbis
sympathia. Nulla certis verbis vel no-
minibus, quæ talia sunt, vis maior quam
aliis. Nomina non sunt vitæ participia,
nec radij rerum quas significant. Quo-
modo Deus nomina rebus vocat Psal. E
146. v. 4. Quomodo quorundam nomi-
na scripta in cælis, Luc. 10. v. 19. Nomina
non significant per influxum cælestem.
Complexæ orationis non est vis maior F
quam incomplexæ, soluuntur argumenta
Agrippæ. Circumstantiæ, quas addunt G
variæ & vanæ.

Q. IV. De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiscini. Græco- A
rum quoque & Iudæorum Phylacteria.
Christianis quæ licita, & quæ non. Cir- B
nelus notatus. Quæ vis horum. De Hi-
spanico Gagate pueris appendi solito. D.
Basi. Incertus, Chrysost. & Hieron. expli-
cati. Alia. Magni numismata superstitio-
sa. Exempla S. Simeonis Sali, & D. C
Antonini. Explicantur c. 1. & 4. 26 q. 1.
D. Leoni falsò inscripta oratio. Hæretici
vsi his falsis periammatis. Falsa in quib.
vana angelor. nomina, quæ scriptura nō
nouit: & de his decretum Concilij Rom.
sub Zacharia contra Adelbert. hæret. D

Cap. V. Ars aurifactoria, quā Alchymiam vocant, ad quam Magiæ speciem sit referenda?

Q. I. An hac arte verum aurum conficiatur?

Sect. I. *Quid sit, & quando hæc ars inuen-*
ta? Alchimia nec Græcum, nec Arabi- A
cum, sed Hebræum vocabulum. Ægyptus
nō vocata Chemia, sed Cham, siue cham-
mia, contra Plutarchum. Alchimiæ de-
scriptio, cur Spagirica dicta. Manilij B
locus explicatus. Chymices laudes, ex- C
plicata inscriptio vetus. Chrysopœia D
quæ origo & antiquitas, refutantur fa-
bulæ multæ semiblasphemæ. De Adamo,
de Noë, de Mose & sorore eius Maria, de
Salomone. De Pandoræ poculo, de vellere
Colchico, de famore aureo Pythagoræ, de
Crateua sacro terræ opere. Locus Esdr. E
4. c. 8. v. 2. fuit hæc ars sub Caligula, &
Diocletiano. Græci de ea scriptores Zozi-
mus & Nicephorus Blemmidas. Præci-
puus, non primus Gebrus Arabs.

Sect. II. *De efficacitate artis in auri pro-* A
ductione. Argumenta putantium nō pos-
se aurum verum, ostenditur ea non pro-
bare. De nominibus lapidis philosophici,
& de eiusdem materia & modo cōficien-
di. De natura metallorum. Ea esse in- B
animata, nec viuere. De metall. genera-
tione. Paracelsistarum locutiones impro-
priæ. Aurum facilius gigni ex metallo, C
quam in terræ venis gignatur metallum.
Auri causa efficiens. De sandaracha, ori-
chalco, stomomate. De metallorū præ- D
cipuè auri materia. Duplex materia 2.
remota & proxima. Aristoteleorum do-
ctrina defensa, de remota Chemyc. sen-
tentia explic. & defensa conciliataque,
nempe de proxima, quomodo resolutio
fiat in hac princip. proxima. De artis E
& naturæ potestate ac vi. An metalli F
vnica sit species, aurum? Definitio metal-
li. Diuersitas specifica, non benè probatur
per definit. generis. Possunt imperfecta

& etiã monſtra de inferioribus ſuis prædicari. Poteſt inanimatorum ſpecie differentium materia proxima eſſe eadem, aliter atque aliter diſpoſita. Cur citius G
aurum fiat per artem, quam per natu H
ram. An gemmas ſic poſſit veras pro- I
ducere. Agens principale hic eſt ſemen auri.

Sect. III. *De eadem efficacitate. Proba-* A
bile eſt ſic aurum produci poſſe. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum transformationum experien- B
tia. Ex cadauere veſpæ & crabrones. Ex fimo ſcarabæi. Ex baſilico ſcorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muſcas. Sal, bitumen, atramẽtum artificio fiunt, non minùs quam natura. Triticum & ſiligo mutãtur in inuicem. Lolium commutatum in triticum. Calchitis migrat in Miſii. Ligna per aquam lapideſcunt. Fructus arborum, & fruſta nauium fiunt anates in Scotia. Dæmones ſaltem no- C
runt modos tranſmutandi metalla.

Sect. IV. Aliqui verum aurũ fecere.
Gallus quidam. Arnold. Villanouan. A
Ber. Treuiſan. Raim. Lullus. Anton. Taruiſin. De Græculo tempore Anaſtaſii. Reſpondetur exempla impugnanti- B
bus. explicatum. c ſpondent. de crim. falſi, in extrau. Teſtimonia pauperum, vel ſociorum aut familiarium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem conſequitur.

Q. II. An Chryſopœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Secundum ſe eſt ingenua & pars phyſices, A
per accidens Mechanica. Qui Chymici ſint mechanici. Qui ſint philoſoph.

Q. III. Alchymia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?

Pertinere ad omnes oſtenditur. A

Exempla { *Naturalis,* / *Artificioſa,* / *Dæmoniaca* / *Et Deluſoria.* } B

Q. IV. Licita an illicita ſit alchima?

Iure communi non eſt prohibita, expli- A
cantur, c. epiſcopi 26. q. 5. & c. ſpondent, de crim. falſi in extrau. com.

In foro conſcientiæ pauciſſimis eſt per- B
miſſa propter circumſtantias varias.

Quomodo peccatur defectu finis, per a- C
uaritiam. Auro alchymico quo pacto liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtenſilia. Nunquam admiſcendum monetæ. ſtultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curioſitatem, & quàm hoc ſit periculoſum.

Quomodo peccetur ratione modorũ, D
ſiue mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel pacto cum dæmone. Alchymiſtæ multi, Magi vel ſaltem ſuſpecti. Præſumptio magiæ eſt contra alchymiſtas & de facto fit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorum. Peccatur etiam quando ſacræ ſcripturæ verbis vel ſacris picturis abutuntur.

Quomodo peccetur ratione temporis. E
male impenſi, aut omiſſis aliis oportunis, ad quæ quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione perſonæ, F
quia non ſatis diues, parui iudicij, aut ingenii. Gaudentes decipere. ſeu verſipelles. Incõtinentes vt luxurioſi & iracundi. Variabiles, inconſtantes, impatientes, indocti & philoſophiæ imperiti. ſuperbi, curioſi, impij, iniuſti, non timẽtes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quiſque ſeipſum debet exa- G
minare. Quomodo confeſſarius ſe de- H
beat gerere cum alchimico pænitente. De opinione putantium poſſe hominem hac arte verum gigni.

Lex Angliæ deberet vbique promulga- I
ri & ſeruari, vt non niſi Principis permiſſu hæc ars exerceatur à ſubditis.

Ars iſta facilius licita, imò ferè pecu- K
liaris Principibus, aut valdè opulentis.

Opinio illa communis Iuriſtarum non L
excuſat à peccato in hac re, & quare.

Quam vim vbique debeat obtinere d. c. ſpondent.

PROLO-

PROLOQVIUM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

Ordior arma, quibus, cæli super aurea templa,
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles; patrio considere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odiis, animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

A PRORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascendit semper*,[a] augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere, dum nobis spinas serat: gaudet suas augere pœnas & supplicia propria exacerbare, dummodò in cruciatus æterni partem quamplurimos homines asciscat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decoloret, assertamque in libertatem, pristinæ mancipet seruituti. & Cadmeiâ planè victoriâ perdat pereundo, perque latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil finit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque? circuit vt leo, ac vim intẽtat. nouit imperterritum, constantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi [b] *partes vulpium* sunt & fuere? quot luctator dolosus pellaciis & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium, quàm curiosarum, tam superstitiosarum artium; quam multa, tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementia; quæ
B cuncta *Magiæ* nomen ambitu suo comprehendit. De qua, disceptare, futurum nescio difficultatis sit maioris, an necessitatis. Etenim vbique locorum grassante præcantricum & maleficorum colluuie ditissima, medicinam facere necessarium; sed eandem facere inueterato & recrudescenti semper malo, difficile imprimis & laboriosum. Nam etsi fuere conati quamplures, qui de Magicis scripsere: quæ tamen illi hac de re scriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus noxia [c] vetitæque lectionis repellenda; vel quòd perpauca & exilia, multiplicanda & augenda; vel quòd obscurè, sine methodo, & parum firmè tradita, luculentiùs & ordinatiùs proponenda, rationibusque & auctoritate testium meliùs stabilienda fuêre. Sanè, qui fibras omnes artium superstitiosarum vnus sit scrutatus & eruerit, neminem me legere memini. Scripsere Philosophi, Iurisconsulti, Theologi; sed suo quisque duntaxat instituto, vt cùm suæ scholæ sectæq; vtcunque satisfecerit, ceteris certè minùs profuisse, minùs consuluisse videatur. Equidem debitorem me omnibus agnosco, & in his tribus facultatibus longo tempore versatum, si dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: cultutam

[a] *Ps. 73. infr.*

[b] *Ps. 61. infr.*

[c] *Cornelij Agrippa, Petri de Abono, Picatricis Hisp. Anselmi Parmensis, Ioan. Bodini, Ioan. Wieri, Georg. Godelmanni & sim: Item Trithemii Steganograph. & Peuceri, Erasti, Danai, &c.*

profiteor & operam, de fructu iudicium aliis permitto. Conatus aliquò progredi, & hoc opere commune tribus scientiis stadium ingredi: quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atque hereditatem. Quare (quod neglectum, vel minùs ab aliis animaduersum) superstitiosarum artium fundamenta diligenter inuestigaui, & ex scitis humanæ diuinæque sapientiæ neruosiùs quàm prolixiùs subtuenda suscepi: gnatus esse Christiani hominis fallacias has non ignorare, & *spiritalia nequitiæ* (vt ait Tertullian.) *non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nosse; nec inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, salutis pariter animæque vastatorem*: Nec in speciem adfinxi quidquam, quod refellerent; sed ex ipsorum vanitatis ac perfidiæ magistrorum arcanis & mysteriis, ipsa ab incunabulis crepundia deliriorum, de libris obscurissimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffusissima, ita & minutissima, ad artem rationemque reuocanda, non minimum laboris posui, &, nisi fallor, non incommoda methodo digessi, vt huc illuc lacera & disiecta membra, in vnum quasi corpus coalescerent: denique, vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in scholis, stylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet benè multorum, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint; longè tamen fortiùs impulit lues quàm obscæna, tam proserpens, veneficorum & incātatorum; quæ hoc nouissimo sæculo se per omnem indies Europam lōgiùs ac latiùs diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibusq; illud sonoræ & inuictæ Ecclesiæ petræ.[a] *Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret*: Necnon eandem in sententiam alia Gentium Apostoli;[b] *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli: quoniam non* (tantùm) *est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem* (aduersus homines, qui carne constant & sanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facilè lassantur ac vincuntur) *sed* (præcipuè) *aduersus principes & potestates* (videlicet) *aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus*: hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longè vt potentiores, sic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hisce domibus, sed in sublimi & aëris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomniis; quod quidam dictitant, depugnandum; sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vtuntur, quod ratio & experiētia docet, nobis nunc manus conserendæ. Hi, vt auctores & satores, sic etiam fautores propagatoresque superstitionis omnis sunt habendi. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis aliis, quas spe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo; nunc eò ferunt molestiùs, quòd cùm instante vltima die Lucifer soluendus, multò sitiunt auidiùs suam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis superioris æui Annales non indiligenter euoluat, statim competiet; nunquam tot, vbique prouinciarum, examina maleficorum deprehensa; quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exarescente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli caussæ; sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat, languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maximè est virtus; qua cuncta Diaboli consilia, studia, conatus, viresq; omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obiiciamus, admonet; *cui*[c] *resistite* (inquiens) *fortes in fide*. Consentit inuictus athleta Paulus

[a] *1. Pet. 5. vers. 8.*

[b] *ad Eph. 6. v. 12.*

[c] *supra c. 5.*

Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnibus* (hoc est inprimis & super omnia) *Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea exstincturos* [a]. Confirmat experientia, siue præteriti, siue præsentis temporis, semper actiùs & petulantiùs Tartareas acies hominibus insultasse, quotiescunque fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem CHRISTI Domini aduentum, idololatria totum penè orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima passim in simulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inuisebat, & in virorum feminarumque specie conspiciendam sese præbebat? Nato tandem IESV, quibus locis fides nondum annunciata; pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ, & historiæ: quibus verò regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel variis errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitùs elanguit, vt in Africa & Asia inter Mahumetanos; in Germania, Gallia & Britannia inter hæreticos; in Italia & aliis locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; iisdem quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitũ & alia venena teterrima contaminarunt. Hæresibus profectò, vt vmbram corpori, sic Magicam spurcitiem ancillari, adeò manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. [b] De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis & eorum diagrammate [c] Priscilliano, [d] & Berengario [e] fidem faciunt grauissimi & veracissimi scriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissimè prodidit, prætermittam; quæ de hoc & successore simul, Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adscribam; is [f] in hanc sententiam; *Simonem, inquit quendã Samaritam ortum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo*, SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde; *Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepisse cognouimus.* D. autem *Irenæus* [g] *de Marco* sic breuiter; *Marcus Magicæ imposturæ peritissimus, per quam & viros multos & non paucas feminas seducens ad se conuertit*, &c. Mox, *Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur Magi commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua excesserunt.*] quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias, *vinum album in rubrum mutare; non ipsum modò, sed & alios per ipsum; Paredri dæmonis opera vaticinari*, & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius; *Magia apud ipsos (ait) excogitata est, incantationesque diuersas ad omnem machinationem inuenerũt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones sibiipsis attrahunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occæcata mẽtis ipsorum.*] Priscillianum, qui Gnosticorum væsaniam in Hispanias intulit, Marci Ægyptij disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit *gemino iudicio auditum conuictumq; malefitij, nec diffitentem obscænis se studuisse doctrinis.*] D. Hieronymus; [h] *Priscillianum* (ait) *Zoroastris Magi studiosissimum & ex Mago Episcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini*, talem quendam memorat Anatolium. Machometus hæreticus fuit, sed & Magus *teste Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hist.* Gallorum Historici tres nobis Pseudo-Christos hæreticos depingunt, & magicis præstigiis excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroq;

[a] *d. c. 6. v. 15.*

[b] *Clemens Romanus libr. 2. recognit.*

[c] *Irenæus l. 1. c. 21. 24. Eusebius l. 2. Hist. c. 20. Epiphan. hær. 27.*

[d] *Seuer. Sulpit. in Sac. hist. l. 2.*

[e] *Nangiac. in Chron.*

[f] *Apolog. 2.*

[g] *d. l. 1. c. 8.*

[h] *Epist. ad Ctesiphontem contra Pelag.*

legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 12. histor. de posteriore lib. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referūt Robertus, *in Chronico* & Guilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britann. cap. 19.* Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat; liber ad manum mihi nō est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præscriptione adu. hæret.[a] & lib. de anima[b] priore loco hæc habet; *Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt.*] posteriore verò *Magiam* vocat *hæreticarum opinionum auctricem.*] Meritò: non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed & veteribus adiungit noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus, post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam; vt cum litterarum bonarū omnium, summa ibi esset inopia & ignoratio; solæ fermè dæmoniacæ artes palàm Toleti, Hispali, & Salmanricæ docerenrur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium marre, cùm illic degerem; ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium; quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum, cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohæmiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos, quanta maleficorum vis fuerit subsecuta, Sprengerus & Nidetius,[c] hæreticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint, norunt qui; hoc frigore Arctoo quasi gelari; metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonibus. Pleriq; qui ætate prouectiores non in eculeo modò, sed post quæstiones quoque, Treuirensi in ditione, confitebantur iudicibus, se hac labe primùm imbutos; quo tempore terrum illud & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus, Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque prædabundus vastabar. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetiis incolunt, raras illic feminas maleficij experres, plerasque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promprior occurrit causa, quam quòd, in hanc vsque horam, Waldensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunr. Nihil per Angliam, Scotiam, Frāciam, Belgium, hanc pestem celeriùs & vberiùs propagauit, quàm dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor spargebatur; nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor, plurimos passim & palàm nobilitate, etudirione, diuitiis & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insatiabilis epoto iam pelago sperat, *quòd Iordanis influet in os eius,*[d] *electoq; pastus* cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Danæus Caluinianus minister strigum conuentum Geneuæ ordinarium esse propè summam ædem, & in ea vrbe spacio trium mensium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte punitas narrat? *lege Crespetum de odio satanæ li. 1. discursu. 15.* Causas autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assiduè Magica; commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & sanctus, disertissimè prodidit; cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis: F

Prima causa est, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat antè, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.*

[a] *c. 43. cū seqq.*
[b] *cap. 57.*
[c] *In Malleo malefic. & in Fornicario.*
[d] *Iob 40. v. 18. Habac. 1. ver. 16.*

cap.32. affirmat se dæmonem audiuisse confitentẽ, se per Arium & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebantur, nouas in aliis hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones cùm ex homine in quo erant egredi coguntur facere; quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à CHRISTO petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quòd omnis hæresis initiò violenta est prorsus & vehemens; sed stare in eodem gradu non potest. quia, præterquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem vnde egressa est maturè reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cùm enim duæ sint potissimùm causæ, quibus hæretici homines efficiantur; altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat; altera curiositas quædam intemperans & studium nouitatis: fit omninò necessariò, vt qui superbia hæretici facti sunt; cùm iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodem ardore frigescente, tenebras esse comperiant; desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: & quos in hæresim curiositas impulerat; cùm ea quæ principio noua esse videbātur, paullulum inueterauerint, eadem curiositate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas exercendasque dæmonum artes impellantur.

Tertia causa, quòd ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur; ita hæresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam & hæresis fames quædam est verbi Dei. *Amos 8.* Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non salutaribus; vnde fit, vt corruptis humoribus gignatur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturæ sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm prima hæresis species ita periit, vt minus homines in errorem pelliciantur; ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant *Apoc. 9.* Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c. 1. *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus.* Nā quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populātur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minùs acutè quàm vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarū instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestiæ, & de ore Pseudopropheta exeuntes.* [a] Videmus illis iam marcescētibus, a *Apoc. 16. v. 13.*

& ipsa

& ipſa temporis diuturnitate fermè exſpirantibus; varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia ſic creſcere numerum atheorum ſiue polyticorum; vt, cùm tam pauci ſuperſint feruentes & veri Catholici, ipſa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE noſtra multi ſe ſtrennuè oppoſuerunt, & eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt.[a] Atheos quoque Theologi, & Philoſophi noſtri, non ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantùm velitati cum illis fuere; nunc mihi ex profeſſo diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſque, velut chalybeo ſpeculo, vſtulandas delegi; non virium vlla mearum fiducia, ſed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim pro cuius honore & gloria hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. G Tu, ô VIRGO SACRATISSIMA; quam præ cælitibus cunctis deprecIant & deſpuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ô ſancte MICHAEL cum æthereis quibus præes legionibus; qui Luciferum eum ſociis rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſſi profundum compuliſti; auxiliare in arenam deſcendenti. Voſq; Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus diriſſimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furuorum ac tetrorum caeodæmonum acies; vti ſoletis; cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetiis; quodque mihi lectoribuſque vertat benè; ſi prius de ſuperſtitione ipſa nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibaro; rem aggredior.

[a] *Turrianus, Bellarminus, Buzeus, Caniſius, Coſterus, Tyreus, Valencia, Molina, Zuarez, Fonſeca, Pererius, Vaſquius, Serarius, Poſſeuinus, Maldonatus, alij.*

MARTI-

MARTINI DELRIO PRESBYT. SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT I.

De Superstitione, & eius speciebus.

A ETYMOLOGIAM nimis curiosè D. Isidorus [a] scrutatur his verbis; *superstitio dicta eo quòd sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alii dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nescientes quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est cœlestium seu diuinarum quæ super nos stant: sed malè dicit.*] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideò supremi numinis timorem superstitionem vocabat, eo quòd, quasi horribili aspectu, timor iste mortalibus superstet & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretii, [b]

[a] lib. 8. Orig. cap. 3.

[b] lib. 1.

Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret
In terris, oppressa graui sub relligione;
Quæ caput à cœli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & aliis gentilibus, relligio ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, [c] *superstitio est, superstantium rerum (id est cœlestium & diuinarum quæ super nos stant) inanis & superfluus timor.* De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum. sic enim Donatus, vel quisquis ille: [d] *superstites sunt senes vel anus, quia ætate multis superstites iam* B *delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.*] Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solet, etiam in illo D. Pauli; [e] *Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Syriacè est, nimios in cultu dæmonum; Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo superstitiosiores: eò scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*; nisi additâ vanæ vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superstitionem* multum interest. *Non enim philosophi solum* (ait Cicero) *verùm etiam maiores nostri Religionem à superstitione separauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabãt, vt sui sibi liberi superstites essent, Superstitiosi*

[c] in VIII. Aeneid.

[d] in Terent. Andr.

[e] Act. 17. v. 22.

[f] lib. 1. de nat. Deor.

 sunt

sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitÿ nomen, alterum laudis.] Adscripsi verba vt legenda censeo ex Lactantio[g]; ex quo & Diuo Augustino[h] corrigendus Nonius Marcellus eadem alirer referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quod præ cultura deorum cetera supersedeant*, id est negligant: iridem & *Religiosos quasi relinquosos* (*sic membrana*) *quod cæteris relictis solis sacrificÿs deseruiant*, ridiculum commentum, & Nonio dignum. Lactantius erudirè, quâ soler argumentorum vi & copiâ Ciceronis discrimen refellir, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.*] hoc præclarè: non ita quod subdir; *Omnino quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.*] parum id considerate dictum. C
nam superstirio quoque nascitur, si quod oporret coli Deum Optimum Maximum, non vt oporrer colas aut precere. Religioni duntaxar locus; si qui vni ac vero Deo supplicanr, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri, *Religionem* definiunt virturem, qua Deo vero cultum verum ac debirum exhibemus, ideoque dictirant, duo illi viria extrema repugnare. Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur; alrerum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet; (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed ideó nimium; quia nec verum, nec bonum, sed superfluâ quadam circumstantia vitiatum; quæ, quòd perperam & in Dei potius iniuriam, quàm honorem, mareriæ debitæ adiicitur; ideo in excessu posirum vitium vocanr.[l] Cum enim bonum idem sir quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellar; nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè inrelligitur, si mali quidpiam in cultu diuino reperiarur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis, nomine suo virium in cultu inesse indicet; consequirur nullum cultum, qui superstiriosus sit, verum cultum vocandum: atque adeò superstirionem omnem falsi cultus esse, vt Lactanrius dixerat. Sed falsiras ista non vno tantum ex fonte; vt putabat; sed ex duobus oritur. Capitalis omninò est, quem ille non ignorauir; si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non est; hunc nostri nominanr, *Superstitionem* D
falsi cultus. Alter minus est deleterius, sæpè tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere; si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibearur: hunc vocanr Theologi, *indebiti cultus superstitionem*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non sir Deus, vri Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: [k] *Omnes Dÿ populorum, idola*, hoc est vanitas & inaniæ, nihilque minùs quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis Hebreæ אליל E L I L. Posterior nomen suum retiner, nec proprium, quod sciam, aliud habet; nec imposuit D. Augustinus,[l] contenrus descripsisse cum de imaginariis indebiti cultus signis ageret, his verbis; *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent; quæ non sunt diuinitùs ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta; sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm culrus superstitione differendum; cumque ea duas species complectatur, *Expressam Idololatriã*, quando cultus Deo debirus clarè & diserrè transfertur in crearuram; cum Iudæi virulum, Ægyptii Anubim, Romani Quirinũ coluêre: & *tacitam* siue vt alii vocant *Implicitam*; illam quoque priorem nunc missam facimus,

[g] lib. 4. c. 28.
[h] lib. 14. de ciui. Dei. c. 30.
[l] Vide Gregor. Valenciam 22. disp. 6. q. 10. puac. primo.
[k] 1. Paral. 16. ver. 26.
[l] lib. 2. de doctrin. Christia. c. 24.

facimus, contenti quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora; pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuisione, & Magorum variis nominibus.

A MAgiam vniuersim sumptam definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas, vi creata, & non supernaturali, quadam mira & insolita efficiens, quorum ratio sensum & communem hominem captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos. Fr. Victoriam [a] secutos, dum pomeria circundant strictiora, artificiosam & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodictica, topica, scientiam gignente, vel non gignete, mechanica vel liberali, artificiosa vel artis experte, vera vel circularotia, superstitiosa vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis; hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captûs* & *sensûs* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causas soli sapientiores,

[a] releƈt. de Magia, num. 8. Angles in floribus ad 2. d. 7. & alios.

B qui omni ætate pauci, consequuntur. Tàm latè sumptæ Magicæ; diuisio, petenda ex causis finali & efficiente. *Ab efficiente* ducitur diuisio in *Naturalem, Artificiosam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius ascribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali causa*, rectè dispartias; primò *in bonam*, si bona intentione & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificiosæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media quibus vtitur praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ; quam idolo-

C latriam tacitam & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas seu ars, qua, vi pacti cum dæmonibus initi mira quædam, & communem hominum captum superantia, efficiuntur.* Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocant, *idololatriam* Theologi; quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quam tanquam benefactori cuidam & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt dumtaxat extraordinarii & miri effectus cognitio vel operatio quæratur; & tunc sibi nomen *Magiæ specialis*, ac strictæ sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas aut præsentes, sed arcanas & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquando desiderat instrui & iuuari, non vt prosit, sed vt noceat aliis, vel vltionem sumat; huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando; quibus decretum est, sine noxa cæterorum, sibi vel aliis hoc opere prodesse vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obseruantiam* diuiditur; de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygiis hisce mysteriis forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, Aovoth & Iddeghoni; quorum nisi fallor posterius latiùs paulo patet, ideóque in sacris litteris illi solet postponi, locis [b] passim obuiis. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre

אובות
ידעני

[b] Leuit. 19. ver. 31. & 20. v. 6. Deut. 19. ver. 11. 4 Reg. 23. v. 24. Esai 8 v. 19 & 19. versic. 3.

 stridens.

ſtridens[c]. nam O B primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit; ſicut & *Python*, & *ventriloquus*, vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens; vel ipſe homo, cui dæmon inhabitat[d]. Græcis etiam ἐυρυκλῆς vtrumque ſignificat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alii ἐυρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis[e] & ex Ariſtophane, Plutarchoq; poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chyromanticos & ſimiles; vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiue ex viſceribus telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vſurpatum[f]; ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur, reſpiciunt, patentq; latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAZ, KISEM, GHONEM, ad omnes verò incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAZ ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos; qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit[h]. hæc diuinatio prohibita multis locis[i].

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare, vnde KISEM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. ſumitur etiam in malam partem de quacunq; rerum quoq; non fortuitarum, prohibitâ coniectatione. paſſim in SS. eius mentio obuia eſt[k].

YONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur[l], etiam Onirocriticis[m]: quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos; qui ſuperſtitioſè dies & tempora obſeruant, fauſtáne ſint an infauſta. ſed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR[n] & LACHAZ[o] quomodo diſcrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam; qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falli puto Abenezram, Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam videntur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſeriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fæderati, diuinant[p] vel præſtigioſa miracula operantur[q]: imó & quoſcunque cantatores & veneficos comprehendere probatur. quia LXX. modò vertunt expoſitores, ἐξηγητὰς[r]; modò φαρμακοὺς veneficos[s]; modò ἐπαοιδοὺς incantatores[t]. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores,[u] aliquando verò ariolos[x], aliquando maleficos[y], vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

Denique MECHASSEPHIM vox, eſt orta ex radice CHASAPH, ſignificans quemuis maleficum præſtigiis, vel aliis quibuſuis malis artibus Magicis, vtentem. ideo noſter tam latè interpretatur, maleficos,[z] maleficas artes[aa], maleficia,[bb] aut veneficia[cc]. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus; qui lectoribus conatetur perſuadere hoc vocabulum ſaltem in lege Exodi XXII. cap. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, nunc

[c] 1. Reg. 28. v. 7. & 9.
[d] Vt docui pluribus commēt. in Iſa. c. 8. v. 19.
[e] Suid. & Heſych. in voce ἐυρυκλῆς Plutar. lib. de defectu oraculor. Ariſtophā. in Veſpis, & ibi Schol.
[f] ſup. litt. b.

כחש

[h] Geneſ. 41. v. 5. & 15.
[i] Leuit. 19. v. 26. num. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deut. 17. v. 10. 2. Par. 33. v. 6.

בסמ

[k] vt d. v. 27. & d. v. 10. 1. Reg. 28. v. 8. 3. Reg. 3. v. 37. Iſa. 3. v. 2. Ierem. 27. v. 9. Ezec. 12. v. 24. & 21. v. 21. & 22. v. 28.

עכיך

[l] d. loco Ier. & Mich. 5. v. 12.
[m] vt Deut. 18. ver. 10. & 2. Paralip. 33. v. 6.

חבר

[n] Iob. 40. v. 25. & Pſal. 57. v. 6.

לחש

[o] d. v. 6. Eccleſ. 10. v. 11.

חרהמם

[p] vt Geneſ. 41. verſ. 8. & 24.
[q] vt Exod. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. ac 18. cap. 9. v. 11.
[r] vt in Geneſ. ſupra.
[s] vt in Exod. ſupra.
[t] In Exod.
[u] in Geneſ.
[x] Daniel. 1. verſic. 20. & 2. verſic. 2.
[y] In Exod ſupr.
[z] Exod. 7. v. 11. & 22. v. 18.
[aa] 2. Paral. 33. ver. 6.
[bb] Iſai. 47. verſic. 9. & 12. Ierem. 27. verſ. 9. Daniel. 2. verſic. 2. Mich. 5. verſic. 12. Nahum. 3. verſic. 4. Malach. 3. verſic. 5.
[cc] 4. Reg. 9. verſic. 22.

lar, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem restringatur, id contingit, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores propriè dictos, de quibus tantum agebatur: sic apud Ieremiam, ponitur pro Diuinatoribus; apud Danielem, pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllum, vbi pro solis Venenariis vsurpetur. Benè est, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de [dd] Iezabele: quasi verò Iezabel clanculum venenis, & non ferro palàm, atque cædibus, in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est fœminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, aliisque philtris Achabum, & alios dementasse? vt ibidem benè, posteriore loco, censuit Tostatus. Sanè ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: posteà, per hanc fortem execratam, pestis hæc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomē pro incantatore vsurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes* [ee], quasi genti proprium esset cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo:* quasi dicat, cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fæderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus sum, & post Christum Dominum sollennes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ; Simonianorum scilicet & Menandrianorū. Secundum adfert locum ex d. c. 22. Exod. eò quod LXX. verterint φαρμακὸς; quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Christianus, refellitur ipsâ consuetudine LXX. Interpretum, quos constat eâ voce latiùs vti. Primò, quia Exod. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus. nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos ante φαρμακοὺς dixerant, iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοὶ. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, complexi sunt diuinatores. Quartò quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorum doctissimi: quod verò peritè id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alii id fecissent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimoniis. Iosephus vt non suffragatur aduersariis, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philo. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres [ff] plerique; qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt. Hæc de Hebraicis.

[dd] 4. Reg. 9. v. 22.

[ee] Ioan. 8. v. 48. & 49.

[ff] D. Hieron. in Ierem. & Daniel. D. August. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 6. Isych. lib. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban & alii add. c. 22. Exodi.

E Græcis sua quoque sunt nomina; quæ, strictè sumendo, differunt. nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum, φαρμακὸς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam, quemcunque denotat impostorem. Videas illa tria Homonymῶς coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Hesychio.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata. *Magorum* nomen â Barbaris ad Græcos, latinosque traductum, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, [gg] vt proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atque Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebātur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & venenarii vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurparum, & cunctis Thessalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpe confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant, desumpto nomine vel à famosâ illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua

[gg] Hieron. in cap. 2. Daniel. Apuleius 1. Apolog. Hesych. & Suidas.

Anton. Liberalis. Diodorus & alii; vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus; vel à feris Libycis, de quibus Dion Sophista,[hh] *Striges*, ab infaustâ & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre [ii]. Veteribus etiam Romanis dictæ hæ mulieres sunt, *Veratrices*; quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ feces quæ se iactant Aegyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant; eò fortè, quòd in conuenticulis suis, laruis se tegant; [kk] vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque, laruis seu mascaris, quàm feminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabāt, qui quarumlibet sortium superstitioso iactu aliquid diuinare nitebantur [ll]: Sed Theologi & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eosdem, & *sortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remensis Archiepiscopi æuo [mm]. Hi venefici simul & Dæmonis vasalli Ligii sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erischtho Lucani, Martini Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen sortiariorum recentius est.

[hh] Vide Adagia *Lamiæ turres*, & Commēt. nostrum in Senecæ Traged.
[ii] vide comment. in Medeam v. 732.
[kk] Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.
[ll] extra tit. de Sortileg.
[mm] c. vlt. 33. q. 2.

CAPVT III.

De Magiâ naturali seu Physicâ.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere, Persæ; à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem solem censebant; & malum alterum Arimanem, siue Plutonem [a]: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ superstitiosa tota cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura; alterā quæ naturas intimas rerum callebat, quam Persis vtramque Apuleius [b] adscribit. Fallax prior & nocina, satis diabolum indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus, ab hoc eius posteri Ægyptij, Chaldæi, Persæ. sic enim interpretor D. Clementis verba [c] de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace quadam & officinâ malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis causis diluuium mundo introductum est, & omnes qui erant super terras deleti sunt, exceptâ Noë familia; qui cum tribus filiis eorumque vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis suis, qui Mezraim appellabatur, à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes quæ tunc erant* Zoroastrem *appellauerunt, admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi super hoc habentur, &c.*] addit hunc postea ictû fulmine, *Zoroastrem*; quasi viuens astrum dictum, & pro Deo habitum. Zoroaster non vnus, sed multi fuere (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, siue Armenii filius, iuxta Clementem Alexandrinum; siue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patricius. Suidas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illum Chaldæum; secundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armenium genere, non Armenii filium, de quo Clemens; sed alium Hosthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroastri Astronomi

[a] Plutarch. lib. de Iside & Osyride. Laertius initio suæ historiæ. Agathias & alii.
[b] Apolog. 2.
[c] lib. 4. recog.

memi-

meminit, & Persomedum dicit fuisse. Sexti Proconnesij mentionem facit Plinius. omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius[d]: *Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adspirationibus constat*, &c. Idem asserit &[e] D. Cyprianus & addit Hosthanem Magorum præcipuum fuisse. huic famosos alios addit Tertullianus[f] his verbis; *Hosthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura est, quæ, &c.* his consentiunt Arnobius, si rectè verba dispungas[g] & cum Eusebio,[h] D. Augustin. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas. Azonacis Plinius, eumque facit præceptorem Zoroastris. Corrupit vocem Noachi ab hoc enim Cham & filii eius Chus Magiam bonam edocti. Scripsere etiam Magica, Iulianus Chaldæus philosophus lib. 4. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus: de quibus, Suidas & Proclus consulendi. Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomum, Demostratum Lydum, Zostrianum, Nicotheum, Allogenem, Mesum; quorum impiis scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaicè scriptos Esre & Melchiat magorum. Ex his hodiè tantum exstant, Zoroastri χαλδαικὰ seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum scriptis laboriosè collegit Fran. Patricius, obscuritatis maioris quàm vtilitatis. Naturalem verò legitimamque Magicen cum ceteris scientiis Adamo Deus largitus; à quo posteritas docta, per manus & orbem

A eam propagauit. Ea (vt Psellus[i] & Proclus aduertêre) nihil est aliud quàm ex actior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cœlorum ac siderum cursu & influxu, & sympathiis atque antipathiis rerum singularum obseruatis, suo tempore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ causarum ignaris præstigiosa vel miraculosa videntur. Veluti cùm Tobias paternam cæcitatem felle piscis discussit,[k] quam vim Callionymo pisci tribuunt cum Galeno[l] plerique: item, cùm tympani ex lupinâ pelle sonus, aliud tympanum, ex agninâ tensum, disrumpit:[m] cum Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius[n], illustria quoque illa quæ narrat B. Augustinus lib. 21. de ciuita. Dei cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne nesciâ putrescere; de paleis frigore suo niues conseruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contrariâ; de calce quæ, cum ignitam in se vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuso non accenditur; de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & similibus. his addunt alii partes,[o] de dictamo, quo ceruus sagittas expellit; & chelidoniâ, qua hirundines cæcos oculant pullos. confirmat Plinius[p] de Psyllis & Marsis odore serpentes soporantibus, & impunè lacessentibus; de pici[q] Martii herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam seras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro,[r] de veneno Tarantulæ seu Phalangii Calabri; à quo morsis non aliud vitæ & remedii præsidium, quàm si certo musicæ sono saltirare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congessêre Aristoteles (si auctor ipse lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pereruditо, de Vniuerso[s], & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus*[t]; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt, quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitiis plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in sympofio, conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt, quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gem-

[d] lib. 2. c. 14. idē affirmat cap. 16.
[e] lib. de idolor. vanitate, ca. 16.
[f] lib. de anima, c. penult.
[g] lib. 1. contra gent.
[h] Euseb. lib. 10. de præparat. August. lib. 12. de ciuit. Dei. Marcellinus histor. ac. lib. 23.
[i] Psellus lib. de dæmonib. Proclus lib. de Magia.
[k] Tobiæ 7.
[l] Galen. lib. 10. simplic. medicam. Plinius, Aelianus, & alij.
[m] Oppianus lib. 3. Cynege.
[n] Cardanus lib. 6. de subtilita. Boistcau. Hist. Prodigio, c. 8.
[o] Tertullianus lib. de pœnitentia, c. vlt. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron. in Ecclesiast.
[p] lib. 7. c. 2.
[q] lib. 10. c. 10.
[r] lib. 2. Genial. dier.
[s] partis 2. principal p. 3. c. 23.
[t] cap. 4.

marum per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari. *libr. de gemmis c.1.* ô vanam auxesim! an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora B

[u] Siren. lib. 9 de Fato. c. 6. Fracastor. lib. de Sympath. & antipath. Ioan. Langio epist. 33.

[x] lib. 8. Antiqu.

peti possunt exempla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. [u]Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioseph. retulit, [x]ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euāgelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nonnulli & crediderim. Sed an hac solâ, & non Dæmoniacâ quoq; post Christum Dominum adoratum; certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parum refert. Sanè Theophilactus[y] censuit etiam vetitâ imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus[z] Martyr eum Physicis magis annumerare: sed, vt frequentius credam dæmonis vsum operâ, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius contra Hietoclem.

[y] in Matth.

[z] q. 24. ad Orthodox.

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem. hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de quâ libro sequenti differendum nobis copiosè: illa miros effectus producit, de qua nunc agimus. multi de eâ libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt [*] sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo; vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perscrutatorem* cuius *Magiam caremonialem*, & *lib. de mysterijs secretorum* Agrippa legetat, & ex iis desumpsit non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Abono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Gebet Arabs multis scatent superstitiosis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoq; in nonnullis hæreseos notati [aa]: quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probè peritus. In eandem classem referendus Thomæ Bungey *lib. de magiâ naturali*, & eodem titulo lib. Georgii Riplay, qui post mortem necromanticus fuisse iudicatus. Ponceti & Ardoini *libri de venenis* legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: ceteris ea lectio intuta. In Cardani *de Subtilitate* & *de Varietate* libris passim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Ecclesiasticæ limæ. Ioannes Baptista à Portâ, specioso *Magiæ naturalis* titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ de conficiendo sagarum vnguento, & his similia. De Antonii Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro, nō habeo quod dicam, quia nondum legi: suspicor, quod facit in *Centurijs memorabilium*, superstitiosa illum à Naturalibus non secreuisse. Alberto Magno tributus *liber de Mirabilibus* vanitate & Superstitione refertus est; sed magno Doctori partus supposititius. Cicchi de Esculo *Commē. in sphæram Sacrobusti* inter superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij *de Incantationibus* opusculum, certè miratus fui tam diu tolerari ab Ecclesiâ; nunc recens, & meritò, in Romano Indice damnatur, verissimum enim; quod ab Antonio Mirandulano [bb]scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec philosophum bonum, nec, quod fœdiùs, Christianum bonum exhibuisse; cùm effectus omnes mirificos cœlorum inflexionibus adscribit, adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab ijs dependere. Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Francisci Pici Comitis Mirandulani, *positiones Magicas*, in quibus certè sunt quæ meritò, etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, repræhendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suam multis erroribus refersit, nec qui postea edidêre, vt emendatam, Antuerpienses; vti par erat expurgarunt. manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis contestantur, nocereq; legentibus possint.

[*] Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum fide, cap. 7. ex Agrippæ libris.

[aa] Vide Directorium Inquisitorum Eimerici & Marianū lib. 14. de rebus Hispan. cap. 9. & lib. 15. c. 4.

[bb] libr. 6. de singulari certamine.

Vnde & ab inquisitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ* eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam aliàs, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quàm solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorsus temeraria cogatur vocare. de quo aliàs. Adeò lubricum & periculosum de his differere; nisi Deum semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum; non, vt viros doctos irem sugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisiò dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cœli adspectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur; de quibus ita Psellus cum exponit λόγια ζωροάστρου. *Magicas verò rationes constituunt à summis potestatibus, & à terrenis materiebus. Compati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.*] Hos secuti recentiores, quæcumque per caracteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis figuris communicatâ ab aliis figuris sublimioribus, ex sympatiâ quadam naturalî rerum inter se similium, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicem coaptantur. Quod confirmant similitudine non vnâ. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radii oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò, sicut cithara eodem modo, quo alia, tensis fidibus; si ferias, alteram tinnitu suo cogit concinere: sic istas imaginum, numerorum, characterumque similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cœlo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam similitudo & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causâ, vt benè Bartholom. Sibyllanus [a] aduertit; & patet ex imaginibus picturisq; Astronomorum. quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos; sed hæc, dicis causâ tantum, nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quâ talis est; nec cum verâ figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod non est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

[a] Peregrinar. quæstionum 1. Decad. c. 9. quæst. princi-pal. 5. q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorsus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia; homo loquens, vox repercussa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginum. In speculis quoque illis incendiariis, omnia ponuntur reipsâ consistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intensionis modus idem, fidiū concinnitas, cithararum debita propinquitas, similis aëris crispatio, quæ sonitum quasi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi, characterumq; vires atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent; quæram rursus, à quibus isti acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio vel experimento, intelligentiâ quiuit consequi?

Præterea fatentur magi, quasdam imagines non ad similitudinem cœlestium illarum, quas diximus; sed ad similitudinem rei quam operans animo conce-

concepit conficiendas; verbi gratia, si magis optet duos committere duorum inter se pugnantium; sin verò amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas; si secundi aliquid petitur, in rectâ iconis superficie; si vero infaustum quid in dorso seu auersâ parte inscribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt & postea reuellentur [b]. Ex his tamen delirijs pergunt maiora serere deliramenta.

[b] infra c.4.q.1.

B Primò si cui morbum vel sanitatem velis adferre; principio id attendendum, vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni seu qualitati inducendæ; vt odio Mars, amori Venus; denique signum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione quia cælestibus corporibus, non Hebræi modò & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philosophi Itali [c] animam intelligentem tribuerunt.

C Sed hæc omnia vt stolida, ita falsa & periculosa. Inprimis dicere cœlum aut astra sensu vel intelligente animâ prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitanâ synodo, & articulis Parisiensibus; estque erroris & scandali plena opinio, propter superstitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copiosissimè Eckius & Espencæus [d] docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cæli animâ figuratè & allegoricè sunt locuti, vt & ipsa S S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noster. [e] *Primò* per *Prosopopeiam*, qua quæ animatorum sunt, inanimis tribuuntur; vt mari videre & fugere, cœlis & terræ audire ac placere &c. [f] *Secundo* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vbi alicui remissiùs futurum [g]. *Tertiò* per *Hyberbolen*, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsuta interroganti. [h] *Quartò* per *Analogiam & Metaphoram*, vt cùm sol dicitur præesse diei, [i] luna nocti, Luna vocatur regina cœli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinctò non ex* veritate, sed ex *hominum opinione*, vt cum [k] legimus militiam cœli de astris & stellis. Quâ regulâ aptè accommodatâ soluuntur omnia Paulli Ritij, & similium impiorum de animatione cœli argumenta ex sacris literis petita.

[c] Archangelus Mercenarius. Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.
[d] Eckius lib. de prædestinatione, Espencæus lib. de Animatione cœlorũ.
[e] in 1. sentent.
[f] Psal. 113. v. 3. Leuit. 26 34. Deut 32 v. 1.
[g] Genes. 6. v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Matt. 11. v. 22.
[h] Luc. 19. v. 40. Psal. 103. v. 7.
[i] Genes. 1. v. 16. Ierem. 7. v. 18. & 44. v. 17. Iob. 15. v. 1. & 38. v. 7. Psal. 32. v. 6. Daniel 4 v 32.
[k] Sophon. 1. v. 5. cum simil.

D Deinde cœlorum & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & astris concedunt; [l] vel potius influentias quidem agnoscunt à motu & lumine realiter distinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cœlos per se res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; scilicet quando particulares causæ materiam sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cœli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò consentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non posse cœlestia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genitâ. quo sensu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in

[l] vt Picus libr. 3. contra Astrolog. Medina lib. 2. de recta fide. c. Buccaferreus in 2. de cœlo.

Scholis

Scholis Peripateticis contra quosdam[m] sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè concesserim; quoniam hæ sequi solent corporis dispositionem; etiam astra influxu suo, mediante corporis temperie hominem nonnihil inclinare: semper tamen arbitri, libertas integra manet homini. Fusius ista disserunt & probant multi[n] scriptores huius æui peteruditi; eos censeo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum, quia cœlum & astra causæ sunt communes tantùm & vniuersales, quatenus conseruant inferiora ne à contrarijs suis dissoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum suppetias ferunt: sed cum ijsdem caussis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnam corporis partem nequeant influere, quin simul in alias influant.

[m] contra Auicennam, And. Cæsalpinum, & alios.
[n] Ant. Mirandul. lib. 22. singu. certam. Georg. Venetus Cant. 1. lib. 3. Harmon. mundi à cap. 7. Veracrucius in li. 1. Meteor. & Valesius de Sacra philos. c. 31.

Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes à medicis peritis reijciuntur, vt inter ceteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis lib. 2. c. 6.* & iam olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico & Bened. Pererio.[o] Meritò D. Basilius scripsit,[p] ridiculum esse astrologis contradicere, cùm eorum dicta sint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura[q] obseruationem hanc esse à Deo maledictam, & ab Ecclesiâ interdictam; &, quæ per astra procurantur, dæmonum illusiones atque deceptionem esse. Hæc causa fuit, cur Tertullianus[r] astrologiam inter Magiæ species recensuerit: multis etiam Glycas. *P. 1. Histor.* in Mathematicos huiusmodi inuehatur.

[o] Fra. Picus d. opere, Perer. lib. de Diuina. Astrolog.
[p] In Hexam.
[q] 2. p. Centiloquii.
[r] lib. de idololatr. ante medium.

Obijciunt, de *diebus Criticis*; quos medici in sanguine minuendo, & potionibus præbendis, seruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verùm hæc causa quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate; qui dominetur primo die critico. v.g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes, qui singulis septem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri sunt septem dies critici continui. nã primus erit septimus dies criticus primi, secundus secũdi, atq; deinceps ita singuli septẽ aliorum ordine suo: septẽ etiam continuis luna diebus præerit. quo nihil absurdius. Causa igitur verior petẽda, ex ipsâ humoris in corpore tunc sequentis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres sunt, vt vnoquoque die subiectum inuadant; alij secundo die; sunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ęgri valetudine. Vnde & decretorij seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis istis suffragatur.

F Conclusio sit, ex articulo Parisiensi. XXI. *Quod imagines ex metallo vel cerâ, vel alia materia, ad certas constellationes fabricatæ, vel certo charactere aut figura efformatæ, aut etiam baptisata, exorcisata, aut consecratæ aut potius execratæ, secundum prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur; error est in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera.* Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, exspectare à dæmone, vel constellationibus. blasphemum quoque & sacrilegum est, ritus sacramentorum & rerum sacratum talibus superstitionibus inquinare. Physicæ & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderum influxus agnoscit; nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nã hæ figuræ, neque vim habent quidquam ex astris eliciendi; neque in subiectum nouam aliquam qualitatum mixturam inducũt, aut vllam essentialẽ formam

mam imprimunt: sed manentibus eadem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iisdem perseuerantibus, quæ priùs fuerant; arte tantùm noua figura extrinsecùs aduenit; ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram vel aliam materiam mollem sigillare; quod tamen facit, non quatenus sic vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi, qui sobrii, etiam non Christiani. Nam Rabbi Moses Maymon,[f] Tatianus, & alii postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi.[g] Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

[f] cap. 71. Ductoris dubitant.
[g] Martinus de Arles lib. de superstit. D. Thomas 2. 2. q. 96. a. 2. lib. 4. contra gent. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Siluest. verb. superstitio. q. 10. Vairus lib. 2. de Fascino, cap. 14. Pet. le Loyher. libr. 1. de spectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id hominis tribuit, ratione animæ. nam censet intellectui benè disposito & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ constant, cœlestes & terrenas, simplices ac mixtas, obedire. Quod si de morali dictum obedientiâ, insanum est; quia hæc solis ratione præditis competit: si de naturali obedientiâ dictum, parùm id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio; nisi ratione actionis & passionis, propter quam, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur insinuare obedientia, Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.[a] A

Alii hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione resultare.[b] quo qui sit præditus, asserunt temerarii, posse miracula eum perficere; &, vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adiiciunt blasphemiam; huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruscasse. sic impii non tantùm Magi,[c] sed & Fulginas Medicus. B

Verùm hoc totum prorsus ridiculum, ostendit Condronchus medicus *lib. 2. de morbis venef. c. 4.* & impium esse, tam accuratè docuit Mich. Medina[d], vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandóue aliena scrinia compilare. Mihi semper visum parum philosophicè, talem εὐκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari; quod si non impossibile, prorsus tamen est superuacuum.

[a] Ananias d. lib. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina quæst. q. 3. c. 8.
[b] Sic Fulginas, Forliuius, Garbus & alii medici.
[c] Agripp. Paracelf. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatem reprehenderat.
[d] d. lib. 2. c. 7. à fol. 66.

Ex hoc consequitur neminem naturâ nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nam si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent: si speciei ratione non competit; cedo (sodes) quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant supposito? sed vide de hac re Leonar. Vairum.[e]

[e] lib. 3. de Fascino c. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad effectus hosce miros?

DE vi imaginationis multi multa scripsère, vt Picus Mirandulanus libr. de imaginat. Marsil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonicâ & in Prisciani Lydi commêtar. de phantasiâ & intellectu, Anton. Mirandulanus lib. 29. de singula. A

certam.

certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michaël Medina lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. Vaitus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de Sacrâ philosoph. c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & Conymbricenses nostri in 7. physicor. cap. 2. q. 1. & alii mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quoad corpus ipsius imaginantis, vel quoad corpus alterius: ideo de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimùm in illud posse. docetur id ratione & experientiâ, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra, excitat potentiam appetitiuam, ad timorem, vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad tristitiam: hæ verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt pallescat vel rubescat, vt quasi exiliat seu efferatur vel torpescat seu deiiciatur. Et ideo D. Thomas optimè tradidit, imaginationem posse in corpus imaginantis omnia quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientibus; & alterationes per frigus & calorem & quæ hanc alterationem consequuntur: nullam verò vim obtinere ad alias proprii corporis dispositiones, quæ naturalem cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis; vel vt quis adiiciat staturæ suæ palmum vnum, & quæ sunt similia. *Vide D. Thom. 3. pag. quæst. 13. a. 3. in ad. 3. & libr. 3. contra gent. cap. 103.* Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnis mira faciunt, in quibus constat hæc per imaginationem fieri sensibus sopitis; de quibus exstat viri eruditi Libauii liber. Putarim verò hoc contingere potissimùm in his, quorum imaginatio vehementior est, & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti; & sufficere vt quæ imaginantur aliquando sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cum quis Chimæram vel Tragelaphum aut similia voluit imaginatione. nec enim necessarium arbitror, vt simul sensu percipiat; neque vt paulloantè perceperit; neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræsentat perceperit sensu. Narrabo quod gestum Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui personas, quibus accidit. Erat laicus vnus, solitus interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere: cogitationes eædē dormienti recurrebant, ita vt in somnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac solebat interdiu: sic turbabat vicinorum somnum. itaque qui propinquior illi habebat alius laicus, & sæpè monuerat; quodam die illi per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturum se noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hasce abacturum. Quid noster Gundisaluus? sic enim vocabatur, surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & rectâ ad lectulum alterius, qui fuerat interminatus contendit. Vide Dei prouidentiam. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: videt accedentem, & celeriter se de lecto deiicit, quâ paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficibus culcitam ter quaterue petit, & confestim redit vnde venerat. Mane facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquam in animum vel leuiter induxisse; Tantum cogitasse, si alter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo necesse est; tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerum sit naturæ sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideò enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit [a]. nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele *2. de anima*. Sufficit

[a] Aristot. 3. de anima.

etiam

etiam vt rerum quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquando perceperimus; sic enim vel illud idem, vel simile aliquid poterimus imaginari; & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore vel loco, imaginationē moueri & præsagire nobis, quæ certò postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur *in lib. de Diuinatione*. Nec absurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aërem ambientem nos moueant; quo moto, sensus noster moueatur; & sic sensus motio præparatio quædam est ipsius imaginationis: & ad præparationem imaginationis necessaria semper est sensus motio; ad ipsam verò imaginationem, nullo alio sensus motu prętereà indigemus, hæc haud dubiè est sententia D. Isidori; & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citandorum, nec ampliùs probant argumenta And. Cæsalpini *lib. 5. Peripateticor. quæst. c. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se longissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4.* & alii, qui tamen in modo efficienti explicando dissentiunt. quidam hoc illam posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios (*Alkindus lib. de imaginibus*) alii per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos; *Paracelsus lib. de imaginib. Pomponatius lib. de incantament. c. 3. & 4. And. Cataneus lib. de mirabil. effectuum causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3.* Ceteri cum Auicennâ & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodi c. 11.* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituum mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam conspirare. B

Sed nihilominus sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum & separatum ab imaginante, anima humana neq; per imaginationem, neq; per aliam potentiam, mediantibus vllis radiis, spiritibus, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.*

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesij, Condronchi, Bokelii & Cæsalpini & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctæ; quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radii tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species dumtaxat habent vim repræsentandi: animæ deniq; vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cęsarius Maltese, qui Antuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdā diuinationes sic palliabat; quasi, spiritus sui efficaciā prædominātis spiritui alterius, alter ad eligendū q ipse volebat cogeretur; pręclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species; sicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuinâ sunt substantiæ, non accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quā hi spiritus; nec illæ quicquam in Deo innouant aut immutant. In creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat. v. g. species equi gignat equū; species caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotū calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridē alchimici aureos montes essent adepti. Deniq; spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilem; quæ, cùm extra imaginantē, velut extra matris vterū fœtus, effusa, statim ab aëre circumstante corrūperetur. Cæterum quæ aduersarii obiiciūt, ea vel falsa sunt, vel in iis ad imaginationem actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria, primò non posse aucupem solo visu & imaginatio-

neauce

ne aues cœlo detrahere, quod tamen asseruit Michaël Montanus, *lib. 1. des Essais c. 2.* Secundò non posse quenquam solâ imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostendit Valesius *lib. sacra philosophia c. 68.* Tertiò multo minùs sic aliud sanari posse, vt rectè Aristoteles *in problemat.* & Grataroluѕ *apud Pomponat. cap. 6.*

Secunda concl. *satis verisimile est, per accidens posse aliquid imaginationem in corpus vicinum, arctâ quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum; si tamen & imaginatio sit valdè intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias contrarias, vnam absolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Soarez *disp. 18. Metaphys. sect. 8. v. 28.* & Conymbricensium *in 7. Physic. c. 2. q. 1. a. 7.* Valenciæ *2. 2. disp. 6. quæst. 13. puncto 2. Vairi & aliorum.* alteram absolutè id affirmantium, vt Michaël. Medinæ *lib. 2. de rectâ fide c. 7.* Marsilii Ficini *lib. 13. de Theolog. Platonicâ.* & Bened. Pererii supr. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificium rusticum, de quo Columella lib. 8. & ad quod allusum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger alba
Terga maritus ouis nascenti mutet in agnâ;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

quod primùm factitasse Iacobum Patriarcham legimus Genes. xxx. & licet D. Chrysost. *tom. 57. in Genes.* censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidorus *lib. 12. Origin. c. 1.* contra naturam fuisse significet; id tamen non ita capiendum, quasi negent naturali rationi consentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; sed tantum præter ordinarium naturæ cursum: nam solent parentibus colore similes agni gigni: hîc autem industriâ Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theodoreto *q. 88. in Genes.* contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneum id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationem mox subiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieronym. & D. Augustinus, & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium nostrum. addi potest simile exemplum de prole albâ, ex vtroq; parente Æthyope ex Heliodori Æthiopicæ Hist. lib. 1. Et tale, quod Buscoducis personatus dæmon ad vxorē concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cœpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris; vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intùs transmittit eorumq; satiata typis, rapit species eorum in propriam qualitatem.*] quod apertè à D. Hieronymo *Tradition. in Genes. cap. 30.* accepit; qui matri quoque totam vim tribuit; vt & D. Augustin. de Apiboue agens *lib. 18. de ciuit. Dei cap. 5.* sed & Thom. Morus Martyr carmine lepido, quod etsi totum Pererius refert, ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

Atqui graues tradunt sophi:
Quodcumque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptus intimè
Simulq; concrescentibus;
A mente matris insitam,
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat,

quia secura de absente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptum curucæ huic simillimum ediderit; eò quod concipiens metuerit ne velut lupus in fabulam maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit, quod dũ illos conciperet, mente & imaginatione aliis mæcha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationẽ id contingat, licet fatear vt plurimùm concurrere imaginationẽ vtriusq; vt docet Fran. Valesius *d. lib. de Sacrâ philosophia cap. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationẽ in corpus alterius. Nam imaginatio operatur dumtaxat in semẽ prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginãtis non quidẽ actu talẽ formam imprimit (v.g. colorẽ cutis vel crispitudinẽ capillorum) cuius actu semen capax nõ est; sed virtutem quandã & ex generante deferẽdi & cõferendi in fœtum quem format, ea quæ generãti secundũ animam insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in animã generantis erat spiritualiter. *lege eundem Valesium, cuius sententiã coniunxi cum explicatione Tostati q. 10. in d. c. 30. Gen.* sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius maris? videtur velle Plinius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat & forte Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis; putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusq; concursum; non maris duntaxat, qui an solus sufficiat, problematicũ, quia incertum est quid, & quantũ conferat semen virile aut fœmineum ad fœtus materiam atq; conformationem. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles *in lib. 1. & 2. de generat. animal.* aut si formam viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visu; aut si ad generationem vtriusque semen pro materiâ & formâ simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè, & sola materiam suppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tempore conceptus, non satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio quæ post conceptionem succedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis dispendia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidiè. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta: Isenaci. pudicam & formosam matronam, scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauidæ, quæ ignara rei subito occursu & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ* Nicolao 3. Pontifice Romæ quodam in palatio mulier infantem vrso similem peperit, eò quod (medici iudicârunt) ibidem variis in locis vrsi depicti cernebantur. Quid aliunde exempla peto? maternum paternumque genus suggerit. fuit in materno genere Antuerpiæ quæ vterum gestans, simiam in deliciis habebat; vnica ei nata filia multa simiorum retinuit: nã & puellula larirare, & gesticulari, & similia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus clarus, ob fidelem Regi nauatam operam, à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor grauida, cùm in domum irrumpentes seditiosorum duces vidisset, exterrita; post peperit, quem de fonte lustrali suscepi: is infans semper oculis externatis maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauonem, si dum ouis incubat linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua non sunt corpus seiunctũ? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Prætereà, cùm imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri.

K Comment. in cap. Gen. 30.

Manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potiùs dubium.

B. Augu-

B. Augustinus narrat quendam, *quandocunque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum; vt non solum vellicantes atque pungentes non sentiret; sed aliquando etiam igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obnitendo, sed non sentiendo non mouisse corpus suum probat; quod tanquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se postea referebat.* lib. 14. de Ciuitat. Dei cap. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille seipsum abstraxerit à sensu rerum præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimiliùs hunc magum fuisse, & ope dæmonis ex pacto in exstasim sic abripi consueuisse. Nam huiusmodi effectus omnem imaginationis vim clarè superat; cùm exstasis à voluntate humana non dependeat, vt suo loco ostendetur. Pergamus ad aliam quæstionem.

QVÆSTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

A QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; &, visi, audientis, vel tacti se arteriis insinuare, indeque cor petere, & eò efficacius penetrare; quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni vel significationis verborum alterans audientem eâ quam adfert lætitiâ, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit.[a]

[a] d. libr. 2. c. 11. Item Condronchus libr. 2. de morb. venefic. c. 5.

Non obstat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v. g. insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam; rursus aliis, eam in pedes erigi. Parentum quoque exsecerationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obstant, quia illa de tauro ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ; si verò lentus sit & tardus, non id putandum sono verborum perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Hùc ego retulerim illud VVestphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alii retulere.[b]

[b] Ananias libr. 4. de Nat. dæm.

Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cùm imaginatione nudà, ad hoc satis efficax est.*

B Hoc de fascinatione probant Varrus *l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokelius lib. de philtris c. 1.* sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridè exhausti non sunt visiui radij isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior lōgè ac receptior est sententia Peripateticorum & Theologorum, visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est; qua finitâ nihil in obiecto superest, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen primâ specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitia-

tio, galgali, lupi, ſtrutiocameli, gallinacei, & reguli per viſum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Viſus, amoris initij & incrementi, dumtaxat eſt occaſio quædam. nam principio viſæ formæ ſimulacrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluens ac reuoluens, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectum iudicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentia rei amatæ fouetur & gliſcit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & abſentes magis amore cruciantur) ſed quod aſſiduè de illo cogitet, illudq́; plus quàm par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malum foret, & ab externa penderet viſione; cur, cùm plures ſimul eandem videant & ab eadem videantur, vnus iſte deperit, contemnunt ceteri?

Lippitudo & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipsâ viſione & oculi organo manant; ſed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpēte, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorum coniugio natus, prodit; per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſquallore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit, vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgalum, ſeu rupiculam, ſeu hianticillam, auem ſcribunt Plutarchus lib. 5. Sympoſiac. c. 7. & Heliodorus li. 3. Hiſt. Æthiop. ſi oculos in ictericū defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vaįus dubitat; retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem. hæc tantum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poëtarum de Mæri. quin potius D. Ambroſium laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: ſi autem eos homo priùs viderit, exagitari memorantur*. lib. 7. in Luc. c. 10. Sed cauſam cape. Thom. Cantipratenſis, hoc vult fieri, quia lupus radiis oculorum ſuorum immiſſis homini, eius ſpiritus viſiuos in inſtanti deſiccet: iis arefactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento vocis obligatius impedito hominem rauceſcere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39*. Verum hoc de radiis non admitto. Ideò malim cum aliis dicere, id accidiſſe, quod qui in feram improuiſam incidunt, ob micantes eius oculos & aſpectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus ceteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum; ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare, qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre: cùm verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec ſtruthiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolùm vt arceant

ceant nocitura: postea benigna mater tellus ea calore maturat. ficut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuir aſpectum reverâ, nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit [d]): ſed metuit ex quadam arcanâ antipathiâ. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori deuorandam inſerere.

[d] Ananias d. lib. 4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum inficit aërem, iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint, priùs in oculis incluſi, debuerant nocuiſſe, ab aqua verò eos infici & venenari ridiculum.

C Adiiciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cùm Madriti Anno cIↄ. Iↄ. LXXV. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera. res receptiſſima & celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtæ modò; ſed & philoſophi [e]: quorum nonnulli vim habent hanc humori melancholico, & narorum inde ſpirituum vehementiæ aſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, alias explicui [f], nec muto ſententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interiicitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed mediũ iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax eſt illuminationis & pellucidaris; quæ ad videndum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quàm iuuet acumen oculorum.

[e] Cælius Rhodiginus lib. 16. antiq. lect. c. 2. & Vairus d. lib. 2. c. 4.
[f] Comment. in Medeæ v. 231.

D Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.*] De faſcinatione probant Vairus & Condronchus, ſed argumenta id æquè conuincunt [g] de cæteris mirandis effectibus.

[g] d. l. 2. c. 10. d. l. 2. c. 3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tangẽdi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi; vis illa ſit oportet ſaluraris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris; ſuo priùs corpori ſalutem adferret: ſi noxia, prius necaret eum cui ineſt. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; ſanaretq́; vel lęderet etiam quos nollet. Nullis deniq; foret opus aliis obſeruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem ſariſſâ ictam tenentis manum corpusq́; totum torpeſacere: hyenæ vmbrâ canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcere: veſpertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ ſumtum ore, greges totos ſiſtere: ceteras pennas aquilæ pennis mixtas,

contactu absumi: lepore marino viso vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffusione noxia his aliis. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eâdem specie locum habet, illa alia specie differunt.

Secundò illud Lucani de Echineide seu remorâ, vrgent;

——— Puppim retinens auro tendente rudentes
In mediis echineis aquis. ———

Respondeo, id cùm semel aut bis tantum acciderit, si accidit; casu ex aliâ quapiam causâ accidisse. Ecquid post tot centurias annorum tam frequenti nauigatione causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alii alias. vis potius illa sistendi conficta fuit; sed quia D D. Basilius & Ambros. in Hexam. meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ, quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricẽses nostros *in lib. 7. Physic. 2. q. 1. a. 6.*

Tertiò icta fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Resp.* cùm æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aëris crispati reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatum potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges, statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occultâ quadam simpathiâ atque consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d. q. 1. a. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitum ex se calidum, aërem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appensarum carnes auium mollefaciat.

Quintò. Cum puella napello educatâ, si Alexander Macedo consuesset, lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris & halitus commixti contagione, hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sextò. Cadauer coram occisore, propter præcedentem contactum, sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt; quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cùm præsens erat reus homicidii. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui[h]: neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occisi in occisorem; quod qualitatem latentem: & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij.

[h] Comment. in Octauiam Senecæ ver. 117.

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.
Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam,
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si comminus est, hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis & mortui hostis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul natur. mirac. cap. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de characterism. cap. 6.*

Septimò obiiciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant; etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi.* item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Paulli*, vt nuncupant in Italiâ, vel *feriæ* VI. *parasceues filiorum* vt nominant Belgæ; qui

E

gæ; qui omnes dono sanitatis in variis morbis se præditos gloriantur, iuuat eos auctoritas Pomponatii *lib. de Incantation. c. 3.* qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humanâ specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res est, quàm vt vnâ propositione queat enodari. Quare dico primò, Donum conferendæ sanitatis siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide tenendum, ex D. Paulli verbis [k]; *alij* [k] 1. Cor. 12. ver. 9.
quidem per spiritum datur sermo sapientiæ; alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum; alteri fides in eodem spiritu; alij gratia sanitatum in vno spiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; aly discretio spirituum.] Tale curationis donum; sed à febribus tantùm sanandi, habere putantur in Flandriâ, quotquot nati sunt ipso die Parasceues, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci. quare prodigiosa est curatio; &, si nihil superstitionis accedat reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile verò est, ob diei honorem & mysterii sanctitatem, & honorem coniugii, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo ac morbo comitiali: eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum D. Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virgilius *lib. 8. Histor. Angl. fol. 140.* Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis; cuius opera studio Ioannis Busæi nostri partim de nouo, partim correctiùs edita anno superiore; scribit Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ sacramentum; cuius efficacia si nescitur, aut in dubium venit; fidem eius plenissimam faciet defectus inguinariæ pestis, & curatio scrophularum.*] tantum ille epist. 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodiit ante ann[illegible]uos liber benè prolixus cuiusdam Guilh. Tookeri, cui titulus *Charisma siue donum sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabetham; accepi librum dono Illustris Viri *Marci Velseri* Patricij & Consularis Augustani, qui quâ est eruditione & humanitate, noluit me beneficentię suæ expertem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. Inprimis vult hoc donum Regibus Anglię ab ipso vsque Lucio competiisse: nec quidquam affert ad id probandum. nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges nō Christiani fuêre; quos ille vnctus non dicet opinor. desiit ergò penes illos charisma & interruptũ fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quod tribuunt ceteri? an vt Frãciæ Regibus antiquioris priuilegij splendorem eripiat? an vt doceat (*quod impudenter asserit pag. 84.*) Reges Franciæ per quandam propaginẽ ab Anglię Regibus accepisse? & vide, vt probet. quia Francorũ ferè totæ prouincię iurisdictioni Regũ Angliæ subiiciebantur. bellã rationem & dignã à Francis elucidari, quod nō diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidẽ probat, vt nec Polydorus, licet asserat idem successoribus Eduardi collatum; quod Eduardo: de quo quis nō immeritò dubitet. nã nec in bullâ canonizationes D. Eduardi, nec in vitâ eius cōscriptâ ab Ellrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quàm D. Eduardũ quandam mulierẽ strumosam psanasse; nec vnũ verbum additũ de successorum charismate, vt nec à Tagãtio, quem ipse etiam adducit, & vtriusq; verba adscribit; vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solum ergo illi de Eduardo probarunt. A[illegible]o ex Blesensi Henricum II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui tempori[illegible]enricũ VII. & Henri-

Henricum fortè octauum,ſed nondum ſchiſmaticum,nondum hæreticũ: nam Hiſtoriam ante ſcripſerat. Quid ſi Polydoro dicam, me credere, ſi ipſe Henricus 8. pro mendaciſſimo ſcriptore eum non habuit; ſi non idem Cambdeni, & quotquot rerum Anglicarum benè periti, iudicant? Res tanta vnico reſte non poteſt probari. Tookerus autem idem donum contendit non ſimpliciter conceſſum Elizabethæ, ſed multò excellentius, quia ſanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apoſtolis, & Sanctis omnibus, & ipſi Sancto Sanctorum præfert eo libello in Præfat.& c.3.4. non ſemel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculum? Primùm *pag.90.* per fictitium quoddam ſuum colloquium cũ Pontificiis quibuſdam, quorum nec nomina, nec colloquii locum aut tempus addit; ne deprehendatur. cur non finxiſti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonum? glorioſè de his triumphares. Nunc reſpondeo eſſe quendam, qui de quodam, cuidam nihil credit. vis ſcire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquii ſe illos conuiciſſe bullas excommunicarionis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paullo 3. & in Elizabetham à Pio V. latæ impias fuiſſe; quia Reginę Elizabethæ chariſma ſanationis integrum remanſiſſe poſſit oſtendere. quo audito, illos quaſi animis conſternatos ſubitò conticuiſſe, opinor impudentiam tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primum ſe à teſte fide digno inaudiuiſſe quendam Romanenſium fidei, in viâ ſibi occurriſſe propè Londinum qui fateretur, ſe ſtrumâ Reginæ contactu liberatum. Quaſi verò ille vnicus teſtis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumſtantiarum ceterarum memor; ſufficiat ad conuincendum. His addit poſtea teſtes alios alio curatos tempore quos nominat omnino quatuor, duos maſculos & fœmellas totidem; vt ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia, quos ait ſanaſſe, & velle ac poſſe infinitiorem numerum.* Probat etiam à cæremoniarum ſanctitate; quæ mihi ſuſpectæ, quia video medicos priùs emplaſtra applicare; & eas longè diuerſas eſſe, ab iis quibus vſum fuiſſe, D.Eduardum, ex Eilrhedo Tookerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo quòd Regina nec omnibus, nec ſemper, ſed aliquibus aliquando hanc gratiã & grauatè ſolet impertiri (*pag. 105. & 106.*) item quòd pars magna hominum curata iſtius gratię beneficio, quaſi relabitur in priſtinũ morbi ſtatum (*d.p. 106.*) quod potiùs eſt indicio, non eſſe hoc chariſma à Deo; cuius perfecta ſunt opera & ſanationes; cõtra, quę ope malorum ſpirituum fiunt, nec planè ſanent, nec perpetuò liberant. Nec ad rem facit quod ex Chryſoſtomo ſubdit: nam id ad principium ſanationis pertinet, non ad recidiuam morbi: de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudocus Hundius eam curationem pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atque poetis, quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Nec plura habet probandi genere: poſtea cap. 9. ſoluere conatur obiectiones aduerſariorum; quas ita proponit, & appareat eum Puritanos & ceteros merè Caluiniſtas planè habere diſſentientes, & inficiantes ac damnantes totam hanc ſcrophuſanam ſtropham. ſi nec fratres eius Euangelici credunt: fruſtrà petat, me Catholicum ſibi credere; qui ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipſiuſmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut Caluinopapiſtas nihil moror) perſuadere, nõ temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dantur qui ſit extra Eccleſiam Carholicam (*hoc probat c. 5.*) Sed Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. ergo Elizabethæ non dantur miracula. Minorem probo. quia Eccleſia Romana, ſola eſt Catholica. Elizaberha, vt ſchiſmatica, eſt extra Eccleſiam Romanam. ergo Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. Maior probatur, quia Eccleſia Catholica eadem eſt, quæ vniuerſalis. Romana ſola eſt vni-

est vniuersalis. ergo sola est Catholica. solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarum monumenta: certè vestra Anglicana, cuius caput est Elizabetha, mediam insulam non egreditur. *Secundò*, Non possunt miraculá fieri, ad confirmationem falsæ fidei: (*non semel hoc dicis, & verè dicis.*) Sed fides quam profitetur Elizabetha est falsa fides. ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum est Elizabetham esse Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum est prorsus apodicticum. Nec potes retorquere, dicendo non facerer miracula, nisi vera eius fides foret; sed facit, ergo vera est eius fides. nam assumis pro exploraro, id de quo disceptamus: ego verò præmissis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certissimæ. *Tertiò* in Ecclesiâ Catholicâ semper effulsisse charisma sanitatis, probas toto cap. 4. ex D. Irenæo, D. Augustino, D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & aliis, de reliquiis D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & aliis Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumentor: Horum fuit vera Ecclesia: nos Papistæ sumus in eâdem in qua ipsi fuêre. ergo nos sumus in verâ Ecclesiâ: vos in aliâ estis, quàm nos: ergo vos non estis in verâ Ecclesiâ. Vnde sequitur verum & inuictum esse primum argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiam fuisse, tu ipse fateris; quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas nos in eadem cum illis Ecclesia esse? probo. illi Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerunt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus; purgatorium, septem Sacramenra, præsentiam corporis Dominici in Eucharistiâ, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti, miraculorum verorum patratorem, laudare potestis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut à quo nos in collo dissentiamus. Ergo non vos, sed nos, in ipsorum Ecclesiâ, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorum miracula non fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ; quæ alterius Ecclesiæ, alterius fidei est, quàm illi fuêre; vera miracula non esse.

Denique si quæram à te; cur in sanitatibus à Vespasiano, Pyrrho & aliis Gentilibus, vel hæreticis collaris, non recognoscas manum Dei, sed Diaboli? respondes c. 5. quia infidelium opera huiusmodi actu & factu impurorum spirituum fiunt, & laudas D. Augustinum huius sententiæ verissimæ auctorem. Responde igitur, cùm hanc sententiam veram esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ CHRISTIANISSIMI Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolicæ Romanæ confirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationem falsæ fidei (sic enim ptofiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula: sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri; vel fieri physicâ aliquâ vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum; vel ex pacto tacito vel expresso cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius nec aliæ quædam circumstantiæ multum abludunt. In Tookere videris, quid me horum omnium malis credere; nam tibi credere, in iis quæ asseris, nondum decretum mihi neque constitutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac re credam: perge potiùs Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annalium modò, sed & medicorum publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magna tracta. 2. doctri. 2. c. 5. & Ioan. Tagautÿ lib. 1. institution.*

lib. 10. de ciuitat. Dei.

tution. chirurgicar. & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondam concessum fuisse, vt contactu strumas seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hęreditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis ceteris fratribus; quorum sæpè temperies, & complexio patri similior, quàm Regis ipsius. Conditio quoque sceptri seu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendaciis incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potiùs. Nihilominus.

Dico 2. *negandum non est aliquando nonnullos inuentos & inueniri, qui solo contactu sanant.* hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B. Petronillam à S. Petro, spirituali eius parente, ad breue tempus sanatam fuisse; & quod narrat Mich. Medina [1] de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusq; bonum sanitati, v. g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex solâ vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saludadores vocant, vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationis, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi saliuæ & halitus, quę ægro inspirant. de his dico 3. *Salutatores, & Ensalmatores, nec possunt districtè & in vniuersũ damnari, nec etiã in vniuersum approbari.*] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeant donum sanitatis: hic Victoria & Veracrucius [m]: & sic admittenda quæ Nauarrus [n] scripsit his verbis; *Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs sint perditissimi homines) licitè possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus à solo Deo, conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum. rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo Vicariis & Officialibus Episcoporum, ceterisque ordinariis, vt priusquàm permittant eos, hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalibus vtantur remediis, an verò per gratiam gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circumstantiis cognoscenda. Quod vniuersim non sint reiiciendi contra quam insinuat Ciruelus *3. p. de superstition. c. 3. & 7.* probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto, hanc nunquam largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

[1] 4. lib. 2. c. 7.

[m] Victor. relect. de Magia. Veracruz. lib. 2. de anima specular. 2.

[n] Manual. c. 11. num. 34.

Dico 4. *solo contactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo, naturaliter quenquam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera sanare, vel ferrum extrahere posse, non credo.* hæc conclusio tota est contra Pomponatium; &, quo ad contactum, etiam repugnat Veracrucio. illius fundamentum iam posui, huius autem hoc est: naturali complexione vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu. ergo ex iisdem causis, quidam naturali complexione vel constellatione erunt salutares & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò quod de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactûs; poterunt sanare omnes, quotquot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet, qui eandem stellarum positu-

ram

ram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin nõ poterit hoc alia die præstare, quàm quando positura æqualitas ista, quam oporret, acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de fascinatione opinionem admittit, hoc postea docebo prorsus à vera Philosophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim sequitur, nociua est qualitas hominis in hominem, ergo & qualitas hominis in hominem fatenda est esse sanatiua. nam auctore Aristotele ° plura necessaria ad sanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integrâ causâ. Deinde contagio solo hauritur afflatu. Verum in hac curatione sedulò obseruant modos tangendi certos, numerum & alias ceremonias. Accedunt multa suspicione plena & periculo. Primò quod salutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus se habere. fieri autem nõ potest, vt vini potus prosit ad contrariorum morborum curationẽ. si prosit frigidis, non proderit calidis. Item solent panem à se admorsum porrigere morsis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra causarũ Veracrucii suffragatur. Tertiò dicunt in præsentiâ alterius salutatoris, vim maiorem salutandi habentis, se sanare nequire. quod est absurdum. deberet enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab aliis salutatoribus cognosci, licet eum prius nunquam viderint: quod signum alicuius notæ illis à dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quintò falluntur, dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem fœmineus partus non interruperit. quod est ridiculum. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentiâ gesta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morsu canis rabidi sanauit. narrat Historiam ipse Torquemada. P. Septimò gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones & ardentem clibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt; nisi se præmuniant lotione & inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt nisi ad modicum tempus ignis actiuitati resistere. Vnde & Vairus q narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingressus furnum fuisset, & alius, eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum.

G (margin letter, beside "rum & alias ceremonias")

° Problem. sect. 7.

P Horti Florid. colloq. 3.

q lib. 2. de Fascino c. 11.

H Venio ad Pomponarij fundamentum, & respondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamẽto certo & definito totius speciei. fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo, si salutatoribus vis eâ naturalis inesset; ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuersitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod potest alter? Neutrâ ergo ex parte similitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti. cuncta enim speciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est, à forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis discreparà temperamẽto rhubarbari. nam alias longè requirit dispositiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Paulli tumidis buccis crepant, seq; angues sine læsione contrectare posse; iam plerisq; impostura cognita est, solere priùs contra morsum sese antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerum curatione; audacter dico, nisi dæmonico pacto, & ex genere suo, id lethale crimen. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quæ fuit Magi illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod sic à vulneribus aut morbis sanati, postea in dolores grauissimos & sæpè morbos sæuiores reincidant, [r] & vt plurimùm vitæ exitum pessimum sortiantur; quod possem mihi notorum multorum exemplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

[r] Ananias libr. 4. de nat. dæm.

Restat quiddam Alberti Magni, [s] qui refert duos se vidisse pueros, quorum vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia, quæ ad dexterum eius latus sita, aperiebantur: ab altero verò idem in sinistris ostiis præstabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum cōtactum vel præsentiam alicuius excidat? Nonne scribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam se nouisse, qua ab equis calcatu continuò ferrei calcei soluuntur. Pici herbâ cuneum adactum extrahi, testibus Democrito & Theophrasto. Æthiopide herbâ certo ritu incantatâ, seras omnes si admoueatur aperiri; & suo tempore Venetiis furem suspendio damnatum, cui sic fores omnes patefiebant.] *sic ille epist. Nuncupatoria in* Dioscoridem. *Resp*. In vltimis duobus apertam incantationem accessisse; in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & disiiciendi vim à naturâ insitā: quæ vis naturaliter hominibus inesse nequit. Nec ratione specificâ, quia non omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Aristoteles, nec quisquam rectè philosophantium, hoc est crediturus. *mirandumq́ vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quàm ad illum vsque* (vt ait Anton. Mirandulanus) *ceteri qui exstant scriptores tot sæculorum simul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis præstigiis ascribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos, satis colligitur, ex Plutarcho, Plinioque, clariùs etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus;

[s] ex li. 3. de motu animalium.

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque suas zelo feruente ruinas:
Queis forsan si suppeteret non vana potestas,
Demere, non etiam properarent addere monstra;
Æmula sed signis tantùm, non viribus aqua.
* *Quod remouere nequit, duplicata sustinet irâ.*
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cùm tacitâ sauos producunt arte dracones
Absentes, & sæpè iubent confligere secum.
Tunc vt quisque grauem bello persenserit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interiùs secreti carminis arma,
Protinùs & laxis verbo lactente venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi,
Et morsus tantùm, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans; si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmure serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine primâ,
Anguineæ fraudis quod sic, linguaque periti
In speciem reddunt commercia mutua fandi.

Circe, quæ & Anguitia.

CAP.

CAPVT IV.

De Magiâ artificiali.

A HÆc mira quædam perficit per humanam induſtriam. tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ ſuum locum reſeruo. Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt, *Mathematica & Præſtigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principiis geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis. huius exempla ſunt, Sphęra illa Archimedis, ſecundum Claudianum vitrea, de quâ M. Tullius [a] & in Siracuſarum obſidione nauium per ſpecula combuſtiones [b]: Archytæ columba lignea volans [c]: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: [d] & Boëtii æteæ, volantes & cantillantes, ſerpentes ex eodem metallo ſibilantes, & ſimilia multis narrara [e]. Hæc Magia vocatur ab Heronc & Pappo θαυματουργική. Supponendum autem nihil hanc efficere poſſe quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere cauſarum naturalium ope, certo motu & dimenſionibus applicatarum, vt in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quare ſi quis effectus proponatur, cauſarum naturalium efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet, etiamſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medinâ & aliis; qui caput aëneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum. nec enim humana induſtria huc vſque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam, ad lubitum interrogantium reſpondendo, emittat. nam hæc vitam, & reſpirationem in loquente, & perfectiſſimam vitalium organorum cooperationem, & diſcurſum quendam loquentis, requirunt. Quæ cùm huic capiti defuerint omnia; ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, quæ in ſtatuis idolorum oracula fundebat; qui ſolus cacodæmon fuit. Notum enim ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra*, enim *Gentiũ argentum & aurum: os habent & non loquentur. neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis, ſed à Theologis confutata iampridem [f]. Huc pertinet globus ille artificioſus, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intenſus erat, remiſſo, ſagittas in ſpectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum M. Scotorum Regem, à Fenella interemptum, in Maioris & Boëthi *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodem reducenda quotundam mirifica ſollertia, ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis inſiſtẽtium (vt vidi) & qui membra, quaſi lutea confractáue, vti lubet, flectunt; de quibus egit D. Chryſoſtom. *hom. 19. circa fin. ad Pop. Antiochen.* ad quæ ſoler plurimum iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet Andr. Libauius *p. 2. Mirabilium tracta. de Noctambulis in fine operis.*

[a] 1. Tuſcul. & 2. de nat. Deor.
[b] Plutarch. in Marcel. & Zonaras tom. 2.
[c] Gellius lib. 10. Noct.
[d] Glycas & Manaſſes in Annal.
[e] Caſſiodor. l. varia. epiſt. pen. & Politian. in Panepiſtemone.
Pſal. 134. v. 15.
[f] D. Thom. lib. 3. contra gent. c. 104. Valencia 2. 2. diſp. 12. p. 2.

B Altera ſpecies ludicra & deceptoria, vocari poteſt *Præſtigiatrix:* cuius effectus non ſunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de aſino & camelo [g]: interdum per meram impoſturam, & meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, vt faciebant ſacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: [h] vt fiebat in celebri illa ſolis menſa [i], quàm vulgus peregrinorum putabat ſponte ſua cibos ſuggerere, reuerâ tamen cibi à viciniæ vrbis incolis ſuggerebantur [k]. Et etiam accidebat, in fictitiis illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus [l].

C *Thaumaturgica*, vt & Magia naturalis, per ſe bona eſt, & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonæ. Per accidens vtraq; fit illicita. primò quando in malum finem referun-

[g] Deſcriptio Africæ lib. 8. & lib. 9.
[h] Daniel. 14.
[i] D. Hieron. epiſt. 103. ad Paulin.
[k] Herodot. lib. 3.
[l] Ioſeph. lib. 18. antiq. c. 4. Rufin. libr. 2. hiſt. Eccleſ. c. 25.

referuntur. secundò quando schandalum oritur, eò quòd putentur hæc fieri dæmonum operâ. quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suæ testimonium. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate vel causâ iustâ, se mortis periculo per lusum exponunt [m].

[m] Silu. & Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15. num. 8.

Ceterum *Naturalis* & *Artificiosa* Magia, duo sunt velamina; quibus se occulere solet Magia *Diabolica*. semper enim vel naturæ vim mentitur, vt in iis quæ de astrorum influxu,& temperie hominis superiore capite disseruimus: vel mentitur artificium; vt in characteribus,imaginibus & huiusmodi,de quibus disputandum q. sequ.

Nunc de præstigiatrice quadam, ad illa quæ postea differentur *lib. 2. q. 8.* sapienter ab Vlrico Molitore *lib. de Phytonicis mulierib.* animaduersum fuit, à Diabolo sic mediū disponi posse, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cùm autē satanas *sit magister* (ait) *ioculatorum*, nemini dubiū esse,quin subtiliùs hæc Diabolus operari possit. hîc, nūquam discipulus est doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis et eorum deceptionibus*; *Colonia*, inquit, *citabatur virgo quadam, quæ mira in conspectu nobilium fecisset, quæ arte magicâ videbantur fieri. mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subitò in oculis omnium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum, in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata.* Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigiis vnum subtilitatis seu agilitatis artificiosæ actū miscere; vt persuadeant, quæcunq; ab ipsis geruntur, citra præstigiū, solâ dexteritate & arte fieri. procurant, vt quicquid sortilegii admiscēt, id subtilitatis & agilitatis esse videatur. Amat satan homines ad risum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem. sic præstigiatores isti agyrtæ, ioculariii, miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandā lætitiam & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tārum, nec punienda videantur. frequens taliū semper vbiq; prouentus fuit, & seges etiā hodie in aulis quorundā Principū, allio & cicutâ nocētior. In Francia Triscalinus corā Carolo IX. alias laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque, annellos ad se sigillatim cunctis spectātibus pelliciebat, eosq; manu recipiebat aduolantes, vt videbatur: nihilominùs mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; fassus est ope diaboli cuncta se perfecisse; quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam corā Principibus viris fecisse. videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currū quoq; onustum fœno cum equis & aurigâ: amputare capita, manus & pedes; quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat venationes, decursiones, & hastiludia, & quæ homines in terris agitant ea in aëre audiri faciebat: mediâ brumâ hortum amœnissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis & auditis, producebat: Si quis pedem attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Siciliâ Eunum proponunt, sed eius facinus illud quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoq; non præstigiis planè tribuendum. nam in ore additam nucē sulphure & igne plenā habebat, qua leniter exspiratione motâ, fūdebat flamam, vt scribit Thomas Fazellus *decad. 2. rerū Siculαrum li. 5. c. 2.* idē *c. 1. li. 3. deca. 1.* mira refert de quodā Diodoro, quem vulgus Liodorū vocat: hunc magica arte imbutū, miranda præstigiorū machinatione

Bodin. in dæmonan.

natione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere; longissimeque à se spatiis dissitos, repentè ad se trahere posse videbatur. Catanenses præterea adeo crebris lacessebat iniuriis, & contumeliis dehonestabat, vt vanissima credulitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium concitarentur. Qui cùm capitis reus cruci tradendus esset, eliciorum carminum præsentissimâ arte è Catanâ Byzantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, & rursus è Byzantio Catanam è lictorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio, per aerem deuehi se iussit. Quibus veneficiis adeo populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacê igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.*] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus fortè minùs iusto zelo motis eripuerat, è sancti viri manibus elabi non potuit. His similia præstigia narrabo sequ. libr. 6. in fine. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo, & aliis quibusdam ex Antonii Gueuaræ Episcopi Modonedensis *lib. 3. horologij principum cap. 43. & 44.* & meritò subdit, quod iam monui, istos ioculatores quantumuis artificiosis operam dæmonum adhibere; ideò legibus latis Fráciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Augustus, & Henricus 3. regno exulare tales sanciuerunt. *Crespet. de odio Satanæ discur. 12. lib. 1.* Nostris téporibus Cæsarium Maltesium Parisiis captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cętera in iudicio obiiciebat; sed cùm vrgeretur & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis supersedere iussis, ereptus, in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere. chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantum frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magnâ multitudine, quod quis sibi granum mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligendâ re propositâ, dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse; & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, D. Houio anno 1600. vocatus; cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asylum omnium Antichristi præcursorum. Princeps ille; qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium superuixit, & florente ætate interiit; nec quicquam illi, postquam malæ causæ defensionem susceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Non impunitos vnquam Deus Principes finit, hostium suorum defensores; quia nominatim vetuit, ne præstigiatricem quis viuere patiatur, *Exod 22. v. 18.* hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium, sed ipso quo conuicta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt?

A CVm Magis sentiunt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alii Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiosè.

Verè & prudenter negatunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius; censens, si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dumtaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta; vt homines

 solent

solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronuntiat [a], mendaces & stultos esse, qui soli figurę, soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aëre fracto naris, tantam mirabilium potestatem adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri [b].

Notandum ex Conrado VVimpinâ, [c] Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorcisationes, & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriam. primò quia hæc nomina non nisi à dæmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur [d].) Secundò, quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολατρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic. 10. & 11.* B

Alterum genus imaginum, characteribus & sculpturis innititur, barbaris & peregrinis; in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis deliriis Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Ægyptio, & Thori Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos. talia cuncta patet annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium; nec vim vllam habere posse, nisi à dæmone, quo Doctore & Dedicatore miseri ea acceperunt: quæ per se vana & inana esse, deliciis & laminis agens, docuit D. Hieron [e]. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dæmon sit Rex Orientis, alius Occidentis, & præsertim suo merito [f].

Tertiam speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo subiectos vultibus cælestibus*; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cœlesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus. hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti [g]. Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit. [h] nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v. g. vt si talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debas inscribere; si contrarium, in fronte, idq; faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ; sigillum modò fodiendum capite deorsum, modò capite sursum, & cetera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpinâ, hanc etiam vltimam speciem superstitiosam & damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impij, qui inscribitur Artabel ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quãdo Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires & officia quædam illis distribuit; & ita characteres ac nomina constellata (. h. *Imagines sub certa constellatione formata & nominata*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciatione, sed ratione virtutis seu officii illius, quod Deus ad tale nomen vel characterẽ ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterii significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenienria: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

Par ratio est de annulis & sigillis Magicis, quantumuis præfetant speciosissima nomina Raphaëlis Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Cõstantini, & quorundam sanctorum; quibus nominibus etiã interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis. C

Denique

[a] Ductor. dubitant. c. 72.

[b] D. Thom. 2. 2. q. 96. a. 2. & 4. contra gent. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Silu. verb. superst. q. 10. Ciruelus de superstit. pag. 3. Martinus de Arles libr. de superstitionib. Condronchus lib. 3. de morb. venefic. c. 1. Bokelius libr. de philtris c. 2. Vairus, Anan. & alii.

[c] libr. de superstit. c. pen. & vlt

[d] lib. 16. de varietat.

[e] in vita S. Hilarionis, circa med.

[f] Artic. Paris. 25.

[g] Trallian. Albertus, Bacconus, Misaldus.

[h] sup c. 3. q 1.

D Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequitur vsum characterum, annulorum, sigillorum vel imaginum; quod fieri interdum contendunt[i]: id totū à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatē conatur, vel de nouo mētibus inserere, vel insertā profundiùs & stabiliùs infigere.

[i] Plato 2. de Repub. Trall. ... lib. 10. c. 1. Philostra lib. ... Apollon. ... Iosephus libr. 8. antiq. c. 2.

Porrò vt nugacitas Hermetis & similium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis; qui nō vtili exemplo fictitij Salomonis & Hermetis sigilla in lucē edidit. deceret potiùs in Ecclesiā Catholicā talia obrui silentij cinere, quàm typis tā splendidè euulgari. Aiunt ergo nugones; Qui gemmā possideat, cui insculptus aries, leo, vel sagittarius; cunctis eum gratum & gratiosum fore; cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectēdæ auidum effici; cui gemini, libræ, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ studiosos fore; contrà cui cancer, scorpius, pisces, iis inferendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni character, is glisceus robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad summos honores prouehēdus; cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immersabilis, & omnium compos vororū; idem, cùi Lunę. Quid multa? nulla est imago stellæ, cui non peculiaris efficacitas inhęreat. Mitto stellas, draconis figura, lętū facit, & diuitem; astrolabij, fatidicum; idem (ride) asini, si chrysolitho insculpta; ranę inimicos ad pacem, amicos ad odiū impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hac ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsq. ad c. vlt.* Si nugabatur, certè crasse ridet Pręlatū illum, vnū ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si seriò, non habeo quî excusem, cū ea quæ solius Dei sunt; infundere, prophetiā, & religionis ac fidei amorem, tenacitatēq; & similia, tribuit asinorum & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis artibus, & studiis Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrū superstitionum, & facere, vt cuiq; sit Deus annulus sculptus quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obiicimus, pentagonos, circulos, & alia huiusmodi signa aut characteres, dumtaxat esse, qualitates quasdam quantitatis: ipsam verò quantitatem, non esse principium operatiuum: *Respondet*, non esse figuram principiū operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre. sic enim deformem materiæ figuram, hominis animo tristitiam, speciosam verò eidem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neq; pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cùm ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem iis vtentium. Verùm credulitatis non maior vis est, quàm imaginationis; de qua vide dicta præcedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit.[k]

[k] c. 2. 2. q. 96. a. 2.

Primò sic ratiocinatur. figura, licet non sit ipsum principium operationis, est tamen conprincipium. ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura; vt illa sic, vel sic operentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas, demergetur. *Respondeo* figuram esse conprincipium in motu locali, & operationibus quæ per hunc motum fiunt; vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per malleum, per asciam, per serram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neq; id probant eius cōfirmationes: quarum etiam vltima forrassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat, erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa substantia, secundum multos. quæro enim, quâ figurâ velit esse ferrum, circulari, quadrâ, an pentagonâ? si dicat, hac vel illâ: inferam idem fore si aliâ sit formata lamina; æquè tenui

& latâ figurâ: quod indicium est nihil operari figuram. si dicat qualibet in figurâ sufficere illam extensionem & diductionem ferri; certè fateatur necesse est, à figurâ hoc non pendere. non minùs enim differunt extensio quantitatis, & figura quantitati extensæ impressa, quã albedo à superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum. quod iam explosum est.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quasi sanctus doctor. *d. cap. 104.* concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex personâ aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Respondeo* stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere quod te verâ res sit mala & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re [i].

[i] Langius d. epist. 54. Medina d. cap. 7. fol 72. Ananias d. libr. Cardanus li. 16. de variet & lib. 18. de subtilita. Ciruelus sup. & Bapt. Segnus lib. de vero studio Christiano c. 7.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut musicis magica vis vlla insit?

PArtes Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophantur: iidem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam mysteria contemplabantur; nec vllam vim naturalem, vel Magicam, numeris ipsis, quâ tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè superstitiosi hac in re fuerunt. Sit

Conclusio, *Numerus, quâ numerus est, nullam neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi continet.*] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici ceteri, ad vnum, concedunt; præsertim, quotquot numerum, nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodò imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio, qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditũ. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi fortè motûs localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, est quantitas discreta; cuius, quàm continuæ, non potest esse maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & B octimestris partus minimè vitalis; si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit: quia semen humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò repetit, continuâ illâ mensis pugnâ debilitatur, & octauo mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimestri partu*, quem tutiùs hac in re sequeris, quàm Academicos ad numerorum vim superstitiosè confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabii Paullini *lib. 6. Hebdomad. c. 4.* Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pender ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali.

Ex di-

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat; non ipsi quinario, sed substantiæ foliorum, tribuédos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent; item quod heliotropii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint; item alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magna pollent, non vt numeri; sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiam ex dictis vanos esse ac superstitiosos, qui vim aliquam inesse volunt certis psalmis: eo quòd certo numero sint collocati; & eos credunt efficaces, vt prosperè cœpta legenti succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal. 1. *Beatus vir:* quia vnitas est quid perfectũ, quasi verò septenariis & senariis, & quinariis, & ternariis sua quoq; nõ sit perfectio. Dicũt etiam Psal. 10. *In Domino confido*, felicem esse, quia denarius numerus est bonus: & [illegible]centenarius ex decies decẽ conflatur; ideò adhuc feliciorem esse centesimum Psalmum, *Misericordiam & iudicium.* Refelluntur, quia denarius aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realẽ nullam habent. Nã nec physicam, nec ethicã bonitatem habẽt; sed artificiosam tantũ ab imaginatione numerantis procedentẽ; quæ non obtinet vllã in corpora, seu res quæ numerãtur, efficacitatẽ. Deinde in Hebręo fonte alius est ordo Psalmorũ, quàm in versione Latina, ergo qui psalmus felix est secundũ versionem Latinã, infelix erit secundum fontẽ Hebræum; quod est dictu absurdissimũ: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius; quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis *p. 3. de superstitionib. c. 6. in fine.*

Ceterùm fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit; non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum; quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt; quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulũt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici; qui numeris multum tribuerunt, de Magia iidem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit [b] post quem ceteri [c]. idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, [d] & de Gnosticis omnibus [e].

Cautè igitur legenda, quæ; de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris; congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis [f]: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis ea in re arguitur; dum, quod patres de imparis numeri mysteriis, (quod vnitas, & trinitas in sacrosancta cernantur Trinitate) & præstantia differũt; hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauius, inconsideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à me dici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabii Paulini. *De numero Septenario:* nam quæ ille, non tam ex sua, quàm Platonicorum sententia, plurima retulit; ea Catholicæ Theologiæ parum sunt consentanea; vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commenti poëtæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem transtulerunt. De vi musices.

[b] libr. 1. cap. 23.
[c] Tertul. de præscript. cap. 46. Epiphan. hæres. 24. & alii.
[d] Irenæus lib. 1. c. 12.
[e] Irenæus lib. 1. c. 27.
[f] lib. 15. c. 10.

Scripse-

Scripſerant de Orphei muſicâ, illam dæmonibus, animantibus brutis, ſaxis, arboribus imperaſſe. Sic enim Ouidius, de arboribus; D

— qua poſtquam parte reſedit
Dis genitus vates, & fila ſonantia mouit;
Vmbra loco venit: non Chaonis abfuit arbor.
Non nemus Eliadum, non frondibus eſculus altis
Nec tilia molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & vnà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & ſaxis, & fluuiis.

Quæ ſiluas, & aquas, ſaxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius ſonitum conſtiterant feræ;
Mulcet non ſolitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſiluæ;
Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de ſideribus:

At lyra diductis per cœlum cornibus inter
Sidera conſpicitur; qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu; Maneſque per ipſos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Huic ſimilis honos, ſimiliſque potentia cauſæ:
Tunc ſiluas, & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim muſici numeri porrigant in aquam, aërem, terram, cœlum, ſidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium, de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*; & de ſerpentibus *contrahi Muſarum cantu, etiam in nocturna quiete.* lib. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noſter amicus, de re litterariâ, vt qui optimè, meritus, credat rationem non quęrendam, ſed eſſe anilem quandam veterum opinionem; tamen, quia de ſerpentum incantatione nonnulla in S. S. mentio eſt, *vt oſtendam lib. ſeq.* videtur ratio diligenter inueſtiganda.

Inprimis arbitror, diſtinguendum inter modos muſicos, & ſuſurros magicos, ſeu mala carmina: his nullam vim ineſſe naturalem, ſed dæmonem ex pacto ſerpentes ſoporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim phyſicam ineſſe. Vt verò intelligamus, quę & quanta inſit, rurſus diſtinguendum inter ea, quæ ſenſu prædita, & quæ ſenſus expertia. nam nihil dubito animalia ſenſu auditus prædita, muſicis modis capi poſſe, & eatenus admiſerim quæ de miris muſices effectibus adferunt prædicti poëtæ, &, vt ipſe ait, *ſenilem recitans fabulam* Martianus Capella *lib. de Muſica.* Nam quod Fabius Paullinus ea vult vlteriùs obtinere, non credo: Sed in iis, quæ ad animantia aurita pertinent, veriſimilia fateor; vt & in Euſebii verbis *de laudibus Conſtantini*; quæ verò ad inſenſibilia, reiicula & ridicula puto, vt de ſaxis & ſiluis, &c. Et ideò argumento Plutarchi *in Sympoſ.* & Solini *c. 7. Polhiſt.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenſes vel Thebanos muros argumentantur, non aſſentior. capi carmine fera potuit, ſaxa non potuere. Nihilominus cenſet vir ille doctus, diſputandi ſaltem (vt ait) gratia E

oſten-

ostendi posse, hanc attractionem siluarum & saxorum veram fuisse: Sed postea *fol. 184.* protestatur, se, quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum solummodò mente asserere; nec assentiri, nisi quatenùs cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc & cautè, sibi: melius etiam aliis cauisset, si postquam poëtarum illa & Platonicorum delitia, tam diligenter & calidè aliquot capitibus proposuerat; cēsuram singulis seu antidorū ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minùs eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si conet præstare, quod ab instituto nostro minimè alienum arbitror: strictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primùm *c. 5.* citat poëtas, & quos citaui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendū, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres memorarūt: nec Stenchus Eugubinus in Psal. 67. initio aliud adfert, quā nudam fabulæ Threiciæ commemorationē. Hæc quo ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquàm discutiamus, illud mihi spero neminē fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, cum continuò id factum euincere. quid? qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri posse probauit, nisi vltimâ ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmoniâ, & potissimū ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. esto: quid tum? hæc Harmonia, ipso Proclo & Platonicis aliis testantibus, nō est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantū ac mente; cuius qui saxa & arbores expertes esse neget, caures ipse sit, pfecto & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoq; quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorū eadem lex est, vt Heliotropij qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumq; sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamē omnia dicimus ad occultas quasdā qualitates, iis rebus insitas, referenda. nam si non pendet hoc à peculiari naturâ lapidum, animalium, fruticum horum; si hoc totum oritur à subiectione illâ inferiorum corporum ad stellas; cur non ceteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales à stellarū radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur; & superiora corpora in hæc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c. 3. q. 1.* & leuiter iterū delibare. fateor cœlorum orbes & astra nonnihil influere viriū in res inferiores; sed non quiduis promiscuè cuiuis, verùm pro naturâ substantiæ siue essentiæ cuiusq; rei, aptè & diuersimodè, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multò præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quàm ipsum illud attrahere ad se. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi. quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynosurâ; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ

siderum,

ſiderum, vt in res adeò differentes ſpecie ac genere; ventos, fluuios, montes, ſiluas, ſaxa, dæmones; muſicum ſonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem ſonus vnius citharæ tam diuerſa potuit attrahere? fruſtrà confugias ad ſympathias & antipathias: nam hæ non defluunt ex ſideribus, non depluuntur ab orbibus cœleſtibus, ſed ipſas rerum differentias & ſpecificas formas conſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt philoſophi Chriſtiani) vt commentitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpecta, iampridem exploſerunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, quia ſuperſtitionem deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec enim *naturalis magia*, cùm *vult ſummis infima ineſſe, & in imis latere ſumma*; tam confuſum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia ſumma, & cuncta ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed quædam quibuſdam: nempe iis, quorum formæ ſpecificæ idoneæ ſunt, ad ſummorum influxus recipiendos: quæ conditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus eſt ac ſolus Deus; in quo vno cetera omnia excellenti quadam eminentiáque ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia ſui, & vniuerſi: & hoc ſenſu ſolummodò verum eſt, *ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν*, harmoniam vniuerſa continere: quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & menſurâ diſpoſuit. Quod vlteriùs Anton. Mizaldus tetenderit *libr. de harmonia cœli & terræ*, factum ab eo, nec piè, & philoſophicè. Quod Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne quod viuit*: id ſi de muſicâ ſoni corporei & veri loquimur; non niſi de illis creaturis verum eſt, quæ ſenſu auditus verè prædita ſunt: ſi de muſicâ capias metaphoricâ vel imaginariâ aut ſpeculatiuâ illâ, quæ in nudâ quadam proportione quantitatiuâ poſita eſt; nihil ad Dionyſiũ, quod aiunt. nam ſaxa & ſiluas talis muſica, non niſi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mũdi anima quadã, animari & viuere quæcunq; in mundo ſunt*, eſt merũ figmentum gentilium philoſophorum, in Theologorũ ſcholis iamprìdem damnatũ: cùm nulla ſit mundi anima ſegregata à formis ſubſtantialibus rerũ ſingularum. Si ſaxa viua ſunt, vt voluere poſt Thaletẽ & Timæũ Philoponus *lib. 1. de anima* & alii, & multis Paulinus *c.6.* nititur probare; viuunt animâ propriâ, non communi; & propriâ, quali viuæ ſunt arbores, vegetante dumtaxat, non ſenſitiuâ. nec aliud vel Hippocratis *libr. de natura pueri* vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis probatur. Quale verò illud, & an Eccleſiæ tolerandum? *ſtellas viſu & ratione præditas*, quod dicitur *fol. 108.* cuius dogmatis falſitas erronea doctiſſimè ab Eſpencæo *libr. de animatione cælorum* antè multos annos fuit demonſtrata. *At lapides varij variè à ſtellarum radiis mouentur*; vt *ſelenites*, qui non ſolùm figura & coloribus lunam imitatur, ſed etiam motu, illam enim vſq; ſubſequitur, vel potiùs cum illa circumfertur; vt *magnes*, qui vim quoque motum aliis tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui ceteros ipſe lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vſi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo ſæpè profugum plumbo fixerunt: vt *automata* varia Boëtii & aliorum, quæ motum hunc accepere à radiis ſiderum, ſeſe in loca & corpora iſta inferiora penetrantium, & in ea agentium: ſicut etiam obiecta imago *in ſpeculare vitrum*, & *paries in vocem* reflectendam, & *ignis in ſulphur* atque eſcam. Hæc ille: quæ meâ ſententia nequeunt dimouere. Nam ſine neceſſitate vlla hi radij conſtituuntur, quos aliàs refutauimus. *Automata* illa, cùm ſint artificioſa, ab artificio humano per certa quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis &c. vim acceperunt, non à ſtellis; & ab intrinſeco, non extrinſecùs patiebantur, & mouebantur: vt cernere eſt in illo B. Franciſco, & aliis nonnullis, quæ ſereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus ſuis re-

fitis religionis zelo, & virtute, dignissimus, possidet. *Ignis* agit in sulphur & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ad subitam inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines solâ superficiei politura diaphana, & splendida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat: & hæc omnia promiscuè obtinent, quouis planeta, aut sidere dominante. Quod & in *magnete* androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet non à cœlesti corpore, sed à propria (quod cogor sæpiùs repetere, quia aduersarii eadem sæpiùs inculcant) forma & specie hanc vim hisce gemmis inditam, cœlo nihil largiente præter communem suum & ordinarium influxum: atq; ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, à specificâ differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum & motus edit; eò quòd qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine, & (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse; quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersæ species diuersas dispositiones naturales requirit: & medicis experimento compertum est, quædam se totis, hoc est differentiæ specificæ seu formæ ratione; quædam, non nisi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri: & quæ talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud vel illud astrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clariùs elucescit, si modum ipsum, quem ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pressiùs consideres: hunc ita expressum habes *fol. centesimo nonagesimo septimo*. Quemadmodum ex certâ herbarum & vaporum commistione & compositione, per artem medicam astronomicamq; confectâ, conflatur communis quædam froma, velut harmonia, siderum muneribus & quasi dote ornata; vt in *theriaca*, quæ mirificam habere vim existimatur, aduersus aduentantem senectutem atque venenum, tribus in ea pariter consentientibus virtutibus; cœlesti scilicet, per artificium oportunæ admixtionis accersitæ; altera item cœlesti, sed partibus eius naturaliter insita; tertia demum elementari. Sic ex tonis, primò quidem ad siderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & conuenientiam inter se compositis, communis quasi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur: cœlesti illa huic similiter temperatæ respondenti harmoniæ; quæ virtus cœlitus deuocata, possit animos flectere, delenire, ad iram impellere cohibereq;.] In quibus verbis congeriem quandam video falsarum suppositionum. I. Quod per astrologicas obseruationes vult theriacam & cetera medicamenta componi & admisceri, quæro quo tempore pharmacopæo sit astrorum iste situs considerandus? an herbarum legendarũ, an miscendarum, an vtroq;? si vtroq;, annus Platonicus ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarum; atqui quandò miscebuntur, fors erit influxus contrarius: si miscendarum; non vno die, sed sæpe multis hæc commistio fit, deinde qui fieri potest, vt cum tanta sit diuersitas, imò & contrariæ quandoq; qualitates herbarum miscendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat singulis quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item communis illa forma, est chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens vel existens: vt etiam prima illa vis cœlestis dependens à certa dierum, & mensium, & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc denique vim, volunt commisceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & similibus?) sed pergunt; ad deuocandum autem, esse

necesse cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionē, teste Ficino, tres regulas astronomos proscribere. Prima est indagare, quas in se vites habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat; & in sonis atque verborum significationibus hæc cuncta inserenda; reijcere oportere quæ auferant, & ea musicum detestari, probare verò quæ ferant. Secunda est, considerare quæ stella cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare qualibus passim sonis atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit constituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus iisdem studet exponere.

Tertia est regula; animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare ad quales potissimùm sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo simili placituris, similemque suscepturis influxum.] Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & inuolucra, reiecimus *capite 3. quæst. 1. & capite 4. quæst. 1.* &, quoad verba illa significantia, reijciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant; quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expers erroris & hæresis, censentium astra hominibus dominari, de qua differemus (Deo danre) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam.* Tertia, quoad res sensus expertes, cantu aut voce mouendas, vt docui, tidicula, & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorum fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi; quibus *capite 7.* asserit, Orpheum verè & teapse saxa, & siluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse. Sed qui isti modi?

Primus est id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente attrahente.] Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam communem mundi animam, harmonieis numeris compositam, res singulas peruadentem, quæ musico concentu delectetur. item cœlum & sidera esse animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur, & voluptate sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paullinus fatetur.

Secundus est, hac virtute præditum esse cantum, non soni tantum ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cœlestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigii plenis verborum aliis effectibus quæ omnia prudenter Paullinus ex Theologorum præscripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol. 204. & 206.*

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimùm tribuere: hunc quoq; Paullinus *fol. 207.* Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similem figuris: figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœlestis lyræ figuram

fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paullinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Conciliis ac Pontificum decretis esse prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d.q 1.c.4.

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat concessum; per quandam sympathiæ rationem illi cum rebus omnibus, per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paullinus *à fol. 210.* sed miscet vera falsis, comperta incompertis; iis quæ in S. S. legimus, quæ apud poëtas leguntur; & quæ diuino facta miraculo, iis quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis; aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec campana Vlilllæ, nec pisciculi cœnobii Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Gallicantum formidat leo, non vulpes, & sic de ceteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantum quercus, sed omnes omninò species arboreas; nec arbores tantum, sed & qualiacunque saxa & marmora, rupes ipsas & vastos montes, Ossam, Rhodopen &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sunt elephas, ac delphin, & cerui; sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quandoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hîc nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aëris verberatio, quæ res inanimas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio; sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tàm diuersæ speciei, imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam sit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas inest singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, esse vel fabulosa, vel dæmoniaca operationis*, vt verissimè iudicauit Pausanias libro 6. Nam Orpheum magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, insectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videnrur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ* & alii, non satis discernere. *Vnum est* ex genere lacertarum, quod stellio vocari potest, *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alrerum est ex genere araneorum, seu phalangiorum, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Marhiolo *in Dioscoridem libro 2. capite 57.* referam. Vagatur æstare in campis, & proserpit ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum crura ocreis non munita, icti alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii salrant, alii clamitant, alii dormiunr, alii vigiliis afficiuntur, alii vomitionibus laboranr, alii sudanr, alii tremebundi fiunt, alii pauoribus infestantur, alii alia patiuntur incommoda fiunrque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm facilè huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant, & in medium tripudiare & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimq́; mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitùs curati: cùm tamen dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ca aliis, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc ille; quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenum illud inserit, si ad hoc aptum nacta humorem corporis & ideò musica, quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde narum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur; hanc experienriam ausi fuerint negare, lippis & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat taranrula, eriam alio in loco, moreretur, confestim morbo liberari ictum ab eâ: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum, de cuius causa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIDETVR Origenes [a] non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi, Q. Serenus, [b] & Aërius, & alii. conatur Trallianus etiam Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabbalistæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippa & Para- A

[a] *lib. 1. & 5. cōtra Celsum.*
[b] *Serenus li. de remedi. Aetius li. 8. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim.*

Paracelso: Plinius[a], & cum eo recentiores quidam[b], qui Platoni nimis addicti. Verum hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alii (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, mediis asscribunt, de iis quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minùs addicti, Magicis autem nugis nimis creduli; facile pro naturalibus superstitiosa multa receperunt. contra hos omnes hanc statuimus

B Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi.*]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue ore prolata, siue scripto comprehensa; siue sola & incomplexa (vt vocant) siue complexa, & in propositionem vel orationem aliquam versu aut prosa relata; siue significatiua, siue nihil significantia; siue Hebræa, siue alterius linguæ; siue dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habebat efficacitatis, desursum habebat; ferè sicut hodie, preces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorcismi, vim habent supernaturalem ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo: qua de re non est nostri instituti nunc disserere. Nec enim (quod pro tota hac materia notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus singulis largitus est naturam suam atque essentiam peculiarem, & singulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalem*, qui potest diuidi in duas species. prima *est ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro iisdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exsuperant; quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia, voluntas absoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & supernaturales* strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant; & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum secundum essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat; ideò tales effectus potiùs sunt naturales latè sumpta voce, quàm supernaturales aut miraculosi propriè loquendo; & præternaturales, quàm contrarii naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censentur ordinem naturæ superare, ideò solent supernaturalibus annumerari; sed propriè ac pressè præternaturales, aut miri, aut prodigiosi debent vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales, fini à se intento accommodans, & applicans, diuersas rebus formas indidit; quas illis natura non tribuisset, nisi industria humani intellectus adlaborasset. Nunquam tamen potest humana

D 3 indu-

[a] *lib. 28. c. 2.*

[b] *Picus in Positión. Magicis, Ficin. li. de vita studiosor. Pompona. &c. ex I.C. etiã Grilland. de sortileg. q. 8. & Pet. le Loyer. li. 1. de spect. c. ult. & li. 4. c. 4. & Aug. Thuanus* in Parabata vincto. *dicens*, Verba medentur morbis corporis &c. *quod sane erroneum est.* Nisi quis illos velit excusare dicẽdo, loqui de verbis, vt sunt pacto nixa: sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere; *quæ non ex iis, sed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.*

תורה
קנאה
Numer. 5.

induſtria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale, in hac & ceteris hoc tractatu quæſtionibus primo tantùm illo modo ſumimus; vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, niſi motu vel mutatione. ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt. mutatio non contingit, ſine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio; quæ fuit omnium Patrum: excepto fortaſſis Origene: D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam): Vlpiani etiam [f] I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum [g] & philoſophorum saniorum [h].

Vt auctoritate, ſic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque ſupernaturalem habent, ad huiuſmodi effectus. de vi arteficiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam ea menſura communicet, qua ſolet Angelis & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus [i] ſoleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis eſſe, ad eiuſque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, conceſſiſſe*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis ſcriberet: maturior ætate, cùm reſipuit, & ad Catholicos rediit, nunquam hoc effutiiſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt: reſtat, vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa: non ſit miniſterio bonorum Angelorum: quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus: ergo miniſterio malorum angelorum. quod negant aduerſarii quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alii, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe. C

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba ſi ſcripta: ſunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inſcripta ſunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè ſua propriaque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorum obiecta. Quare cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactus immutari: fateantur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem vel ſcriptionem nihil conferre.

Reſpondet Pomponatius, verbis primò & per ſe duntaxat auditum, affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetorica, & à peritis muſicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantum barbaraque & nihil ſignificantia, vel parum apta permouendis animis, aut veſana & ridicula, vt ſunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. In muſicis, ipſa concentus ſuauitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat hu-

[f] li. 1. in prin. D. de extraord. cognit.

[g] Hippocra. li. de ſacro morbo. Galeni li. 6. & 10. ſimplic. medica. Fernelii de abdit. rer. cauſis lib. 2. c. de curat. ſup. nat. Beniueni. lib. de abdit. morb. cauſ. Io. Langii epiſt. 33. Fran. Valeſii de ſacra Philoſop. c. 3. Augerii Ferrer. li. 2. method. c. 11. Scalig. lib. 16. de ſubtilit. c. 349. Condronchi li. 2. de morb. venefic. c. 5. Bokelii li. de philtris c. 1.

[h] Theophra. lib. 9. de Hiſt. plantar. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymon lib. 1. perplexor. c. 72. Leonar. Varii li. 2. de Faſcino, c. 11. Ant. Miran. lib. 26. de ſing. certam. Greuini lib. 1. de venenis.

[i] In Odyſſ. agens de Lycãthropia.

rat humores: cui, quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hîc ſe operam luſiſſe: quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens cauſam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. ſi totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas; quæro qualis iſta fides? non dices opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam, prorſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium[k], qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam[l]. Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

[k] *loco citato.*

[l] *Refutatum id ſup. c. prox.*

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis *lib. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam tranſlata; & ſententia Pici, barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis; ea quoq; quæ Gregorius Toloſanus[m] tradidit; cùm de Hiſtrionibus oratoribus & poëtis dicta, ad excantatores accommodat; quod eorum verba tùm demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obſirmato ea proferunt. nón enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

[m] *li. 19. Syntax. c. 8.*

D Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificat, vana fundamenta; quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem ſunt mendaciſſimi, nunquam ſpontè verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. [n] Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſſimis quibuſque rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur. quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia.*

[n] *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant; nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt: adueniunt quoque ſeu induntur rebus, quas ſignificant

atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanantes à rebus radii dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia; multa quid aliud à rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit,[o]) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

[o] *Gen. 2. v. 20.*

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, ***Omnibus iis nomina vocat*** [p], & alibi [q]; ***gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.***] ***Respondeo*** Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cùm lubet, propriis nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse: sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, ***vocabit***; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus posterior. nihil enim aliud est nomina discipulorum in cælo scripta esse; quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur ***inscripta esse libro vitæ***; quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundum præsentem iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impii parum reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre. quid magnoperè gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum ceteris hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia? E

[p] *Psal. 146. ver. 4.*
[q] *Luc. 10. v. 19.*

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primariò, per influxum cœlestem, significare; secundariò, tantum per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alii pernegant, qui non significatiuis ampliùs deferunt. Equidē lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cœlestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere, ipsis influētiis recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoque humana, cùm sit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum) efficaciorem esse. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsa propositione contenta hîc accedit; cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numinis, quod comprecantur, continet commemorationem. O Satan, Satan! tibi quàm perpetuò similis es! pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apuleii scriptis, idololatrię plena? tum quia auctoritates illę poëtarum refertę vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris asscribit: tum quia per hoc numen, intelligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet F

vllam;

vllam; nec spiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus,

G Ex his manifestum fit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primò quod asseruut oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tabella, vel pergameno vel herbæ foliis vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quem id effectum faciat. cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quòd scripta quàm audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut variis retium plagulis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit,[a] sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephalæos. monito. V.

[a] *li. 1. de Fascino, c. 5.*

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

A NOTA Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpiculas suspendere, *Præfiscini*, vt dicebant, ne fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscœna relatum) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant: quemadmodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum[a]. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum Wierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus,[b] impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

[a] *Exo. 13. 16. Deut. 6. 8. Mat. 3. 2. 5.*
[b] *lib. 3. dæmonolat. c. 5.*

B Dico primò, ***Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis: sed dumtaxat ratione materiæ, si qua huic antipathia vel Sympathia vis naturalis insit.***] Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus. probatur. quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à natura rei ipsius dependeat; quæ non competit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti; effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas, Iudæus Lusitanus[c]. Huc referendum; si figuram attendunt; quod Hispanicis pueris ex Gagete ad collum deligant, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, conformata. ***Higam*** vocant.

[c] *li. de ligaturis.*

Dico secundò, ***Quando in ipsis verbis, modo scriptionis, crucium numero, figurâ vel similibus spes non ponitur; pium & sanctum est, reuerentia causa Sanctorum reliquias, cereas agni Dei effigies, Euangeliũ S. Ioannis, Psalmũ Dauidis, & similia S. scripturæ testimonia secũ gestare collo appensa: sed effectus qui inde oritur erit supernaturalis, Dei beneficentia adscribendus.***

bendus. Aliis autem ligaturis uti; quas vel vsus Ecclesiæ Cathol. vel proborum medicorum ars non commendat; omnino est prohibitum.]

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis *lib. de superstit. c. 4. p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis. nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari: sed non vult eas à priuatis collo appensas gestari; temerè reprehendens antiquam virorum valdè sanctorum consuetudinem. Nonne B. Helena clauorum CHRISTI vnum freno equi, alium galeæ Constantini indidit? Nonne B. Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipsius Antonii tritum cum melote pallium exultans tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutati more, nec non sententia D. Thomæ, Maldon. [d] Nauarr. Siluestri & alior. ratio est, quia Sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre, & narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1. Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilius [e] damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth, qui exstat inter Chrysostomi opera [f], inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundum, qui ex eadem superbia, quæ ad collum alii suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebantur. Ipse D. Chrysostomus [g] mulierculas illas reprehendit, vel quòd non recta, sed Pharisaica, id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculosum auxilium, sed ab ipsa materia, vel forma scripturæ, id præstolarentur: vt faciunt hodiè, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membrana virginea, litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chrysostomus eâdem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus; [h] qui satis indicat, pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictatiolis, non desuper à Custode Israël, Deo Sabaoth, exspectantem, se reprehendere: item quòd quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonii infestationem quandam dæmonum, cum preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dispulisse. (*Surius to. 3. Fol. 43.*)

Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacteriis (hoc est conseruatoriis) vtuntur; & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesiis eijci. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo sint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt. eiusdem quæstionis*, vbi inter cetera in hunc modum scribit B. Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atq. ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum, exorta.*] Confirmat D. August. [i] his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimet ipsis, ut sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeò, fratres mei, vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici; misceant præcantationibus suis nomen Christi, qui iam non possunt seducere Christianos,* C

[d] *Tho. 2. 2. q. 96. art. 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.*

[e] *hom. in Ps. 45.*

[f] *homil. 43. in Matth.*

[g] *in Matth. hom. 73.*

[h] *in d. c. 23. Matth.*

[i] *tract. 7. in Ioan.*

stianos, vt dent venenum addant mellis aliquantum.] Chrysostomus homil. 25. ad P. Anton. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti vel pedibus? Dic mihi, hanc sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, gentilis regni imagine spem salutis habeamus? &c.* Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum, quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt B. Leoni, & aliis sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestirant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, sinit eos occidi, & deserit quos antè aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probè notum, cui id accidit. Norunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupissent, & à Duce Guisio strenuè debellara fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appensa, fuisse reperta ab iis, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus[k], & Antoninum Caracallam suppliciis cō- [k] *in Dialog. Philos.*
D pescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatianus Assyrius[l] hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero [l] *Orat. contra gent.* quod, de vrsariis, sic refert Balsamon Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ii, qui arctotrophi appellantur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoq; nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere; & similes impietates, quibus ille liber ארבעאל scatet. Sed nitor auctoritate & sanctione concilii Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnãdos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cætera, lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba; *supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. causa verò subditur & ipsum Decretum concilii his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus: idest, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouisum est à vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superiùs mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt; & qui se Apostolum censuit nominari; & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit; quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus &c.*] [m] Igitur ex concilii huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem

[m] *vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio in vita S. Bonifacii, fol. 494.*

quidem Vriel. 4. *Esdr.* 4. *v.* 1. Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis: & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberri verò cetera nomina nonnihil sunt deprauata ex iis, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accuratè scripsit Nicol. Seratius noster comment. in c. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor sequentibus. Vnus tamen (ne quid dissimulem) me, quoad *Vrielis* nomen, scrupulus torquet: nam concilium illud Romanum inter concilia edita, vel in Germania, vel in Italia, non reperio: Vnde nonnihil nutat auctoritas illius Historiæ. Et *Vrielis* nomen præter Aethiopas, etiam aliquando Romani in Missalibus suis receperunt. Et dicat aliquis à Zacharia solam decisionem (nempe declatationem hæreseos & scriptorum combustionem) approbatam: non verò eum ad rationem à Patribus illis allatam respexisse: nam licet conciliorum decisio de fide sit, non tamen rationes pro decisione allatæ, vt constat.

CAP. V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi priùs constet, quò se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum consequatur? secundò habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorum non eadem ratio est. priùs quam decidamus quæstionem, quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimia & quando inuenta?

NOmen Arabicum esse volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestum*, & similibus.[a] Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω seu χύνω, quod idem ac *fundo*. alii Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrysipp. Fanianus, qui deducit, παρὰ τὴν χυμεῖαν ϗ ἅλα à sale & fusione[b]. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt χημεῖαν;[c] non χυμεῖαν. Sed quid χημεῖα significat? quidam ex Plutarcho[d] tradunt, Ægyptum sacra lingua à sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptii illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptiis Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europęi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequam vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum[e] scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus[f]. & ab iis fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum est commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, sed *Chammia* dicta

[a] *N. commēt. in Manil.*
[b] *Dialogo de Chrysopeia*
[c] *Cedrenus in Annal. Suid. mox citand.*
[d] *li. de Osir. & Isid.*
[e] *lib. 3. in Lunæ decretis.*
[f] *in Diocle.*

dicta à Chamo, sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, g. Ægyptiorum; & postea [h]; *terra Cham*, vocatur ipsa Ægyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere suum illud; *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hæbreum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quam artem fusoriam siue liquatioram. Etenim Hebræis, *Alichim* [i], significat itinera siue fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare seu fluere [k]. Vnde ars liquans seu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*; facilima formatione. Quid enim aliud est Alchimia, quam pirotechnia siue igniaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymia* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopæia; species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo siue separando, & in congregando siue coagulando ex aliis metallis auro tota occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli, *παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν*, à segregando & congregando. Ad hanc quidam retutulit illum Manilii versum [l].

[g] *Psal.78..57.*
[h] *Psal.105. 23*
אלכים
[i] *Iob.29.6.*
חיסר
[k] *Iob.24.10.*
B
[l] *li. 4. Astron.*

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem; eum tollendum, vt spurium, iudicauit. vtrumque male. nam & Manilii versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bractearis accipiendus, qui malleando aurum in bracteas seu foliola tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quàm igne.

Non statui de tota Chymica agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror; vt phisiologiæ fœtum præstantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus vtilis ad sanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia prebet; metalla depurat, segregat, perficit; lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat; & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibii Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conservata fuit ardens, Chymicum fuisse; de quo Bernardus Scardeonus [m], scribit Patauii ante aliquot annos; vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

[m] *in Histor. Patauina.*

PLOTONI *sacrum munus ne attingite fures,*
Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minoralia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere; quæ vel ex adspersis pauculi pulveris aurei ramentis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, sed

purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valdè faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam inſignem obtrudunt: vt & alii Moyſis, & Mariæ ſororis eius, & Solomonis, & Hermetis Triſmegiſti, & Ariſtotelis, & Pythagoræorum quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim, & ocioſorum hominum ſomniis. Quid? an, quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcirco & de hac ille arte ſcripſit, quem de nulla conſtat ſcripſiſſe? An, quia Moyſes in omni Ægyptiorum ſapientia excellens, idcirco & ipſe, & ſoror eius (miror Aaronem non additum, & Beſeleel) animum ad alchimiam excolendam adiecere? An, quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arca Noacho patri ſuo *libros de Magia naturali* furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmonia-

[a] ſu. lib. 1. c. 3. cæ fuiſſe propagatorem [a]. Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quæſo vel color tenuis in illis huius artis? erruent opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promiſſionis, SS. commemorauit & quæ Salomon in *Eccleſiaſte* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus, ſcripſit; illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias; quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diſertè acceptas refert Regum Hiſtoria; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem iis optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νοεῖμε. &c.

ad Arſenicum, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quatuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſola ſpe reliqua, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet.

Siſyph. quaſi θεόσοφος. Nec minus illi ſuaues, qui Siſyphium ſaxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapientis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi ſubuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alii, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alii, hoc illud aureum fuiſſe femur, χρυσοῦν μηρὸν, ſiue (vt corrigunt alii) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagora in Olympiis oſtenſum, quod tamen Origenes eburneum appellauit *lib. 6. contra Celſum*. Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrum terræ opus; ex quo animantia, plantæ, alimen-

[o] Hippocra. in epiſtol. de Cratea. ta, pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus profluant[o]. Hinc apparet quam vetuſtam iſti originem arti arceſſant. Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea nec magis certum, quod quidam probant ex Eſdr. lib. 4. ca. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.)* Hoc enim perſpicuè non ad artem fuſoriam, ſed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere; is ſciat, neq; infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus

est: neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligula docet Plinius,[q] rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desiisse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili, lapidum specularium modo. [q lib. 33. hist. c. 4.] Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auipus excoqui iussit; & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, tum eo regnante Ægyptii res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argenti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, nec ex illa arte ditati Ægyptii, pecuniis freti, Romanis in posterum rebellarent[r]. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, [r Suidas in Diocletiano.] cuius de Arte sacra, & Chrysopæia libri M. Scripti asseruantur in Regis Christianissimi Bibliotheca Fontisbelli: ubi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Duca Imp. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribenrem) & verum Geber, siue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Erastus: sed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIRVM quam hic in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactarorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. *prima* est, non posse aurum verum sic produci. *secunda*, posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro verò, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectiùs & puriùs aurum sic fieri posse, quam quod in terræ visceribus gignitur. Prima sententia est Thostati *in Exod. cap. 7. quæst. 10.* Ægid. Romani, *quodlib. 3. q. 8.* (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auert. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ. 209.* Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus *lib. de philosoph.*

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantum locutus fuerit:[a] tamen [a 22. q. 77. a. 2. ad 1.] ubi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc sententiam tenuit: produci posse aurum; quoad externas qualitates, sed quòd ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat[b]: quod etiam Caietano[c], & reliquis Thomistis [b in 2. sent. d. 7. q. 3. a. 1.] placuit postea citandis. [c ad d. a. 2.]

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteor. q. vlt.* Antonii Mirandulani *de singula. certam li. 10.* Marcelli Palingenii

 Car-

Cardani, Lacinii, & aliorum; quàm accuratè tuetur And. Libauius Syrtaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Bened. Pererius[d], & Gregor. à Valencia[e]; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

[d] *disput. de Magia.*
[e] *in 2. 2. disp. 6. q. 13. punc. 2.*

Axio. I. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmanti esse impossibile, incumbit onus ostendendi cur id sit impossibile; eò quod is contendat se id idoneis argumentis posse conuincere; quod nos negamus. Veruntamen sic potest conclusio probari; neq; ex parte materiæ seu subiecti; neq; ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materię. nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiã apta ad formam præstantiorem; & est capax formæ introducendę. Non ex parte modi: quia modus est, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horum, ostendatur. A

Ostendere conantur sequentibus argumenris, quæ sigillatim diluemus adfusa solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum; quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia aut nomine sui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia Mercurilini, Treuisani, Faniani, Vallensis, Rosarii & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. ex paucis cætera possunt diiudicari. vocant χρυσόσπερμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philosophorum, draconem, coruum, laton, elixit, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachescho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alii alios, & inuicem fatuos ignorantesque nuncupant. Sed de lapidis materia fortè saltem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiam, cadmiam, calchantum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo*, tam diuersis nominibus eandem rem significari; sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quam non voluere passim intelligi. licuit sanè Ægyptiis symbola sua adhibere, licuit poëtis per metaphoras & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sepia solet, atramento, inuolre; ipsæ sacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusêre? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem suas habere compulsationes diffidentium; quibus nec philosophiæ pars ulla, nec medicina, nec iurisprudentia, nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est & nominum; vel sa-

vel sanè fuit olim, cum ars minùs culta, & magis incognita: periti, in sulphur & hydrargirum consentiunt.

B Probanr postea, naturam metallorum ab iis ignorari. primò quia censent illa vivere & nutriri; cum Cardano; vel superioris ordinis animam habere, verum valde reconditam, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde meralla cœli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli colori efficientiam tribuunt: quo tamen sola non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ sustantiam primùm calore concoquat & commutet: frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5. de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum & aqua mistum; Barceschus vitriolum; plerique sulphur, & argenrum viuum; nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videnrur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti; certum sanè, vt ad ceruæ cunabula perducat; fallax in rerum essentia discernenda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo ptoximè generara fuerunt? nonne priùs oportet resolvantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur & hydrargirum resolvuntur; certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones quas si velim exactè discurere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassiis verbo præstiterit absoluere, ut hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quàm alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scienrificè, sed dunraxat esse nudos flarurarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo aurem pactò consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri narura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cetera adhibet ab arte requisita, eriamsi rosæ essenriam, & vim ignis, & principia distillarionis ignoret. Quid igirur, si qui naturam ignorer metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæreris quoque omnibus peritè vtatur; minúsne ad flatum compositionemq; eius, quàm ad alrerius, nihil ad operationem effectumq; ampliùs præter causarum cognitionem adijcientis, vix exco-ctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic cerrè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum absurdum est, sed fateor verius quod Aristoteles censuit[f], nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius[g] & alii, dicunt eà concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantum loquuntur. sed de hoc plura Schaliger, Fallopiusq;[h]. Volo cum illis liberaliter depecisci. Esto non vivant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas. sed improprias & translaticias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè-sentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi

[f] lib. 1. magnor. moral.
[g] Plin. lib. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus li. 2. de re ædifi. c. 9.
[h] Schalig. exercit. 1. Fallopius li. 1. de metallis & fossil.

esse succi In metallis, quam in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem & siccitatem denegatum. Vnicáne species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa, considerandum. puro longè plura requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terre puluere aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque & siccitas requiruntur: postquam verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam iam ignis solus poterit supplere, quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt necessaria. quia qualitates illæ accidentariæ sunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis non potest gigni citra frigus illud: sed postquam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies [l]: vt vero ex cerussa prodeat sandaracha nulla iam opus refrigerationis, sed sufficit sola adustio, vt sandaracha fictitia seu sandix Syricum nascatur [k]. Orihalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminatis lapidis tinctura fit; solaque decoctione & percolatione per ignem indiget [l], cum tamen fossitium & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postularet. Quid quod & [m] Plinius censuit, solo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & sola decoctione ferrum fit στόμωμα Græcorum [n] seu *Chalamisch* Hebræorum [o] quod nos hodie calybem vocamus siue *aciarium*, veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine destituebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere [o]. Neque in his alio frigore opus; quàm cum omnia peregit ignis, vt tunc materia se ad naturale frigus recipere sinatur: vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam subdunt de auri materia dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcunque dixerint, ex hac etiam cetera metalla constare philosophi chymici contendent si facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnam sententiam: quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cum his auctoribus conciliari posse puto. Non agitur nunc de materia remotissima, quæ est materia prima, quam eandem esse nemo addubitat: sed agitur, de materia secunda: quæ iam certis formis est imbuta. hæc rursus est, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim statim ab vltima ad primam hîc immediatus est transitus. capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam ex vna parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab aliis vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem crassam & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis & aërea commista, corporatur in primam & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis; si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac solidi, splendida adeò ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium [p]. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui physica principia & norunt & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum & sulphur sic immediatè

[l] Galen. lib. 9. de simpli. medicam. facult. Plin. li. 34. in fin. Vitru. l. 7.
[k] Plin li. 35. c. 6. Aetius li. 2.
Anat. in Dioscor. li. 5. narr. 63.
[l] Vide Plin. li. 33. ca. 4. & Vannoccium li. 1. pyrotechnia c. 8.
[m] li. 26. c. 27.
[n] Aristot. lib. 4. Meteor.
Vannoccius d. li. 1. c. 7. Alb. Magn. li. 2. de lapidib. tra. 3.
[o] vide Hier. Magium misc. li. 2. miscella c. 8.
[p] Plato in Timæo. & ibi Procl. & Calchidius. Arist. li. 3. Meteor. in fi. Theophr.

diatè ex materia prima sint enata? si adfirmas, quæro qua dispositione præcedente hæc potiùs, quàm alia forma. sit introducta? si negas, immediatè prodiisse: quæro quæ præcesserit? non enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlteriùs progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis est disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subitò prætermissis mediis ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici solet, per saltum promoueri: sed primò gigni imperfectiora quædam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primùm gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui & aëreo (ideò adeo mobile est); ex terræ verò pinguedine seu visco sitate potissimum, gigni sulphnr. Sulphur illud postea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt [q] Chymici: hoc parum refert, crediderim potiùs vtrumque agere & pati in invicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisque fodinis sulphuris, vel argenti vivi, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum. sufficit enim in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia: sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hanc resolutionem odore probant, & gustu: se in materia resolura qualitates sulphuris & argenri viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentariis dumtaxat differentiis quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustra obiicitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur & hydrargyrum formale atque perfectum, sed in materiam quandam, quæ sulphuris & hydrargyri qualitates plerasque retinens, satis indicat formam illam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cum est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneum fuisse: aut quod similius, cùm salem vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint. præterea non est necesse res omnes resolui in proximam suam materiam: nec enim corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla resolui immediatè in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas: & cùm hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pytotechniæ, ptincipalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

lib. de lapid. Ianus Lacinius Minorita li. 1. Chemica art. c. 13. Albert. lib. 3. de reb. metal. tr. 1. c. 2. Contaren. lib. 3. philosoph. c. 6. Geor. Agrico. de re Metall.

q Avicen. epist. ad Hasen, Geber, Lullus, & alii vid. Lacin. d. lib. 1.

Tertiò argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitiùs inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

E Primùm ergo adferunt illud Rogerii Baconis [r]: *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars vtens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali.* Hoc ergo videtur esse falsum. tum quia nihil potest ars humana, quod vires superer naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio:) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica

r li. de mirabi. potestat. artis & naturæ.

natu-

naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaq; veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat.* [h]]qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparationem naturæ & artis institui duobus modis posse: primò præcisè ac nudè solam cum sola conferendo, vnumque alteri, siue vtriusq; potentiam, seorsim inuicem & mutuò componendo; hoc si Baconus voluit ut inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumento contrarium solidè probari. Altero verò modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensiuè; v.g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione, artificium præsupponit naturæ vim. plus autem tum posse artem natura subnixam & adiutam, quàm possit natura sola plurimis patet experientiis. sic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & verissimum est.

h lib. 3. instit. orat.

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cætera metalla dumtaesse auri inchoationes: & ideò tam facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem suam perfectionem, reduci; quàm homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videntur: & ita mihi quoq; aliquando visum: nunc maturiùs re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arietis impetũ infringere; posse commoda explicatione exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erant triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento & plumbo ac auro; æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Resp.* differentias rerum essentiales, præterquam hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentariis differentiis, quæ possunt sæpè communes esse pluribus, quæ probabiliter videntur specie differre. veluti si definias canem, certè definias per proprietatem lattatus, hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis non est: & sic totum istud congestum, canis est animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, lattabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potiùs inferendum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specifice namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarii probent à definitione, identitatem genericam; necesse est, prius probent; vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v. g. Homo & equus species sunt sub animalis genere. id probare nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conveniat vtrique (sic enim conuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis compos, equus non est. sic etiam quod aquila & leo differant specie, non probandum tantum eo, quod ratio generica illis competat; sed

tat; sed etiam, quia vtrusque essentia diuersa est, cum vnum sit volatile, aliud bestia seu gradiens. Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argenro: ideò hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argenrum quidem imperfectè, quia potest perfici aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac bovi animalis, sed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectius potest participare: non tamen infans & vir sunt hominis species: idem de aliis metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verum hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis, hinc sequeretur, naturam sic sæpiùs à scopo suo aberrare, quam finem suum consequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de suis inferioribus, more specierum, non solent prædicari. quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monstra sterilitatis damno mulrata. hæc aurem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respondeo.* Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora. fit aurem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priusquam ad debitam perfectionem perueniant; vt minùs auri sit, quàm ceterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existunt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiendis, paulatim aurescerent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria, potest æque locum habere, ac argenti auri &c. sicut enim dicas rectè, hoc vas est argentum, sic etiam rectè dicas, Gorgo, est monstrum, sphinx, est monstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannum; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pigmæi est monstrosa. Sed parum hæc ad rem quæ de prędicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptum sit perfectionem suã recipere, pullus in ouo non est monstrosus, virulus non est monstrosus, infans non est monstrosus; quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actu futuri. idem de metallis aliis ab auro dicunt Chemici. Sterilitate demnata sunt tantum monstra perfectorum animanrium; non insectorum, non inanimatorum. Atq; ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarii proximam metallorum omnium materiam eandem esse non posse, sed uniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam, quod etiam nõnulli Chemici fatentur [r], & probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam proximam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarum neutra corpus alterius apta est informare. videretur alioqui, vetus illud delirium stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*: & sic, si remotæ materiæ sufficeret identitas, posset vnus Alchymicus alrerum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Resp.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum, ipsa quoq;, quia ex materia educuntur, requirere suam & propriã minùs tamen perfectam, organorum corporis composituram, quæ compositura siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere, materiam illam communem,

[r] *Richardus Anglic. in Correctorio, & Ioan. Bracescus contra Tauladanũ.*

& præ-

& præcipuè constantem partibus homogeneis eisdem & esse perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam: quia formæ istæ, non ad compositionis vel organorum fabricam, sed ad qualitatum primarum maiorem minoremue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aërei liquidi, fient stannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cum nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si non satis multum adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis & albi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defæcatum, producetur aurum.

Tertius illorum aries erat, Nunquam conquiescere naturam, sponte suâ; sed moueri & moliri donec perfectionem suam sit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causa efficiente, in venis suis conquiescere, nihil solicita vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneant non impedita, nunquam tamen magis illa aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici & benè respondent, nos hanc commutationem deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphosin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat quod ad ceterorum metallorum perfectionem, cursus viginti vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot seculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum crescunt; sed creuisse deprehendimus: ita latens est alteratio hæc & commutatio metallorum; quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest. quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere; quàm spem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri transmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus suis se triennio peruenire posse Fanianus & alii glorianτur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hîc in chrysollo, nihil affluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ, id faciliùs hîc absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantum potest urget. Præterea nonuunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam, causa fit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuisanus *lib de transmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodum probabilem esse sententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum vnicam esse perfectam metalli speciem [p]. Sed pergam esse liberalis ac comis; esto: specie differant metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quæ non sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos mox non esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata non sunt: & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo & auro, stanno & argento; quo illi de his intelligunt, quæ in tertia sect. producemus.

[p] *Alb. Magni lib. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Rosarii. Vänuccii Birin guccii. & alior.*

Quartum argumentum est, ars ista nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla potest in alia. *Resp.* gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere colorem:

colorem:nec gemmæ ad gemmam ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla; sed aqueum, quod igne difflatur[a].

[a] *sic Alb. Magn. in 5. Metaph.*

Vltimò obijciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus; non quà calor ille vel frigus qualitas tantum est, siue calor aut frigus, sed quà est organum ac instrumentum cœlorum, in cuius virtute agit. hîc verò nec frigus adesse in Chemica operatione, nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hic non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cœlesti seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchymisti solent prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Denique conclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturæ rerum hanc non esse contrariam Chrysopœiam: neque id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

A SIT 2. axioma, *longe probabilius est posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare: quàm non posse.*

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè. sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hæc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facto certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum[a] naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen est hæc, de qua nos agimus.

[a] *li. 3. de Trini.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationem, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè conformare, priusquam augeat & incrementum præbeat ipsi alito. nec minùs est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quam hydrargiri in aurum commutatio. Deniq; si singulas illas alterationes consideres: quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas nullam inuenias, quę vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim quæ illarum? quod si singulis par, cur non succéssiuè omnibus, cum eius vis non retundatur suggestis semper nouis fomentis?

B Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cum variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur, iis quæ fusè retulerunt Schaliger[b] & Benedict. Perer[c]. primùm ars potest gignere vespas, scara-

[b] *exercit. 23.*
[c] *quæst. de alchimia, lib. de Magia.*

scarabæos crabronesq́; ex cadaueribus, & ex stercore animalium: imò & scorpiones, ex herba Basilico ritè posita & collocata certis locis, sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cetera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verum in nostro quoque casu manum tantùm homo adhibet, cetera calor ignis in materia efficit, &, quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, ut diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fanianus [d]; hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis [e] calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hìc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullum, & esse pullum potentia: contendunt alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti: ideoq́; solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit [f] venam plumbi, quæ vicina solet esse & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas; & tamen reptile & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticum & siliginem in inuicem commutara. dices, solis accidentibus ea differebant, eademq́; fuisse specie? Galeni [g] quidem sententia videtur, sed multis id non probatur. esto tamen; hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum. loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum & lolium intersit. 8. calchitim in misii mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quam idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum fit caudexque, qui neget. Benè est non negant aduersarii: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc esse quandam ligni faciliùs res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro sequ.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, maligne detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alii cadauera, in statuas salis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notissimum est posse salrem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, nonmodo res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcunque ex putrefactione nascuntur [h]: multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri vt vel docente Diabolo, vel industria & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECT-

[d] d. c. 4. lib. de re metallica.
[e] Schal. s.
[f] lib. 33. c. 6.
[g] libr. 2. ad Glaucum c. 7.
[h] Est Scoti, Lychets, & communis in 2. d. 7. vel 8. & probabo lib. seq. q. 14.

SECTIO IIII.

An aliqua narratione constet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarii fortius telum intorquent, quàm ab experientia. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimoniis ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in cauſa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementi apprehenſione, putant eſſe aurum, quod non eſt, vt ait pōtifex Ioannes 22.[a] 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulētę & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia; qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet coram omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis puluerib⁹que quos mixtos carbonatio pulueri habebat, aurum ſuum liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens, veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii planè apperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. c. 28.* vel poſſunt eſſe prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit; quod patet, eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit concluſio. *De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe, videtur eſſe valdè credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt[b], ſuo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquæ vi, ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifices vocari *Chryſoplyntas*, officinam verò *Chryſoplyſium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauiſſimi Iuriſconſulti[c], eum virgulas aureas chemica arte produxiſſe, quas omnium examini ſubiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram eſſe ſcientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuiſſe valdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus[d]: & ideò vel dæmonem hoc verè feciſſe, vel ſaltem verum aurum ſuppoſuiſſe. *Reſp.* has eſſe malicioſas coniecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi aſſiduus erat, comprehenſus, vt maleficus, & caſtigatus? mala autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alii dicunt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non verò quēquam veritatis periculum feciſſe. primùm explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum feciſſe; ego verò, inde; quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehenſum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit[e]; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutiſſimum, multis rationibus demonſtraſſe Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum diſputandi pertæſum, quin potius, inquit, te ſenſu craſtina conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eadem ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus; non alchimiſta[f], *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis ſcript.*

[a] *Extrauag. ſpondent. de crimin. falſi.*

[b] *li. 11. c. 13.*

[c] *Io. Andr. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falſi. Oldrad. conſi. 74. de ſortil. Abb. in c. ex tuarum de ſortil. & ibid. Bald. Io. Platean. in l. 1. C. de argen. prec. quod in theſ. infer. li. 10.*

[d] *Pena Cōm. 36. ad 2. p. Directl. Eymerici q. 11.*

[e] *vol. 20. li. 3.*

[f] *R. C. in Nomenclatore inſignium*

probatissimum aurum confecisse: mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri scilicet puri & obryzi, summaque indicatura.] Idem auctor Thesauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cum initiò frustrà magnas opes in hac Chrysoplyntica prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artem in opus, spem in rem, deduceret. Hieronim. Cardanus testatur [i], Antonium pharmacopolam Taruisinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutasse, & eius operis quædam adhuc exstare vestigia. Hoc Iulius Scaliger in contradictoria exercitatione eludit potiùs, quàm dissoluit, dicens; si hoc verum aurum fuisset, Venetos eum fuisse coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruisinum eis non indicasse? sanè crediderim Venetos, vel incerti euentus spem contempsisse, vel præstigiis effectum adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias, accipe testimonium aliud eiusdem rei, vt in Cardani & Aragosii fide, hoc experimentum stet. Guilhelmus iste Aragosius, vir philosophiæ & medicinæ apprimè peritus, studiorum causa degebat Patauii: semel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris causa Hectorem Ausonium, mathesis & medicinæ laude clarum, inuisit: ibi cum inter alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus solidis, vt ipsi tum videbatur, argumentis subrueret: *Ausonius in sequentem diem conuentum indixit, eòque tres patricios Venetos, è nobilissima Corneliorum gente adductos; ex eo auro, quod Taruisinus spectantibus patribus, hoc est, celeriter, non magna interposita mora, momento fecisset, confectos annulos spectandos contrectandosque exhibere curauit. Ipse deinceps Aragosius Taruisium excurrens, historiam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Aragosio facie simillimo, domi sua per aliquot menses hospitaliter accepto, eum se puluerem honorarii loco accepisse, sed vt eo tanquam arcano vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publica fidei erga Rempublicam Venetam studio, eo inscio, Venetias nauigasse, rem patribus indicasse: specimen artis exhibuisse: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non semel. Interea verò Gallum illum insalutatis omnibus discessisse, neque se quidquam de eo amplius rescire potuisse.*[h]] Vides causam cur Veneti non vrserint Taruisinum, & quàm inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui Cardanomastygis, suspicio. Fortassis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anastasio Imperatori obtulit: post primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauii medici, *qui p. 1. singularium, Syrraxi tr. de re metallica* plura testimonia retulit. sed videtur iste præstigiator potiùs fuisse, quam Chymista.

[i] *opere de subtilita. lib. de metallis.*

[k] *Thesaur. vita hum. fu. Omitto quod de se simili Fernelius testetur lib. de abd. rer. caus.*

Nunc ad obiectiones respondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantùm, sed & medici & I. C. grauissimi testantur rem ipsam factam exhibuisse, Arnoldum Lullum, Taruisinum. Et hodie nominare possem, quos noui viros graues, in dignitate positos, & Deum timentes; qui de seipsis idem profitentur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigiis, aut dæmoniacis artibus vti, nunquam in animum meum possim inducere: & sint iniurii viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de iis qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos vel pauperes huic studio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt. nec etiam paupertas omnis à testimonio arcet; sed tantum, quam vilitas aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidissem. Testimonium in propria causa reiicitur, sed hic B

ſtimonium dixere ſcriptores, qui non erant Alchimiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimiſtis; ſed alchimici dicta ſua, factis probarant Nec ſanè domeſticum teſtimonium, vt nec alia aliâs inidonea, reijciuntur, quando aliunde teſtimonia habere non queunt [h]. Et quæſo, vnde hic initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in iis, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

[h] *Pet. Gerar. ſing. 100. Hip. pol. ſing. 71.*

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

A FAcilis eſt deciſio, *nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationem, & igniariam illam applicationem: Theoricam verò ſiue ſpeculationem artis ipſius, phyſiologiâ in remotiſſimis latebris latentem, aquè ingenuam, aquè ſcientificam eſſe natura ſua, quàm ſit phyſica: cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſeruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam.* Si verò conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorum meri ſunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones; quidam verò philoſophorum nomen honeſtum inprimis ac laudabile, iure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchimiſta ingenio ſimul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia cauſaſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vſum, iuxtà præcepta congrua & ſcientifica adhibentes, tempus & carbones abſumunt; fuliginoſi itaque & merè mechanici dicendi ſunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt; quibus freti effectum ſibi pollicentur; ii, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adiungant: non mechanici, ſed philoſophi dicẽdi; operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ: vt in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertineat?

A ÆQuè expeditum eſt reſpondere huic quæſtioni. *Si alchimicus effectus verus non eſt,* quia falſum eſt aut apparens dumtaxat aurum; *pertinet ad magiam præſtigiatricem. ſi verus eſt effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando aurum verum quis conſequitur; hoc autem poteſt fieri dupliciter, vel vera tranſmutatione, vel ſuppoſitione, quando hoc facit dæmon. poteſt etiam reduci hoc factum, ad præſtigiatricem; quando illud non niſi, vt dixi ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia ſua, tunc alchimia pertinet, ſecundum ſe & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificioſam.* Nam, qui [a] ad ſupernaturalem referunt, propter cœlorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hîc cernitur, vt oſtenſum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla,

[a] *à Aragoſius & Svinger.*

B

 iam non-

[b] sup. q. 1. sect. vlt. [c] Lib. 3. c. 8.

iam nonnulla proposui [b]. Dæmoniacæ referr vnum auctor dæmonomaniæ, [c]; se ex Guilhelmo Constantino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cum perdiu flantibus, spes speciesue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petiisse, ritène operarentur, & oprarum finem contingerent; an in aliquo peccarum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum, quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate*. hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis cõtinuandis. idq; adeò strenuè, vt in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominùs pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementiæ Constantinus suggessisset, morem hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cùm laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conaru, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur. sic ille. Sed alii paulò aliter narranr, idque se ex ore Natalis, qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribunt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse. dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma componerenr. cum itaque hoc igni imposuissenr, ecce ibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc disiicit, & spem simul eorum; cachinnante lusos cacodæmone. Illi abacti à chrysollo, non à furore; rursus magistellum adeunt, expostulant primùm de iniuria; deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obsecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, *strenuè laborate*.

Deceptorii effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigiatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus; *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impostura præstringere, argentariis aliisque obtulit manus pedesque statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido auro conflatum ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto*; Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profectò non decipies: *statimque eh ominem, in castellum quoddam relegauit, in quo tandem periit.*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, seu agyrram empiricum, & inter cetera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ. hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & arria diuitis Cresi. paranrur omnia, & iam ille, cetera belle, inquit; vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatii aditu ille alter merces suas exposuerat; & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat. adit eum Principis puer. Ille *resch* expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit, & quasi quid foret obuium ac conculcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. Impostor eum puluerem inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere. fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrũ beneficus

ficus ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *resch* durauit: vbi eius residuum parum fuit; vndiq; conquiri iussit auripolificam hanc materiam. Negabant omnes se quis puluis, *resch* diceretur, audisse vel didicisse vnquam. itaque Marchio quod superaret igne solum liquat, & auri scobem, imposturamque simul deprehendit.] finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitáne an illicita sit alchimia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio,[a] sed id nullo iure probat. verum rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita & perniciosa; idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

[a] *in verb. Alchimia.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum[b]. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

Prima Conc. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*]

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita: nec vlla constitutio talis reperitur. Quod ad ius Canonicum, videntur obstare duo canones, nempe *c. Episcop 26. q. 5. & c. Spondent, in extrauag. commun. lib. 5. de crim. falsi.* Sed, si benè consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Episcopi*, tantummodo damnat eos qui credunt personarum transmutationem in varias ferarum species fieri: quod & ratio docet addita; *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc à dæmone, sed à natura fieri metamorphosim: nec eam esse veræ ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamiæ carcerisq; pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficiis priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de iis, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse, sic enim verbotenùs habet sanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haudubiè huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant. cùm suæ ignorantiæ conscii eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemq; verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophisticâ transmutatione confingant: eoq; interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus: vt quicunq; huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministraue rint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo vel dando in solutum: verum*

[b] *Oldradi; Ioan. Andr. Abbat. & Baldi locis sup. cita. q. 1. sect. 4. Alberi. de Rosate in ver. alchimia, Guido. Papa decis. 388. Fabian. tracta. de empt. & vendit. q. 5. Zanetim c. 1. extr. de accusat. Thoma Arsoncini, quodã de hac re consilio.*

* *Sic legitur in editione etiam Plantiniana & Romana sed deprauatè ac mutilè. Vatanti*

lencia cõiicit legend. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quantum alchimitum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominùs aurum vel argentum alchimitum, aut ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotii, personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos verò &c. Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in *c. prodiens, extrau. singular. tit. de crimine falsi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum suum *de Chrysopæiâ* dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris, argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimitum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant; idque ad lucrum; nempe, vt vtantur in contractibus & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideo non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commerciis aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnaretur. Sit

Secunda conclusio; *In foro conscientiæ non promiscuè, sed cum delectu ars hæc permissa: immò plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda.* Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, imò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & ceteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vnquam desunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideò dixi *plerisq; perniciosam & illicitam censendam.* B

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ & capita ceterarum; quatuor; finis, modi, temporis & personæ.

Si finis sit lucrum, & auaritia; illicita est, quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia contractúsue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet. nam hoc illicitum contendunt communiter D D. de hac re scribentes [c]: & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, vt censendum sit non contingere. quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neq; negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxiis qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarũ mixtio- C

[c] Sic D. Thomas in 2. d. 7. q. 3. a. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad 1. & ibi Caieta. Silu. & Fumus in Sum. Fabianus d. q. 8. Alberic. in verb. emptio.

mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarii, iuxta dictam sanctionem Ioann. 22. & prædicti D D. iuris concedunt tales puniendos pœna monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet siue produceret tantùm ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut supellectilem propriam eo vteretur: huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hîc quoque peccari grauitas nasceretur: & quantumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam sanè stultitiæ & imprudentię euadit, qui ex hac arte lucrum quęrit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum fecisse; omnes verò, vel mille contra vnum facultates suas absumpsisse. Quod cum alchimicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul sentiendum. Nec tuti sunt in conscientia, qui hac in re sola vana ducuntur curiositate, nam *curiositas* peccatum est oppositum *studiositati* per excessum: quo quis desiderat immoderatè scire quod non expedit, vel plus quàm expedit ipsi, vel modo quo non expedit; & est ex filiabus superbiæ, [*Vide D. Tho. 2.2. q. 167.* Et animus deditus vanitatibus atq; insaniis falsis, exponit se decipiendum Diabolo; atque hoc esse omnis superstitionis initium docet B. Augustinus *lib. 2. de doctr. Christ. c. 22. & 23.* Er diuinæ scripturæ testimonio, qui amat periculũ peribit in illo. Sic enim sapiens loquitur; *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curiosus. Multos enim supplantauit suspicio eorũ* (hoc est vana spes & expectatio.) *Et in vanitate detinuit sensus illorum.* Denique subdit; *qui amat periculum peribit in eo.* Ecclesiastic. 3. à vers. 24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

D *Si modus* (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque. si vanus, ars vana, si sordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media superstitiosa, vt si ex pacto expresso vel tacito cum dæmone; quod frequens, esse docuit auctor Dæmonomaniæ [d], & sanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint: & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guilh. Constantinus, & alii nonnulli deprehensi: & inter instructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignosci, *Director. Inquisit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodiit iussu Gregorii 13.* vbi rationem subdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimistæ, quando non possunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum posui præcedenti quæstione*) eum inuocant & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè vel expresse ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia nõ desunt, qui adhibent vanas obseruantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abstinentiam, & alia huiusmodi inania. Quod si ad auiditatem odium accedat aut incontinentia, procliuè admodum fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando sacrę scripturę nominibus & verbis abutuntur ad suas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris suis, inserunt figuras seu imagines, vel planè obscœnas, vel etiam propter abusum rei sacræ prorsus blasphemas, quod fecit ille typographus Basiliensis, qui Rosarium excudit; & sacræ Triadis, Christi Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones; quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria, & transformationes transtulit. Sed

mirum

[d] *lib. 3. c. 3.*

mirum id non est. sunt enim Sacramentarii vbique præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic nunquam sciunt, quod semper addiscunt.

Temporis quoque *circumstantia perpendenda*. Nam temporis iactura pretiosissima: eiusq; malè consumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multùm his vacanr artibus, item qui eo tempore; quo officii ratio, vel debitum aliud chariraris aut iustitiæ postulat; vt ad seria magis se conferant: v. g. magistratum quis gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum necessariæ: familiæ præest? œconomiæ recta ratio non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quæ ratio ordinis postulanr ea præponenda fornaculis, & voluptati suæ. Proximi necessitas operam ruam deposcit? chariras ei iubet adesse, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo; quod tempus ocio, licer honestè dare, illud licebit his studiis: nec amplius. Ocium voco, quierem & vacationem ab actionibus & studiis, ad quæ quis tenetur. E

Deniq; *personarum conditio hic vel potissimum discrimen inducit*: hæc enim, & finem soler illicitum intẽdere, & in modo errores gignere, & tempus inopporrunum facere. Inprimis ars hæc illicita censenda pauperibus, imò & priuatis omnibus periculi plenissima est. manifestum id fit, tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstantiâ finis. nam auro illo intendunt vri ad commercia, medicinas; vel monetam: aut si ipsi non vsuri, periculum apertum est, ne vtanrur hæredes. Isti hac arte depauperantur; familiæ necessaria non præbent; causa sunt vt vxores & filiæ cogantur indignò se quæstu sustentare: cùm media & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad superstitiosa, imò & pacta quæ diximus in circumstantia modi: sanè hoc ipsi quoq; chymici scriptores sunt testati. Nam Geber[e], *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi & egenti conuenit: sed potiùs est illis inimica. Secundò Polyt. dicit philosophus, impossibile est indigentem philosophari.*] h. alchimiæ studere. (nam solos alchimicos, in libris *Turba philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos. saris superbè.) Et idem Geber alibi[f]; *Artificem* (ait) *huius scientia oportet esse subtilissimi ingenii, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.*] *Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus: sed doctrina filius, vir subtilissimò ingenio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus in proposito & constans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui supersit, à necessariis, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui iudicii; cum dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice: huiusmodi enim facillimè à dæmone, & aliis impostoribus circumueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosos & amantes vindictæ, cùm vult esse longanimes & temperatos; alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facilè, cùm non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; irem qui philosophiæ veræ imperiti, eandem ob causam. confirmat id Arnoldus Villanouanus[g] his verbis; *Quicunq; velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus fatuus est: quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his quoque vide- F

[e] *Rosarii philosop. fol. 224.*

[f] *li. de perfecto magisterio.*

[g] *d. fol. 224.*

videtur illicita: & cùm plerique alchimici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſq; illicitam eſſe, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò, vt ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens. citantur iſta Hermetis [h]: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & ſapientiam occultam arrogantiæ vitium à ſe repellere, & pium eſſe, ac probum*. & poſtea: *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt*. & illud Alphidii neſcio cuius: *Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentem tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum animum ac rectum.*] Cùm ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cùm pietatem, ſuperſtitioſos reijcit; cùm probitatem & Dei timorem, & animi puritatem; vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Non aliis ergo licita, ratione circumſtantiarum, alchimia; quam huiuſmodi:

[h] è quarto tractatum, Roſar. fol. 223.

G hinc primò poteſt vnuſquiſque ſecum perpendere an ipſe talis: & an vlla, & quæ, pericula ipſi ex aliquo harum circumſtantiarum defectu immineant; & ea cum Confeſſariis ſuis communicare, & eorùm ſequi iudicium debet.

H Secundò poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à peccato immunis, vel quando adſit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda vel differenda talium abſolutio. differenda, cùm recidiuæ veriſimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iuſtitiam vel charitatem ob ſtudium iſtud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertiò. Quia ſæpiùs curioſitas cauſa eſt ſtudii, & hoc vitium valdè proſerpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat; v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationem nō inſtituto; ſed vrina vel alio humore, igne aut ſole in vitreis phialis decocto, poſſe produci, quod temerè Iul. Camillus aſſeruit, & incautè Tho. Garzonus *diſcur. 41. vniuerſ.* credidit & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, verò an mendacio diſputare non eſt neceſſe, inquit Mariana *lib. 14. rer. Hiſpan. ca. 9.* Nam quod tale quid fieri queat vel aſſerere, vel experiri ſtultum, impium, erroneum & blaſphemum foret: tum quia cum homo præſupponat corpus & animam rationalem, ſi quod producis homo eſt; ſequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blaſphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illuc educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

I Quartò. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantiis prædictis: ipſi enim reddenda Deo ratio: ſi temerè permittat & promiſcuè: damnorum inde ortorum. Tunc etiam ceſſarent pericula pleraq; quæ diximus.

K Quintò. patet (niſi quæ circumſtantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus eſſe licitam: qui & ea ſunt philoſophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & impoſturis non pateant: & ea pietate, vt à proximi & Dei offenſione ſe abſtineant: & illis opibus, vt ſubditos propterea non grauent: & eo ſubditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen vel pauperum ſubuentionem propterea non negligant, & habenas ſibi à Deo creditas ipſi abiiciant, & aliis planè tradant. Vt enim aliis honeſtis ſtudiis animum principes, quantum opus eſt, ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandū. Sanè quod Eymericus de indiciis Magiæ hæ-

reticeat dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non esse admittendam, in ceteris locum habere, ibi in Commentar. optimè Penna annotauit. Et Cardin. Caietan. disertè scripsit, ac prudenter; *hanc artem vel nullorum hominum esse, vel Principum dumtaxat, audito sapientum consilio, esse.* Sanè pericula pleraque superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est.

2.2.q.77.a.2.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vel tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorum Iurisconsultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt; sed, vt oues solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus; iis quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido pap.*) plerique etiam ambiguè loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali (*vt Oldrad. Isern. Bald. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipsorum omnium, præter Th. Arfoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificię, *c. Spondent*, vt vel eius nō sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscunque conditiones superiùs requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum; quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiosè Christi vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non passim obuia.

SVM-

DE MAGIA DÆMONIACA

De Zy-

Possunt fontes producere & siccare, fluuios sistere, aquas dirimere, &c.

Possunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q.12. Quid Magi valeant circa externa seu fortunæ bona?

Possunt
- *Greges & armenta perimere.* A
- *Messes aliò traducere, vt Saga Treuirensis fac.*
- *Messes & fructus perdere, & sterilitatẽ inducere. Modi varij.*
- *Domos incendere. vt oppidum Schiltachium.*

Possunt varijs modis nocere famæ alienæ. B

De Triscalino presbyterum diffamante.

De Moguntino dæmone.

Posset socios in conuentibus repræsentare, sed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum, S. Kunigundem, B. Eustochiam Patauinam.

Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.

Quæ conuiuia exhiberi possint & soleant. Ficta, Brachmanum, Pasetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè. Cur sal & panis soleant deesse. C

Possunt carceribus & vinculis eripere. Historia Friderici Austriaci. Appollonius se cippo eripuit. Vestales mancipia fugitiua sistebant.

An in bellis ad victoriam possint momentum adferre? probatur posse, si Deus sinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum: Lucensium, Chinensium. Noema numen & saga. Ephesior. Chrysamnes, Hunnorum. Sed sæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus E *suos fallit vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum Ferrantem comitem Flandriæ. Guidonem Iuliacẽsem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium.*

Innocentius papa noluit per Magos ab obsidione liberari. Allobrogũ Comes respuit auxilium Magi, & eum gladio necauit. F

Possunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Siluestro 2. De Benedicto 11. Ioanne 21. 22. & de Gregorio 7. de libro Cardinal. Benonis.

De Theoph. vicedomino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianẽs.

Posset Deo permittente veros thesauros & diuitias largiri, & cur Deus nõ permittat: sed ipsimet semper ferè sint valde inopes.

Psellus & Dambauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formã monetæ possit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exẽpla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiã quando potest veras vel multas largiri pecunias.

Exempla male pereuntium qui sic thesauros quærebant. Graculus quidam, Marcianus & alius Basileæ, & Anastasius, Pisani quidam. Grillandi sententia. H

Saraceni cuiusdam factum. Malindensium superstitio quædam.

Caroli V. Imp. laus respuentis talia.

Q.13. An magi valeant incantare animalia bruta?

Possunt, vt Atyr, Medæa, Nigritæ, Marsi, A *Peruani, Andini.*

Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum alijs patribus.

Saltzburgensis Magus à serpente necatus.

Locus Ps. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17. B

An idem possint in alia animantia? D. Augustini locus explicatus.

Magus tantum funiculo domans, Grillandi error.

An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.

Q.14. An arte suâ possint aliqua mixta producere?

Possunt imperfecta viuentia, vt insecta. A *quomodo id soleant facere? Anseres Seoticos imperfectos, an perfecta animalia possint. mira ex Guilh. Paruo, Cane reperti viui in lapide imperuio*

Monstra quædam insolita & quomodo? de Monstro Basilæensi, & de Saxonicis. B

De natis ex commistione hominum & ferarum. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Augustanæ. de muliere Lusitana quæ ex simio duas proles peperit. Gotthici Reges ex vrso. A

Sianita

Sianitæ & Pegusiani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia. D
Monstra ex hominibus & simiis.
De viro qui putabatur ex vacca natus disquisitio.
Cæsalpinii opinio de homine ex putrefactione examinata.
Monstra ex diuina vltione.
Docomenses caudati.
Angli caudati.

Q.15. An sint vlli dæmones succubæ & incubi, & an ex tali copula proles nasci queat?

Probatur solere hoc dæmones, & agere & pati. A
Probatur posse ex incubo dæmone nasci prolem, & explicatur, quod id modo fieri queat. B
Dæmones inter se non multiplicantur, contra Nissenum. non habent corpora aërea, contra Caietan. Nec etiam proprium semen, contra Tertullian. Iosephum & alios veteres.
Sententia Chrysostomi & Cassiani explicata.
Respondetur contrariis argumentis. C
Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Cliuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Louaniensis, & alii multi. Corocoton.
Ex diuersa specie posse aliquid nasci.
Marci Ephesii argumentum refellitur & explicatur. D
Ex succuba dæmone prolem suscipi non posse. E
De Melusina, & stemmate Comitum Pictauorum, & Andegauensium. de Bauari nobilis vxore resuscitata, & postea euanescente. De Cambionibus seu vagionibus.
De puero Gallæco seu Asture. F
Quomodo Dæmon virginem possit illæso claustro impregnare? Non potest idem in partu.
Caluinistæ virginitatẽ adimũt Deiparæ.
Explicatur narratio Niderii de Virgine Bambergensi.
De miris aliis conceptibus, Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.
Dæmones cum sagis interdum exercere libidinem præposteram.
An gigantes à dæmone produci queant. fuisse Gig. probatur.
Gigas Antuerpiensis defenditur contra Goropium.
Siculi Gigantes, Britanni & alii.
Pigmæi ne possint produci. fuisse, & quales. de hodiernis in Peruuia. Ezech. c.27. v.11. explicatum.

Q.16. De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit illarum de loco ad locum translatio.

Auctores sententiæ negantis refelluntur, solutis argumentis. Illusionum varia exempla. A
Substitui loco abeuntium aliquid.
Explicatur locus lib. de spiritu & anima. ca.28.
Item c. Episcopi 26 q.5.
Nauarrus explicatus.
Auctores sententiæ affirmatiuæ: hæc multis probata. B
Coguntur sagæ adesse conuentui. probatur exemplo quodam ex Grillando.
Descriptio conuentus sagarum, & sollemnia adorationis conuiuii, choreæ &c.
Sacrilegia, inunctiones, translatio &c.
Cur dæmon vnguento vtatur ad trãsuectionem. quæ vis vnguento insit. C
Loca Matth.4. vers.8. & Luc.4. vers.9. παραλαμβάνειν
Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli cõtra Vlricũ Molitorẽ.
Exempla varia translationum dæmoniacarum, prædictæ futuræ tempore Antichristi Anglicum vetus exemplum. D
Doctoris Edelini Mons Veneris. Puerulus Aueniononensis. Masquillon quid.
Simon Magus, Abaris, Badudus, Ericus, Berẽgarius, Angla venefica, Comes Matisconensis.
Puerulus quidam, Lucretia quædam. & alia mulier Sabinensis.
De puella Bergomati. De muliere vallis Tellinæ.
De Hollando. De Lotharingicis sagis variis.
Probatur hæc non potuisse esse illusoria & phãtastica. Iudicis curiosi suppliciũ.
De quatuor modis translationum.

Quo pacto queat Diab. è corpore à lo. o mou. re. G
Pope demonem deferre sine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q.17. An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur: siue vnũ corpus in duob. locis distinctis, vel duo corpora in vno loco cõstituere?

Nihil horum potest. A

Exempla eorum qui visi esse duobus locis, quomodo intelligenda?

S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. filius Cõstãtini Imp.

Ananias reprehensus. quomodo duos simul homines possit d. re, vel tentare damon possit?

Non posset facere vt homo cõuersus in mustelã per exile rim. ã ingrediatur: vel vt p ianuas clausas. B

Apuleii fabula. Remigius deceptus.

Scafi mendacium. Quomodo Damon latenter aperiat & claudat ian. as pra e. es ante Magos.

Locus A. l. 2. de B. Petro. Locus D. Chrysostomi expensus. D. modo apertionis parietum per fissionem. De prastigio Magdal. in Crucie.

Christus Dominus vere ingressus clausis ianuis, contra Caluinum. Et de egr ssa ex vtero virginis, & sepulchro contra B zam.

Damon non potest aliquod corpus facere verè inuisibile sed benè potest facere inuisum.

Quomodo inuisibiles. Apollonius, Gyges. De Perses scuto. Ioan. S risberiensis locus. Guilh. Malmesbur. lib. 2. Inter. Meg. Mercurius, de annulo. Dom... de c ptio.

Heliotropia gemma non reddit inuisibilem.

Vt membra grandiora, vel minora, vel sublata appareant. C choranorum opinio.

Q.18. An magi queant corpora ex vna specie t ãsformare in aliam? falsa quorundã opinio. Liodorus. Vberius Pendragon. Nicataguani.

Non potest perfectam speciem in aliam perfectã & organicam. A

Non potest anima hominis informare corpus bellua, nec ex aduerso. Nec potest corpus & anima simul sic muta i.

Locus Horatii in Epod. Spondani error. B

Distinguendum inter ipsam transformationem, & effectus eam concomitantes: hi veri, illa illu oria est.

De Lycãthropia seu insania lupina morbo. Quomodo videntur sibi tales & non aliis.

Quomodo faciat Diabolus, vt & aliis tales videantur. C

De variis exẽplis & quomodo fiat, vt relinquant terra impressa vestigia lupina, vt inueniantur homines læsi in membris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De saga Ferra. de alia Flãdr. mutata in Buffonẽ.

De mutatione Nabuchodonosor, Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19. D

De platano versa in oleam apud H rodot. & cadaueribus hominum in statuas salis.

De S. Spiridione vertente serpentem in aurum, & aurum in serpentem.

Q.19. An magi possint facere bestias loqui, & an intelligant vocem bestiarum?

Quo pacto bruta & res inanima, Angelorum opera, queant loqui? & quo pacto nulla d. hac tali locutione loquendum sit.

De asina Balaam Num. 22.

De angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram Exod. 3. v. 2. Esd. 4. v. 14.

De filia Spiridionis ex sepulchro loquente.

De cadauere Macarii iussu indicante homicidã.

De caluaria eidem loquente.

De Africa confessoribus loquentibus sine lingua.

De Anglo Sacerdote. A

De capite loquã. e inter cadauera Hũgarica postulante confessionem mira historia, cõtra hereticos. cui similis al a citatur.

Pseudomir. culo gentil ũ varia in hoc genere. B

Caput homicidam indicans. Orphei mortui. Cyro prædicit exitium. Narratio mira de Polycrito. Publii Romani caput vaticinatur. Columba loquta, Vt & quercus Dodonea. Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnosophistarum, Cansus flun. ẽ, canis Simonis Magi, & alius F anciscus S. nensis: Ti. eot cas vs statuam Iouis fecit loqui.

Nulla creatura potest facere, vt bruta vel inanima intelligant, quæ loquuntur: benè tamen, C *vt aptè suo tempore & artificiosè id faciant.*

De serpente Epidaurio, de Apollonii Leone, de asino Capri. De Greta Eßlingensi. voces in vtris pregnantium. Brutorum voces vt edat homo, facile facit damon. Magi quas brutorũ voces queant intelligere, quas non? D

Porphyrii locus de Apollonio.

An bestiæ se inuicem intelligant?

Exempla elephanti, scorpii, piscium. E

Q.20. An intelligentiam discursiuam queat dæmon brutis largiri?

Cõtra multos, beluas nec ra ionẽ, nec prudentiã, nec prudẽtiã, nec discursũ, nec scientiã habere. A

Quid Galẽ. vocet ἐνδιάθετον λόγον. cõtra Erast. Cardinalis Hosius explicatus.

Sunt quadã in illis rationẽ & prudentiã & prudentiã imitantia. Quomodo scriptores intelligẽdi qui rationẽ videntur tribuere & prudẽtiã.

Quomodo animalia tendant in suum finem, & an eum cognoscant. B

Alius est finis rei particularis, alius vniuersi.

Pulcher & acutus discursus Hiero. Fracastorii.

Q.21. An possint dæmones facere vt homo nõ sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam ferat?

Iamblici locus notatus. A

Cur Deus solitus permittere, vt Martyres gladio necarentur, quot à bestiis, flammis, & similibus præstiterat illæsos? Locus ad Hebr. 11. v. 34.

Superstitiosa quibus aliqui se putant inuulnerabiles. arma incãtata. Crucifixus cõ. ũ. llus. Camisia infernalis. Ora. Leonis Pap. & Caro. Magn.

Exemplum cuiusdam Quirini B. lga sic decepti. Item alius Scafi Heluetii.

Vnde fiat, vt quidam malefici tam forti- B
ter

De Chrysanthii Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moriscone in Hispania. D

Quid & quam modicum possit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, contra hæreticos. Locus 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quosdam. Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest, ne sagæ queant pœnitere, contra dubitatione Nicol. Remigii. B. Angelæ de Fulgino vexationes in voluntate vehementissima. E

Q. 25. Quid Diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsáque separatione? vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.

Ecstasis naturalis, & dæmoniaca modi. Lappiorũ ecstasis mira. Olaus notatus. A *Errores hac in re Cardani, de* B *spotino raptu Virginis Cæsaraugustanæ, & Magdalenæ Crucis raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquẽte. De Errore Armenio, de Aristea Proconesio. De anima militis ex ore imagine mustelæ egressa & ingressa. Finnus, Hermotyno. Locus psal. 115. v. 15. Qualis D. Pauli raptus: dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Aphæresis & ecstasis differunt. Error refellitur confun-* C *dentium raptus diuinos cum magicis.*

De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectum raptus. Quæ causa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hæc duplex. Quomodo concurrat intellectus agens. Raptus supernaturalis ex parte hominis est inuoluntarius. Exemplum virginis Burgensis. D *Non potest intellectus agens solus esse causa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se.*

Auerroes suos inducit in graues errores. Ars raptus omnis successiuus. Diabolus potest occidere homines. Multa potest in cadaueribus mortuorum. Vt sanguis E *fluat, vt cadauera non puteant, nec putrescant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Persarum. Et vnde hoc proueniat, diuersæ causæ. De cadauere in Elea. Item ne cadauer comburi possit, quæ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescãt. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus.*

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri possit, vt spiritus seu animæ defunctorũ viuentibus appareant?

Vtrum anima vnquam queant apparere. Et fusissimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherum & alios nostri temporis hæreticos. A

Sect. 1. *Notata temeritas Magii, Tiraquelli & aliorum.* B

Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregre mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occisos, esse vexatores suorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & sectatorum de hac re doctrina. Quid Genii. Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernum. C

Sect. 2. *Philosophia recta idem docet.*

Quomodo anima sit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varii. Posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret.

Posse animas oculis corporeis, vel alio sensu percipi, & quomodo. D

Cardani dictum ridiculum explosum. Cæsarii Cisterciensis dictum de forma animæ separatæ perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio triplex: Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat spiritualis, quo pacto corporea. An animæ seu spiritus defũctorũ aliquando assumant corpora? E

Moses quo in monte Thabor modo apparuerit. Temerariè id dictũ Aug. Thurarii & iudicium de eius Tragadia. Item de iis qui cum Christo Domino resurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipsa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat. F

Sect.

Sect. 3. *Quo pacto deceat, & utile sit, Deum hoc aliquando permittere.* G
Est utile ipsis animabus.
Locus 2. Corin. 5. v. 4.
Est utile nobis viuentibus.
Quo pacto spiritus à dæmonibus vel angelis bonis discernendi. H
Iacobi de Chusa liber hoc docens. Et alius Thyrai.
Regula ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel anima beati.
Quomodo discerni queat damnata anima, à dæmone. I
Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.
Angelus apparuit Anachoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri, Vt & B. Dorotheæ, aliis fortè habitu fæmineo, & in forma columbæ, Et aliis aquilæ.

Sect. 4. *Probatio ab auctoritate, Philosophorum, Astrologorum, Chaldæorum, Mahumetanorũ, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Item legum, & Iuris interpretum. Item sacræ scripturæ veteris & noui testamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyherii. probatur exemplis Mosis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Io. 20. v. 19. Mat. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.* K L M

Sect. 5. *Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorũ dicta simpliciter & citra metaphoram accipienda.* N

Seculo 1.
- *B. Virginis.*
- *Christi Domini semel.* { *Petro.* / *Carpo.* }
- *B. Valeria.*

Seculo 2.
- *Apparere testantur* { *Iustinus Martyr.* / *Tertullianus.* / *Origenes.* } O
- *Apparuere.* { *S. Potamiena.* / *& alii.* }

Seculo 3.
- *S. Maria virgo, & B. Ioannes.*
- *Martyres Africani varii.*
- *B Cyprianus.*

Seculo 4.
- *B. Petrus.*
- *B. Agnes.*
- *B. Agatha.*
- *Christus* Dominus.
- *Petrus & Paulus.*
- *B. Virgo Maria.*
- *Spiridion & Triphillius.*
- *Filia patri Spiridioni respondit.*
- *Duo Episcopi mortui subscripsere.*
- *Explicatus Canon conc. Eliberitani.*
- *B. Virgo it. um cum S. Mercurio.*
- *Item S. Artemius.*
- *S. Febronia. D. Ammon.*
- *Iterum B. Virgo. & anima Latronis.*
- *D. Cæsarius. D. Paulus.* S. *Mamas.*
- *Hoc tenuere D. Basilius. Naziãzen. & Nemesius.*

Seculo 5.
- *Apparuere.* Q
  - *D. Martinus.*
  - *S. Ioannes Baptista.*
  - *S. Geruas. & Prothas.*
  - *S. Ambrosius.*
  - *S. Eulalia.*
  - *S. Fructuosus.*
  - *Latro quidã insepultus D. Germano.*
  - *Felix Nolanus, & alii multi, vt Basili. Mart.*
  - *Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius.*
  - *B. virgo cum SS. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ S. Petr. S. Leo. S. Barnab.*
- *tenuere hoc*
  - *D. Hieronymus, & explicatur.*
  - *D. Augustinus, & explicatur.*
  - *D. Chrysostomus, & explicatur.*
  - *Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus.*

Damna-

- *Saeculo 6.*
  - *Apparuere*: *Damnatus quidã. B. R Virgo sæpius. S. Ioann. Silentiarius. D. Bartholomaeus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex. Nestorius, & alii hæretici. Principes Apostolorum. S. Stephanus, S. Eutichius S. Tetricius & socii Episc. S. Sergius.*
  - *Tenuere hoc sæculo hanc sententiam, Procopius, Euagrius & alii.*
- *Saeculo 7.*
  - *Apparuere.* *B. Musæ apparuit Dei-S para SS. Iuuenalis & Eleuth. Theodor. rex, & monialis quæd. Paschasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia.*
  - *tenuere hãc sentẽtiam.* *D. Gregorius Magn. Gregorius Turonens. S. Ildephonsus. S. Isidorus.*
- *Saeculo 8.*
  - *Apparuere.* *S. Suibertus. Deipara, T B. Sabinus. SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharasius. S. Andraas. S. Gertrudis. D. Iacobus maior.*
  - *Tenuere.* *Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Constãtinus Episcopus. Paulus Diaconus.*
- *Saeculo 9.*
  - *Apparuere.* *D. Iacobus Apostolus. D. Maurilius Pandulphus tyrannus. & dæmones.*
  - *Tenẽt.* *Iulian. Toletan. iunior Theophilactus.*
- *Saeculo 10.*
  - *Apparent.* *S. Libuinus. SS. Petr. & Paulus. B. Virgo. S. Mauricius D. Iacob.* V
  - *Tenẽt.* *Euthymius Monachus Hugo Ætherianus.*
- *Saeculo 11.*
  - *Apparuere.* *Christus. Deipara, B B. Apostoli & multi Angeli. D. Andr. B. Adimarus. Quidã amicus Dunstani. B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8. & 9. B. Gregorius. Canonicus Parisiensis. Episcopus Coloniensis. S. Benno.*
  - *Tenẽt.* *Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius.*
- *Saeculo 12.*
  - *Apparuere.* *Christus. D. Isidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus. Gualdricus.*
  - *Tenẽt.* *Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacensis. Rupertus, & Honor. Augustodunens.*
- *Saeculo 13.*
  - *Apparuere B. Vrsul. & innumeri. apud auctores citatos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionense eiusq; scriptis.*
  - *tenuere hãc sentẽtiã plurimi.* *Vincentius Belluacens. Cæsarius Cisterciensis. Helinandus. Thomas Cãtiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Paris.*
- *Saeculo 14.* *tenuere hoc* *Scotus. Richar. de Mediauilla, Paludan.*
- *Saeculo 15.* *Tenuere.* *S. Antoninus. Gerson. Iacobus Cusanus, Diouys. Carthusiã. & epis. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditãt exempla.*
- *Saeculo 16.* *Tenuere & exẽpla retulere Catholici plurimi, iidemq; viri doctissimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Canis. Maldonat. Bellarmin. Valentia, Tyraus, Angles: in scriptis Historicis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic, Fulgos. Iouius, Baron. Sigon. Osor. & Maffeius.* X
- *Variis temporib. appar.* *Senior quidam excommunicatus sed martyr. Historia Vdonis Episcopi Magdeburgen. & Galeatii Sfortiæ. Alodisii Imolensis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardini. Ioan.*

Picus

Nomi-

Com-

Combali. *Dæmones non sunt animantia contra Georg. Vallam.*

Theophrasti Paracelsi hæresis de quatuor hominum speciebus confutata.

Dæmonum thesauros custodientium spectra. Fugarunt Cabaden Persarum Regem. B *Thesaurus Basileensis.*

Cur ficta fabula custodis aureorum malorum, & aurei velleris; & in thesauris cur soliti poni serpentes aurei. Magus thesaurum quærens oppressus.

Q. 28. Quomodo possit dæmon cum sit inuisibilis se visibilem corporeis oculis exhibere?

Sect. 1. *Quo pacto possit assumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere.*

Potest illud sic temperare, vt sensum tactus fallat.

Locus Luc vlt. v. 39.

Cur hæc cadauera sentiantur frigida.

Illusio militis cuiusdam.

Historia Polycriti, & alia Machatis & Philenij.

Phlegontis laus.

Baltazus dæmon sic apparuit.

Agrippæ facinus simile, & aliorum aliquot exempla.

sic etiam plerumq; sagarum amasij.

Sagarum odor cadauerosus vnde?

Sect. 2. *Quo pacto possit sibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere.* B

Non assumit ex solo aëre.

Error Magorum Mantensium.

Potest exhibere solidum & palpabile.

Locus Genes 19.

Locus Virgilij.

Dæmon sæpe apparet in forma vaporis.

Dæmoniacarum apparitionum exempla. C *Fratrum Tarquiniorum.*

Athenodori, Facij Cardani, Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico spectro.

Persa incastuosi.

& alia plurima. & quotiescunque euanescunt.

Discrimen harum duarum assumptionum.

Vnde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in spectris?

Genus mirum per flatiunculas seu figmenta.

Sect. 3. *An dæmon possit tam accuratè corpus effingere, vt nullo signo queat dignosci?* D

De signis quibus dæmon dignoscitur.

B. Alberto obiectum spectrum.

Cur nondum visus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, mustelæ, vespertilionis, Galli gallinacei, & innumera alia.

SAHIR cur dæmon. μανῶος & Follon, seu Fatuellus.

Item in forma Dei, vel Christi Domini, vel Angeli: humanam formam induit omnis conditionis, sexus, ætatis: probatum id exemplis.

Qui defectus vt plurimũ in eius apparitiamibus.

Cur morientibus semper adeò terribilis appareat.

Quomodo loqui possit in corpore assumpto? D

An possit audiri & videri tantùm à quibus vult ipse?

Capita seu caluaria quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo fit hæc locutio?

Sect. vltim. *An liceat procurare vt appareant nobis spectra?*

Cur antiquis tam crebrò dæmanes visi, nobis tam rarò?

Q. 29. An diabolus possit facere, vt homo verè resurgat?

Sect. 1. *Errores hac de re varij.* A

Animalia quæ nascuntur ex putrefactione, posset viuificare.

Vicilicinus auis.

Perfectiora, non posset.

Idem numero reproducere non potest.

Non potest facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.

Hominem nullo modo potest viuificare. B

Possunt simulatas resurrectiones facere subintrando in corpora.

Iouanij id olim Cornel. Agrippà curante factum.

Sect. 2. *Discussa exempla falsarum resurrectionum. primò fabulosarum: deinde ceterarum Gentilium: vt Galieni, Zaclæ, Apollonij, Simonis Magi, Enarchis.*

Mirum

Mirum exemplum, &c. recens ex Nicol. Remigio.
Mortuum amplectens Comitem Richardū.
Populi Lucomoriæ quotannis rediuiui.
Dæmonum in his fraus.
aliquando subſtituit alios ac ſupponit.
aliquando ipſe corpora ſubintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philoſtrati loca.
aliquando fingit mortuos, qui non ſunt. D
De morbis, qui faciunt, vt quis mortuus appareat.
De bobus quas ſtriges putant reſuſcitari.
Ioannis Duns Scoti mors. E
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes, quo pacto ab his morbis diſcernantur.

Q. 30. Quid magia poſſit in ipſos cacodæmones?
Sect. 1. *Battiadis & Campeſtris libri.* A
Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum.
Pithonici, Paredrÿ, Catabliei, Oniropompi.
An ſit ſubordinatio inter malos genios.
Iob. locus c. 9. v. 22.
Caſſiani locus.
Locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum. B
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. *Sancti homines quantam vim acceperint magos & dæmones compeſcendi.*
vis exorciſmi.
Salomonis exorciſmi quales.
locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à Magis non coguntur, ſed ex pacto obtemperant tantum. D
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra.
Varia exempla.
inprimis Ioannis Teutonici.
nec habent vim euocandi vrbium cuſtodes.
Sanctis vis iſta quandoq; conceſſa. E
Sect. 3. *Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dæmones accuratè diſputatum.*
Errores hac in re varÿ infideliū: ſed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſſis infligenda.
an balnea proſint?
Quid ruta, cornu cerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθὺς.
Proſperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per Magos queunt.
vana hac in re ars Hermetis.
Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecurè à S. Lupo Senonenſi.
Satanam ligatum quid in S. S. locus Apoc. 9. v. 14. & 15. & 20. v. 2.
Tob. 8. v. 2.
A Sanctis quomodo dæmones ligari queant.
Locus D. Hieronymi.
Locus Euſebÿ.
De Paredris illos ſponte ſeruire, ratio ex teſtato. & quam periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

FINIS.

MARTINI

MARTINI DELRIO
MAGICAR. DISQVISITION.
LIBER SECVNDVS.
QVI EST
DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideò pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter, quoad poterimus, discutienda. Sit,

QVÆSTIO I.

An sit aliqua Magia dæmoniaca?

A QVI *dæmones esse negant, etiam hanc esse negarunt* cum Sadducæis, Democrito, Aristotele, Auerroë & Simplicio, *quorum sententiam & impia & hæretica.*

Nam & *dæmones esse* & *dæmoniacam Magiam*; quæ nec industria aut artificio hominum, nec naturalibus causis, sed immateriali quapiam & separata virtute nititur; hoc & sacræ scripturæ testimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam est compertum, vt velle probare, nihil sit aliud quàm lychnis accēsis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Augustino Theologi Catholici omnes[a], & philosophi pleriq; Trismegistus, & Pythagorei; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iāblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Aristotelicis, Theophrastus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris; consequi scientias non nullas statim, & sine labore addiscendi; subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumera huiusmodi, queūt reduci ad vllam aliam causam; quàm intellectualem aliquam & separatam naturam? Deniq; scimus Salmanticæ, & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, adhuc auorum memoria huius Goëtiæ celebres scholas fuisse[b].

[a] *August. lib. 14. de ciu. Dei. c. 6. D. Thom. lib. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia nu. 9.*

[b] *Vide Laur. Ananiam l. 3. de nat. dæmō. fol. 104.*

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

A SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam à dæmonibus seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo per Magos huiusmodi operanti; vel Deo, per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt esse quasdam gratias gratis datas*, sicut sunt gratiæ linguarum, &

[a] 1. Corin. 12. v. 28. [b] Num. 23. [c] Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.

sanitatum[a]; & hæc dona vt Balaamo[b], sic & aliis improbis concedi non rarò solere[c].

Dico primò, *hæc sententia est merè blasphema* tribuit enim Magicis artibus id quod est proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præstigias confundit. Deinde gratuita Dei dona subiicit humano artificio, & certis ac ridiculis obseruationibus. Denique iniquè & inuidè Deus verarer, id quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiosè largiatur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solùm probant, aliquatenus similes effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionem, aut ceremonias certas non restringitur, vt solent magi; qui, si vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt aliis, per disciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi verò suis discipulis hanc Magicam tradunt; & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

Alii dicunt *hos esse effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estq; peruetus impostura magorum maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrii, Plotini, Procli & Iuliani Apostatę. Ex quorum traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam, & *Nigram*, quæ sit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigrā γοητείαν. Verùm hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus[d] reiicit, cùm disertis verbis testatur *sæpissimè sub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallaciis eam obstringi. & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtensiliumque ostentet, immundos tamen spiritus & deceptrices potestates hanc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] postea addit, *huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipsô* (inquit) *sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis & antesignani sui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inscriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ discipulo (*sic mentiuntur & Alkindum Alcuino supponunt*) missam, vtilem (*scilicet*) obtinendæ omni cognitioni supernaturali artium & scientiarum, & consequendis dignitatibus, diuitiis, robori, amoris fruitioni &c. B

[d] lib. de vanit. scien.

Dico Secundò cum Catholicis, *vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis quàm ceteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuere à malis angelis, sic etiam ab illis perfici & administrari, & contrarium est erroneum.*] C

[e] c. illud quod in fin. c. qui sine v. vlt. 26. q. 2 & c. epis. in prin. 26. q. 5.

Probatur primò ex variis Canonum rescriptis, quæ Gratianus exhibet causa xxvie. Secundò ex Parisiensibus articulis, nono, decimonono, & vicesimo tertio. Verba sunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur cōpellere dæmones suis incantationibus obedire*: Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus cōtinentur*: Error & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alii omnia scientes, alii nec damnati nec saluati*. Error.]

Tertiò ex his Arnobii *Cont. Gent. Magi non tantum, sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus & infundētibus præstigias edunt, vel quæ non sunt videri, vel quæ sunt non videri &c.* & ex his Ioan. Salisberiensis lib. 1. de nugis curialium c. 9. *Eos autem qui nocentiora præstigia artesq; magicas, & varias*

varias species mathematicæ reprobatæ exercent; iampridem sancti Patres ab aulâ iusserunt exire, eo quòd omnia hæc artificia, vel potius maleficia, pestiferâ quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxisse.]

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri; quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendũ aliis exitiũ, per furta, neces, adulteria, &c. quàm ad iuuandum. tum quia miscent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio, & coactione, imò & minis rerum impossibilium ac planè absurdarum, vt apud Eusebium[a] docet Porphyrius, quorum nihil bonis angelis potest conuenire. [a] *lib. 5. de præparatio. ca. 6.*

Hinc apparet considerantet legendum Glycam, [b] dum Magiam sic distinguit à Goëtiâ, quod illa, sit beneficiorum geniorum ad boni alicuius effectionem; Goëtiâ, maleficorum ad mali effectionem. Nam nõ tantum improprie vsurpauit nomen Magiæ genericum, pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoq; labitur ponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtq; hoc semel moneam scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi. [b] *par. 2. annal. fol. 179.*

Errauit eundem errorẽ Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci 8.* censet aërem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deliriis nimis deditus; & quàm non malus poëta, tam non bonus Christianus; vtpote hæreticus potiùs (scripta probant) quàm catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

D Succedit his *error 3.* eorum, *qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri:* quos Catholici Theologi iampridẽ exploserunt, [c] idq; nõ difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis spiritib. eædem in animab. beatorum locum habent: quæ verò in purgatorio sunt animæ; nõ exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorũ: animæ deniq; perpetuis addictæ supplicijs, nullâ dæmonũ licentiâ vel permissione possunt exire, vtpote diuino iussu, pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ; quę de euocandis per *Grimoyriã* animab. Necromantici cõfinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirẽt imperiũ. cur verò id Deus iubeat vel pmittat, causa subest nulla. Vt ad Magorũ preces & incantationes id iubeat, impium est opinari.[d] [c] *Victor. de Magia nu. 17. Angles in 2. sentent. q. de arte Magica 4. 2.* [d] *vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thiræi lib. 1. de apparit. spirit. c. 11. à nu. 216. & c. 13. à. n. 302.*

E Præcipua ergo efficiens causa istarũ artiũ est, ipse Diabolus; proxima, est humani ingenij ex originali labe detorta indoles; quam festiui Apologi frondibus velatam nobis protulit, perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magiâ*, cuius verba non piget adscribere, & vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo *furtiuo concubitu genuit* Magiã *secundam cognomine; reformidansq́, ne fortè* veritas; *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua etiã partibus signis congressa sæpiùs profligata est; suum partum enecaret; illum* impudentię *ac* timori *iunctis connubiali fœdere cõmendauit: at illi in sinu* incõprehensibilitatis *è vestigio collocarunt, mandaruntq́, furtim, & sub* præstigiarũ *crepundijs educandam. Qua mox in grandiorem ætatẽ adulta, iamq́, pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorũ arces; *ibiq́, nidulans,* credulitatẽ *peperit. Qua, vtpote parentis beneficijs grata, illam mutuò enutrit & quasi αὐτιπελαργίζει, alioqui breui interituram.*] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoq; pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *impudentiâ*, labyrinthum illum *incomprehensibilitatis* (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat:) Theologiæ veræ filo permetiri; & *præstigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri, & è nidulis suis *credulitatem* adeò perniciosam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diuiſio dæmoniaca Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla ſit *Theurgia* neque *alba Magia*, ſequitur, omnem hanc prodigioſam Magiam, non aliam eſſe, quàm *Goetiam* & *nigram*: hanc ſolemus vocare *Magiam ſpecialem*. eam Archimagus in duas ſpecies diſtinguit. vnam, cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alteram quam ipſe vellet perſuadere à pacto cum dæmonibus immunem eſſe; ſed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtuteq; quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur eſſe legibus humanis diuiniſque vetitam, nefandiſſimam, & cunctis ignibus plectendam. poſteriorem aſſerit, conſequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod poſt oſtendetur eſſe erroneum*) ſed tamen manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis *mentitur*; *primò, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito:* nam reuerâ ſemper expreſſo vel tacito pacto cortumpitur; *Secundò, cum aſſerit eâ dæmones cogi*, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuiſſe, quendam Mercurium *ſic contra Simon. Prudentius & Salisberienſis lib. 1. Polycrat. c. 9.* alij quendam Zabulum, (quē ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant. quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, vt deformi ſuæ meretrici lenocinatentur.) Item oſtentant, paris mendacij iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum; & blaſphemè mentientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem; cuius quandam *Clauiculam*; (quam egregiè refutat Bap. Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano c. 7.*) & aliud ingens *volumen in ſeptem partes diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificijs & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hiſpaniâ ſuis poſteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſimè flammis inquiſitores fidei concremarunt, & v tinam vltimum exemplar nacti fuiſſent [a]. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidiſſe, vnde & partitionem & materiam ſuæ *Steganographiæ*, periculi & ſuperſtitionis pleniſſimæ, acceperit; cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Eccleſiâ libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe; quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ducat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occultâ Philoſophiâ*, & omnium pernicioſiſſimo *quarto* ſeorſim poſtea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimilium venenis; *& libro artis Grimoriæ*; qui, Patrum noſtrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita ſceleſta; de antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſuâ, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit; *Hi libri acutiùs intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum, & characterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſin; apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus ab perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimonijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis; vt perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas litteras.*] Hæc miſer ille, qui videns meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

[a] *Eimericus Director. inquiſitor. p. 2. c. 28. & Penna ibi comment. 53. meminit Nicetas hiſt. lib. 4.*

A
B

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

De basi Magiæ huius; siue de pacto, expresso, & implicito.

CONCL. I. *Omnes operationes magicæ, velut basi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotiescunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis suæ, expressè, vel implicitè teneatur à dæmone poscere, vt ex condicto concurrat.*]

A Probatur hoc primò Patrum auctoritate. D. Cyprianus [a] dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Augustini verba [b] retulit Gratianus in Decretorũ codicem, quæ sunt illa; *Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestiferà societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, constituta.*]

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Impetatoriã [c]; *Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (sic legendum) *audent ventilare, vt quisquis suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat.*]

Tertiò, id statuitur cteedendum articulis Parisiensis scholæ [d] in hæc verba; *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expressum, non sit idololatria vel species idololatriæ*: Etrot. *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosà, cuius effectus non debet à Deo vel naturà rationabiliter exspectari.*]

B Quartò id ratio persuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit; nec eorum id vires supetat. docet hoc Isaias Propheta, [e] apud quem impij dicunt; *percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod sanctus Thomas satis ptobabili interptetatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioannis 22. in Exttauag. contra Magos quæ incipit; *super specula.* & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipse dæmon; qui, ipsi quoque Christo Domino, ausus pacti conditionem offerre [f]; *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me*] vbi videre licet pactum contractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait, *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta est pacti formula [g]. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: sponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio ptosequuntur: quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulati. Vnde patet talem esse hanc conuentionem & societatem: qualis est duorum lattonum, quorum alter palàm in syluâ vagatur, alter clàm in subsessis latitat; excitatusque certo sibilo vel signo prioris, viatorem posterior dolosâ sagittà transfigit; priore id sæpè nec vidente, nec gnato, quo necem telo intulerit, in miseri tamen necem consentiente. ptiori magus, posteriori dæmon similis. Satis etiam idonea rei declatandæ similitudo est: quæ petitur à potentibus vindictæ auidis; qui manu promptos sicarios sibi adiungunt; quibus constituto signo innuunt, quos & quando, velint interfici.

Denique consentiunt hac in te Theologi tam veteres [h] quam recentiores [i] Iurisconsulti quoque [k] & Medici, *Codronchus lib. 1. de morbis venefic. & Cæsalpin. disquisit. dæmon.* & res protsus competta vnanimi maleficorum & sagarum confessione, mitè pet Europam omnem, & cunctas ætates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet. [l]

[a] *lib. de dupli. ci martyr.*

[b] *libr. 2. de doctri. Christia. cap. 23. habes. c. illud v. vlt. 26. q. 2.*

[c] *l. multi. C. de malefi. & mathemat.*

[d] *artic. 3.*

[e] *c. 28. v. 15.*

[f] *Matt. 4. v 9.*

[g] *l. Labeo scribit. l. iurisgen. de pact. Bald. & Caccialu. in tractat. de pact.*

[h] *D. Thom. 2.2 q. 96. a. 4. Guilh. Paris. Scot. Gabr. Gerson. Tritthemius q. 5.*

[i] *Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valentia, Binsfeld. Spineus, Angl. Sprenger. & alii.*

[k] *Nauarr. Grillan. Remig. Binsfeld. prælud. 6. & alii.*

[l] *lib. 6. paulo post medium.*

Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi
Spernendique timor? cuius commercia pacti.
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos, an habent hac carmina certum
Imperiosa Deum; qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipse potest? *

Solus sagarum patronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis cartas implens [a]; vt condemnendas potiùs, & silentio tradendas, quã refellendas mihi censuerim, maximè cùm alii id diligentiùs, quàm difficiliùs præstiterint. [b]

Concl. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum est, præstare, vel fallere.*] probatur experientiâ & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine non posse, vt stet promissis; experientia verò, mendacissimum esse & decipiendi cupidissimum: ideoque rarò præstare, quod policitus: cùm verò stat promissis (quod facit nonnunquã) non facit coactus, sed spontè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiusmodi nugis vim istã inesse psuadeat.

Tertia Concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum, alterum tacitum: de vtroq; verò, non idem per omnia iudicium.*] Explicanda hæc conclusio potius quàm probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primò sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum. primus fit solemnitate variâ*, & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram testibus, fidelitas, & homagium promittitur. [c] Huiusmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi [d], vbi tamen dæmon loquens audiebatur, sed non cernebatur. hîc inter cetera, iuuenis, ille inconsultus creatorem suum ore negat, manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic vicissim, illi diuitias & honores pollicetur. eò lectorem amando, spondeòque lectionis & laboris sui vberem legendo fructum relaturũ. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factũ, *qui ad dignitatẽ recuperandam à principe dæmoniorum opem* (vt scribit Sigisbertus [e]) *expetiit, & ab eo iussus abnegare* Christum *filium Dei eiusque matrem* Mariam *cum omni Christianismi proposito, & ipsam abnegationem scripto firmare, & scriptam signare, & signatam sibi tradere, eius se seruitio addicere.*] In hac testis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellũ supplicem, quẽ diabolo præsentãt. Sic nostro tẽpore Mantenses in Normanniã magi libellũ conscripserãt, quẽ oblaturi erãt Sibyllis Magiæ Nectomanticæ præsidib. cuius summa; Se orare Dominas; vti dignentur libros suos magicos consecrare; ad eum effectũ, vt mali spiritus ipsis per omnia promptè obediãt, iuxta formulas cõiurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipsis sine noxâ appareant in formâ pulchri hominis; & ne sit necesse circulum vllum facere, aut subire in domibus aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris signum suum seu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ & dominii libris inesset in prædictos spiritus. Tertiò vt supplices reddantur tuti à iudicum insidiis & punitione. Quartò vt cæpta, omnia & studia illis prosperè in aulis & amicitiis principum succedãt: in ludis quoq; semper quandocũq; volẽt lucrentur. Quintò ne inimici ipsis valeãt nocere. Pro his vicissim polliceri sese, q. prædictas Sibyllas, p Dominab. & Principib. suis perpetuò sint habituri, & quotannis singulas animas se eis oblaturos (*hoc est necaturos & sacrificaturos vel certè ad hũc eundẽ perfidiæ ritũ initiaturos hominẽ vnũ*) q̃diu viuãt, hoc ipso cõsecratiõis librorũ die. hac tamẽ lege vt Sibyllæ hæc postulata eis fide bonâ pstarẽt. Hi Parisiis omnes cum ipsis

* Exempla pactorum pete ex vita D. Basil. per Amphilochium conscripta *apud Surium tom. 1.* & *eodem to.* de Theophilo Adenensi, & nobilis Leodini *apud Cæsar. l. 2. c. 21. de quibus alias.*

[a] *l. 6. de præstig. dæmon. & l. de Lamiis.*

[b] *Binsfel. vbi supra Erastus Bod. & Trithem d. q. 5.*

[c] *Hoc describitur in Malleo malefi. p. 2. q. 1. c. 2. & ab Alf. à Castro l. 1. de iust. hæretic. punit. c. 6.*

[d] *l. 2. illust. miraculorum, c. 12.*

[e] *anno Domini 537.*

ipsis libris combusti fuete. *Narrat Crespetus lib. de odio Satanæ, discursu 15.*

Alius modus ptiori similis cetera, nisi quod sine testibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciscens dæmonis aspectum vel colloquium reformidat. hoc tertium genus malè Grillandus *q.3.* vocat *Tacitum.* quamuis enim professio hîc fiat alteri, quàm dæmoni; fit tamen expresè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs quæ ipsemet tradit *q.3.n.1.& seqq.* Fortassis ad expressum pactũ pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ feminæ; quę obuerso tergo, ex balneatorio lebete exsiliens, proclamabat; *Quantum à* CHRISTO *sic saliendo recederet, tantum se ad dæmonem accedere. dicam fusiùs lib. 5.*

His pactis omnib. quędã sunt communia. Primũ est abnegare fidẽ & Christianismũ; Dei obedientiæ se subtrahere; B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare, & conuitijs insuper incessere. Solent blasphemè, ꝑ contemptũ, vocare ruffam, latã, extensam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbũ de corde eorũ ne salui fiant.* Luc. 8. v. 12. hoc est tollit fidẽ verã, eiusq; confessionẽ, quia diuinos ambit honores (*vide D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 20. & lib. 20. contra faust. c. 22.*) Ideo cogit *primùm* baptismo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr *lib. de cõsum. mũdi*, scribit coacturũ dæmonẽ, vt dicãt; *Nego creatorẽ cæli & terræ, nego baptisma, nego adorationẽ Deo à me ꝓstari solitã: tibi adhæresco, in te credo.* Ideo vnguẽ illis dæmõ in frontẽ inijcit, fingens se chrisma abradere & baptismi characterẽ delere: *Secũdò*, fictè quoq; illos nouo tingit lauacro baptismatis. nõ ignorabat hoc Tertul. *lib. de baptis. Hîc quoq; studiũ* (inquit) *Diaboli recognoscimus, res, Dei æmulãtis, cũ & ipse baptismum in suis exerceat.* Ideò *tertiò*, negato priore nomine, nouũ illis inditur: (vt Rouerẽsis *Cuno, Barbicapra* vocatus fuit) nõne cognoscis figurã huius rei in præclaris illis Satanæ mẽbris? Ægypt. Pharao Iosephi nomẽ mutat *Gen. 45.* sed S.S. eo illũ nomine nunquã cõpellat. Nabuchodonosor alia imponit nomina Danieli & socijs (*Dan. 3.*) sed Daniel semper se Danielẽ vocat, & tres illi in ipso clybano flãmante, *Benedicite*, canũt, *Anania, Azaria, Misael Domino:* hoc dicẽtes nimirũ, tui ô Deus, nõ Regis terreni milites sum⁹. tibi, nõ tyraño, nomẽ dedimus. *Michael. Pneumalog. schol. 4.* Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit, tam baptismi, quàm confirmationis; & nouos illis alios assignat. quia susceptores isti, sunt quasi fidei sponsores, & tenentur, quod credendum, spirituales filios suos docere. *Quintò* dant diabolo scrutũ aliquod vestimenti. quia Diabolus partẽ rerũ singularũ sibi studet vindicare; ex spiritualib. gratiæ bonis, fidẽ ac baptismũ; ex bonis corporis, sanguinẽ, vt in sacris Baal. *3. Reg. 18.* ex bonis naturæ, filias, vt suo loco ostẽdetur; ex bonis fortunæ, fragmentũ vestis. fòrs, an quia Regi soliti substernere vestimenta, in Dominij agnitionẽ? *4. Reg. 9. Matt. 21.* *Michael, Pneumalog. schol. 6.* *Sextò* iusiurandũ dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus, expers principij & finis, symbolum est diuinitatis: & terra, scabellũ Dei? sic certè vellet eos credere, eũ esse Dominũ cœli & terræ. An qa circulus contrariã; eo quòd omni caret angulo; habet figurã cruci, quæ valdè angulosa? certè hãc odit vehemẽtet, in qua se triumphatũ meminit & mæret. & ideò amat figurã contrariã. inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuam: quod sigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianũ scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic interpretabatur, vt præsumeret signũ crucis calcandũ & abolendũ planè breui. *Septimò* petũt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionẽses Magos inscriptos libro nigerrimo. *Octauò*, pollicẽtur sacrificia, vt illi Mãtẽses, de qb. paulo antè sum locutus; & quędã striges promittũt, se singulis mẽsib. vel quindenis, vnũ infantulũ strigãdo (h.e. exsugendo) occisuras. *sic Spinæus q. de strigib. c. 2.* *Nonò* quotañis aliqd suis magistellis dæmonib. pẽdere tenẽtur;

vt, vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxij præstationum, redimant vexationem: nec legitimum est aliquid, nisi sit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, (frequentiùs latentibus) stigma seu characterem suum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, solet imprimere: quod est insensile etiam aut perforatum. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis temporibus signum bestiæ (*Diaboli*) impressurum manui vel fronti suorū partiariorum, vt in Reuelatione suâ D. Ioannes testatur, *Apoc. 13. v. 16.* quod litterali sensu de vero charactere seu signo bestiæ accipiendum, cum Primasio, Ansberto, in Apocalyp. & D. Hippolyto, *d. lib. de consumm. mundi.* Quod dæmon iam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deum imitari; qui in veteri testamento suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse volunt signo Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis simul impliciti, certà insigniuit notâ. Auctores sunt grauissimi, qui docent; Irenæus, cùm tradidisset[a] *Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes; dicentes se potestatem habere ad dominandū* *etiam principibus & fabricatoribus mundi huius*: subdit de signo inusto his verbis: *Alij verò ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus partibus extantia dextra auris.*] Solitus alios dæmon signare in fronte, vt indicat Tertullianus[b] sic scribens; *A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysterijs æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithra: signat adhuc in frontibus milites suos.*] Quos? vtique Basilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teste D. Hieronymo[c], tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo aliàs plura. [d] *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgijs simillima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniurios se perpetuò ac contumeliosos in B. Virginem, sanctosque reliquos, futuros, non verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim, conspurcaturos, & confracturos quasuis sanctorum reliquias ac imagines: signo crucis, aquâ lustrali, sale benedicto, cereis & reliquis, ab Ecclesiâ benedictis, consecratisue se abstenturos: confessionem peccatorum integram se nunquam manifestaturos sacerdoti, istudque commereium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum: se, in hoc mundo, votis eorum satisfacturum: se, post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodùm est cōdirio pacificentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæq; donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subijciuntur teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum, commigrat: cogi se simulat versipellis, & sponte perficit, quicquid Magica ista profitetur.

[a] *lib. 1. c. 24.*

* malè vulgo *iam.*

[b] *lib. de præscript. aduer. hæret. post med.*

[c] *lib. 1. comment. in Hamos.*

[d] *infr. q. 19. vide Remig. lib. 1 demonolatr ca. 5. Nider lib. 5. Formicarii, Sprēger. & alios.*

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ: quia cultus latriæ expressè creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si verò non totam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse; sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apo-

statæ,

ſtatæ, nec hæretici ſunt; peccant tamen mortaliter & grauiſſimè: quia ſponte faciunt actum idololatricum. etenim ſi à dæmone compulſi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando contingit [a]) committunt peccatum mortale minùs graue, contra fidei confeſſionem. In his pactis expreſſis dignoſcendis manifeſta ex ſolemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confeſſione vnius Strigis, eius verba, ex q. 7. non pigebit aſcribere; *Quæ quidē mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio vſque ad finem recenſuit, quæ profeſſio ipſa requirit, exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primùm enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum; qui eſt Diabolus in formâ Regis præſidens in ſolio Maieſtatis; inſtructa prius à magiſtrâ quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere:* (En Apoſtaſia) *deinde Eccleſiaſtica ſacramenta cuncta proyicere, pedibuſque propriis conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis & aliorum ſanctorum:* (en ſacrilegium) *quamuis hæc vltima non fiunt coram eo, ſed alibi poſtea: ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quam primùm cedet occaſio.* (en profeſſionem.) *Deinde fecit obligationem per ſolemnem ſtipulationem in manibus ipſius Principis, quæ vouit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum) *Deinde medio iureiurando, tactis ſcripturis, ſuper quodam magno libro obſcuras paginas continente, præſtitit homagium ſiue perpetuum vaſſallagium* (en hominium) *& quod nunquam redibit ad fidem Chriſti, nec diuina præcepta ſeruabit; ſed ſolum ea quæ per ipſum Principem erunt decernenda; & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas; & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificiis illorum nocturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit:* (en idolomaniam) *vota quæcumque, quæ ipſam præſtare contigerit, pro viribus adimplebit, &*

E *quoſcumque poterit alios ad eandem profeſſionem adducet* (en dogmatiſationem.) *E conuerſo autem ipſe Princeps, egregiâ fronte, promiſit eidem mulieri ſic præſenti præſtare perpetuam felicitatem, * grandia, immenſa, & voluptates, quaſcumque in hoc mundo habere deſideraucrit, & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequeretur.*] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius, perſuaſiſſe ſibi diabolum, ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre principatum obtenturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

[a] *Vide Remigium lib. 1. de monolat. c. 1.*

* *Scrib. gaudia immenſa.*

F *Pactum tacitum duplex* eſt. *primum*, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ quidem ex libris aut ſermonibus eorum vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale eſt crimen. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritib. ſocietatem inire, vt Theologi & Canoniſtæ [b] ſentiunt. Si quis autem remediū aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus; ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bonâ fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum, aut medicorum; item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenentur. quoad eos qui ſcire tenebantur, vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarii, concionatores & Doctores; ii vt plurimum laborant ſupinâ & craſſâ ignorantiâ; adhuc tamen iſtorum peccarū minùs eſt graue, quàm eorum qui ſcienter iſta deſignant. Secūda conditio eſt, vt

[b] *D. Auguſt. lib. 2. de Gen. ad litt. c. pen. & canones fermè omnes 26. q. 5.*

est,vt ignorans ista,paratus sit,quando admonitus fuerit huiusmodi superstitionem relinquere. quia post admonitionem deficit ignorantia,& oritur cōtumacia;pro cuius grauitate,delicti magnitudo crescit. Hoc pactum vltimū discernere à naturali vel miraculoso effectu,difficillimum est. Qua de re dicā sequenti quæstione.

Interea,si quæras; *Quid dæmonem inducat ad pactum,& obsequium,seu parietiam huiusmodi?* Videtur esse quædam similitudo malitiæ maleficorum & dæmonis; quæ amicitiæ similem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim nascitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præsumptionem,& audaciam quasi imperandi;&in maiore,voluntatem aliquatenus præstādi,quod à fœderato imperatur. Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat,cui se putat imperare; & dæmon simulet se imperium agnoscere. hoc fusè & benè ostendit Abb. Tritthem. *q. 5.lib.octo quæstionum*: sed in eo dissentio,quòd ille putat dæmonem velle suis mancipijs grarificari obediendo, quo velit pacto,qui odit eos acerbissimè?facit potius,vt fortiùs & arctiùs irretiat,deuinciat,& perdat certiùs,celeriusq;.

Denique illud maximè animaduertendum, grauissimum esse peccatū pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis; nunc hic rantum inferam,& addam alia multa,quæ cum alij nunc Sebast. Michaelis grauissimè scripsit *Pneumalogia cap. 7.* contra eos disputans, qui Magos excusant,si nocumentum alijs non inferant: eo quòd tales Patronomagi contendant, nihil esse mali,vti dæmoniorum operâ ad bonum,præsertim ijs imperando: quod & CHRISTVM & Apostolos fecisse legamus.

Ipse contra & iure optimo affirmat,summum esse malum, sic argumentari,& signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cùm in profundum*(peccati)*venerit contemnit.* Pro. 18. v. 3. Sic enim omnia illum subsannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes;ridet,& negat adeò metuendum Auernū, Deū nolle mortē peccatoris,non creasse hominem vt pereat, &c. hos sanè(Theodoreto iudice)ipsis dæmonibus esse deteriores. quia *dæmones credunt & contremiscunt*,isti nec credunt,nec contremiscunt. deteriores etiam sunt hæreticis. nam hæreticorum corypheus Arius à D. Athanasio interrogatus,quid censeret?eumnê qui Satanam adoret,rectè an malè facere?respondit, impium hūc & sine Deo esse,nec communem sensum habere,nec mereri hominis appellationem. *D. Athanas. in disp. in Concil. Nicano.* Quod à mendaci dictum verissimè,& in Sortiarios accomodatè. nam hi Satanam adorant.

Sed CHRISTVS & Apostoli Satanæ imperarunt,quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem,non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda,vt incarnatio,transsubstantiatio, Trinitas, purgatorium,& similia: quędam admiratione honorandæ,vt CHRISTI domini,& sanctorū hominū miracula;quædam etiā imitanda, vt quæ ad morum & vitæ institutionē pertinent;quæ CHRISTVS discere nos iussit,vt mansuetudo,humilitas,charitas: de quibus illud est Apostolicum, *imitatores mei estote. sicut & ego CHRISTI.* Velle in illis prodigiosis effectib. imitari, est animi prorsus superbi, & stulti,& volentis ambientisq; Dei similitudinē,in omnipotentiâ,aut omniscientiâ. tales imitantur Diabolum,qui similis esse voluit altissimo;dum per imperium, sicuti CHRISTVS,volunt dæmoas cogere: tales,dum archana & futura ex eis discere volunt,similes sunt protoplastis;qui scientiā diuinæ similē appetierūt. Hoc vetuit Deus, quando dixit; *gloriam meam alteri non dabo:* ego verò corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci

CHRI-

CHRISTIANI imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *non inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione.* Ideò respondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modò non imitari Dominum & Apostolos; sed planè cōtrarium facere, nam illi non aduocabant, nec consulebant dæmones, nec eorum opera vtebātur; sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquētes obmurescere iubebāt, nec aliter quàm infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quęrentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum, *Gen. 3. v. 15.* isti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset *c. 40. v. 27.* concludit, *Memento belli: nec vltrà addas loqui.* quasi dicat, ne frustra tibi de induciis aut pace cum illo percussa glorieris vel blādiaris; caue, & sta pransus paratus, vt in procinctu, signum prælii exspectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & Diabolum perpetuum est bellum, nam *superbia eorum qui Deū oderunt, ascendit semper:* & Diabolus *Satan*, h. e. aduersarius, ideò nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depecisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus; *Nolo socios vos fieri dæmoniorum 1. Cor. 10 v. 21.* Hoc in baptismo promisimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante sacerdote, & parrinis pro nobis respondentibus, iterum atq; iterum. *Nos abrenunciare Satanæ* (aduersario) *& pompis eius.* Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & D. Paul. pollicetur, *Deus cōteret Satanam sub pedibus vestris:* cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine *Christi* miracula faciendi, & dæmones eiiciendi virtus, Ecclesiæ repromissa; cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cùm itaq; hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initiò Ecclesię Christianę tuba Apostolica renouatum: & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum; nonne sequitur, eum qui cum Ecclesiæ & Dei aduersariis pactum vllum, vel familiaritatem colat; perfidiæ, transfugii, & apostasiæ reum non minus esse: quàm si monachus votiuam deserat professionem, quàm si miles ad hostem transfugiat: quàm si Christianus ad Mahumetismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat? Quæ oīa contra primum præceptum sunt peccata: & ideò, grauissima meritò censentur. Illud enim, vt ordine, sic & dignitate primum est. Nam, ratione obiecti, digniora sunt primæ tabulæ præcepta præceptis secundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuum est primū pręceptum: Tertium enim potissimū agit de cultu Dei externo: secundum de verbis exhibēdo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præstanda & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latriæ. Quare cùm hæc virtus Deo sit omnium acceptissima, contrariū quoq; vitium eidem oportet esse odiosum: & ideò huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando testatur se fortem & zelotem esse, & hoc peccatum vsq; in tertiam & quartam generationem vlturum, & eius præcepti transgressores vocat osores sui. *Exo. 20. v. 5.* Tam ergo graue peccatū est cum dæmone pacisci.

Præterea talia pacta sunt vana & inania: nam dæmon nunquam fidem seruat, nec vllo promisso se ligari putat. Qui *Christo* ausus mentiri, cùm dixit: *Hæc omnia dabo tibi si procidēs adoraueris me:* scilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nōne pollicitus alius Iustinæ fruitionē? quid præstitit? A mendacii patre veritatem expectare, quę dementia est? nonne *Iesus* ait de illo? *non est veritas in eo cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur. quia mēdax est, & pater eius. Io. 8. v. 44.* frustra ergo cùm illo pacisceris: qui ex mēdacio & perfidia cōflatus est. crede illi: si, quem nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *li. 8. cōtra Cels.* scribit, *probabile est dæmones, cùm sint mali, ne cultoribus qdem suis fidē, dataq; dexterā seruaturos.* Imò nō ꝓbabile id tantū, sed prorsus improbabile seruaturos. nā mēdaces

sunt,

sunt, & homines irreconciliabili odio prosequuntur; quod à lapsus sui tempore nunquam remiserunt, nec vnquam minuent vel remittent. Si Deus permitteret, citò illi mortales omnes interimerent: quod quia vident sibi non licere, ideò assiduè hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne qua, ipsi beatitudine excidere, homines potiantur. Odii magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum, ac vexationũ quas intulere, quotiescumque tantillum Deus permisit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & aliis innumeris. Pertinaciam odii docet Iob *c.41. v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Seruator noster Ioann. 8. v. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio*: quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclarè docet B. Athanas. *ad Ægypti & Libyæ Episcopos scribens contra Arium orat. 1. in principio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt; & immemores eius, quod Spiritus Sanctus per eundem Iobum c. 40. à v. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subiicere; *Numquid (ait) multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum?* finget & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda: Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse; *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quàm parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania sunt hæc pacta & familiaritas cum dæmone; sed periculosa & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus; & præstare illorum odium quàm pacẽ meruisse. *ho. 19. de Passione Domini* Confirmat ratio. quia nihil exitialius est morte animæ; hanc his pactis & familiaritate incurrunt. nec animæ tantum, sed & corporis sæpenumerò. Vno id nunc exemplo docebo, aliàs pluribus. Nicolaus Remigius *lib. 1.* D*æmonolatriæ c. 9.* his verbis describit: *Theodorus Maillotius (is propraturam in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cùm adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atque erepta, (nam & fortuna egens atq. humilis, atque famulatus mercenaria conditione; in qua tum erat ignobilis & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se tam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facilè conuertunt, ac nullo delectu fugienda sequendaué amplectuntur; Maillotius conseruum ex Germania, cui audierat dæmonem esse ad quæcumq. obsequia paratissimum, adit, huicq. suam ægritudinem aperit, rogans, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauatè faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionem libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaq. ei negocio consequentis diei diluculum in clauso atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cùm repentè patefactis foribus se infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primùm se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectum exhorresceret) eamq. se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantoperè ambiebat, faciles esset confectura, modò vellet in iis quæ esset præceptura obsequi. Ac illo auidè attenteq. exspectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, ceterisq. quæ animum inquinant vitiis temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solennes ac quotidianas pre-*

nas precationes ne intermitteret; eaq; sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atq; æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum vt potitis thalamis sine vllà difficultate potiretur. Hacq; sic elocuta, ac constituto intra quem responsum auferret die, se foràs eiecit. Maillotius qui videret tam sanctis atque honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magisq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter spem metumque impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos conijciens aliquid subesse quo sic distraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicque frustratus suà exspectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formulà pœnas penderet. Nam non adeò multis post diebus, equo planà atque apertà vià decidens inq́ue caput proruens exanimis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

A *VBi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij sollertia inuenitur; pactum intercedit.* Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictum, consueuere Theologi lariùs explicare[a]. Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficienrem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo vel angelis bonis effectus ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat profiterentur se causam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ sententiâ, si dissensio foret inter sapientes; num id naturaliter fieri possit necné; verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parùm distanti: dubium enim est vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeant esse contiguæ simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quòd passum suum sit intra spatium illud ad quod se vis agentis porest extendere. licet enim sententia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauissimis viris placuit[b].

[a] *Caieta. in summ. verbo incantatio, Victoria de Lagi anu. 16. Valencia dis. 6. q. 12. punc. 2. in 2. 2. D. Thomæ.*

B *Secundò* censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. primum est, si adhibeanrur verba ignota, falsa, apocrypha, absurda, nihil cohærentia; aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia; de quibus per eruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis[c]. idem erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obseruantijs quibusdam peculiaribus & ad hoc designatis; verbi

[b] *Scoto & Ockamo in 1. d 37. Auicen. Nyph. Fran. Valesio & aliis.*

[c] *Sum. de vniuerso cap. vlt.*

gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum stellarum situm, sub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis positurâ, in tali chartâ, talis coloris & figuræ. Tertiū est, quando vis collocatur in obseruantijs alijs planè superfluis & indifferentibus, v.g. vt ad expellendum dæmonem pili radantur, vt quis induatur telâ nūnquam lotâ, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò plusquam suspecta est; præsertim cùm duo concurrunt, scilicet quòd credatur res non esse proportionata ad effectum producendū; nec adhibeatur ex legitimâ auctoritate: hoc est, quādo is, qui instituit vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectū supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Ecclesia) item quando ipse effectus non potest prouenire, nisi à causâ intellectu prædita; & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius est, non nisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statuâ responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium [a], & ijs geminæ Lachesis apud Cl. Claudianum [b], illarum fortassis imitatione confictæ.

[a] Epist. ad Anebonem.
[b] de raptu Proserpinæ lib. 1.

Econtrà quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocunq; & quotiescunq; hoc applicatur, sine alijs cæremonijs vel obseruationibus; meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus; multarum enim (vt D. Augustin. docet [c]) rerum naturæ nostram scientiam superant & fallunt.

[c] lib. 21. de ciu. Dei, c. 4.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui (ad hūc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimonium his mirionibus date) vel confessatio, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hac Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

PEpo sit, non homo, qui vel afferat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpè præstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vanâ obiectâ imagine. nec rarò Deus impedit ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cùm cernit, ad præstigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominùs verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectum gignunt: vti illis potest diabolus & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Athenensi auctore [d] donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam & multiplicem experientiam; essentiæ & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

Prudenter itaq; communis schola Theologorum [e] duplices effect[us] Magiæ; veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus [f] Magos appellat circulatores ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis siue apparentibus tantum.

[d] c. 4. de diui. nom.
[e] post Origenem. Augusti. & Thom. Alp. à Castro de iusta hæret. punit. Victoria vbi supra nu. 5. Spreng. malleo q. 1. Mich. Medina d. c. 7. fol. 61. & al.
[f] Apolog. c. 23. & lib. de idolol. c. 9.

B Ad præstigiatorios refero, quos recensui lib. I. cap. 4. item illud, quod de Menippo adolescente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atque vtensilibus scriptum à Philostrato, quod fuit à nobis a alibi commemoratum: & quod de Empusâ seu γύλω Nicephorus b, eam sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, exrulisse, nullo accepro incommodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: rursùs, vbi libuisset, omnia euanescerent; solitum quoq; res emere & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem redisse cernebátur c. Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem d Romanum, eum ex aëre nouum hominem creasse; quibus volebat, inuisibilem factum; saxa, quasi lutum, penetrasse; statuas animasse; in ignem positum, non arsisse; duas, velut Ianum, facies habentem se ostendisse; in ouem aut capram se immutasse; in aërem sublatum volasse; aurum plurimum exhibuisse repentè; reges facere eosque deijcere potuisse; falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eamque iuisse & decuplo plus ceteris messuisse; eundem, cùm esset aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurrisset multirudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxisset adstantium coronâ; fecisse vt illa per eunctas fenestras turris illius omni simul populo prospicere & procumbere videretur; denique quod pueri incorrupti violenrer necati animam adiutamentis euocasset, eiusque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anastasius Nicenus e, *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat: serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur; duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conuiuijs exhibebat spectra omnis generis: vasa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ suâ sponte mouerentur ad ministerium ijs, qui portabant non visis: efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat esse animas defunctorum.*] ab his desumpta quæ in eandem sententiam refert Glycas f Historicus. Quartò huc spectar illud Nicetæ Choniatæ g. de Mago per quem factum vt cuncta sua vasa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præstigiæ Zijtonis Bohemi (de quo etiam acturi sumus sequen. libri capite vltimo) *hic artem suam ostentans, nunc suâ, nunc alienâ facie staturaque, item in purpurâ & serico ac confestim in lanâ ac panno sordido, regi se offerebat; ambulantique in terrâ, ipse tanquam in aquâ adnatigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium suum alligatis, subsequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latissima adijciens, quoties videlicet è fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput & ora ad mensam referre possent. Atque vt ostenderet se pecuniam quoque pro vsu suo facilè conflare posse, triginta sues benè saginatos, ex manipulis fœni effingit, illosque pastum proximè Michaëlis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, propomitq; vanales, quo pistor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen latum compellat. Qua ille monitione neglectâ, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in tabernâ vinariâ tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum à corpore protinùs cum coxendice auellit: clarè Zijtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Zijtone decideret?*] *Hactenus Dubrauius lib. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamæleonte apud Plinium & Gellium h.

a *Quodlib. de Lamiis, quæ edita cum aduersar. in Senecam.*

b *lib 18. hist. c. 9.*

c *Suidas ex Appione, in verbo πασὴς*

d *lib 2. recognition. & lib. 6. constit. Apostol.*

e *q. 23. in sac. script.*

f *p. 3. annal.*

g *lib. 4. de vita Emanuel. in fin.*

h *vide Gell. li. 10. c. 12. Pli. li. 25. c. 26. & 28.*

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam aliàs pij, coram se fieri sinebant. res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia attrahere: chartam ab alio ex toto fasciculo clàm extractam, in manu extrahentis manentem, nouâ inductâ formâ ter facere im̃utari: specula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videantur: trium horarum spacio arbusculam veram spiramæ longitudine è mensâ facere vt excrescat; vt arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ subitò enascantur: cerro lucernę lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia huiusmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptistæ à Portâ scriptis & disciplinâ obtrudunt: quorum cùm nec naturales, nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigijs ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosque serpentum incantatio, de qua Propheta [a]; *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio Diui Matthæi [b]. & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele [c]. illusorijs annumerant; qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum ac subdititium aduenisse: scriptores sanè graues hoc arbitrati [d]. Verùm Diuus Augustinus *libro de curâ pro mortuis cap. 15.* affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) [e] veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam, (hoc enim rectè Tertullianus & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduenientem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam, denunciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi sententia videtur verior atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondêre clarissimo testimonio libri Syracidæ [f], vbi de Samuele ista legimus; *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ suæ* (prædixit, eum die crastino moriturum) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quòd loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt; eum dicere, *Cras mecum eris*; quod de verâ Samuelis animà dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait Diuus Augustinus [g]) ad similem mortis conditionem referri. quasi dicat, cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere possumus; cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q. 26. sect. 4.*

Posterius dubium est, de Magis Ægyptiis, qui cum Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quadam similiter protecerunt, q; singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* in aliis quoq; multis postea [h] dicuntur, *similiter ac Moyses* fecisse, conati

[a] *Ps. 57. v. 6.*
[b] *c. 24. v. 26.*
[c] *1. Sam. 28.*
[d] *Tertul. li. de anima ca. 57. Cyril lib. de adora. spirit. Anast. q. 37. in script. Auctor question. a Gentilib. propositorum, qui falso dicitur Iustinus mart. q. 57. Auctor lib. 2. de mirabilib. S. Script. c. 2. & lib quæst. vete. & noui Testam. q. 27. qui libri non sunt D. Aug. ipse tamẽ August. videtur huc inclinare in respons. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitii: apertè verò tenuit D. Isid. Basil. in c. 8. Is. Euch. Bed & Heldegar. & Salisberiens. 2. Polyc. c. 27. & ambigens non parũ D. Thom. non vno loco.*
[e] *Comment. in Herc. Oete. ad vers. 457.*
[f] *Ecclesiast. c. 46. v. vlt.*
[g] *ad 3. quæst. Simpliciani.*
[h] *Exod. 7. v. 11*
[i] *v. 22. & Exod. 8. v. 17.*

conati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur [a], *& facere non potuerunt*. Defendi quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse [b]. Veruntamen solidior & probabilior mihi semper visa sententia ceterorum [c], quia scripturæ Magis consentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis. Nonne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses: sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse: si veros ciniphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum [d], qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subitò & subtiliter, vt Ægyptij spectantes omninò crederent ipsarũ virgarum sic commutatam formam fuisse. &, propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas; non rei veritate, sed hominum opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorum serpentes: non autem in eo, quòd sicut ex virgâ Moysis, tanquam termino ex quo cæpta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desijt conuersio; sic etiam virgis Magorum acciderit. scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (meâ sententiâ) nihil repugnat Philosophiæ placitis, si cum D. Augustino & Gaietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materiâ conuersionis, veros serpentes & ranas prodijsse. sunt hæc animalia insecta & de numero imperfectorum; quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. nam quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tẽpore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moysis interest? primò quod Moysis operatio miraculosa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; *& ipsi quidem virgas in serpentes commutabant, verùm virga Moysis ipsorum virgas deglutiebat: mutabant & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant & ipsi ranas, sed ab ijsdem ædes Ægyptiorum repurgare non poterant: ijsdem facultas erat Ægyptios vexãdi, sed sedandi supplicij potestatem nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quàm reliquorum: vt hinc manifestum fieret, non solùm ipsos pœnas diuinitùs irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum ceteris eadem supplicia pertulisse.*]

[a] *d. c. 8. v. 18.*

[b] *Sic Philo libr. 1. de vita Moysis, Josep. libr. 2 antiq. D. Iustinus. Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri respons. ad quæst. Gentilium q. 26. Tertul. lib. de anima c. 57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.*

[c] *D. Aug. libr. 3. de Trinita. c. 7. & 8. & li. 83. quæstionũ q. 79. Theodoret. in Exo. q. 18. Glycæ p. 2. annal. D. Thoma, Lyra. Tosta. Burgens. & Caieta.*

[d] *Tosta Caieta. Lipomani.*

D Meâ igitur sententiâ, illud de Samuelis animà omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen siue deceptio sensuum in eo reperitur, quòd visa obtemperare voci Pythonissæ; item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, & videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptijs, si sequamur sententiam agnoscentium duntaxat celerem suppositionem serpentum, pertinebit ad mixta; si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Insulensis [e] de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam formà egregià, & equo ligneo impositam per aëra absportabat. alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens; quod castrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum præda erubescente sistit. Nec segniùs raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestrà editissimà, per cuius cancellos collo & capite prominebat, despicientem,

[e] *li. de technis & imposturis demon. c. 5.*

 immani-

immanibus subitò fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frontis sic illaqueat & suspendit; vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij verò altitudine deterritus, se demittere non auderet. Ira coactus corniger, pactâ salute prius mutuâ, & disrupto ligamine, raptorem cùm prædâ dimittit; qui rursùs nube cauâ tectus in aërem se leuauit: alter depositis cornibus, magnâ cum spectantium voluptate, saluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidisse; sed dæmone equuleum sublevante non proprium, qualis est auiũ: fieri potest vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis diiudicentur. Cùm hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incautè quidam [a] scripsête: sed quæcunque dæmon reuerâ potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, rectè superstruitur series regularum sequentium, veluti columnarum huius ædificij. *I. regula*, si effectus magicus eiusmodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *II. regula*. quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res planè dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset Deo non impediente: nec dæmon semper vult verè facere quicquid facere permittitur; sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum verò effectus superet vires dæmonis, id luculentiùs docebitur mox dicendis[b].

[a] *Ananias. Remigius & alii recentiores.*

[b] *q. 7. & 8.*

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum?

EX dictis in fine præcedentis quæstionis manifestum fit, idem esse quærere; V. *Magus aliquid possit*, &; V. *dæmon aliquid possit*? quoniam Magi opera vi pactâ à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem Magi olim sibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum [c] Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de sacrificijs cap. de speciebus dæmonum*, scribit; quoties suorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ consuero ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblichus [d] vocat *Deorum pedissequos*, qui admirandis operibus Deorum vestigia subsequi proximè videantur. Eadem fuit existimatio poëtarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, [e] *naturæ leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentius scrùtemur.

Obseruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores; sed Theologos sequi, qui strictiùs sumunt, pro eo quod Græci τὸ θέρας effectu tantum producto præter & supra naturæ creatæ vires. verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare. Quando autem effectus respondet viribus creaturæ, (v.g. ciere pluuias ac ventos, à febri sanare &c.) τὸ θαῦμα solent vocare non *miraculum* simpliciter, sed cum addito *miraculum secundum quid*, seu *respectu nostri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc mira rursus diuidunt in *absolutè mira*, quæ simpliciter & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas & modũ sciremus quo fiunt; & in *mira secundum quid* seu *respectu nostri*, qui ea admiramur quia causas nescimus, non admiraturi si causas cognosceremus[f].

[c] *lib. 2. recog.*

[d] *lib. de myster. Aegypt. cap. 1.*

[e] *Nic. Remigius lib 3. ca 2 Spondan. in Homeri Odyss.*

[f] *vide D. Tho. 1. p. q. 110. a. 4. ad. 2.*

Notæ

Notæ verò quibus *mirum à miraculo* discernatur, nunc mihi istæ occurrunt. prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finem bonum, puta salutem spiritualem vel corporalem; sed tantummodò finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans; non est miraculum.[a] ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet quid de curatione strumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum; si faciat in fidei suę confirmationem, vt Gnato ille Teoker[9] affirmat. 3. dæmonum mira sæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonum mira veris miraculis superuenientibus euanescunt, vt virgæ Magorum deuoratæ à virgâ Mosis[b], & oracula dæmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt[c]. Denique miracula fiunt, per apertam & seriam Dei inuocationem; mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis

[a] *D. Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*
[b] *Exod. 7.*
[c] *D. Iustin. in 1. Apol. Chry. lib. contra gentes de Sancto Babyla.*

C Sit 1. Conclusio; *Miracula propriè dicta nulli magi possunt edere.* Est communis Theologorum[d] sententia, & probatur, primò quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideò diuinitati reseruatum. omnis etiã creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit[e]; imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem; propter manifesta miracula coram ipsis edita[f]: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit; peccatum non haberent.* Si obiicias à malis quoque & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse; & ideò miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram; solere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacii confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quàm potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum[g] in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior .n. falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationem per vllum operari miracula[h]. Confirmat nostram conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis[i], *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cũ eo.* Præterea hæc est sententia Origenis *lib. 2. contra Celsum*, D. Augustini, *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Isidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pereruditа Fran. Toletus comment. in Ioannem[k]: vbi tamen; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula non modò videantur, sed & sint; id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

[d] *Alex. de Hal. 2. p. q. 45 D. Tho. D. Bonauen. Fr. Victor. supra nu. 18. & 19. Angl. in 2. q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optimè respondet. Mich Medine. d. c. 7.*
[e] *Greg. lib. 27. Moralium c. 8.*
[f] *Io. 15. v. 24.*
[g] *Math. 7. v. 21.*
[h] *vide Maldonatum ad d. v. 21.*
[i] *Io. 3. v. 2.*
[k] *d. c. 3. annot. 2.*

D 2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolutè mira.* patet id. quia nihil reuerâ absolutè & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum[l], *Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus.* & illud[m], *qui facit mirabilia magna solus.*

E 3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante & Deo permittente.* conclusionis probatio inde petenda, quod

[l] *Psal. 71. v. 18.*
[m] *Psal. 135. v. 4.*

quod plurimi sunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus; & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti, potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. August.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat. de qua propheticus sermo profatur [a], *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret*. Nolo multa congerere, pro cunctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemadâ [b]. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero nascituro præire vnum vel plures ranunculos siue rubetulas; quorum si quis terram cõtigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere storeis insterni totum solum, & parietes vndequaque aulæis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadũt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideò etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aquâ plenum, in quod animalcula hæc coniiciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certâ cõpertũ fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio; q has ranas mẽtitur, & ad malefici cuiuspiam petita, puerperam interimit; Deo id iustis de causis permittente: sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia non modò nõ potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere; [c] sed nec perfidum regem mancipiũ suum decipere [d]; imò nec porcos inuadere [e]: Hinc factũ, vt cũ Neroni Imp. nec ingeniũ, nec opes, nec voluntas, nec studiũ, nec præceptores deessent; nunquã tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; sicque Nero magicen contempserit [f]: videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deprauatissimæ accedere.

[a] Iob. 41. v. pe.
[b] horti florum dialo. 1.
[c] Iob. 1. & 2.
[d] 3. Reg. 22. v. 22.
[e] Matth. 8. v. 31.
[f] Vide Pli. l. 30. c. 2.

De hoc mirorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata; idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram; quæ est communis doctrina Theologorum [g]. *operantur ergo per motum localem, per alterationem, & per delusionem.*

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeò vt & cælos rotare queant; an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eâ motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit, [h] quæ de terræ motu locali seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare vel impedire [i]. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliã substituere tam præproperè, vt animos oculosq; intuentium fallat. eisque persuadeat prioris in hanc posteriorẽ integrã conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. [k] Aug. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius; cuius factũ [l] Euseb. ab obliuione vindicauit. *Cæsarea Philippi, quam Phanyces Paneada vocant, fertur vi-*

[g] D. Aug. lib. de diuin. dæm. c. 3. & 5. & lib. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. D. Tho. Sent. l. 9. de inst. q. 3. Victor. & Angles supra Molina & Valẽcia in 1. p.
[h] epist. 5.
[i] D. Tho. qq. disputatis q. 16. a. 10.
[k] lib. 18. de ciuit. Dei c. 18.
[l] l. 7. Eccl. hist. cap. 14.

ctimam

stimam quandam in fontes; qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur; in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere miraculumque videri præsentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Asyrium quodam tempore forte interfuisse, ac cum videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroru admodum misertum esse: deinde sublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per CHRISTVM supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsumà fraude ac fallacijs, quas hominibus solet intendere, coërceret. Hoc modo, cum Deum orauisset, repentinò victimam fontibus supernatasse. atque ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant, in nihilum interijsse, vsque adeò vt nullum in posterum ex eo loco ex ea omninò ederetur miraculum.]

Alter modus erat *actiua passiuis applicando*, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ; sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, sollertiæ & artificii vix est quicquam quod ignotet; quid enim, adeò diuturnâ & assiduâ experientiâ atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt[a]. Itaque sæpe numero efficiuntur multa; quæ naturæ solius operario nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosâ applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt. instrumenti verò conditio est, effectũ producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se dumtaxar virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentũ periti fabri, potest mẽsam vel statuã facere. Calor natiuus, qui est in humano semine, quâ calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed quâ instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum propriis viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si à dæmone non fuissent applicatæ; ea nunc, vt à dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producunt[b]. Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem causæ principalis non excedunt. Insunt enim reuerà hi effectus in ipsis naturalib. agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil cõfert applicando, præter conditionem sine qua effectus iste nõ produceretur. licet enim dæmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimùm per modum artificiosum. Sicut coquus, cùm suaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi rali esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamen hîc coquus igni confert, nisi modum & cõditionem sine qua non? vim verò, quæ causæ physicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obseruanda. primum quod nec sola actiuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoq; secundum se applicatio dæmonis: sed vis naturalis, vt applicata à dæmone. secundum, quod causa instrumentalis in his operationibus est res applicata: causa principalis ipse dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusque causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *delusione*.

[a] *D. Aug. l. 2. de Gene. ad litt. c. 17.*

[b] *D. Tho. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. adu. gent. c. 103.*

Quan-

Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè sunt, à deceptis facta putẽtur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, deceptionem & errorẽ comprehendat, quę solent distingui[a]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectum, vel aërem medium, vel ipsum organum, quod ceteris quia meliùs noster Molina [b] explicuit, eũ sequamur. docet ergo *ex parte quidem obiecti* hoc posse *primo* ostensarum rerum celeri agitatione, subitâ occultatione, variâ collocatione, separatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ variis ligaminibus, globulis, scyphulis, &c. *Secundo* per artem perspectiuæ, certa quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cũ lineæ cõfuso ductæ ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi[c] iuncos & paleas humi stratas, si lucerna de cerâ & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosâ malim referre. *Tertio*, cùm formant subitò ex elementis, potissimùm aëre, obiectum & illud offerunt spectatoribus, v.g. quando vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponunt corpus aëreum siue fantasticum simile rei putatitiæ. *Quarto*, Cùm apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi suâ naturali sit in causâ, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipso medio qualitatẽ producat, qua mediante species per medium delatæ sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectum quàm est aliud appareat; eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aëris medij hæc faciunt. *primo* si impediant ne species ad oculum vel alium sensum deferantur. v.g. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantùm. 2. si medium imbuant aliquâ qualitate, qua species per mediũ transeuntes, sic modificantur, vt obiectũ non quale est repræsentent. v.g. si aceto commisceatur sal, & linteus pãnus id acetũ benè imbibat, postmodum verò suppositâ candelâ inflãmetur pãnus, species quæ diffundentur per medium hac flañia illuminatũ, formidabiles admodũ facies præsentiũ exhibebũt[d]. Item si de semine asinino & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti[e]) conuiuæ viderentur onocephali. 3. si medium circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus: vt quando denarius iniectus in scutellã aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo apparet in superficie. Eodem pertinet si vapores intermedii aëris cõdensentur, vnde cõtingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuera festucam trahat. 4. si moto aëre medio simul species moueantur, vnde fit vt nauigantibus videantur ad nauigii motum arbores moueri: sic fecit diabolus vt Claudiæ zonam nauis quæ vehebat Matrẽ Idæam sequi videretur[f]. 5. nonnunquã contingit falli sensum ex varia conformatione vel multiplicatione specierũ sensiliũ: quod contingit aliquando ex forma instrumẽti per quod videmus, v.g. quando vnicum conspicillũ plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locum species multiplicari, vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei prę- sentis esse visio videatur[g]: aliquando potest contingere per solum specierum

sensi-

[a] vide Valentiam in 1. p. disp. 4. q. 2. pũcto. 2.
[b] 1. p. q. 111. a. 4.
[c] D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8. Guilh. Parisiens. p. vl. de vniuer c. 22.
[d] Molina vbi supra.
[e] Guil. Parif. supra c. 22.
[f] Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. August. l. 10. de ciu. Dei c. 16.
[g] Tignosius in

ſenſilium quæ ſunt in fantaſia tranſitum vſque ad ſenſus exteriores, vel ſaltem ad ſenſum communem; qui ſenſus eodẽ modo à ſpeciebus afficiantur, quo affectæ forent, ſi reuera ab obiectis externis eò ſpecies mitterentur a. huc quidã refetunt relatam à Diuo Aug. b apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

a D.Tho. in 2. d.8. q. vni. ar. 5. ad 4.
b l.18. de ciu. Dei c.18.

E Denique *deceptio ex parte organi* non minùs varia eſt. Naſcitur primò, mutato ſitu organi: vnde facit rem quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus eſt incluſus, digitoque compreſſo eleues vel deprimas oculum, facies vt tes ſimplex gemina videatur. ſecundò, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebriis ac furioſis, qui credunt,

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pii, & hominem in aëra iactabat, & in membra diſcerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatote coram toto populo abſorbebat [c]. quamquam in his etiam ex ptimo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationem, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Aogeli Sodomæos aoraſiâ [d] percuſſerunr. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dumtaxat immutat, ſed interdum & medium, ſemper verò ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantii patri apud D. Auguſtinum [e]. Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium, & putet ſe ea ſentire, quæ non ſentit, [f] inſtar maniacorum. Hoc fit in Tutcatum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam deſcribit Battholom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

c Tritem. in Chron. Hirſaugienſ.
d Gen. 16.
e d.c.18.
f Caieta. 2.2. q 95.a.3.

E Porrò *præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima eſt, ſi effectus non oritur à motu locali, & ſuperat cauſarum naturalium applicatarum actiuitatem (v.g. ſuſcitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præſtigium. Secunda quando id, quod viſum eſt, ſtatim euaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplum eſt, quando Magi poſito in camerâ arcu de cerro ligno, & ſagittâ alterius ligni, & chordâ certi fili, ſagittam eiaculantur; & ſic faciunt appatere in loco flumẽ enatũ tantæ latitudinis, quantę fuit ſagittæ iactus [g]. Poſterioris, vt cùm videntur lacerare & vorare equũ, qui mox ſanus ſiſtitur [h]: itẽ in illo facto magi, quod nattat de ſimulato ſerpente Nicetas [i]; *Cùm ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sitidites nauiculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exſurgeret & vaſa non prius ferire deſiſteret, quàm in puluerem redegiſſet. At paulò poſt barba prehenſa lamentari, amotaque caligine, ſe vt ira numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſuper vaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi, vidiſſe; qui prius volutari non deſtiterit, quàm victilia confracta eſſent. inde ſubitò ex oculis euanuiſſe.*] De Eonis hæretici & magi præſtigiis teſtatur Guilh. Neubrigenſis, [k] *ita oculos hominum faſcinaſſe, vt videretur magnam virorum turbam penes ſe habere, & regiis delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare.*] Sed hunc tandem concilio Remenſi damnatum, cùm ad mortem ducetetur ſæpiùs ad terram dixiſſe; *Terra findere*, idque irtito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit ptæſtigiis, nec contẽtus miracula præſtigiis imitari,

g Guil. Pariſ. infr. c. 22.
h idem Guilh. ſupra c. 23.
i l. 4. annal.
k l.1. hiſt. Ang c.19.

cona-

conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantiis adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & feſtiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; ſed lubens, honeſtæ voluptatis eorum gratiâ, deſcribendi laborem hoc loco aſſumam. *Tempore Sigiſmundi primi Regis Poloniæ, Iacob. Melſtinki prætor oppidi Brezinii, leuitate quadam animi, auctoritatem nomenque CHRISTI ſibi adſciuit; Petrumque Zatorski Cracouienſem, ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim elegit, ſingulíſque nomina apoſtolorum impoſuit, ſe verò IESVM CHRISTVM appellauit. Qui per villas vbique ambulantes prodigia morionum & præſtigiatorum more exercebant, ſycophantaſque alios & latrones; velut mortuos, ſubornantes ſuſcitabant, piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, vbi nunquam eos naſci poſſibile erat, in nomine CHRISTI ſuis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineque Chriſti ſui, cùm illic antè non eſſent, depromebant, cum ingenti ſimplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Ceſtochouiam monaſteriũ, D. Virginis imagine celebre, cum ſuis Apoſtolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnũ ex ſuis quaſi obſeſſum à dæmone ſubornauerunt, cuius operà victũ acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes de coquinà rapiebat, in ſuoſque proiiciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumque ingens illie eſſet concurſus populi ad Diuæ Virginis imaginem, ſycophantæ illi obſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò intra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus ſeſe proripiens, in altare denariis onuſtum irruit, pecuniaſque rapiens in veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi accurrentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veſte duplicata remanſit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmus * eam in priſtinam formam transformare nitebantur: ſed cùm lapilli permanerent, Monachus librum ſacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: ſycophantæ illi cum pecunia rectà in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm illa viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam ad ſacrificandum pertierunt. At mulier faſciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius creſcat. Oſtende aliam ſi habes; quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta à tela, à ciſta verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum reuerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc ſibi iuſtè contigiſſe dixit. At vir ira excandeſcens; latro hic* (inquit) *nequiſſimus, & non Chriſtus fuit. Itaque cum viciniis eos inſequitur, & in quadam villa aſſequitur. Tum Pſeudo CHRISTVS ad illum, qui vocabatur Petrus,* dixir: *Iam mea paſſio Petre, calixque, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine imminet. Ille vero* dixit; *Petre ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquam; ſed, quocunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri quoque Apoſtoli, quà potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti baculis ſubſtibuſque cecidère, dicentes; Propbetiſa nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, quà in ſilua baculi iſti creuerint. Ergo plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumque tormenta ſubire.*] Sic Poloniæ Chronica [a]. Agnoſcis puro lector eundem infideliraris & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis; qui fuit olim in Cyrilâ Ariano, & poſtea in Caluino eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Saranæ organum fuere. De ariano Cyrilâ res notiſſima de Albi-

* Opinabantur dæmonis præſtigiis ita videri mutatam, & pulſo per exorc. dęmone pręſtigias ceſſaturas, & pecuniam ſic priſtinæ formæ reddendam.

[a] *Martin. Bielski in annal. & Guagnin. in vita Sigiſmundi I.*

Albigeensibus ex Lucâ Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana *lib. duodecimo de rebus Hispaniæ cap. primo* de Belgicis Caluinianis testatur ipse quem res gesta Marth. Launous, in narratione causarum conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si luber (lector) eius secundam, quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lureriæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum. Finiam itaque cum Apuleio; [a] *Ante Poecilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrem, spatham praacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrum, quà bacillum inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis eneruam, & exossam saltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubiè dæmon perfecit, speciebus falsi obiecti in oculos immissis, per medium aërem iis imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

A IOan. Sabisbenensis *li. 1. Polycratici cap. 10. Domino*, inquit *permittente elementa concutiunt, rebus adimunt species suas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesque violentia duntaxat carminis occidunt &c.*] non est omnia colligere animus, nec operæ precium; sed quæ nunc occurrunr, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur; vnde, propherâ teste, malum omne panditur. Saxo Gtammaticus [a], apud Seprentrionales scribit, *gigantes Magosque inauditi generis miracula diuersis præstigiis exercuisse, & per summam ludificandorum oculorum peritiam propriot alienosque vultus variis rerum imaginibus adumbrasse, illicibusque formis veros conspectus obscurasse.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biatmis auctor est [b], *quamcunque volunt figuram assumere; item quæ in alio gerantur orbe ab amicis vel inimicis, lineæ vestis pretio, explorare; ventos quoque quos optent nauigantibus vendere.*] Tres Tarrarorum hordas, vltra Cazanense regnum, incanrationibus supra modum deditas, *iis caligines aliasque tempestates cæli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare*, narrat Alexan. Guaguinus [c]. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat [d], Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon Magus superauit, de cuius prodigiis egimus iam prius, & bteuiter ita Glycas part. 2. *Effecit vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens; non tamen vrebatur: in aëra subuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausa suâ sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderentur; vmbræ ipsum multæ pracederent, quas mortuorum animas esse dicebat. Cùm aliquando à Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri formâ suâ relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone [e]; *habuisse canem alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iussit, & humana voce Petrum adesse nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Perro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunr [f]. Pythagoras femur suum aureum ostentauit; carmine aquilam cicurauit; cum quâ frequens colloquebatur [g]. Numa Pompilius cænæ opiparæ appararum, cùm nihil domi obsoniorum habuisset, exhibuit [h]. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lu-

[a] l. 1. hist. Dâ.

[b] l. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.

[c] in Tartariâ.

[d] in Clemen. in itinerar. B. Petri: siue Clementis falsò ascriptus liber, siue (vt puto) ipsius sedâ malâ corruptus manu.

[e] par. 3. Annal.

[f] Pausa li. 6.

[g] Plutarch. in numa, & Ammian.

[h] Sabellic. lib. 3. Ennead. 2.

in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur [a]? Ollerus osse incantato, tãquam nauigio, vastissima maria superabat [b]. Ericus rex Gotthorum quocumq; verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat [c]. Mira quoq; de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas [d]; quem in hac arte & subitò sedandâ vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse natrat Anastasius [e]; addit idem, & ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum operationum adeò fuisse peritum, vt palam semper præ se contemserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse, multorum testimonio magus, de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum [f] de quadam Cauponâ, regina sagarum (vt scias etiam tum quasdam ab iis hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *est & diuinipotens, cælum deponere & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infimare, sidera exstinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorem: quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: vt illi quoque simile, quòd venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit, in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis, obsepto vtero & repigrato fætu, perpetua prægnatione damnauit: &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.*] Postea de Pamphile [g]; *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulcralis Magistra creditur; quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosa forma iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minùs morigeros & viles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios verò prorsus exstinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius [h], C
sed irridens, ex Asclepiade; *Æthiopide herba amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi [i]; de variis lapidibus etiam magis incredibile [k], *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ; hyæna pelli similem, discordialem esse domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectoria Milonem expertum &c.*] Veniamus ad poëtas. Empedocles, apud Laërtium [l] in hanc sententiam valdè iactabundus.

Pharmaca quis pellas morbos, leuesque senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:
Compescesque truces ventorum ritè procellas;
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursùm, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflent omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historiis, *Empedoclem Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus; cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse.*] Vnus iste ex Græcis suf-

[a] *Trithem. in Chro. Hersaugiensi.*
[b] *Saxo. lib. 3. Daniæ.*
[c] *Io. Magn. li. 17. Gotth. hist.*
[d] *in voce Iuliani.*
[e] *q. in S.S. 23.*
[f] *lib. 1. de asino aureo.*
[g] *lib. 2. de asino aur.*
[h] *lib. 16. c. 4.*
[i] *lib. 28. c. 8.*
[k] *li. 36. c. 10.*
[l] *lib. 8. de vit. phil.*

cis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberiùs & elegantiùs descripsere. Virgilius [a]: a *Eclog. 8.*

Carmina vel cælo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus inpratis cantando rumpitur anguis. &,
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Moeris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri & se condere siluis,
Moerim, sæpè animas imis excire sepulcris,
Atque satas aliò vidi traducere messeis.

Ouidius in Metamorph. b postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, b *lib. 14.* de Circes amore & odio in Picum Regem copiosior, inter cetera; de Carmente, seu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas & saxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore suo, voluceresque vagas retinere solebat.

& paulò post; de ipsa Circe. quæ Pico viso, amore correpta, inquit:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterque oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri:

Quem inanem aprum dum Picus equo admisso insequitur, ab eà solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mæcham castus auersaretur, in furorem versa,

Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi minisque adhibitis regem suum reposcerent;

Illa nocens spargit virus, sucosque veneni,
Exiluere loco (dictu mirabile) silua,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus pauet. illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Et de Medæà, Circes nepte [c]. c *Epist. Hipsypile.*

Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere solis equos:

Illa refrenat aquas obliquaque fulmina sistit,
Illa loco siluas, viuaque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

ali.5. Eleg. 2. Tibullus [a]; *Vt mihi verax.*
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque solum, maneisque sepulchris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc tristi depellit nubila cælo;
Cùm libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses:
Ter cane, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cetera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

[b] Eleg. 8. Et alibi idem vates; b
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret; si non æra repulsa sonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.
Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit sagam sic gloriantem;
Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo, siccatis arescit languida sucis;
Cùm volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanaque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. taurorum flamma quiescit
Virgineis exstincta sacris; Phœbeàque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Neme-

Nemesianus Bucolicorum scriptor;[a] a *Eclo. 4.*

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de sagis tribus famosissimis[b], de Foliâ, [b] *Epod. Ode. 5.*

Quæ sidera excantata voce Thessalâ,
Lunamque cælo deripit.

Et ibidem sic Canidia canit;

Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusque cælum sidet inferius mari,
Tellure porrectâ super;
Quàm non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et postmodum eadem [c], [c] *Ode. vlt.*

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illũ spiritum, obscuriùs M. Lucanus de Erisichto.[d] [d] *lib. 6.*

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammisque seueri
Illicitis arsere senes. nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia suco
Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ:
Mens hausti nullâ sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandaque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longâ
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus iisdem
Humentes latè nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus, æquor
Intumuit; rursus, vetitum sentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferentes
In ventum tumuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.

Solibus & nullis Scytica, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tanta molis onus percussum voce recessit,
Prospectumq́; dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumq́; nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoq́; cadit serpens afflata veneno.

Et mox; *Illis & sidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeq́; serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terrenisq́; ingnibus arsit;
Quàm si fraternâ prohiberet imagine tellus,
Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca [a]:

[a] *Medea. v. 752.*

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus fronte non vnâ minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus grauius
Interius vndas æstibus victis dedit:
Pariterque mundus lege confusâ ætheris,
Et solem & astra vidit; & vetitum mare
Tetigistis vrsa. temporum flexi viceis.
Æstiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontem vada;
Et Ister, in totora diuisus, ttuceis
Compressit vndas omnibus ripis piger:
Sonuère fluctus, tonuit insanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesq́; nostris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa [b]:

[b] *Herc. Oet. ver. 450.*

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admistis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus.
Missumque fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis;
Habuere motum saxa. discussi foreis.

Vmbræ

Vmbræ ſtetiſtis. & meâ iuſſi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cælum, Tartarus ſeruit mihi.
Nox media ſolem vidit, & noctem dies.
Nihilq́, leges ad meos cantus tenent.

Deniq́, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudianus [a];

Namq́, mihi magicæ vireis, æuiq́, futuri
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar; quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant; quâ gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes.
Arboribus ſuci, funeſtarumq́, poteſtas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, & Schytica vernant in gramina rupes;
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpiùs horrendos Maneis, ſacriſq́, litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multoſq́, canendo,
Quamuis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina ſtare coëgi,
Veraſq́, non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat, & nimeæ (mirùm) capere columnæ
Ditari, ſubitoq́, trabes lucere metallo.

[a] *lib. 2. in Ruffin.*

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas vindicat: quædam falſò, quædam verè: ſed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omisêre, diſcutiendum eſt. rem totam certâ methodo ad ſua capita reducemus: illud ſemper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon poteſt, id per eum, ex pacto, Magos poſſe: nihilq́, ſic poſſe Magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid poßint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuerſi?

A Naturam ſibi parere, & legibus cunctis vniuerſi ſuperiorem ſe (vt legiſtis) magica gloriatur:

Mare, cælum, terra, Tartarus ſeruit mihi:
Nihilq́, leges ad meos cantus tenent.

Falſum hoc imprimis, & ſoli Deo omnipotenti reſeruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ: nec leges vniuerſi refigere; niſi qui fixit. ſcitum & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio eſt immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemué (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturã ſuperet & proinde, nec id, quo mutetur ordo, ſeu lex vniuerſi: Sic D. Auguſtinus & D. Thomas [b], probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli [c]. *Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chryſ. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam reuera verba illa de mundo nouo ſeu Eccleſia potiùs agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel Prophetæ [d]. Meliùs probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non poſſe Magos dæmonis operâ producere immediatè vllã formam ſubſtantialem vel accidentalem. quia naturæ lex eſt, vt corporeũ ſubie-

[b] *D. Aug. li. 3. de Trin. D. Thom. lib. 3. cont. gent. ca. 108. & q. 16. de malo. ar 8. quos ſequitur Vict. nu. 35.*
[c] *ad Hebr. 2. v. 5.*
[d] *Eſ. 9. v. 6. & c. 65. v. 17. & Pſ. 102. v. 19. hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſaltem poſt iudicii diem credituri. ſic Photius. Primaſ. Anſ. & Haymon.*

ctum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem, &c[a].

[a] D. Aug. d. li. 3. c. 8. & communiter Theologi.

2. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo. quia causæ naturalis actiuitas non extenditur in id quod nihil est; hoc enim est virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt aurem eam mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis instrumento vel causâ, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tum quod, cùm non agant immediatè, causa vel instrumentum debet idoneam proportionem cũ effectu habere.

4. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuijs alterationib. ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quãtumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam tem plùs, ad aliam minus moræ requiritur, secundum plures aut perfectiores vnius quam alterius dispositiones.

5. Præsuppositâ sententiâ Aristotelis & sequacium, quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitũ vllum actu; neca priuatione ad habitũ regredi; nec ordinem, qui est inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis medijs, vel posteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmisso medio; nec corpus longè à se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit[b]; *dæmones momentò esse vbique.*] Item; *totum orbem illis vnum esse locum.*] Nam impropriè rotus orbis vnus illis locus est, cùm constet sic v. g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente. siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabiliùs) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus, omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum, vel virtuti vel substantiæ proportionatum; & vbique esse, omnia implere est: quod solius Dei proprium. Momentũ et vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi. B

[b] Apol. c. 22.

6. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis & connexionis illius causa finisq́. hinc porro sequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorum translatione, sequenti quęstione dicentur: sequitur etiam non posse impedire proximè & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus supplicijs Martyres seruabat illæsos[c]) non posse (inquam) sic impedire actionem agẽtis naturalis, quod habet omnia ad agendum requisita: sed duntaxat id posse indirectè & mediante aliquo artificio aut medicina, sicut faciunt homines. videlicet primò adhibita cõtraria causa, quæ alterius causæ vim exeri impediat. v.g. si mantile de mollibus lapidum filis ex Carysto petitis, & instar telæ contextis, in flam-

[c] Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4. dub. 1. diffic. 5.

mam conijcetetur, id non modò non ambureretur, sed splendidius, nitidiusque exiret[a]: item si adamantem admoueas, impeditur magnes ne ferrum attrahat[b]. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli[c], aut Seruij Tullij, aut L. Marcij, aut tunicam serui Anagnini. potest tamen & alia prodigij tam celebris causa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse; quem vulgò vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aëre frigido, & nimis condensato, propè nos detineri; posteà, per vehementem quarundam exhalationū inuicē succedentiū compulsationem, calefieri & inflammari; diuersos quoq; colores & figuras recipere, prout vapor crassior & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammam in materia crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferuescentium; item iuxta sepulchra, bustuaria, vel patibula; quoniā ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes; quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aërem commouet; idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aëre pulsæ. Legi nuperum scriptorem Iurisconsultum[d] qui censet hęc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum genium insitum esse. *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciunt in stagnorum fluminūque voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; sed fit, quia nocturnum silentium, & flāmæ nouitas ignaris causæ metum ac consternationem inducunt, & faciunt à viâ aberrare, & sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina vel stagna. Naturâ enim suâ hi ignes (vt flammæ quas Ætna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas *(vt rectè Leloyher. obseruauit lib. 1. de spectr. ca. 5.)* ideò qui perturbati seu consternati vel ducti curiositate, hos sequuntur, sæpe submersionis periculū subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendū quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dęmon adiungat. sed cùm naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominū capita, causam putarim; quod ex sententia veterū philosophorum[e], ignis duo sunt genera (seu partes potiùs) flamā & pruna: prunæq; propriū sit, vrere ac nō lucere; flamæ verò, lucere & vrere, quando perfecta est flāma; quando verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tm̄ possit lucere, vim vrēdi nō habeat. Et nomen satis indicat, hunc non verum esse aut perfectum ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans quid & ficui simile. Confirmat, quod narrant[f] ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida sit quando transit, nec longè in alia materia queat durare: & super hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus æternum virere cernitur: quod nō foret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiā albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malū, nauiumq; armamēta sidés, nihil adurit; Gentilib. Dioscurorū seu Castorū alba stella, nobis *S. Telmus* dicitur[g]. Videre nunc insignē mathæologi Lutheri Meteorologiā *commētar. in c. 9. Gen. fol. 146.* de iride disputans, nō cōtentus Iridē cū Halone vel Coronā confudisse. subdit; *Ego non dubito saltantes capras, volantes dracones, lāceas, & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Castorem & Pollucem esse. Et apparet aliquando luna super aures equorum. Hac omnia certum est esse ludibria*

[a] *Plutarch. li. de defectu oraculor.*
[b] *Plin lib. 37. cap. 4. & D. Aug. lib. 21. de ciuit. Dei. cap. 4.*
[c] *vide Virgil. Aeneid. 2. Liuium libr. 1. Plinium lib. 2. c. 107. Obsequentem & Prodig.*
[d] *lib. 2. Demonolat. c. 3.*
[e] *Galeni li. 4. de simplic. medicam. facultat. Platonis in Timaeo & ipsius Timai Locri.*
[f] *Plinius d. c. 107.*
[g] *vide quæ dixi comment. in Herc. Fur. v. 14.*

ludibria dæmonum in aere.] Sic ille, per *certum est, & non dubito*; nullâ redditâ ratione philosophiam euertit; eodem iure, quo fidem; vt in Deum, sic in naturã ius sibi vsurpans. *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas: aut si lunam vidit equorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmam & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ impressiones, vt vocant, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidẽ, secundum illum, Dei; cetera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus vocẽ, & de resecto cadauere cum humero costisq; brachio dextro, in vsum luminis nocturni; cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tãtisper arserunt, dum striges venenum malũ totum dormienti infudissent, idq; quod constituerant totum perfecissent; demũ flammâ extinctâ tam integros illibatosq; mansisse digitos, quàm si lumini fomitem nullũ antè præbuissent; quod Magas, quoties volunt, facere Remigius[a] asseuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus[b] canit in Æthnæ cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *scit niuib. seruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc non est fabulosum (suffragantur enim historici philosophiq; [c]) sed est abditum naturę secretum. fortè, an quòd flamma, nimis violenta ꝓpulsione eiecta, minùs actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinet ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aëris inriecti celerem ac violentum motum; quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet. sicut solemus moro aëre fumum, ne noceat oculis, abigere. sicut etiam diabolus effecit; ne difflueret aqua, quã Tuscia Vestalis cribro portabat[d]. Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrum impediuit; ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquę benedictæ aspersio dæmonem abegit[e].

Sic ad Medeæ incantationes taurorũ flammiuomorũ halitum innocuũ factũ poëtę canunt. Sæpe enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetum ignis exstinxisse*; Heb. 11. v. 34. vt fecerunt tres pueri Hebręi *Dan. 3.* vt fecit B. Franciscus de Paullà, aliiq;. vno contentus ero exemplo; in quo, cum fide, meritum quoq; religiosæ seu cæcę obedientiæ, resplendet. Scardeonius ita scribit: *Accidit aliquando fortè fortunà, vt præpositus quidam prædicatorum D. August. illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores) *ad prandium inuitatus accumberet: qui amotis epulis, semotisq; arbitris, dataq; loquendi veniâ, cœpit de Dominicæ professionis merito copiosè admodũm, arroganterq; disserere; tacitè exprobrans eis, quod professionẽ trium votorũ, cùm inter cœnobitas cõnumerarentur, publicè, palamq; cum ceteris monachis solità non profiterentur formà. Ad id Iesuitarũ præpositus, homo idiota sanè, sed prudens & dilectus Deo, arguitè respondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus; vtrũ vnus ex nostris fratribus, ita simplici quodammodo Deo oblatus; an comes iste tuus, publicè tria vota professus, superiori suo obedientiam exhibeat sinceriorem? Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Iesuita ad hunc nostrum Marcum quamprimùm cõuersus, qui ibi fortè accumbentibus ministrabat, ait: Marce frater, hi sodales nostri frigent: in virtute sanctæ obediẽtiæ adferas huc eis citò è coquinà nudis manibus ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus (vt erat ad obedientiam promptus) nihil fore credens, quod fieri non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur; festinus nihil hæsitans à coquinà ad mensam ardentes prunas quamplurimas ambabus manib. iunctis, absq; vllo detrimento aut læsione sui portauit, vtriq; eas porrigẽs ad frigus tollendum: quas iterum, iubente præposito, cunctis admirantibus, ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idẽ esset illi ilicò præcepturus. At ille cognità re nihil cunctandũ ratus, quam-*

[a] d.c.3.
[b] de rapt. Proserp.
[c] Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.
[d] Valerius Max. libr. 8. Tertul. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. Augustin. lib. 10. de ciuit. Dei c. 16
[e] Theodore. lib. 5 Hist. Eccles. c. 21.

quamprimùm in hæc verba prorupit: Pater Reuerende, apagete, ne me iubeas tentare Deũ. adferam, si voles, ignẽ, prout soleo, testulâ non manib. At illi admirabundi ob tantũ miraculũ, hinc taciti intra se stupebant: hinc repentino comitis responso delectati, se mutuò inspicientes subriserunt.] Subrideat fortè & aliquis Iesuitarũ hostis hæc legẽs. at Scardeonius Iesuita non fuit, quin & Iesuitarũ tenuem admodũ cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. ille namq; nos vocat *Sacerdotes nominis* IESV *lib. 2. classe 5. fol. 95.* Iesuitas autem in prædictâ narratione *d. lib. 2. classe 6. fol. 113.* vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbinum, & ferè ad vnũ laici sunt: nos auctorẽ habemus ordinis nostri B. Ignatiũ Loiolã, & *in* singulis domib. multos Sacerdotes. illi ab Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirmati fuere; nos primùm à Paulo III. post annum 1540. illi *Iesuati S. Hieronymi*, nos *clerici Societatis Iesu* sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam *lib. de orig. religionum c. 33. & 35.* de nobis vitam P. Ignatij Loiolai à Patre Petro Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt & ceteri; qui IESVITAS cũ IESVATIS confundũt. Et ex hoc errore Bartolom. Fumus *in Armill. aureâ verb. religio nu. 4.* satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorẽ laudat Abba. *in rub. de regular. n. 3.* qui tamẽ duntaxat scribit, eos nõ propriè dici regulares: q. & ipsum falsum. nã Iesuitæ vtrumq; sunt. Regulares, quia regulã certã profitentes clerici sunt, religiosi, q. a tria vota solemnia emittunt. Verũ Abbas errabat in facto: & Fumus imperitè Abbatis sententiã excerpsit. ambo aũt de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dũ erat cogitatio: libri sunt corrigẽdi Abbatis, Fumi, Scardeonij; & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionib. præfuerunt, nõ animaduersũ. Venia planè dign⁹ Fumus, si ante Soc. Iesu institutã scripsit. Veniâ indignus Baleus hęret. Anglus *in bibl. scriptorũ Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetijs primũ à Paullo Caraffâ, qui postea Paulus IV. institutos. Minùs tñ mirandũ, Anglo Caluin. nomẽ nostrũ ignotũ fuisse; sed planè mirãda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papyrii Massoni; q. cũ in nostra societate nõ paucis añis vixisset; vt rabula fori fieret, eã deserens maledicẽtiæ quasi tirocinium fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitę rapsodijs, scribit nos in Hispania *Ignatianos*; Nolę in Campaniâ *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiã tegat. malè nouerat, à quib. tã malè, tã malo exemplo defecit. Si tã parum illi noti; vnde, aut quâ, in intima se arcana cordis iste cordiũ & renũ scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare; eos sibi solos videri societatẽ cũ Iesu cõtraxisse: & in eo nimiũ sapiẽtes esse, q. se putent cœlo vel ipsi quandoq; imperaturos? Qui cordis eorũ tã penita pspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignotasse? si nec nomẽ nouerat, nõ potuit se in hæc latibula pfunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorũ brutus iste mos est, vt quos flagitiosè deseruerunt, quia disciplinã nõ ferebãt: illos infrunito ore, & linguâ virulẽta conentur proscindere, ne non meritò transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ magorum potestas in orbes cœlestes, sidera & elementa?

Ferendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poëtæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimiùm Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles. sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire, *in Parabatâ vincto*, sic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo
Sistere sidera; verba potentem   Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & merè fabulosum. *Primò*

Primò nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum status cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum, de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quàm recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam; quia pecus Arcadicum de flumine bibebat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cùm biberet; eoque recedente subitâ nube luna velata videri desijsset: ideò miserum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egêre, & aluo rescisâ, vt lunã mundo redderet, sæuissimè exenterarunt [a]. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat [b]. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho [c], & veteri quodam poëta cuius fragmentum, vt à Turnebo [d] accepimus, dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

[a] *Narrat Viues comment. in libr. 10. de ciuit. Dei, c. 4.*
[b] *d c. 4.*
[c] *lib. de pręcept. connubial.*
[d] *lib. 19. aduersar. c. 3.*

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumq; iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias**
Vincibilemq; petit clamorem. quippe per æthram,
Quà citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpori tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis; tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rota; dum transeat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoq; rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissimè, quibus hanc sententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priscorum poëtarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre; nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel suo mouere loco. ratio est eadem quæ præcedentis conclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribens. Terræmotus tamen possunt efficere; nempe immisso quopiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poëtæ tantum asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dũ scribit Apolloniũ apud Brachmanas duo dolia vidisse; quib. apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas & tranquillitas aëris redibat. Sopater quoque Philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur [e]. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventosus*, iam diximus.

[e] *Eunapius de vitis Philoso. & Suidas.*

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus [f] ita scribens; *Illud incredibile Cleonis fuisse publicè propositos χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hij cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid exspectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad floreas? Imo pro se quisque, alius agnũ immolabat, alius pullum: protinus illa nubes aliò declinabant, cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. si quis nec agnum, pullumue habebat; quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat. &, ne tu auidas aut crudeleis existimes nubeis; digitum suũ*

[f] *li. 4. natural. quæst.*

benè acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minùs ab huius agello grando se auertebat; quàm ab illo, in quo maioribus hostijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri; vt cum grandine aliquis pacificatur, & tempestates munusculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendacium & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quòd negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. *tabulis cauetur.* NE QVIS *alienos* FRVCTVS EXCANTASSIT. *Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.*] quàm fortiter asserit, quod ignorabat? aërem verberat, ipse falsas comminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus, si hæc pacto cũ dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc & legêre sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici [a], quàm hæretici [b]. quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse. quasi verò dicamus, solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni ascribere; cùm in S. S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & similium origo ascribatur Deo. Quod non ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires non superare; vt percutere, occidere, sanare [c]. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis; creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor *in Dialogo Sigismundi Austriaci*, paululũ deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aërem turbare, grandinare, &c. cùm vult, nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea quæ procurandæ tempestati facere consueuerunt, & ijs persuadere rebus seu factis illis hanc vim concitandæ procellæ inesse. non nego, posse id aliquando contingere: sed vt plurimum aliter fieri contendo. Nã sagæ vnanimiter confitentur, se quandocunq; lubet hæc posse perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicib. vel inuitæ coguntur: sequitur enim effectus. dæmon ergo id ex pacto condicto ad signũ concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hîc & toto libello disputans; dum probat, sine Dei permissione hoc dæmonẽ nõ posse. quis vnquã Catholicorũ hoc asseruit? oẽs clamamus permissionẽ Dei necessariã esse; at contendimus Deo permittente, & causis naturalib. fortiorib. non impedientib. dæmonẽ id, quando vult, posse, licet aliàs tũ tẽpestas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib. 19. Decret. tit. de arte magicâ. v. credidisti vnquã*, idẽ negauit, & censuit magos id credentes esse superstitiosos. superstitiosi sunt, quià magi: item si credant se hæc etiã non permittente Deo posse; imò & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè sentiunt, si supposita Dei permissione, vi pacti, se id per dæmonem posse facere arbitrantur. Et hæc omnino sequenda, quæ est communis sententia Theologorum, & Iurisconsultorum [d]. probatur Primò, ex S. S. Nam ibi Satanas [e] facit ignem de cœlo decidere & absumere seruos ac pecua Iobi; excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruina oppressit: quæ diabolummet ibi fecisse patres orthodoxi docent [f]. Deinde grandinem, qua Ægytij puniti, expresse S. S. dicit per malos angelos immissam [g]. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damna viuentibus illaturi

[a] *Calcagninus Ponz in ibus sique*

[b] *Vierus medicus, & Godelmannus iurista.*

[c] *Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cum simil.*

[d] *quos citat Binsfeld. q. 4. in l. 4. C. de malefic. & mathe.*

[e] *Iob. 1. v. 16. & v. 19.*

[f] *And. Cesariens. in c. 13. Apoc. v. 13. D. Thom. & alii in Iob. 1. v. 19.*

maxima [a]: quos esse genios alastores plerique Sanctorum censuerunt [b]. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aëris huius? potissimùm propter magnam in aërem potestatem. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Augustinus [c]; sed & Imperatoriæ, & Pontificiæ sanctiones [d]. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas & alij prætereà complures, *vt Orig. lib. 8. cont. Cels. Ioan. Saluberiens. lib. 1. c. 10. Henr. Theutonicus, quem sequitur Cantipratensis lib. 2. c. 57. p. 29.* D

Quartò probatur historiis & exemplis. de ventis & tempestate sedata à Magis tempore Xerxis, testis est Herodotus [e]. De Finnis & Lapponibus sic scribit Olaus [f]; *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte sacratos offerentes, quorum primo soluto placidos ventos, secundo vehementiores, tertio vehementissimos sint habituri.*] Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hostiis Etesias æstiuo tempore elicere, & sic suaui frigore squallorem & sterilitatem ab agris arcere [g]: de pluuiis cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta [h]. Pluuiam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpsit Gaspar Spitillus: *Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant: quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa & clamore summo stellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, castellumque paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentula manu porrectam ebiberint; ita à sensibus abducuntur, mentisque impotes fiunt; vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aquâ & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquem, aut conspicuum & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet atque ex radice expressa aqua rursùm in aëra iactat, nubes vt tingat; rogat, per sudorem, sanguinem, & aquam, vt desideratam pluuiam largiantur. Quod si casu eo die quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt.*] Tanto nimirum Diabolus faciliùs stat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum deposcitur, vt vix vnquam fallat; quàm quando in commune bonum, quod hi poscunt Indi, quos vt plurimùm ludificatur: cùm tamen non minus eorum Magi, quàm nostri sortiarii vi pacti operentur.

Nemini porrò videri debet mirum de aqua; cum Pausanias scribat, [i] è lignis nullo admotis igne purissimam flammam Hippæpis solitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla. Admiratione dignum est, quod de ritu nostrarum strigum tradit Remigius *li. 1. dæmonolatr. c. 25.* his verbis; *Hoc certè memini testatum spontaneà & liberà assertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumuiro damnante incendio crimen sortilegij luerunt: statis certisque diebus solitos se conuenire gregatim ad ripam vel stagni vel riuuli alicuius, maximeque si quis esset quem solitudo à prætereuntium oculis sepositum haberet; atque illic aquas, acceptà à dæmone virgà, tantisper diuerberare, dum vapores fumosq; abundè excitarent, quibuscum vnà sublimes efferrentur. Illud deinde, quod sic esset excitatum, se in nubes densas ac caliginosas induere; quod postquam vnà cum dæmonibus ei essent inuoluti, agerent pellerentq; quà erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.*] Hîc nullam puto deceptionem aliam intercedere, quàm quod diuerberatione sua se putant vapores illos excitare: hoc dæmō facit; & striges effert per aërem in ipsis nubib. & ne præfocentur præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandū illas,

[a] *Apoc. 7. v. 1.*
[b] *D. Clemens lib. 4. recognit. D. Hiero. lib. 7. in Esai. D. Aug. lib. 5. contra Iulia. c. 3. Strabus in Apoc.*
[c] *Plin. lib. 28. Nat. hist. c. 2. & lib. 30. ca. 1. & D. Aug. li. 8. de ciu. Dei, c. 19.*
[d] *l. multi. 6. C. de malefic. ca. nec mirum. 26. q. 5. & bull. Innocentii 8. cont. maleficos.*
[e] *lib. 7.*
[f] *lib. 3. c. 16.*
[g] *Victorius lib. 19. variar. lect. c. 21.*
[h] *Pausan. in Arcadic. Dion. Cassius lib. 56. Xiphilin. in Antonino.*

illas, dæmone deferente, ex nubibus in terrã decidere posse? sed de hoc postea. Remigius addit solitas aliquando priusquam sic vndam diuerberent, in eã immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dęmon incluserit, vel etiam lapides, ad eam magnitudinem, quãtam volebant grandinem decidere: Interdum candelas cæruleas tantisper in stagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum stagnum affatim guttis illis defluentibus imbuissent; puluerẽ prætetea medicatum in aquas spargete. Vt plurimùm vti ad diuerberandã aquã virgis nigris à dæmone datis, & his constantissimè aquam flagellare, & diras simul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confessæ, dolia transuersa per nubes, à sortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quẽ animo destinarunt, superimpendeant: tum dirumpi illa in saxa & flammas, & veloci impetu obuia quæque vastare ac conterere. Multa refert idem exempla *d. c. 25. & lib. eodẽ c. 29.* addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum. In ditione Treuirensi rusticus fuit, qui cum filiolâ suâ octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, sexu & ætate garrula, se nosse alia facere, magis stupenda iactat. pater, quid id foret sciscitatur. secede paululùm, inquit, & in quam voles horti partem subitũ imbrem dabo. miratus ille; age secedam, ait: quo recedente, scrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, nescio quid submurmurans. Et ecce tibi subitò pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obstupefactus pater) te hoc docuit? mater, respondet, huius & aliorũ similium peritissima. Zelo incitatus agricola, post paucos dies, inuitatum se ad nuptias simulans, vxorem cum gnatâ, festiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen supplicio expiaturas. hoc mihi fide dignissimoũ virorum narratio suggessit: vbi notandus modus scrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi. sic intelligendũ illud Propertij, de anu, quæ saga, *lib. 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad fossam mouerit herbas,
Stagnaq; currenti diluerentur aqua.

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit [a]. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Massicorum montium exitum sitæ, subiectum, Andegauensium factioni fauens, arctâ obsidione premebat, & defectu aquarum propè ad deditionem compulerat: cùm quidam impij sacerdotes magicis artibus imbres elicere ausi sunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obsessis sunt; qui nocturnis tenebris deceptis castrorum vigilijs, per asperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint; cœlo, mari, terrisque tempestatem imprecat. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfaceret prophanis militum artibus student, ritum nefarium secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam, cecinere funestum carmen. pòst diuinâ Eucharistiâ in illius os palatumque iniectâ, conclamatum asinum funereis cantibus, viuum tandem, ibidem pro templi foribus humauère. Hic verò vix dum perfecto sacro, obnubescere aër, ac mare agitari ventis cùm cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omninò eriperetur, tonitru cœlum terraque horrescerent, volitarent euulsæ ventis arbores, discissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus; prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt non cisterna modò colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui solâ in siti potiundi oppidi spem collocauerat, frustrà*

[a] *li. 5. belli Neapolitani.*

strà ab eâ habitus, ad Saonem vetera in castra rediit.] Eo lubentiùs ista adscripsi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abusum, & prælatorum negligentiam quasdam in regiones irrepserunt, trahendi Crucifixi, & sanctorum imagines, vt sancti Martini, sancti Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabriâ librum de superstition. Martinus de Arles edidit; videri initium accepisse à superstitione magicâ, & taciti pacti iure quamoprimo suspectos haberi. Nam & Vincentius Belluacensis prodidit [a], Constantinopolitanos, suasu cuiusdam Magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Saracenorum classi tempestatem immisisse. Nonne animaduertis (Lector) sanctorum effigies dæmoni admodum odiosas esse? hinc licet colligas quo nostri iconomachi genio agātur. His nihil obstat Canon Concilij Braccarensis primi, *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates, propriâ auctoritate facere, cū Priscilliano.* Vera enim sententia Canonis est damnare hæreticos illos qui censebant eum primum esse principium, & virtutē creandi has res habere diabolum, easq; producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hæretica & Mago Priscilliano digna.

[a] *lib. 23. Spec. Histor. c. 147.*

At quod à nobis nunc asseritur, id diuinæ & humanæ sapientiæ placitis planè consentaneum est, & experientiâ compertissimum, non de pluuiâ, & grandine, & ventis tantum; sed de fulmine quoque, cuius eadem ratio est. Andreas Cæsalpinus Peripateticus *in Dæmonum inuestigatione capite vndecimo* ita scribit: *Viri reperti sunt, qui non solùm grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur, quoscunque vellent; sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.*) hoc est, sic reor, qui per mortale peccatum Dei gratiâ excidissent.) *Eorum quidam hunc modum seruabat. in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatque, vt aliquem ex suis mitteret, qui destinatum à se perceuteret fulmine: cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aërem proijciebat: quem cùm postea dæmon assumpsisset, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, sed rarò in hominem designatum cecidisse.*] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt. legi apud Marcum Venerum [b], Tartaros adeò pollere dæmonum præstigijs; vt tenebras cū velint, & vbi velint, inducant: semelq; à latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoq; narrat [c], prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago; qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit; restitutam vicisse.

[b] *in pregrina. Asiatica.*
[c] *in hist. Sarmatarum.*

Quintò, possunt aëtē & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemq; reddere iuxta originem d. lib. 8. & probatur ratione, quia possunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuū. De aqua id faciliùs est creditu? de aëre probatur, quia licet aër continuò fluat, vim tamen habet imbecillam ad resistendum, sed leui momento frigescit ac calescit. sic enim idem in auctumno manè frigidus, meridie calidus, serò repidus. qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quacunq. Rex esset transiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamq; confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, re penitiùs cognitâ Magi, supplicio affecti sunt.*] *Ita Nicephorus lib. 14. Histor. Eccles. c. 18.*

6. Possunt Magi fluuios ad tempus sistere; fontes venis exsiccatis durare; scopulos & saxa nouis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in

caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporibus accidisse Plinius [a] fatetur. Denique possunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere; quæ etsi videantur prodigiosa, sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quæ ad mediam aëris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem resoluatur. [a] *lib. 2. c. 103*

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa seu fortuna bona?

HOrum cùm sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ. nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnunquam & laudatione sola, dæmone interea clanculũ perniciem adferente. Nec aliter admittendum quod Gellius scripto prodidit [b]; *Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libr. Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi, esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinantium: qui, si impensius fortè laudauerint pulcras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia.*] [b] *lib. 9. Noct. Attic. c. 4.*

2. Possunt messes & fructus alienos pellicere & aliò traducere; vt narrant Seruius *in Ecclog. Virg.* Apuleius *in Apolog.* & D. August. *lib. 8. de ciuit Dei.* nec mirum, cùm id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi inuentum. siquidem Turnebus etiam [c] censuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonę flagellatores; eò quòd, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos in sua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo supplicio saga, nominis notissimi; quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat. videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eò transportabat. [c] *li. 9. aduers. c. 16.*

3. Faciliùs possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. sic intelligenda ista Ouidij;

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam;
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dæmone minutum puluerem spargere, vnde erucæ, bruchi, locustæ, limaces, campe, & id genus pestes agrorum & hortorũ confestim enatæ, omnia deuastant & depopulantur sata, olera, fructus, ipsaq; interdum gramina. interdum muriũ copiã hoc facto excitant, qui ilicò in terrã se abdunt, & germina radicesq; oẽs absumunt. interdũ iumentis œstrũ immittunt, à quo tandẽ iteratis aculeis crudeliter interficiuntur. interdũ lupos illiso quodã in arborẽ gramine ex arboris, vt videtur, cauo educunt, eo in quod volunt ouile, gregemq; adigunt, vnde nõ nisi graui strage illatã reuertantur. horum omnium iudiciarias confessiones idem Remig. exhibet *lib. 1. c. 21. & 24.* & censet tum à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndiq; celeriter ab eo collecta in vnũ locũ congregati, quod quin facere possit nihil est ambigendum. Lupos illos; quia gregi & ouili certo ac definito, & cui

iussi,& quantum vult iubens,nocent & insidiantur,verisimile videtur,dæmones esse,qui specie lupinâ talem pauperiem faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & muros;quia ex putredine nasci possunt; nihil vetat;quin , actiua passiuis applicando,dęmonem producere ex materiâ dispositâ posse censeamus,tempore tamen ad id requisito;quod breuissimum etiam ipsi sufficiat.

Recentia exempla quotidiana sunt,& ab alijs congesta plurima [a]. Et legi in Hispaniâ litteras Inquisirorum qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanrer comperisse testabanrur: & conuincit auctoritas summorum Pontificum,quorum hac de re bullæ exstant;Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ,Iulij Secundi ad inquisitorem Cremonensem, & Hadriani Sexti ad Inquisitotes Lombardiæ.*Vide Spineum q.de strigib.c.15.*

[a] *Vairo lib 3. de Fascino, c. 1. Binsfeldio & alus.*

4. Possunt igne domos absumere,vt contigit integro oppido Scilhtuchio,quod in Sueuiâ anno 1533.fuit à quadam sagâ concrematum [b].

[b] *Lycost. lib. de prodig.*

5. Possunt alienæ famæ nocere,multis modis. primò dæmoniacis præstigijs & ludificatione sensuum;vt Cenomanensis ille Triscalinus;qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli;quod & ipsi parocho persuasit;fecitq́;,vt rubore suffusus, volumen abiiceret.talis etiam ille dæmon Moguntinus,diffamator mirificus,de quo Lycosthenes *in prodig.anni.858.*& dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibēs,de quo *inf.lib.6.c.2.q.3 sect.3.*Possent etiam,quod tenet Cumanus *in lucernâ inquisitor.num. 13. in fine*, assumptâ hominum innoxiorum figurâ in conuentibus suis comparere;si Deus id nō impediret : quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ;in quo pactum cum dæmone intercedit:&,ratione huius pacti & conspirationis fœderatæ, potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt rectè Petrus Loyher.*lib.2.de spectr.capite quinto.*contra Alciatum disseruit. Quinimmò sagæ omnes fatentur,cos qui criminis huius seu pacti sunt expertes,& alieni, repręsentare in conuentibus se non posse; quod multis docet, eruditione egrediâ,nec minori fide quàm dignitate,Treuirensis Suffraganeus,Petr. Binsfeldius [c], satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit:si verò ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit; mox sanè dæmonis technas, vt araneorum telas disiicit,& innocentiam sartam tectamque tuetur.quod legimus de Beato Siluano Episcopo Nazareno [d]; & de B. Kunegundi (apud Krantzium)sic diffamatâ per dæmonem de stupro; de multitudine illâ dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebantur;sed fraudem Diuus Germanus patefecit [e]. Faciliùs Deus permittat eos repræsentare imagines magorum,& eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum , absolutè posse dæmonem innocentum exhibere formas,si Deus sinat. qui cùm id sinit; si tamen sinit; vel fraudem mox aperit,vt dixi;vel propter alia peccata in eorum remissionem; vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineum q.de strigib.c.14.& apolog 3.cap.3.* Denique possunt famam lædere: instrumenta maleficii certis locis reponendo;vbi ea inocentes isti,quos volunt diffamare, putentur abscondisse; vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id fecisse Mammon dæmonem,obsessotē B.Eustochiæ virginis Patauinæ; quam Deus maioris gratiæ & gloriæ causâ toto vitæ tēpore,q, illa patientissimè & sanctissimè trāsegit,energumenā esse permisit: & cuius defunctæ corpusculo inscriptum indelebili charactere,inuentum,nomē IESV fuit.Lege Bernardin.Scardeonium *lib.2.antiquita.Patauinæ ciuita.clas.6.fol,121.* Item possunt famā lædere.

[c] *de confessio. malefic.in fin.*

[d] *in legenda D. Hieronj.si fides huic legende constaret.*

[e] *in vita S. Germani.*

B

peccata

peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falſò inſimulando, vt tempore Ludouici 2. Imper. fecit quidam in Germania, quod narrant Sigiſber. & Vincen. Belluacens[a]. & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphraſt. apud Surium, *Ianua.* 5.

[a] *Sigisbert. in Chron. Vincẽt in ſpec. hiſtor. lib. 15. c. 37.*

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phantaſtica planè, vt arbitror fuiſſe Ægyptiorum de quibus apud Originem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum; & Paſetis, apud Suidam; & exhibebat ſuperioribus annis Scottus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur: vel ex veris cibis; quos cùm dæmon præbet ſagis, vt plurimùm morticina ſunt, mali guſtus & odoris terri[b] nimirum diuina ſapiẽtia, rarò permittit vt ſuaues cibos apponat: ne gumiis hęc ſit ad ineſcandum efficax illecebra. ſal vt plurimùm deeſt, ſæpè panis. fortè an vt diuinis myſteriis orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur[c]: & omnis victima atque oblatio ſalibatur[d]. nunc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtiâ paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata. an hæc odii cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit; poſſe & ſalem, & panem, & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non rarò iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus[e].

[b] *Remigius l. 1. c. 16. ex iudiciariis confeſſionib. ſagarũ.*
[c] *Leuit. 24.*
[d] *Leuit. 2.*
[e] *Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno 1597*

C 7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium[f] digna memoratu; *Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ; qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat; inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui, in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem eductúrum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cùm ducem, alioquin audaciſſimum, horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit.*] De Apollonio ſcribit Philoſtratus eum è cippo eripuiſſe; & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua, nondum vrbe egreſſa ſiſtere[g].

[f] *in Chron. Hirſaug.*
[g] *Plinius lib. 28. c2.*

D 8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu, qui *Deus Sabaoth* eſt, & cui placet victoriam largitur) præſtigiis, & induſtriâ variâ; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano ſupra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in præliis victoriæ cauſam eſſe. non deſunt exempla, nec ratio repugnat: cum hominibus non rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeò vt diuinitatis opinionem ſit adeptus, auctore Saxone Grammatico[h]; qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit[i]; *abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilem hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus verò ne ferrum quidem vagina extractum viſu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præſtigioſæ coruſcationis impatiens erat.*] Similia

[h] *Saxo. lib. 3. Dan.*
[i] *lib. 5.*

milia de Biarmensibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo [a]; de Bulgaris ita vincentibus Anastasium Cuspinianus [b]; de Tartarorum contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus [c], his verbis; *Poloni Tartaros anno CHRISTI 1240. ad Legniciam commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat; in cuspide vero figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum atque nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat. Ea nebula non modò aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant; quibus iuxta ariolationibus, diuinationibusque ceteris, cum aliàs, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit; vt singulis singula auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.* Scribit Dubrauius *lib. 3. Hist. Boem.* in pugna qua victor Siderius, omnes Lucēses vt nec vltra progredi, nec retrò pedem referre possent à sagâ suo quemq; loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixum. Chinenses Neomam virginem pro sanctâ colunt. de hac scribit Gonzalnus Mendoza *lib. 2. Hist. Chinēs. c. 2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuisse. Nam cùm quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandā insulam ductaret, is nullâ vi anchoras soluere potuit ad abnauigandum. Tandem aduertit nauis chenisco inopinam Noëmam assidere. Accedit venerabundus & opem consiliumque implorat. Illâ refert, nisi se ductrice Chinenses victoriâ non potituros. Vnà ergo proficiscitur, & hostes magicis præstigiis fidentes maiorib. præstringit. Illi Deo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitiis flammis inuoluebant. Noëma exstinguebat, & similia eorū ludibria dispellebat arte efficaciore: adeò vt cùm omnia in cassū, conari se viderent, victos se professi Cōpo dediderint, addit Mendoza & alia nōnulla. Permittit ista quandoq; Deus peccatis profligatorū exigent. b. Sanè perātiqua hæc Magices bellica præstigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesius notulas quasdam & voces magicas fuisse, quibus vrentes in omni certamine victoriâ potirentur. Et Suidas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympiis palęstrâ depugnasse, nihilque in conflictu potuisse; quòd Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simulac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est [d] Chrysammen veneficam, arte suâ, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carnibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat, Greg. Turonens. *lib. 4. hist. c. 28.* Vt plurimùm Deus non per- E
mittit victoriam in dæmonis potestate: sæpè hîc ēt suos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius sic vanâ spe plenus, vincendū se præbuit Cōstantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit [e]. In eadem Suecorum historia legimus Hadingum, ab Othino dęmone iussum cum Curetibus confligere pręlio, profligatum; potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosq; dæmones cum plurimis ac variis bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destiruendo: sic tandem seipsum suspendio publicè necari curasse victum mœroris magnitudine [f]. Deinde inter

ceteras

[a] *Olaus lib. 3. c. 19. Saxo lib. 10.*
[b] *in Anastasio*
[c] *l. 8. hist. Pol.*
[d] *l. 8. Stratag.*
[e] *Io. Magnus l. 17. hist. Gott.*
[f] *Io. Magnus lib. 2.*

ceteras causas cladis magnę,quam Flandri à Francis cæsi,anno. 1302. acceperunt,memorat Meierus *lib. 10. Chronic.* quòd Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus,sortilegos ac necromanticos sibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit,& consuluit. Eandem causam Ferdinandi Lusitani,Flandriæ comitis per vxorem,cladi & captiuitati adscribunt,matris eius sortilegium,Gaguinus & alii Historici Franci: sed id reticentFlandri. Sed idemMeierus anno. 1304. de Guidone illo refert ista; *fama est deceptū fuisse à quodam Necromantico; abs quo artem didicisset,qua ille pollicebatur fore eum,quandocumq́ vellet, in quamlibet magno periculo,inuisibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ salutem*] ad verę & æternæ mortis supplicium apprimè vtilis fuit. Pergamenses etiam olim conati se, magicis artibus obsidione liberare, irrito conatu operam luserunt, vt narrat Paullus Diaconus *lib. 20. rerum Romanarum.* Tempore Leonis Isauri Masalmas Princeps Sarracenorum Pergamum nullo negotio occupauit; quamuis ciues freti mago quodam horrendumDiabolo sacrificium immolassent,sectâ prægnāte fœminâ,&fœtu viuo extracto & in cacabo elixato;& cunctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio sacrificio funestātibus; auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrii hac in re exemplum nobile. *Vratislaus Lucensis Dux*(verba sunt Æneæ Siluii [a]) *Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boëmiæ Ducem,nepotem suum, susceperat; ibi mulierem fuisse, tradunt,quæ priuigno bellum petituro,Vratislaum in pugna casurum,maioremq́ populi partē cum eo interituram prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi pareret. Adolescenti imperata facturum respondenti,iussit; vt primum, qui obuius fieret, occideret, atq́ vtrasque aures abscissas in perā reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deosculata,fugam maturaret. Pugna in campo,cuiThusco nomen est,commissa,caso Vratislao; adolescens,qui nouerca paruerat,domum incolumis effugit: sed vxorem, quàm valdè amabat, interemptam reperit, carentem auribus,pectusque confossam. sic quas hosti amputauerat aures, coniugis sua fuisse,stupens tristisque cognouit.*]digna merces consultæ de victoriâ sagæ. fortassis & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boëmæ: vel genus hîc maleficii, per imaginem lethalē in prælio exhibitam, dæmone,interea domi miseram iisdem vulnerib. mulctante. qua de re lib. quarto differendum. Sed& Fridericus ille Stuphius, qui se Fridericum II. mentiebatur,cum ex magicâ pecuniâ bellum pararet; à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur *in Boiorum histor. libro septimo.* Quare non minùs sapienter, quàm religiosè factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thuscia magos, & promittentes se Romam Alarici obsidione liberaturos; vrbe curauit expelli [b], iudicans capi vrbem præstare, quàm magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidum eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia, sed iustitiæ districtior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrum Oui; quod Neapoli munitissimum, vndique mari alluebatur; à Duce accersitus consiliū gratia, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne. Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse. paratum eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigiis se ex nube densata pontem exstructurum, & à continente in murorū arcis summitatē perducturum; sic metu propugnatores ad deditionem priùs à se compulsos fuisse. cauerent tantùm milites, qui ponte trāsituri;ne,vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis vllum signum conformarent: tum enim pontem illum, cum transeuntium interitu, fumi instar dissipandū. Comes iis intellectis,Ducē orauit,vti Magus ad ipsum mitteretur, de re tota eū certiorē facturus. Venit miser,& eadē Comiti narrat spon-

[a] *in histor. Boem.*

[b] *Sozome. lib. 9. c. 7. & Sozymus lib. 5.*

ſpondetque. Contra Comes, *Nunquam ſe commiſſurum, vt tam ſtrenuis militibus veteraniſque belli ducibus exprobretur, Carolum Pacificum ab ijs, ſine vetitis artibus, infamiaque tanta, debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iuſſit* [a].] Accidêre hæc anno 1383.

Nonum ſit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa ſunt quæ ſuadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani; F quos ad Apoſtolici culminis apicem ſic aſcendiſſe tradunt varii hiſtorici [b]. nempe Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum perueniſſe, ſed à Pontificum oſoribus: nec neceſsè malas artes de magicis accipi. mala eſt ars, ambitus; mala, calumniæ; mala ſymonia & huiuſmodi. Silu. II. ſummus fuit geometra, & de arte illa librũ ſcripſit; qui m. ſ. habetur in bibliothecâ Farneſianâ; philoſophiæ quoq; peritiſſimus, ſæculo tam inerudito, vt philoſophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinũ Ciſtertienſem & Galfridum incautè diſperſa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa feruntur; in ſciſmaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuiſſe diſſeminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit fuit iuratus Gregorii, & librum ſuum referſit tot impudentiſſimis mendaciis; vt vel voluiſſe videatur animi cauſâ Pontificis peſſimi ideam exprimere, ſicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel ſanè, liber ab hæretico quopiam patrum memoriâ, nomine Bennonis, fuerit conſcriptus: ſanè ipſi ſcriptores qui Gregorii tempore vixerunt, apertè illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus [c] docuêre. Nec crediderim, Deum vnquam permiſſurum, vt ſedes Apoſtolica magico inſeſſore contaminaretur. Secundò igitur alia quædam exẽpla proferuntur; vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit c; & ſimilia. Nec mirandum poſſe magicas artes, quod ſæpè poteſt ambitus, ſymonia, & ſimiles corruptelæ: id enim tum ſuccedit, quando Deus permittit; qui cùm permittit, vel maturam ſceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde ſolet elicere. Ipſe quidem Diabolus vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatusúe ſpe, & pro ſceptro palum, pro coronâ rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum; de Barone de Rais Britanno, Monſtreletus, *lib. 2. Hiſtor. c. 248.* de duce Aurelianenſi fusè Meierus lib. 15. Prorſus verò ridiculum eſt, quod auctor ille nugiuendulus ארבעתאל narrat Iudæum quendam Magum arte ſuâ effeciſſe; vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare; nec eſſe remedium; niſi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ.* 35. quo nihil dici poteſt inanius, aut ſtultius. Nec poſitum à me niſi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium eſt de veris diuitiis & the- G ſauris; poſſe dæmonem, ſi velit & Deus permittat: non ſolere, niſi rariſſimè varias ob cauſas. Nam quod Pſellus ſcribit [e], *nihil eorum quæ Diabolus promittit ex ſe praſtare illum poſſe, ſed viſu tantum inania ſuis cultoribus præbere.* id ſi de eo quod facere ſolet loquatur verum; ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiam à viro Cl. [f] traditum; non poſſe dæmonem, Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec verãm formam dare: hoc diſtinctione fulciendum eſt. cum enim forma pecuniæ ſit inſcriptio numiſmatis, quæ eſt merè artificialis; nihil dubitandũ, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiam quoq; numiſmatis, ſcilicet corpus mixtum metallicum, poteſt producere, applican-

[a] *Froiſardus lib. 9. c. 7.*

[b] *Vincent. Benno, Simonetta, Platina, & Nauclerus.*

[c] *Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinam addi. Rob. Bellar. in tom. 1. lib. 4. de Romano Pon. c. 13.*

[d] *Sigisbert. in Chron.*

[e] *c. de collationibus auri & virtutis.*

[f] *Iud. Dam. houderio in Morali promptuario. c. de pecuniæ vituperio.*

plicando actiua passiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis. sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namq; creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere. quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simonianos, & Auicennã, docent, non potuisse Deum per angelos mundũ creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem causarum physicarum: nam quod per causas efficientes instrumentales instar causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubę sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longè probabiliùs apparet. Quare posset Deus absolutâ potentiâ permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re verâ tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse; si loquendi modum obiicias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atq; argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula; & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longè quoque vafriùs, & occultiùs potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quàm quisquam mortalium: quare cum furunculi & crumenælegii id sæpe faciant, procul dubiò poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio disserens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ipse vellet; item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi rarò id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit verò non nisi rarissimè. Ipsum nolle patet; quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimùm decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus *lib. primo dæmonolatr. cap* 4. his verbis; *Sennel armentaria Duzæ 1. Kal. Octob. 1586. acceptâ dono à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia gestiens domum properè redyt, eam vt numeraret: sed excusso sacco, nihil nisi testas & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouemb. 1686. succerdam: Claudia Morelia Serræ, 3. Non. Decemb. 1586. Benedictus Drigeus Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouem, 1586. ac pleriq; alÿ, arborũ folia. Ioanna à Banno Manerÿ. 3. Non. Iul. 1585. cùm nummum aureum chartà inuolutum in via reperisset, vti dæmon euenturum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret; aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frusta dissiliret. Vna Catherina Ruffa Vellea ad Mosellam. 5. Kal. August. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse.*] hæc ille omnia ex actis iudiciariis se iudice exceptis. cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuêre sunt contestara. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cùm iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersoriis numerare; quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frusta vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verùm

cùm

cùm vti voluit, loco numiſmatum fimum repperit equinum. Alia huiuſmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias[a], cur nolit, cauſam reddit aliam; malos genios eſſe deditos auaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſeruare Antichriſto, filio perditionis, vt ei ad ſumptum ſufficiant: idque dæmonem ariolo cuidam reſpondiſſe. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum; res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen cauſa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec niſi rarò permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere; quibus tam ſplendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon; nihil eſſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur; ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus[b] refert Apollonium arte ſuâ theſauros ſolitum quærere; ſed nec Lucianus, nec Philoſtratus teſtantur, vnquam eum conſecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque eccleſiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens, eam ob cauſam, diſcrimē deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentiis, cùm innumeri falſis alliciantur? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo, quos vellet ditare; quæ eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames; valdè metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à rectâ fide deuiarunt. Impiis etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, ſuppeditaret: quare facilè pios opprimerēt, niſi Deus miraculo nouo ſubueniret. Meritò itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſeruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei eſt terra & plenitudo eius. ipſe aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione. ipſe dat cuique, & non improperat. in ſiniſtra eius diuitia & gloria. Ipſe malos ditat, vt eius bonitatem agnoſcant, & conuertantur; vel ſaltem, vt aliqua eorum bona opera compenſet: quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera miſericordiæ expendant. Diabolus de ſuo, quod det non habet; & reuerà maleficos Vatiniano proſequitur odio, tantumq; blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat ſupplicia; quod vt citiùs obtineat, non rarò ipſemet prodit contubernales, & iudici quaſi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miſeriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vanâ inueniendorum theſaurorum ſpe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges[c], perſuaſerit; tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus[d] narrat ab oculato teſte acceptum, de Græculo quodam Macriano, eum dum in Paro inſulâ theſaurum quæreret, à terrâ abſorptum. Similia quædam in Anaſtaſio refert Cedrenus, & alii plures alia, vnum aſcribam admiratione non indignum: *Circa annum Chriſti, 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, qua Auguſtæ Rauracorum patet ingreſſus, & vlteriùs quàm vlli alij vnquam potuerant progreſſus, miranda quædam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat; inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam ſpectari, & virginem formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis, infernè in horridum ſerpentem deſinentem, à qua manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit. ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabunda ſimilem eos compeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto, arcam recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus,* H

ſeſe,

[a] li. 2. de nat. dæmon.

[b] in Alex.

[c] l. primâ. C. de theſaur.

[d] l. 8. Coſmogr. c. 1.

sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse; quam si ab illibati pudoris adolescente ter deosculata fuisset. tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurum omnẽ, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum: bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit, nedũ ingredi.[a]] quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus. canes illi duo; alii dæmones, vel veri vel fictitii thesauri custodes. numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annis aliquot alius ciuis Basileensis eandem cryptam ingressus, vt familię suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subito correptus horrore, festinus egressus, intẽperiis actus fuit, donec tertia post die miserè interiret[b]. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus sociis fossam quandam in spelunca Regis Salai prope Puteolos, thesaurorum causa ingressus, miserè interiit, nec amplius visus, vt narrat Villamontius *lib. primo Itinerarij sui cap.* 23. And. Cæsalpinus *in sua Dæmonum inuestigatione cap.* 12. scribit, quibus hæc confirmantur; *thesaurorum, quidem* (inquit *indagatores per magicas facultates multos nouimus: sed qui assecuti fuerint compertum non habeo. Pisis tentauerunt quidem nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia, exstitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor: sed à dæmonibus adeò infestati sunt, vt præ timore ab incœpto desistere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.*] Quid mirum, si hanc thesauri illicitam scrutationem in suo solo fieri permiserant? in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (mea sententia) prudentiùs aut veriùs hac de re tota disseruit, Paullo Ghirlando *lib. de sortileg. q. 3. n. 12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis transcribere: *Arte huiusmodi iactant se posse inuenire thesauros in locis valdè remotis & subterraneis absconditos, & quandoque inducunt homines in talem insaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis thesauris huiusmodi: & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpioribus illusionibus, quas dæmon homini faciat. quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut aliàs aurum vel argentum; sed quam plures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri; qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est. quia Deus non permittit nec vult dæmonem posse thesaurisare: quia aliàs sequeretur, quod isti magici Necromantici, ac ceteri diabolicæ fidei professores, essent ceteris Christi fidelibus ditiores, ac præstantiores: ac quãplures reperirentur, ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarent Christianam ipsam postergare fidem; vt magno thesauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt ceteris CHRISTI fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores; & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum verò infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio crucientur, vt in* cap. firmissimè. ex. de hæret. &c. nec mirum. 26. q. 5. *Et eâ argutia qua dæmon illos decipit, eadem, & similibus promissionibus ipsi nos decipere student: sed non capiunt, nisi aliquos; qui sunt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione; vel qui sunt nimium creduli & curiosi; qui auiditate quadam impudenter appetunt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare.* d. cap. nec mirum §. auguria. vers. potentis.] Hactenus Ghirlandus. Me-

[a] *Stumph. in Chro. Heluet.*

[b] *idem Stumphius sup. & Rhenan. lib. 3. German.*

lindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castanedam *lib. primo Histor. Indicæ cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in suâ superstitione roboret, non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re; quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus; qui id consecuti sollerti, atque sagaci coniectura; vt Sarracenus ille, tempore Guiscardi Normanni in Apuliâ, cuius factum Magiæ Platina a & Collenucius; sed prudentiæ melius ascribit Petrarcha, pro quo sententiã feret, quisquis rem iustâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aulâ & regnis suis exulare iussit; eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impiis curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur; quàm virtute, tam fortunâ tibi sunt dissimiles futuri.

a *Platina in Leone, Collenut. in hist. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricâ, Petrarcha in Exempl. c. de Prudentiâ.*

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

De serpentibus, id non poëtæ tantum, sed & Christiani credidere. Poëtas laudaui sup. q. 9. plerosque Virgilium, Ouidium, Nemesianum: iis nunc accedant Lucilius in Satyr

. . . Vt Marsum colubras
Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

item P. Silius Italicus.

. . . Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act. 4,

. . . triste læua complicans sacrum manu
Pestes vocat, quascunq; feruentis creat
Arena Libyæ, quasq; perpetua niue
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens; quibus
Mortifera veniat; carmine audito stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque* rectè est in Gemblacensi m. s. sicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus* scripsere. Nónne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit fluctumque figurant.

Viderint critici, cur ista corrumpant. redeo ad institutum. Quæ dixi, ea confirmat fusiùs idem postea, agens de natis sub vrsæ signo. idem confirmat quod legi in nostrorũ hominũ annuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibriis, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam. id ita narrat in Collectan.

ctan. suis Spitillus; *Celebrant & festum aliud superiore non minùs superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eique tandiu ieiunium imperant, dum excrescant capilli. tum Magi prastigiatores cum senioribus eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt; vbi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparent ablegat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi sunt, liberè furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant populos vicinos, vt variis armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facilè colligitur dæmonis esse artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquam milites ad festum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas puero que adhærentes epulas sumunt: tum ad adorandam rursus viperam regrediuntur, eundemque cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin feminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes; Victoria, Victoria. In celebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet; ad conbibendum, comessandum, festosque dies latè hilariterque agendos exhortans.*] Sed & Pet. Chieza scribit omnes Andinorum montium vastos serpentes omnem ferociam, vimque noxialem posuisse vetulæ cuiusdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cetera innocuos esse. Rursùs idem confirmat Indicarum Nauigationum historia. hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloysius Cadamustus[a]. Quodque caput est, patribus Christianis id sacræ scripturæ loca videntur indicare; dum ea, vt sonant, accipiunt; & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hiero. Basil. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius[b]. Nec puto iis D. Hilar. repugnare[c]. nam ipse de dæmone accipit, allegoricè; de veris serpentibus, pattes alii sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenùs, quâ vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo sensu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsumque serpentes vel exarmare, vel sopire, vel necare. Docet celebre exẽplum Magi Saltzburgensis, qui eùm omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur; tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum ceteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exseruisset. idem patet ex ridiculâ & inepta verborum formula, quâ magi vtuntur; quam si alii chartis non illeuissent, meliùs curiosis ingeniis consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas; quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.*[d] Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab incantatione inferri posse. hoc genus aspidis tradit Euthymius, *Palamnem* vocari. Apud Hierem.[e]; *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari. possunt ergo ceteri. quanquam ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeò lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari: quam explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *serpentes mortiferos; quibus non est incantatio: & mordebunt vos insanabiliter.* Melior ergo

[a] *Nauig. Indic. c. 28.*

[b] *in Ps. 57.*

[c] *in d. Ps. 57.*

B [d] *Ps. 57. v. 5. ad hunc locũ respicit Alcymus l. 2. c. 15.*

[e] *c. 8. v. 17.*

ergo ad probandū est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in serpentes: non dubito idem posse in ceteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus fatas mulcere leanas.

Etenim in crocodilos id solere piscatores, docet Villamontius *Itinerarij li.3.c.12.* Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Aug.a; ob fraudem, qua primi parentes à serpente decepti, Deum frequentiùs permittere serpentūm, quàm aliarū ferarū incantationes, & maiorem illorū esse cum dæmonibus familiaritatem; non naturâ, sed diuinâ permissione quadā. Sanè Grilland. *q.* 8. *in fin. Et ego aliàs* (ait) *vidi Romæ quendā Magum excellentissimum, Gracū, tempore Hadriani VI. antequā perueniret ad vrbē ipse Pontifex: quod solis verbis compresserat vires cuiusdam ferocissimi tauri, existentis in armento in loco siluestri; quē sic affixū, vt ita dixerim, & humiliatū apprehendit per cornua, & chordula quadam satis debili, arte tamen magica fabricata, taurū ipsum ligatū, quò voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinq; milliaribus; quæ visa fuerunt per ducenta & vltra viros.*] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipsa verborum potentia effici potuisse, vt ille Magus asserebat. *quod lib. primo* refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum verò tarditatem, motamque adferre, docent Arnobius *libro primo Hieronym. in vita Hilarionis.* Cassiodorus *lib. tertio epist.* 51.

a l.11. de Genesi ad litt. c. 28.

Quærat aliquis an vt animos, sic & colores ferarum dæmones verè queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Aristoteles *lib.3. de Histor. animal. c.12.* testis est his verbis; *Sunt aquæ multis in locis, quas cùm oues biberint, moxque inierint, nigros generant agnos: vt in terra Assyritide agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quē ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant: & in Antandria duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.*] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quem si oues biberint, mutēt vellerum qualitatem & antè candidas, post haustum fuluo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animantia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Naso *lib.* 15. Metamorp.

. . . . medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida est ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris vestris conterminus oris.
Electro similes faciunt auroq; capillos.
Quodq; magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscæna Salmacis vnda?
Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio, quicumque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis;
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haut aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. *1. decad. lib.* 1. *cap.* 5. quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆ-

QVÆSTIO XIIII.

An possint aliqua mixta, maximè sensibilia producere seu gignere arte suâ?

A SIT propositio prima, *Animalia imperfecta muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nascuntur, possunt producere celeriter; non creando, sed actiua passiuis applicando.* Hæc D. August. quem schola Theologica sequitur [a]. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem. nam ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causas ignorant. vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aërem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animalculorum variæ pestes statim nascuntur. iubet interdum primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere; aut tamen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem [b]. Sic possent Magi etiam producere quosdam anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex decidius fructibus arborū in mari putrescentibus, vel sanè ex lignis nauigiorum puttidorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur *Klakis & Bernicles* [c]. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex puttefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callidè inde educta, occultâ quapiam clancularii meatus viâ ipsi cognitâ, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alete, & respitate facere; vtpote inter saxa, in quibus non rarò imperfecta nasci consueuerunt, muscæ, mutes & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigensi his verbis; *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur; apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absque omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum vt dicitur, citò defecit. Alterum verò stupendæ vt aiunt edacitatis Henricus VVintoniensis Episcopus diebus plurimis in deliciis habuit.*] lib. 1. Histor. Anglot. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentum bufonem cathenulam aureum circum collum habentem. Censeo huic cathenulam à dæmone additam. nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonariis fodinis Leodicensibus silices ingentes nonnunquam reperti, intta quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis, latebant.

[a] D. Aug. lib. 3. de Trinit. c. 7. D. Bonau. & aliis in 2. d. 7. Alex. de Hales 2. p. q. 43. D. Tho. 1. p. q. 114. a. 4.

[b] vide Nic. Remig. lib. 1. demonolatr. c. 21.

[c] Cardan. lib. 7. de rer. variet. Lobelius in fin. lib. de hist. herbar.

B Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasiliâ, altum palmos septemdecim, tectum corio lacertæ, mammis pretumidis, brachiis leonum, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua [d] qualia fortè monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semihumanâ facie, capta anno 1240. [e]. Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monsttorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum [f]; sic anno 1278. apud Heluetios alia leonē [g]; sic anno postea 1471. quædā Papiæ cattū, Brixiæ canē alia; sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorum, eodem partu, enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertiò porcum integrum [h]: & quæ varia huiusmodi leguntur apud recentiores [i]. Illud superat admirationem reliquorū, quod Castanneda retulit *in Annal. Lusitaniæ*; mulierem ob
C quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam; cùm ibi exposita fuisset; eam simiorum, quibus frequens locus, agmen circumstetisse fremebun-

[d] Anan. li. 4. de Natur. dæmon.

[e] Lycosten. de Prodig.

[f] Alex. ab Ale. lib. 2.

[g] Stumph. in Chro. Heluet.

[h] Lycosthe. supra.

[i] Cardan. lib. 16. de varie.

Lemnium li. 1. de occul. nat. mirac. c. 8.

mebun-

mebundum, supetueniſſe vnum grandiorem, cui reliqui loco ceſſetint; ab hoc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abductam, eique cùm ipſum, tum ceteros copiam pomorum, nucum, radicumque variarum appoſuiſſe, & nutu, vt veſceretut, inuitaſſe: tandem à ferâ coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuarum, adeò vt duos ex ferâ liberos ſuſceperit. ita miseram (quanto mors optabilior!) victitaſſe per annos aliquot: donec Deus miſertus nauim eò Luſitanam detuliſſet: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exſcendiſſent, abeſſetque forte fortunâ ſimius; feminam ad inuiſos diu mortales accurriſſe, & accidẽtem ad pedes ſupplicaſſe, vti ſe facinote & calamitoſiſſimâ ſeruitute itent ereptum: adſentientibuſque, & caſum miſerantibus illis, eam cum ipſis nauim adſcendiſſe: ſed ecce tibi ſimium ſuperuenientem, inconditis geſtibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, concito curſu de liberis vnum matri oſtentat; minatur; ni redeat, in mate præcipitaturum; nec ſegniter fecit, quod minatus. tum tecuttit ad antrum, & eadẽ velocitate ad litus rediens, oſtentat alterũ, minatur, & demergit: ſubſequitur & ipſe furens, tamq; diu nauim natatu inſequitur, donec vndæ natantem vicêre. Rem totâ Luſitaniâ teſte notiſſimam, & à rege mulierem Vliſſiponæ addictam ignibus, quorũdam precibus vita impetrata lethum cũ clauſtro perpetuo commutaſſe. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpſalenſibus epiſcopis: narrãt Gotthicos reges ex Vrſo & Virgine nobili originẽ ducere; & Ioannes de Barros Peguſianos & Sianitas Indiæ gentes, à cane, qui cũ muliere corpus miſcuerat*. Verùm his ego non ſum credulus; qui cetrus ſum, ex homine & ferâ verũ hominem naſci non poſſe. quia ferinũ ſemen perfectionis illius eſt expets; quæ ad tam nobilis animæ domicilium tequiritur. quare ſi quid ex tali mixtione naſcatur, monſtrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deteriòris ſeminis conditionem talis fætus: quare vt ſummùm hominis aliquã ſpeciẽ præbebit. Nec.n. ctedidetim, cenſendũ perfectum brutum eius ſpeciei cuius alterutet parentũ; (v.g. ex Luſitanâ nati, nec ſimii, nec homines erãt) ſed monſtrum quoddam mixtæ ſpeciei & impetfectæ, vt mulus ex equo & aſino, thoës ex hyænâ & lupo: quare nec arbitror ſi commiſceatur ſibi ſimili, vel alteri bruto perfectæ ſpeciei, brutũ vllũ genitnrũ. Confirmat hãc ſententiã cordati Hiſtorci Petri Chieziæ narratio, quã tradit rupices illos Andinos ſoliros ingentibus ſimiis ſe commiſcere: & natos inde fætus caput humanum & pudenda habere, cetera ſimiis ſimiles eſſe; feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, ſed terribilitet vlulent: & ab ipſis quoque Indis, pro monſtris habeti. Denique in prouinciâ Aulagâ mulierem Indam ex cane tria monſtra peperiſſe. hæc ille. *1. p. Hiſtor. Peruanæ. cap. 95.* Prætetea in nonnullis exemplis citatis, imaginatrix vis & cortuptio ſeminis, & ſuperfluorum in vtero humorũ copia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt vindicare. Fieri poteſt prætetea, vt mulieres harum aliquæ de ſtrigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum animalium ſemen illis infuderit. cur qui poteſt humano ſic abuti, non poſſit & ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis & Gotthorum regib. putarim hoc dicendũ: quod dæmon in ferarum talium effigie feminas compreſſerit, quod eum poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam; qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fœtum, non vitulum, ſed puerum: adfuêre non vnus, deq; matris vaccæ cadentẽ vtero adſpexerunt, leuatumq; de terrâ nutrici tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus, & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit: &, pro patre, ſeriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo

*videte Torquemadam Horti floridi Dial. 1.

D

animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiendum? nonne hominem esse? planè crediderim: sed ex vaccâ matre natum abnuo. quid ergo? Diabolus peccari illius gnarus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri; cùm voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerum sic supposuit; vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo, ex seminis vaccini materiâ, nascatur, & organica illa dispositio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur; id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα computaturos. Illud verò Manilij, monstrorum productionem astrorum influxibus & fato Stoico ascribentis, fectæ est deliramentum.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non seminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune ferisq;?
Quisue in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumq; interserit ora.

Ceterùm And. Cæsalpini Paradoxum; sine semine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore & putredine solâ nasci posse; quod multis probare conatur *lib. 5. Peripatetic. Quæst. q. 1.* vnde sequeretur arte Magicâ hæc omnia produci posse applicatione agentium ad patibilia; mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupantur, dependere à virtute seminariâ, & formatrice; quæ ad perfecti animalis conformationē opus habet, non tm̄ primarum qualitatū mixturâ & temperamento, quod à cœlorū influxu, & solis calore recipit; sed præterea perfecti animantis cooperationem exigit. vt cordati omnes Theologi & Philosophi fatentur, quos citant Conymbricenses nostri, eruditè hoc commentum refellentes *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. ar. 3. & 4.* quos (curiosè lector) suadeo tibi legendos. Illud etiam considera, hominem quoad corpus duntaxat, hominem non esse: ideò cùm dicunt posse hominem quoad corpus sic gigni, vel sibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere; sic monstrum gigni posse: imò nec monstrum quidem; quia inanimatū. quęro. n. quà illa humani corporis massa animâ animabitur? humana? at hoc est delirium Paracelsi, hæreticum, vt aliàs ostendi: ferinâ? sed ferarum anima nō potest humanum corpus informare. quia longè alias requirit dispositiones, longè dissimiliores, q̄ anima bouis & canis. constat tamen corpus caninum à bouis animâ informari non posse. quale ergo hoc monstrum, aut quid futurum?

Certum est monstra nasci aliquando diuinâ vltione. Docet Dockumēsium Frisiorum pœna, ob eorum Episcopum S. Bonifacium cum socijs cęsum. *Nam horum sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt passim ex eorum familijs (quorum maiores tam nefarium scelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iustè dixeris,*

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes.

ita Cornel. Kempius Dokumensis *li. 2. de Orig. Frisior. c. 21.* Imitemur Samsonē, & caudam caudæ connectamus. scribit Polyd. Virgilius *Histor. Anglor. lib. 13.* in hanc sententiam: eo q̨ rex Henricus II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Centuar. sanctum virum *iam sic vulgò negligi cæpisse, contemni, & odio haberi: vt cū venisset aliquando Strodū; qui vicus situs est ad ripā Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit; eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita despectum ignominiâ aliqua*

 afficiendi

Pet. Mart. VVierus, Chytreus, Lerchemer. Bierman nus, Fichard. Godelmann. & alii. [a]

Addition. ad c. 11 Fori Romani. [b]

vide te hos citatos apud Six. Senes. l. 5. Bib. sac. an not. 77. & Pamelium in Error. Tertulliani Annot. 1. quibus adde Plethonem l. de mirabilib. & lõgeam. Pererium, lib. 8. in Gen. disp. 1. [c]

Gen. 6. a. 2. [d]

Aug. li. 15 de ciu. Dei c. 23. Isid. li. 8 Orig. Alex. de Hal. 1 p. q. 78. Tho. Bonau. Scot. Dur. Gab. in 2. d. 8. Guilh. Paris. de vniuer. par. vlt. c. 23. Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & c. 7. Exo. q. 12. Auctor. mallei malefic. Grill. Remig. & alii l. C. communiter; & ex medicis Simphorianus libr. 2. prax. c. 7. Cesalpinus, de dæmon. inuestigat. c. 19. Condronchus l. 3. de morb. venefic. c. 10. Valesius de sacra philos. c. 8. in prin. & c. [e]

le Nat. hom. c. 18. [a]

vide Tiraq. [b]

afficiendi; non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probro obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorum animalium caudati. Sed ea infamia nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta est.] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero; nouit Deus. conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelm. Tookerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendę virtutem mirificam tribuisset. Citrà iocum: apud Thom. Cantipratẽsem reperio; *lib. 2. de Apibus*; Nobili cuidam venationis gratiâ festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queat?

A Axioma I. sit, *Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidem succubis; hæ verò incubis; actum Venerium exercere.* Perperàm hoc negarunt complures hæretici [a]; inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: sed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus [b], ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Portâ. sed horum auctoritas non magna, si cum contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendum sit ne pertinaciæ & audaciæ sit ab ijs discedere. Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorũ, & Philosophorum doctiorum, & omnium ferè sæculorum atq; nationum experientia comprobata. Vt ceteros taceam voluêre Plato *in Cratylo*, Philo Iosephus, & vetus Synagoga: D. Ciprian. D. Iustinus Mar. Clemens Alexan. Tertullian. & alii [c], qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt, in eo verò à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiuscemodi concubitu Mosis etiam verba [d], de filiis Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D. Hieron. in c. 6. ad Ephes. & D. Aug. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur [e]: & pro eadem pugnat Bulla Innocentii 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & simul explicantur. Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aëre & aliis elemẽtis ad carnis similitudinem palpabilia effingere ac formare, possunt illa pro libito mouere & calefacere, sic ergo possunt, quem natura non habẽt sexum artificiosè exhibere, & viris specie femineâ, feminis specie virorum abuti, & has subiicere, & illis se substernere. possunt etiã aliundè acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit: quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axio. II. *potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.*] B Maior est difficultas huius axiom. quæ tamen tollitur quando benè & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest (præter ea quæ diximus) diabolus semẽ aliunde acceptũ (v. g. in ea, quę somnianti viro cõtingit, illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aëreus sit ac facilè dissipabilis, conseruare, & illud deniq;, quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahen-

attrahendum exhibere,& muliebri ſemini commiſcere, hanc concl. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma III. *Attamen dæmones nequeunt, vi ſuâ, & ex propriâ ſubſtantiâ, more animantium, generare.*]

Probatur, quia nec dæmones inter ſe vllam habent indiuidui vel ſpeciei multiplicationem(qui fuit error Greg.Nyſſeni[a])nec dæmones corpus aëreũ, vel vllum habent omnino(vt contra Platonicos M.Anton.Natta *lib. 7. de Deo fol. 75.* docuit, Franciſc. quoque Georg. & Caietan. tenendum eſt) quare nec in proprio ſuo corpore commiſceri poſſunt(vt optimè docet Perer.*d. lib. 8.diſp.2.*)nec vllum ſemen;nedum prolificum,quantumuis tenue,habent(qui fuit error Marci Epheſii,Ioſephi,& fortaſſis Athenagoræ,Tertull.& vetuſtiorum illorum Patrum.)quomodo proprium ſemen habere poſſint;cum ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars,& reſiduum cibi optimè cõcocti, ex meliorum ſcriptorum ſententiâ:[b]:dæmones verò ſunt ſubſtantiæ incorporeæ,& ideo de ſuo non poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animę,vegetantis aũt animę functio eſt naturali calore cibũ acceptũ concoquere. Ideo certiſſimũ eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc dũtaxat concluſionem aſſerere voluerunt; non verò, præcedentem ſecundã negarunt;ſcriptores quidam magni nominis,vt D.Chryſ. & alij;quorũ ſententiam retuli & explicui olim,*Com.in Senecæ Herc.Furent.v.447.*

C Quæ aduerſarii obiiciunt exempla, illuſarum aliquando mulierculatũ; ea nos non refellimus nec reiicimus, præſertim conteſtata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatenſ.[d] ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquãdo deluduntur: nũquã ergo id verè cõtingit. ex particulari affirmatiuâ inferunt vniuerſalẽ ẽt affirmatiuã,in materiâ nõ neceſſariâ. quod ineptũ eſt.

Dicimus ergo.*Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem naſci poſſe; & tum prolis verum patrem non fore dæmonem,ſed illum hominem cuius ſemine dæmon abuſus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus *in Numâ*, Paracelſus hęreticus, Vlric.Molitor *de Pythonicis mulier.c.vlt.* & Nicol.Remig.*lib.1.dæmonolat.c.6.* ſed argumentis fulti leuiculis:non negat,dubitat duntaxat Bened.Perer. noſter *lib. 8. in Geneſ.diſp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptii teſte Plutarcho,& affirmãt communiter Scholaſtici,qui omnes etiam optimi Philoſophi fuere[e]. Probatur manifeſtâ ratione ex iis quę dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & aliis narrata;quę ſi vera ſunt,haud dubiè iuxta has cõcluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos,Hercules,Sarpedones,Æneas,Seruios Tullos[f]; Anglia,Merlinum[g]; Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis & Faunis natos[h]. Chieza *c.27. p. 2. hiſt. Peru.* ſcribit in Hiſpaniolâ ſolitum Corocoton dęmonem miſceri mulierib,& ex eo natos bicornes naſci.Cluenſium quoq; ducum ſtemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacenſem[i]; Xacam ſuum Iapones talem eſſe volunt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint[k]. Et ante ſexennium, in primario Brabantiæ oppido,punita fuit mulier, q̃ ex dæmone peperiſſet: & noſtris tẽporibus id contigiſſe,etiam Lud.Molina,ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit,& cõplures alii gentiũ diuerſarũ ſcriptores allaris exẽplis cõfirmarunt[l].

Videte nunc quàm leuia ſint argumenta,quib.hanc alii ſententiã impugnant,maximè Nicol. Remig. quorũ primũ arg. eſt. Dæmon & homo ſpecie differunt.ergo ex hac copula ſequi nequit proles.*Reſp.* conſequentiã eſſe nullã,tum quia ex equo & aſinâ,& aliis ſpecie diſcrepantib.animalib. muli, thoes, leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignuntur:tum quia generatio hîc non tribuitur dæmoni,ſed homini,cuius eſt ſemen,vt rectè D.Tho. quodlib.6.a.8. ad 6.& ideò hîc ex homine,hoc eſt ex viro & feminâ,naſcitur homo.

l. connub. 15. a.nu.12. Naclantũ de vegetatiua Potestia Theorema,13. Valleſium de Sacr. philoſ.cap.13. Spinoſam in Problem.

[c] *Chryſ.hom. 22. in Gen. Caſſian. colla. 8.c.21. Phila. adu.hereſ. Plato in Sympoſ. & fortè Schalig.exercitat.75.*

[d] *Iacquer. lib. flagelli heret. Martin. Arles de ſuperſti. n.7.*

[e] *D Tho. Halens. Bonauent. Scot. Gabr. Abulenſ. Guilh. ſupra citats, necnon Riba Palud. Vict. Medi. Mol. Alf. à Caſt. Silu. Spena laque.c.6. ex I.C. Gril. Bonſ. Mart.de A les Fran Valeſ. medicus item alii auct. Malles, & Nider.*

[f] *ita Hom: Virg. Clem Alex. Arnob li. 5. contra gent. & ipſum Plat. iuxta Orige l.6 cont. Celſ.*

[g] *Vinc Belluac. l. 21 ſpec.hiſt Poly. Virg & alii:*

[h] *Iornand de reb. Goth. & Luitprandus.*

[i] *d.oper l 3.c 27.*

[k] *Fontan.in hiſt. ſacra de ſtatu religion.*

[l] *Mol.p.q 50. a. 1 auctor etiam vita D. Bern.lib. 2.c 6 Hect. Boet. l. 8 hiſt. Scot Fr. Picus lib. de prænotione Pet.Bin. p.1.de confeſ.maleſic.cicl. 5. Lauanaius lib. 4. de nat. dæmon.*

2.argum.

2. *argum.* Dæmon est expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hanc vitalem, non inesse dæmoni, sed ipsi semini: sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti, seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D. Thom. *sup. ad 5.* & Sprengerum *1. p. Mallei q. 4. ad 2.*

3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit, sagæ fatentur esse frigidum & D nullam adferre voluptatem, sed horrorem potius: quare nec poterit inde generatio consequi. argumētum hoc fuit Marci Ephesij, apud Psellum. Confirmat Remigius cōfessione sagarum, quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis à tali copulâ abesse, imò & summum se dolorem percipere. *Resp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me pluta in re inani & spurcâ refellendâ, insumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult sciri se esse dæmonem: tunc quā potest aptissimè imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copulâ requiruntur: quare necessariò tunc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissimè accidit. nec enim ipse suâ vnquam caussâ generationem intendit, qui sibi simile nequit gignere: sed aliquando duntaxat, in gratiam succubæ id optandis, conatur generationem ex alieno semine) adhibeat necessaria ad generationem: quare & prolificum semen quærit, & inuentum conseruat, & tantâ celeritate perfert; vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quando verò non intendit generationem; tunc infundit aliquid seminis instar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: sicque etiam corpus assumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aspernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant; vt plurimum semen fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolē nasci non posse. Deinde constat, sæpè eū interrogare succubas; num velint impregnari? quę si assentiantur, assumit verum semen aliunde actu carnali decisum, vt dixi & docet Sprengerus*. Quæritur autem, non tam quid fieri soleat, quàm quid fieri possit. Vnde ad confirmationem quoq; argumenti, patet solutio; voluptatis sensum quando abest; abesse, vel quia Deus id prohibet prouidè, vel quia dæmon vult eum non adesse; vt sic maior sit peccati fœditas atque malitia. adesse autem potest hîc sensus; si Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à succubâ percipi: profectò quæ ad delectationem in hac spurcitiâ necessaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuisse nō rarò, constat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potissimum vno Sardicēsis sagæ, & Virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam *Dialo. 3.* & Grilland. *q. 7. n. 8. & 9.* idem ex plurium confessione asserit Alfons. à Castro *lib. 1. de iusta hæret. punit. c. 16.*

* *p. 2. mallei q. 1. c. 4.*

4. *Denique addunt*; haud esse credendum; Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidē addere. *Resp.* dæmonem quo ad naturæ operationem, hic duntaxat esse instrumentum, & applicate solummodò agens principale; quod est verum semen humanum. Deum itaq; concurrere ad vltimam dispositionē organici corporis, ab humano semine nati; accidentarium verò quid esse, & morale duntaxat, peccatum sagæ atq; dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato verò, cuius auctor non est, non adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta; sequeretur, neque ex fornicatione, neq; ex adulterio, neq; ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem: quoniam in his ordo naturæ seruatur, non verò in illo dæmonis Hymenæo. Hæc responsio friuola est. nam etiā in casu nostro naturæ ordo, quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur. natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, aptè

mixto

mixto ſemini muliebri, ꝑles naſcatur. *Vlt.* Molitor argumẽtatur, ſecundũ Cõciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dęmon illo ſemine non poteſt ad generationem vti. quia deeſt virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Reſp.* ſiue à corde ſiue à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon verò hunc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſeruat.

E Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone ſuccubâ liberi naſci poterunt? hoc nec Ægyptij olim cõcedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè.n. plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationẽ partumq́; longè plura matres quã patres ſuppeditant. in conceptione par fortè vtriuſque conatus; poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis, vt ſemen in corpus organicũ commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur ẽt continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrũ tã multa, tamdiu dæmõ in aſſumpto corpore queat præſtare; plurimũ dubito, & potiùs arbitrer nõ poſſe: ſi poſſit, ẽt ſuccuba poterit cõcipere. Interea dũ quis cõuincat hæc illũ omnia poſſe; cenſeo, quos legimus matre ſuccuba dęmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alteri⁹ feminæ veros partus, vel ab alio dæmone ꝑlem ementitã, vt nõ rarò contingit. ad priorẽ ſuppoſitiui partus fraudẽ, lubens retulerim cum Io. Reynardo [*lib. de pereg. generis hum. ſerm. de impugnat. hom. per diabol.*] quod de Pictauorũ Comitũ ex Meluſinà origine referunt fabuloſæ Francorum Hiſtoriæ, item de Andegauenſis familiæ ſtẽmate Polyd. Virgil.[a] & alterius cuiuſdã, ex Galfrido narrat Vincent. Bell.[b] & quod ex ore ducum Bauariæ & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus[c]; nec admodum diſſimile, quod de nobili Bauaro narrant alij; ei, cùm defunctam vxorẽ ferret impatientiùs; quadam nocte fœminam rediiſſe, ſeq; reſuſcitatam dixiſſe, & marito conuixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe; quodque futurum prædixerat, tandem, conuiciis & blaſphemiis non ſe abſtinente marito, ſubitò muliebri veſte penes illum derelictà, euanuiſſe. Dæmon ſic Nobili huic impoſuit, & aliunde ſubtractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad poſterius genus fraudis refero paruulos; quos, nõ ex incubis, ſed per fraudem, quaſi ex ſuccubis dæmonib. natos, vulgò *Cambiones* vocant; & ferunt adeò eſſe lacte inſaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeuerent, ponderoſiſſimi tñ, & tandem poſt aliquot annos euaneſcant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent ſuppoſitiuos eſſe, nominant, Wech-ſelbalgh vel Wechſelkind/ *de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. c. 7. Guilh. Pariſ. p. vlt. de vniuerſo, ca. 25. Anan. lib. 4. de nat. dæmon. Molitorẽ de Pythonic. mulier. c. 6.* Talem arbitror fuiſſe puerum; quẽ, ꝑ Galiciam & Aſturias Hiſpaniæ ante annos 15. Mendicus quidam, ſummà cũ defatigatione humeris baiulabat: cùm ex noſtris eum quidã in itinere repertum propè flumen, vt tranſuadaret, miſericordià motus, retrò ſe in iumentũ ſuſtuliſſet; vix valida beſtia potuit eũ in alterã ripã exponere. Paulò poſt mendicus comprehenſus, fatetur eum puerum, non puerum, ſed diabolum, fuiſſe; qui ſibi promiſiſſet, omnes ſe ad eleemoſynas ei conferendas pellecturum, quamdiu ſic circumferretur habitu pueri morboſi, & faſcijs inuoluti.

a *lib. 13. hiſt. Angl.*
b *Hiſt. lib. 3. c. 26.*
c *Not. in Metamor. Ouid.*

F His conſentaneum eſt: *poſſe dæmones efficere, vt virgo mente & corpore permanens, non tamen ſine virili ſemine, concipiat.* probatur. quia poteſt virgini dormienti & ignaræ aliunde ſumptum verum & fœcundum ſemen, ſine congreſſu carnali, hymene aliiſue clauſtris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conſeruetur; hoc dæmon nequit: cùm enim ad hoc vera corporũ penetratio requiratur; quæ virtuti diuinæ reſeruatur; id, ſine ſpeciali miraculo, fieri non poteſt. Propterea, cùm Caluiniſtæ negant hoc ſeptum virginalis

nalis in partu Christi Domini clausum mansisse; præcipuam certè miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergẽsi puellâ, quod recitat[a] Niderus, cautè legendum est, & de mẽtis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, quâ cõceperat. Nec à viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura; nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrẽt de variis, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effusum; sed non credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à se longè queat vim exserere; neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud, si fœcundum fuisset, fundum aquæ petijsset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Ben-syram ex filiâ Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mansit. Simile refert Auerroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis c. 1. Minùs incredibile est, quod scribit D. Thomas[b], posse fortassis mulierem, absque miraculo & saluâ virginitate omnimodâ, concipere; *sicut (ait) dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat; qui cum in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis comm. in ca. 19. Gen.

[a] Formicar. c. 10. l. 5.

[b] Tho. quodl. 6. ar. 18.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. *1. p. sum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamys nu. 64.* & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. sum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ; sed de lamijs Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras de Strigomag. & Ananias *li. 4. de nat. dæmon fol. 148.* & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeò sordidum est, quod non κακοεργὸς iste subeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fæx ista hominum auersetur. Possunt itaq; Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium conuincat. Porro sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale; vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltima in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrum vi magicâ fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmæi?* Quoad Gigantes Fran. Valesius *d. c. 8.* affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers. Id verò eis facilè esse conquirere, deligendo homines calidos, robustos, & abundantes multo semine, quibus succumbant; deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant: *& vtrisq; & viris*, inquam, *& fæminis, voluptatem maiorem solito afferendo. tãto enim abundantius semen emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate excernitur. poterant verò illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræsentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeò dediti, vt imaginationem etiam compescant, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.*] Hæc ille doctus simul Physicus & Philosophus, de eo quod fieri potuit preclarè; sed erroneè, quatenùs Gigantes illos S. S. putat ex dęmonibus incubis & succubis ita procreatos; quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde sumamus tantum, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & industriæ. Nam Gigantes fuisse impudentis proteruiæ sit negare, cùm S. S. testetur *Gen. c. 6.* & omnium Gentium Annales similia multa proferant. *Diodorus*

lib. 5.

lib.5.& 6.Plutarchus in Sectoria Philostratus in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij. memini me nonnulla notasse *aduersarijs in Seneca Tragœdias:* & miror Goropio Becano placuisse,tam ardenter, in eam,quæ de Anruerpiensi nostro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit.qd illa tamen,ad maiores molares Siculorum Ciclopum, quos vidit, appendit, penes se,insignis historicus Tho.Fazellus,habuit?Nõ iniucũda lectio verborũ eius opinor futura ciuib.meis,vt hoc antiquitatis patriæ cymalium sibi ab homine Cempiniensi tã facilè extorqueri nõ patiantur. Prolixa planè res est, adscribã & decerpã breuiter.ad Erycẽ montem anno. 1342. cadauer in antro inuentũ portentosæ magnitudinis,cuius anterior cranij pars aliquot Siciliẽsiũ modiorũ capax erat:cuius etiã Bocatius fecerit mentionẽ *lib. 4. de Geneal. Deorũ c.68.* Anno 1516.in Mazareno agro cæmentarios effodisse cadauer hominis cubitorũ staturæ circiter 20.caput habens dolij instar,molares dentes singulos,vnciarũ 5.pondus æquasse,quos(ait) se vidisse. Penes se alios esse nõ paucos,Melillis effossorũ gigantũ,dentes,quaternarũ vnciarũ: habere quoq; se os humeri latissimũ &penè monstruosũ alterius gigantis Hyccarẽsis. Duos sibi molares alios, 4.singulos vnciarũ,datos à Simeone Pigliono,cadaueris 18. cubitorũ ,ppè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor. Adorno cadauer aliud,cubitorũ 20.repertũ.latrasis an.1550.inuentũ cadauer cubitorũ circiter 22,cuius caput 10.ferè circuitũ pedũ metiebatur. Addit multa similia,quib.singulis recensẽdis nõ est cur inhæreã.illud notat ceteris ẽt ossib. in cinerẽ cõtactu tandẽ abeuntib.dẽtes nostris similes,sed maiores, integros, effigiatos,subalbos,&carie carentes remansisse:q; ẽt in dente illo Antuerpiẽsi olim visebatur.Hetruscorũ gigantũ ver⁹ quoddã,An.Pomponij Leti,epigrãma meminit Britannicorum Camdenus; aliorum alij.Ipse D.Augustinus scribit se vidisse in litore Vticensi molarem dentem adeo magnum, vt molaribus centum communibus posset exæquari,*lib.15.de ciu.Dei c.9.* Prætereo quæ Fran. Patricius *Dial.3. de Hist.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit,quia fabulosa.

Restat de Pygmæis:posse dæmonem efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani corporis staturam homines non perueniant;non est dubitandum. sic enim videmus artificio humano; nempe potu vini adusti, & inclusione in ollis paruis; pusillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi patentes, impiè certè,certis medicamentis efficiunt,vt filii pumiliones nascantur. Omninò tamen crediderim,hac in re minimam quoq; corporis humani quantitatẽ,etsi ignotã,dari;infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti; & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiam illis assentior; qui licet agnoscant cubitales seu trium spitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant,gruum hostes,quos post Aristotelem *li.2.de hist.animal.c.12.* Philostrat. *in Hercule dormiente* Plinius *lib.7.c.2.* Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij descripsêre:tamẽ meritò arbitrantur,eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem Simiarũ referendos. *Vide,si lubet,Gellium lib.9.c.4. Cælium Rhodiginum lib.4.lect.antiq.c.3.& Cardanum lib.8.de rerum varieta.& Lud. Viuem in c.8.lib.de ciuit.Dei,& Bonifacium Simonettam lib.4.epist.c.10.* Repertam anno 1600. in Peruuiã Nanorum prouinciam inde scribitur litteris P. Ruizij; quas hoc anno 1601.legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse,& staturæ breuissimæ. colligo vtrumq; ex loco Eze.27.v.11.*Pygmæi in turrib. tuis.* scio hoc aliter, & aliter verti, & versiones poni à D.Hiero. ad eum locum:sed noster meritò secutus est Aquilam ita vertentem Symm.Medos vertit,quod placuit Theodoreto Chaldæus Paraphrastres,*Cappadoces.* Verum.ʒ est de vocis radice,& ideò Theodotion, non

 satis

satis certus, quid גמד significaret Hebræum גמדים gamadim retinuit. Diuus Hieron. gnarus, גמד significare cubitum brachii, seu mensuram cubitalē *Iud. 3. v. 16.* vnde גמד cubitalis; vertit *Pygmaos*, quorum hæc est mensura staturæ. Itē D. Hier. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmaos* non accepit, vt nomē proprium, sed vt appellatiuum; quia interpretatur bellatores promptissimos; quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς; cui⁹ vocis vna interpretatio est, pugna seu pugilatus; altera mensura cubiti; quod sequitur D. Aug. *d. li. 16. de ciu. Dei c. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quib. videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum; quidam comminiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turrium custodiā permissam, sic Dionys. Cartusian. Verùm id vnde probant? certè vix credendū, potuisse eos loricam iaculis suis penetrare. Aliud itaq; satis ingeniosè comentus Liranus, robur Tyri describi, & munitionū eius, tale, vt etiam à pumilis istis turres defendi potuerint contra hostes potentissimos. Contortum id quoq;, nec satis beneuolum aut consentiens contextui. Reor omnino, *custodum* seu *robustorū*, B (vt vertunt LXX.) mentionem fieri; sed hos vocari *pygmaos*: non quod staturā tales, sed quia turres tam altæ, vt viri etiā fortissimi & maximi in imò versantib. vix cubitales apparerent. sic vulgatam cum LXX. versione & cū Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσοῦ πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταλυθέντι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν. ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες· πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περιεκάλυπτον, οἱ πρεσβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον· ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

PRima sententia est, huiusmodi equitationibus & cōuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolicâ illusione interesse: hanc sententiam A cum Luthero & Melanchtone multi sectarii tenuerunt [a]: sed & Catholici quidam, ex Hispanis, vt integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiusdem ordinis, & Martinus de Arles canonista; ex Italis Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Portâ *lib. 2. sua Magia Naturalis*, &, cuius tēpore res nondum satis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus, Ærodius, & Mich Montanus. ex Anglis olim Ioannes Salisburiensis *l. 2. Polycrat. c. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo c. 72. operæ succisiuæ, & Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc se sentire subindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de fascino c. 13.* Sed nituntur argumentis parùm vrgentib. Quid. n. solisne id asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculū prudentes, idem fatētur, puniunturque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudantur, sensibus internis externisq; vinctis & sepultis, phantasiâ et fortè lęsâ, perturbataq;: age, queat diabolus lęsis corporis virib. & animi facultatib. plura homini persuadere, q̄ vel vini copia oppressi, vel melācholiâ ægri sese videre arbitrētur, vt docet D. Au [b]. sint

[a] *VVierus Godelman. Agrippa.*

[b] *lib. 7. de Genes ad litt. c. 11*

ſint ſanè tria phantaſmatum genera, quod ab eodem optimè [a] notatum; quid tum poſtea? quid aliud, ex his inferre queas, quàm poſſe ſagas decipi: ſemper autem illas falli hinc nō conſequitur. Nec amplius probat quod ad Euodiū [b] ſcribens, de viſis prodigioſis idem prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id auſum aſſerere, deteſtamur. fatemur ſæpè ſenſus corporeos planè conſopiri, adeoque efficaciter has imagines obuerſari, vt experrecti credant ſe audiuiſſe, & vidiſſe, & feciſſe, quę nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis, vt de reo, qui ſe in Ditis regiâ fuiſſe dictitabat [c]; de Gennadio, qui ſe choris beatorum interfuiſſe putabat [d]; de Platonico philoſopho alteri in ſomnis apparente, eumque docente [e]; de patre qui clarà luce filiam ſuam videns, ſe vaccam cernere, putabat [f]. Nec vrget quod eorum corpora inuenta ſint ſæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuiſſe, vt de varijs narratum ab Olao, Toſtato, Grillando, & aliis; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis conuiuantib. vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiuſmodi alia. his enim nihil ampliùs probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed ſemper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quàm in lecto cum marito fuiſſe dicamus? ſi ſolâ niteremur pręſumptione: nunc non illâ mouemur, ſed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriuſq; ſexus etiam Eccleſiaſticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confeſſione; contra quam nulla vim habet præſumptio. Michol patris ſatellites decepit in Dauidis locum ſubſtitutâ ſtatuâ [g]: ſic etiam poteſt & ſolet dæmon aſſumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam ſtrige ad conuentum profectâ, ne maritus eam abeſſe deprehendat, ſolet eum conſopire, vel quid aliud ſupponere, quod earum vicem ſuppleat, vt maritus expergiſcens vxorem eſſe putet: docet hoc actis iudiciariis *Bertrandus* (inquit) *tonſtrix Forpachij Cal. Sept. 1587. id ſe ſæpè feciſſe prodidit, atq; ad ſopiendum tale ſomno maritum, ſæpenumero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eo prius illitâ vnguine, quo viam ad huiuſmodi conuentus affectans ſolebat ſe ipſa inungere. Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memorauerunt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfatæ, ſicq; maritis fucum ſæpè feciſſe. Homburgii non. Iunij 1590. Maria vxor ſartoris in Metzer Eſch, ſtramentorum faſcem veluti vnguine infuſcatum, qui ſtatim atq; ipſa domum eſſe reuerſa euaneſceret. Catharina Ruſſa ipſum dæmonem, ſuâ accubatione, eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe, declarauit.*] hæc Nic. Remigius *d. lib. 1. c. 12.*

Obijciunt præterea D. Aug. lib. de ſpiritu & animâ c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ *in c. Epiſcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiuſmodi næniis anicularum fidem præbent, videntur excommunicari. Hic canon Achilles eſt aduerſariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Reſp.* librum illum non eſſe D. Auguſtini, nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. expoſ. 4. c. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam, quàm prędicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia ſit concilium tantùm Prouinciale, quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere. Alii negant eſſe Concilii Ancyrani, eò quòd in concilii huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verùm neque hæc ſolutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib. 10. c. 1.* & Iuonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorii XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecrematâ *ibi*, Victor. *num. 32.* Baſino, Alphonſo à Caſtro, & aliis reſpondere,

[a] *Epiſt. 7. ad Nebrid.*
[b] *Epiſt. 101.*
[c] *Alex. ab Alex. lib. 6. Geneal. dier.*
[d] *D. Aug. d. epiſt. 101.*
[e] *D. Aug. lib. 18. de ciu. Dei c. 18.*
[f] *vita S. Macarii.*
[g] *1. Reg. 19.*

quædam in illo Canone narrari; quæ per naturam rerum à dæmone perfici non possunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum Dianâ vel Herodiade; cùm nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equiret, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere; reuerà hæreticum esset. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur; & talia non negat Canon posse contingere; sed tantùm indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσώπως contingere, sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est; eos hæreseos damnari, qui sagis asserentibus credunt; hæc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causà, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri * satis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissimè lib. 5.

* c. 11. Manual. nu. 38.

Deniq; argumentatur Alciatus; Conuentus huius personæ omnes interdum, nomine IESV pronunciato, euanuerunt: erant itaq; phantasticæ, & non corporatæ personæ. quia corporea res sic nequit euanescere. *Resp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, à suis dæmonibus celerrimè asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, largè & impropriè sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neq; hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere. idcircò enim cótendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum; quod confirmat auctoritate Orig. *hom. 31. in Luc.* & D. Hie. *in Matt.* & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerari' *operæ succisi. c. 72.* Sed postea docebo longè plures Patres contrariũ tenuisse: imò D. Hie. nihil habet, q, p Alciato faciat. Origenes ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionẽ ponens, responsionem Origenis omittens.

Obiicitur etiam experientia, quòd inunctæ, aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodem loco, vbi se inūxerant hoc de vnâ Abulensis, de trib. vel quatuor testatur Spineus, de aliis alii. *Resp.* cum Spineo *c. 30. & 31.* huius rei varias esse causas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtiliùs est, tunc sagas decipit, eas loco non mouendo; vt sic iudicibus & principibus persuadeat falsa esse, quę de talibus transuectionibus feruntur, atq; ita iustitiæ exsecutionem impediat. pactũ ergò frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deũ, sinit vt plurimùm, sic exigentib. hominum peccatis, Diabolũ pacta cum Magis inita seruare: aliquando impedit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes; vt sic iudices in peccati pœnam confundantur, & quasi excæcẽtur. Vtrumq; iustissimè. Ex iisdem causis nonnunquam, vult dæmon, & hoc ei Deus permittit, ipsas loco mouere, & pro ipsis simulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico; *Nonnunquam verè sagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali (* phantastico, vt plurimum; hoc est dæmoni assumenti & formanti corpus aëreum vel B

etiam

etiam hominis in formâ, eas aliquando ternas quaternasúe simul asportanti) *vel arundini vere, scoparumúe baculo etiam vero, sed acto & sublevato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuentui nefario interesse.*]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, imò & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam scribentes plurimi. *Alb. Magnus apud Cantipratensem l. 2. c. 57. p. 19. Ciruelus de superstit. p. 2. c. 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecremata sup. Grilland lib. 2. de sortileg. q. 7. num. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artib. magic. propos. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Director. Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij.* Pet. Damianus *ep. 4. c. 17.* & recentiores medici, vt *Ronsseus mox citandus, lib. 2. de morb. venef. c. 8. & lib. 3. c. 8. Cesalpinus inuestigat. dæmon. cap. 20.* & Theologi crebrò numero hoc asserunt, rem diligentissimè discutientes, *Ioan. Dodo. in Apolog. contra Fra. Samuelem, Guilh. Parisiens. par. vltim. de vniuers. cap. 23. Siluester in verb. heresis, nume. 3. Abulens. in 4. cap. Matth. quæst. 47. Beetz dict. cap. 4. Victor. vbi supra Caietan. 2. 2. quæst. 95. a. 3. Alphons. à Castro libr. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 16. Sixtus Senensis l. 5. bibli. annotat. 73. Crespetus de odio Satanæ discurs. 15. lib. 1. Sebastianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2. quæst. vnica de arte Magica a. 4. diffic. 5. Petr. Binsfeld. d. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libr. quarto. de Natur. dæmon.* Et nonne Antichristi tempore tales conuentus agnoscit futuros D. Hippolyt. Martyr *lib. de consummat. sæculi, haud longè à princ.* hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus scribit Geneuæ conuentum esse ordinarium propè summam ædem, vt ex eo refert Crespetus. Sed accipite verba Hippolyti; *Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabit humanâ specie* (nonne sic in conuentibus tripudiant & cōmiscentur cum strigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt fastidiet: animasque multas inquinabit: quippe Principes eis constituet ex dæmonibus.*) Facit hoc quotidie Diabolus superior, dum suum cuique strigum dæmonem magistellum attribuit. Tertullianus *lib de animâ c. de somnijs*; affirmat, *domos quoque hominum dæmonijs patere: nec tantum in adytis, sed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri*] Videte nunc quo pacto hoc mysterium iniquitatis opereretur iam olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigensi in hunc modum traditur; *In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ, res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Est vicus aliquot à mari orientali miliaribus distans, iuxta quem famosæ illæ aquæ, quas vulgò* Vipse *vocant. Ex quo vico rusticus quidā ad salutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multā iam nocte minus sobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem sæpius vidi, & duob. vel trib. stadijs à vico abest, voces cantantiū, & quasi festiuè conuiuantiū audiuit. Miratus quinam in illo loco solemnib. gaudijs intempesta noctis silentiū rumperēt, hoc ipsū curiosius inspicere voluit: vidensq; in latere tumuli ianuā patentē, accessit & introspexit, viditq; domū amplā & luminosam, plenamq; discumbentib. tam viris, quàm feminis, tanquam ad solennes epulas. Vnus autē ministrantiū cernens stantem ad ostium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, consulto noluit bibere, sed effuso contento & continente retento concitus abijt, factoq; tumultu in cōuiuio pro sublatione vasculi, & persequentib. eū conuiuis, pernicitate iumenti quo vehebatur euasit, & in vicū cum insigni se prædā recepit. Deniq; hoc vasculum materia incognitæ, coloris insoliti, & formæ inusitatæ Henrico seniori Anglorū Regi pro munere oblatum est: ac deinde fratri Reginæ Dauid, sc. Scottorū Regi contraditum, annis plurimis in thesauris Scotiæ seruatū est, & ante annos aliquot (sicut veraci relatione cognouimus) Henr. I I. illud aspicere cupienti à Rege Scotorū Guilh. resignatum.*] lib. 1. Rerum Anglicar. c. 38. tales montiū recessus, vulgus solitū nominare *montē Veneris*; qualem tradunt ēt in Italia propè Nursinū lacū esse, vt patet ex epist. 46. Æneæ Siluii. Si mauis exēpla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. *lib. 10. Histor.*

N 3 *Francor.*

Francor. ita scribit; *Quo tempore Guilh. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuū carcerē damnatus est, ob falsa religionis crimen. Nam cum illustris cuiusdā feminæ amorib. teneretur, neq; eius consuetudine frui facile posset, dæmonē patronū sibi adhibuit, & eum in arietis specie adorauit: à quo postea doctus scopam sumere, atq; inter femora equitis instar ponere, breui momento, quo volebat, se traducebat.*] Inter striges Aueniones̄es (vt narrat Mich. *Pneumalog. schol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicib. narrabat, se à patre in Synagogā (sic conuentū vocant) deductum, & ibi vidisse patrari multa nefaria & horrenda; itaq; conterritū muniuisse se signaculo crucis, & dixisse; IESV, quid istuc rei? simulq; cum dicto turbā totā dissparuisse, & ipsum se solū ibi deprehendisse: postridie domū redisse, quæ trib. à synagogâ miliarib. aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde & puero in viciniâ nomen inditum *Masquillon* (hoc e. paruus sortiarius) huncq; puerum, cùm ipse Michaël ista scriberet anno. 1582. adhuc Aueni oni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adscribere; Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dæmonem constituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nunquam relinquere debeat; sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa cupiet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. qui quidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur; & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentiâ; sed in verâ & naturali formâ accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primùm per vnum vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonē illum, qui est ad ipsarum custodiam constitutus, qualiter nocte tali & tali horâ se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit & auditur, dummodo sit causa vera & excusabilis, quæ legitimè excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, nō deferebatur inuita, sed remanebat in domo suâ: nihilominùs pro pænâ sui mendacii adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & cōtinuis dolorib. & ægritudine intrinsecà vel extrinsecà tam fortiter vexabatur; quod die noctuq; nihil penit⁹ quietis haberet: sed semper tribularetur, & omnia quę ipsa ageret euanescerēt & perirent in fieri: adeò quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod ampliùs non recusabit accedere. Cùm verò promitteret accessuram, statim adueniente nocte & horà, euocabatur voce quadam, velut humanâ ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulum, aliæ magistrum Martinettum, siue Martinellum. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus suum in quibusdam partib. & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat semper magisterulū suum in formâ hirci illam exspectantem apud ostiū; super quo mulier ipsa dixit quod equitabat, & applicare solebat fortiter manus ad crines & statim hircus ille adscendebat per aërem, & breuissimo tēpore deferebat ipsā vsq; ad nucē Beneuentanam, & ibi suauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert consentanea his quæ alii citati Dd. scripserunt solere in conuentu cōtingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ oēs conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremoniis conuentus & aliis circumstantiis: Quarū præcipuas summatim hic exsequat, additis nonnullis; quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui pręfuit an. 1597. & 1598. Quæsitoris & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum & Lamiarum causâ. Quoad baculum norat Sebast. Michaël *d. operis Schol. 7.* Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem male-

maleficii sic interpretari; *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* & his verbis pleraq; solemnia strigum comprehendisse. per *figuras*, intelligere circulũ, de quo iam egimus; per *baculũ*, virgas quib. vtuntur ad maleficiũ hostile, & alias quib. in ῥαβδομάντια, & arundinẽ seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virgâ Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricem, vel aliam illam floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi solere vnguento confecto ex variis rebus insulsissimis, maximè ex vnguine infantium necatorum. quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel aliàs sui corporis partis illinunt, vt patet ex verbis Ghirlandi, & ex sententiâ Auinionensi, *quam exhibebo totam l. 5.* Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quamplurimos infãtes interimant, opinantes sine hac pinguedine se ad conuentum deferri non posse. Indicio est, q, primâ vice dicit sufficere vnguentũ cõmodatò ab aliis acceptũ; postea necessarium esse, vt ipsæmet sibi illud ex infanticidio pręparent.

Sic ergo inunctæ solent deuehi insidẽtes, baculo, furcæ, vel colo; vel cremathrę, imposito vno pede; vel insidẽtes scopis aut arundini; vel tauro, sui, hirco aut cani *(quorũ omniũ exẽpla ꝓdidit Remig. l. 1. c. 14.)* Sic inq̃ solẽt ad *ludũ bonæ societatis* (vt in Italia vocãt conuentũ) deferri vbi ignis vt plurimũ accẽsus, teter & horrid⁹. ibi dęmũ cõuentus pses in solio sedet, formâ terrifica, vt plurimũ hirci vel canis. ad illũ accedere adorãdi gratia, non eodẽ modo, interdũ cõplicatis genibus supplices; interdũ obuerso tergo stantes; interdũ crurib. ẽt in altũ iactis, nec capite in anteriorẽ partẽ ꝓno, sed resupinato, adeò vt mentũ ad cęlũ feratur. cũ candelis piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad signũ homagii eum in podice osculantur. Quid? q, & missæ sacrificiũ aliquando, per summum scelus, æmulantur, & aquæ lustralis, & similiũ rituũ Catholicorum? *lib. 3.* ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam. Insuper liberos suos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cunonis Rouerensis, apud Binsfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaqueriũ *c. 7.* sed & inquinatissimũ sacrificiũ idoli Moloch, secundũ vtramq; interpretationẽ, nequiter & crudeliter repręsentant; cũ proprios, vel alienos filios dæmoni offerũt, & occidunt; aut semen ipsũ ꝓfusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus; q cum muliere in templo venerẽ exercens semen sacro chrismati miscebat, q, narrat idem Iaquerius *flagelli fascinar fol.* 58. aut deniq; communione sumptâ sacrã hostiam, in ore asseruatã, & extractam, dæmoni oblatam, corã eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerũt. *c. 8.*

His & similibus flagitiis & abominationib. execrandis commissis, incipiunt mensis assidere, & conuiuari de cibis quos dæmon suppeditat, vel iis quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium; interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis & insulsis onustæ; quibus pro dignitate, aut opibus, singuli locantur. aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vnâ ex parte, & suus cuique dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cætu hoc digna, verbis constans planè blasphemiis; quibus ipsum Beelzebub & creatorem, & datorem & conseruatorem omnium profitentur: eadem sententia est Actionis Gratiarũ, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum apertâ, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentiùs, post conuiuium, quisque dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit; &, vt omnia fiant ritu quam possunt absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbẽ iunctis manib., iactantes capita more fanaticorũ, choreas ducere; nonnũ-

N 4 quam

quam candelas accensas manu tenentes, quibuscum ante dæmonem osculantes adoratāt,& cantare fescenninos in honorem dæmonis obscęnissimos, vel ad tympanū fistulámue sedentis alicuius in bifidâ arbore saltare, omniaq; ridiculè & contra ceterorum morem peragere. tum suis amasiis dæmonibus fœdissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initiò peractâ adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpè faciunt. Deniq; addunt, quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eò collaudari vberiùs: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè, à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimò pulueribus (quos aliqui scribunt esse cineres hirci illius, quem dæmon assumpserat, & quem adorarant, subitò coram illis flamma absumpti) vel venenis aliis acceptis, sæpè etiam indicto cuique nocendi pēso, & pronūciato Pseudothei dęmonis decreto; VLCISCIMINI VOS: ALIOQVI MORIEMINI; vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam; suas quemque domos, si propè sint pedibus; sin distantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum, vel interdiu meridie; quo sunt qui referant illud Psalmistæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra scribit à Magis certos dies & horas obseruari. Nostræ striges videntur, in diuersis regionibus, varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem quę feriam sextam præcedit (*Sic Comanus in Luterna*) idque circa noctis medium (*vt ait Seb. Michael. schol. 7.*) Lotharingieæ striges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintā, & diem Dominicum, teste *Remigio lib. 1. c. 14.* apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas transferre sine vnguenti vsu, (vt dixi) & facit aliquando: sed vnguento mauult vti variis de causis. Aliquando quia timidiores sunt sagi, quam vt audeant; vel quia teneriores sunt ad horribilem illum Satanę cōtactū in corpore assumpto ferendū; horum .n. vnctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximam. Alias .a. id facit, vt sacrosancta à Deo constituta Sacramēta mimicè adumbret, & per has quasi cerimonias suas orgiis reuerētiæ & venerationis aliquid concilier. Nihil verò ad translationē conferre vim vnguēti, vel inde patet; q, etiamsi, qui statuto conuentus tēpore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & re verâ per aërē eò deuehantur; (Deo id, vt multotiès probatū, ad puniendam incredulam curiositatē tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasq; ad fidei veræ confirmationē, eo se vnguento inungeret; procul dubiò (vt rectè Binsfeldius) nulla sequeretur translatio. quia hic omne pactū cum dæmone cessat, neq; id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentui destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrentur; eò quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideò non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter iuxta Spineū c. 30. Sunt tamen quidā malefici, qui ex peculiari pacto, ad certū quoddam signū, siue vnctionē, siue pilei aut pallii posituram, siue q̄d aliud, quando volunt, aliò deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis, F

Probatur hæc translatio corporea; primò quia non potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem. quid desit? non deest corpus mouēs; nā diabolus corpus assumit. nec adest vel obstat corporis moti resistentia vel grauitas; quia longè maior est vis dæmonis mouentis, qui montes loco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locū remotum spacio tēporis breuis; hoc

hoc enim valet efficere agilitas & vis natutæ angelicæ, iuxta D. Augustinum & B. Thomam [a]. nec Deus id non permittit. exstant enim permissionis innumera ferè exempla, quædam etiam S.S. clarissima. citant nonnulli primo loco CHRISTVM Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari [b], quod de malo spiritu accipiunt Orige. Ambros. Chrysostom. Augustinus Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aëtem Chtistum à dæmone volentem raptum, deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum dumtaxat, & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod apertè D. Lucas insinuauit: nec obstat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro significat assumete ducendo tantum [c]: & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi [d]. ideò istud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem, eos in mare præcipites egisse [e]. firmior adhuc locus est quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum [f]: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem [g]. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor, malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari; eò quod Angelorum hac in re longè maior sit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quàm malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant [h]. Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo; poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere; qui longè maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

D Probatur etiam id experientiâ tot exemplorum, vt, sine proteruiâ, quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt [i], Simonem Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aërem sublatum, volitare visum. similia de Abari Scythâ leguntur [k]. Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum historia [l]. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subitò absportaretur regionem, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Sueonumq; historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesiâ lectionem decantasse, tradit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigijs*, in Angliâ quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aërem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, *lib. seq. referetur.* de vetula ex lebete saltirante Cæsarius *li.* 11. *miraculor. sub fin.* de maleficis Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, manè repertus fuit in pistrino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdã ad magnũ conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pistrino immissum [m]. Paul. Grill. *libr. secundo de Sortileg. q.* 7. narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub aurorã matutinos campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subitò illam à dæmone vectore propè fluuium in agro spinis obsito derelictam. fortè iuuenis, ei benè notus, illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus, accedere formidabat. persistit illa blanditiis allicere, tandem appropinquauit, & quæ-

[a] *Aug. libr. de diuinat. dæmon. c. 3. Tho. 1. p. q. 110. a. 3.*
[b] *Matt. 4. v. 8. & Luc. 4. v. 9.*
[c] *Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.*
[d] *Hesselius & Maldona. in Matth.*
[e] *Marci. 5. v. 13. Matt. 8. v. 32.*
[f] *Act. 8. v. 26. & 40.*
[g] *Da. 14. v. 35.*
[h] *ita post. D. Dionys. Tho. & alios, Malleum p. 2. c. 3. Castro d. libr. 2. c. 16.*
[i] *Clemens Roman. l. 6. Constit. Apost. Egesipp. l. 3. hist. Arnob. lib. 2. contr. gent. Cyrillus Iero. sol. Catech. 6. Epipha. Ambr. Maxim. & alii.*
[k] *Herodot. Melpomene. Nazianzen. epist. ad Bas. 22. Orig. lib. 3. cont. Cels.*
[l] *Polydorus l. 1. hist. Angl. Pontius Virunnius compend. hist. Britann.* & iidẽ annales hoc memorãt. de oliuerio Malmesburiensi, quem Nauclerus & Vincentius Elmerũ vocant
[m] *vide Malleum malef. p. 2. c. 3.*

quæsiuit habitus & moræ eo loci causam: illa primùm alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causâ. Iuuenis eam secretò domum suam perduxit, & multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemorrem vni atq; alteri narrauit: sic paulatim sparso tumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinensis diœcesis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cùm maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione suâ persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò astutè se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem; qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quasi auem, recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò sequenti iterùm maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit; quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt; quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret, facilè petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cùm cibos insipidos indicaret, petiit sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petiisset, nunquam illi dabatur. Tandem cum, post importunam petitionem, prolixamque exspectationem, sal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt; statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusque exstinctis, mansit ille solus nudus; quousque mane facto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria in qua erat, illi verò responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patriâ viri per centum miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia quæ diximus inuenerunt; quæ etiam eiusdem mulieris confessione confirmata sunt.*] Hæc ex Grillando, Fran. Alfonsus à Castro *d. cap. decimo sexto* addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispaniâ contigisse cognouerat. Bartholomeus verò Spineus Sacri Palatii Apostolici Magister *q. de strigibus cap. decimo septimo & sequ.* non minùs certa protulit, ex quibus vnum adscribam; *Quandam* (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thalamo sui affinis. Quam manè repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita ab eis fuit, hæc quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam; quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisiâ se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perungentem corpus: & statim in assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumque ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum*

vbi

vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoq; ob meum aduentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Domini I E S V & Beatæ virginis inuocaui; & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remansi. His auditis à puella, scripsit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomensi; à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eò quod semper illum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum. Subdit & aliud, quod etiám adscribam; *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellinà, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo cui infrascripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum* (hoc est conuentum Sagarum) *quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor; & statim per caminum (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem, delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loci etiam vxorem suam, cum aliis pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum aliis quodam signo facto discessit, eodem viro suo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cum robore factum narrauit. Ex eo hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnam dedit suis dignam sceleribus.*] Hactenus Bart. de Spinâ. Contestatiora adhuc tria Italicis istis addit strigiportii exempla Nico. Remigius, *lib. primo Dæmonalatr. cap.* 14. quibus nequeo lectorem priuare. ita scribit: *Lutzeij (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis) Maio mense anni 1589. paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotaius in vicinum, cui nomen est VVisembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumq; vicũ assurgit, bonam partem conscenderat, cùm subito correptus turbine stetit circum spectans attonitus. nuxcubi rei adeo insolentis causa aliqua appareret, nam cetera tranquillissimus quietissimusq; aër erat. Aduertit in secessu quodam (eum accolæ crepidinem Morcliam appellãt) laruatas mulieres sex, instructã multo auro atq; argento mensam quandam saltanto circumeuntes; perindeq; sua iactantes capita, ac qui intemperiis agitantur: tum iis astantẽ in nigro tauro hominẽ, qui eas, vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totam certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momentò turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto igitur eo metu, se denuo viæ committit. ac iam montis verticem superauerat, tũ ecce cũ mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua vt antea iactantes, atque altum seu ex composito silentium tenentet. Praibat homo atra facie, manibusque in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obstitisset districto atque opposito ense: siquidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atq; euanuit. ostendũt se nihilominus iterum mulieres illæ; vnaq; cum iis homo quẽ modo dixi tauri sessorẽ, chorearumq; spectatorẽ. ad quem iam factus confidentior Chotæius accessit propius atque infert. Item tune hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obsecro. si quid potes, serua me. Nam (Pol) tibi fidem meam obstringo, me nihil eorũ quæ vidi equidem palam esse facturum. Vixq; hæc dixerat, cum turbo illũ seu nebula inuoluit denuo: eo demũ euolutus & liberatus, solũ se in solo ac longè dissito à via loco reperit, quam tamen vestigando ad extremum nactus quam festinantissimè potuit domum se recepit. Triduo post id testimonium, ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cum propius ad mensam accessisset, visurus & quibus epulis esset instructa, dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac dum se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterũ sublatũ, atq; ad*

Combri-

Combrimontis cataractus, qui locus à priore nō minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentum esse putet hominis non sobrij, & noctis lociq́. solitudine tū forte exterriti; id etiam Sandeodati XI. *Cal. Iunij* 1589. *Barbelina Gaxeta, e mulieribus illis vna, superiore mense totidem ferè verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adyciens tritici heminas duas, caseosque bubulos totidem Choteyo illi à Desiderio Gaxeto, eiusque vxore dono datos quo celatum haberet, quod sic viderat. Qua de re coràm compositi conuenerunt, per omnia, extra hoc vnum, quod Barbelina diceret non esse in Chotæium à dæmone intentatas manus, quia sic se mensæ propinquum intulisset, vt is in elogio suo mentitus fuerat, sed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat.* Aliud exemplum ita narrat idem Remigius; *Ioannem ab Hembach vix dum ab ephebis egressum venefica mater secum ad nocturnos dæmonum conuentus deduxerat, ac quod tibijs sciret ijs illum canere iusserat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inscendere: quod dum facit, ac saltantium choreas ociosus oculis collustrat, forte insolentiam admiratus (nam præpostera ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde isthæc nobis tam stulta amensq́. turba? vixq́. hoc dixerat, cùm in terram prolapsus, altero humero debilitatum se, ac cùm astantium opem imploraret solum reperit. Quod dum palam prædicasset, & variè de eo sentiretur, alijs visum, alijs rem gestam esse contendentibus, secuta est post modum, quæ eā dubitationem tolleret occasio. Nam Catherina Prauotia in Freissem* 4. *Non. Septemb.* 1589. *earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob sortilegij suspicionem nō multò post comprehensa, rem omnem vti supra memorata est, adhuc eius rumoris, quem Hembachius seminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte fassa fuit. Keruers Otilla in VI et destam.* 8. *&* 7. *Id. Augusti.* 1590. *& Eysarbz Agnes Dusæ.* 3. *Non. Decemb.* 1690. *qui proximus erat sequēs annus, veneficij damnata, idem quoque diuersa affirmarunt; locum præterea illa, vbi id euenisset, suo, quo id testatius fieret nomine,* Mayebuch appellans Tertiùm non testium tantum dictis clarum, sed & clarâ luce gestum idem in hunc modum recenser: *Rediens Nicolaa Langbernhard è moletrina Guermingensi Assenuncuriam ante* 8. *Cal. Aug anno* 1590. *ac iter secundū sepem siluestrē aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorū in orbem saltantium tum virorū, tum mulierum: verum quod præter solitum aliorum hominum morem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisq́. pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbem versarent. Tam penè metu emortua* IESV *salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatiq́. aliquid imminet) inclamare cæpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisq́. redire posset. Illicò euanescere omnes qui tripudiabant, præter vnum* Petter Groß-petter *nomine; cui ocius in aërem sublato elabi interea atq́. excidere visum est pentcillum; quali furnarij consueuerunt furni sui arcam, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoq́. illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiam domum reuersa triduum integrum ex valetudine decūbere. Cuius rei fama cum ipsa eiusq́. propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset. Petter ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri; primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: sed tandem veritus, ne non succedente lite maius ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: quæ res multò etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis mala mentis conscientia illum eam, quam primum in animum adeò auidè reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitam moresq́. tanto diligentius inquirere, ac cum certis indicijs rem non esse vanam comperisset, comprehendere: tum ad criminis non adeò inuitam confessionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat, coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ* 6. *Cal. Februa.* 1591. *& Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Dusæ.* 14. *Cal. Mart.* 1591. *quæ diuersa totidē tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conscio Petter indicium verum esse agnouerunt. Accessit & earum confessioni tertius Ioan. Michael armentarius Dusæ Calend. Martij* 1591. *hoc etiam ad maiorem eius rei fidem*

dem addens; se interea, dùm hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam fortè oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cùm ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum est) IESVM tremebunda innocasset, seque præterea crucis signo muniisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitem decidisse, demum turbine inuolutum, at in pratum nomine Weiller, *in quo pascentem gregem paullo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus; qualem habent hippodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum caprinarum bubularumque recentibus vestigijs. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuò proscissum subactumque aruum illud brumâ sequente fuit. Testimonium dixère Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsētē maturè ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.*]Nonne sat manifestè probantur choreę, conuentus, translatio? An hîc Dormitantii nostri cunctorum abnutini dicent hæc somnia tam varios, tam aptè, quasi in vnâ Cathenâ annulos connexuisse? an illius Perters penicillum ē somnians eò delatum? somniasse Nicolæam; & somnii soporiferâ ægrimonia triduo lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia, & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tā pertinaci impressione? greges ab Amphryso Apollinē, aut à Gadibus Herculem Erythræas boues eo deduxisse, & choreas duxisse docilia armenta Lotharingico in solo? pergēt scrupulosi (scilicet) Dubitantii vereri ne innocentes huiusmodi, fateātur se commisisse, quæ nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putāt se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minùs exploratum aliud Balduin. Ronsseus *epist. Medic.* 50. quod suis temporibus in Hollandiâ acciderat, ita narrat. *Erat in pago Oostbrouck non procul à Traiecto mulier vidua; cui seruus conuixerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cùm iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per transennam animaduertisset, heram nocte intempestâ, statim ac quieti se tradidissent domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixumque locum venire, atque exporrectis manibus præsepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit & ipse insciâ hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita veniente, atque sicuti videbatur digressâ, subsequitur & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum & subterraneum specum, vbi cœtum maleficarum de maleficiis conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quo astu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primùm atque excandescere cœpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum consortibus igitur deliberandum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amicè exciperetur, silentium stipularentur, atque arcana hac, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigisset, nulli communicaturum se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iam vertitur, remittendusne domum sit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sententia, quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accingun-*

cinguntur operi, atque euro ocyus per aëra feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica illa anus occasionem nacta; verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis feriis (quemadmodum simulabat) initiatus esset; visa tandem eliminaret; prouolans, à se disiecit adolescentem; sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violentia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est DEVS misericors prorsus, non volens mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat; vesana illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontem submergi, sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur; dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex casu non accepit, violentia impetuque casus per arundinetum quodammodò refractis. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illucesceret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat; dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit; quomodo eò calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hæc queat impudens os vel Wieri, vel Godelmanni; cum suis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculam hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbarátne illum subitò bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu; & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarii etiam qui illic iuuenem inuenêre, qui Vltraiectum ad Prætorem detulêre? ô impudentem pertinaciam! Considera potiùs (lector) in hac narratione. *Primo* nouum modum siue signum; fœnilis comprehensionem, absque vllâ inunctione: *Secundò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille de Vaulx Srabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectinâ, & eò se non semel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aëra, sed & auxilio dæmonis alios humeris eò deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutiùs fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire & totum illum cætum, venti instar dissoluere, ac diffugare? Mansisset esto solus in specu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verùm possem multa huiusmodi adiicere. nam similia narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto Auctor Damonoman. lib. secundo cap. quarto Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. cond. XII. And. Libauius in strigiportio, Cumanus in Lucernâ inquisitor. & his antiquior Ioan. Cæsarius libro decimo miraculor. c. primo & aly.*

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio. cùm isti ex mera curiositate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipsâ delati fuerint; manifestum fit, hæc non contingere nudâ dumtaxar imaginatione & delirio mulierculatū. immo, nonnunquam conuentu subitò dissoluto, repertæ mensæ & supellex argenrea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secum ad conuenrum detulisse. Deinde Sortiarii locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant; arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt; si

laruati

latu iti non sint, conuiuas agnoscunt; obuios quoq;, quos in via habuerint, sæpè salutãt & alloquuntur; cernuntur non rarò ab aliis viris catholicis, & mente sanis ad conuentum eunres, vel à conuentu redeunres: interdum ẽt visæ & deprehensæ nudæ; & ex turbine seu nube decidenres, aut vulneratæ & mutilatę membris, *de quo l. 5*. Item hac deportatione sic sæpè defatigantur, vt domũ reuersis per totũ triduũ sit decumbendũ piusq̃ pedib. possint consistere, quod docet Remig. *d. l. 1. c. 24*. confitentur omnes vnanimiter eadẽ, nec in circumstãtiis minutissimis discrepant. idem confirmant alii immunes ab eorum crimine & errore. Fatentur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem & delusoriis, tam perpetim nequit vna & consentiens omnium esse contestatio; tantaq;, inter locis, & temporibus, & ætate, ac studiis disiunctissimos, adeoque multos, consensio. peculiaris enim cuiq; est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur, nec cerebri aut phantasiæ omniũ eadem dispositio; quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret, nec ẽr mendacii tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum; meo iudicio; hominem non peruicacem, idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eò quod (vt benè) Cumanus *supra n. 3.* somnia & phantasiæ tales non sunt in potestate hominis, vt ei accidant, vel iis careat pro lubito: Sed strigib. seriò conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse, nihil ampliùs tale contingit, dumtaxat quia nolunt. quod est euidens iudicium in somnis ista non contingere. Præterea qui hæc asserũt somnia esse & ludibria, certe peccãt contra reuerentiã Ecclesiæ matri debitam. Nã Ecclesia Catholica nõ punit crimina, nisi certa & manifesta; nec habet ꝓ hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehẽsi *c. consuluisti 2. q. 5.* striges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonii errant. Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha sit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, rentent increduli *In Mendrisio* (inquit) *oppido Comensi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapsis, vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomeus de Homate, D. Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioannes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vnà die ipse Potestas, quadam curiositate ductus, volens experiri, an verè & corporaliter strigiæ irent ad ludum; facta conuentione, accessit quodam die Iouis serò cum notario suo & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, sicut illi strigia prædixerat: & dum ibi propè essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) admodum cuiusdam magni Domini sedente: & ecce subitò omnes illæ personæ ibidem congregatæ, iussu Diaboli, adeò illum officialem & omnes eius socios, Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt; quod ex talibus percussionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.*] hæc ille. Non ergo suaserim peruicacibus, vt se experimento committant, nec occinam illud vulgarum; Non credis, vade & vide.

Nec est quod ingerant, dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potiùs agendi, quàm talem conuentuum frequentiã instituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primò per hanc societatẽ & pluriũ consortium vehementiùs in malitia fouentur, & indurantur. Secundò hoc pacto, criminis participatione, singulorũ peccata aggrauantur. Tertiò talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicant. Quartò multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumq; timorem, & mutuâ imitatione ad maiora facinora inflammat vt, solent carbones iuncti. Quintò volupras nefaria maior videtur, quo plurib. innotescit. Sextò difficiliùs con-

 uertun-

uertũtur, quò plurib. restib. se dæmoni addixerũt, & actuũ frequẽtatione quasi quodã habitu occalluerũt. ita prudenter ratiocinatur Spine[a] *q. de strigib. c. 20.*

Breuiter ergo concludo, has translationes, de quibus quæritur, posse modis quatuor contingere: primò solâ cogitatione, quod S. S. vocat transferri in spiritu, & talis illa visio Ezechielis[a]. *Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus, inter terram & cælum; & adduxit me in Ierusalem, in visione Dei.* &c. Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel[b]. Aliquando suis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuerâ, secundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quando volunt corporaliter transferri; tum se inungunt vnguento ex infantulis corpusculi adipe: quando conuentibus per insomnium dumtaxat interesse volunt; tum in sinistrum cubant latus: quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri; tum operâ dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorum imagines vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioan. de Vaulx Stapulensis, cùm diceret; scire se discernere, nũ corporaliter, num verò per imaginationem conuentui interesset.

[a] c. 8. v. 3

[b] c. 14. v. 35.

Vnum restat soluendum, quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat, vt, cùm angelus sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc nouâ à Deo virtute attributa, (vt censuit Guilh. Paris.) nec etiam distinctâ virtute seu potentiâ motiuâ (vt putauit Aureolus) nec etiam posse Angelum solâ voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quantâ velit celeritate, loco mouere (hoc enim damnasse intelligendus est articulus Parisiensis, & meritò quia hoc est virtutis infinitæ:) Sed respondeo; Angelum determinatam sibi quantam, suis viribus non maiorem molem, eâ celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eò solo mouere & transferre posse, quod in assumpto corpore, secundùm substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit præsens, sicque præsens, solâ voluntate corpus illud impellit, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat[c]. ad eum ferè modum quo ventus fortis plumam agit per aërem, & certo tandem loco illam destituit, & destituendo sistit. Et sic Angelus deferens prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustentabant, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non superet robur delati; fiet, vt sit sine defatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, haud dubiè mirè defatigetur homo necesse est, celeri illâ per aerem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigii[d], quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum verò plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. etsi enim vt plurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citrà lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certiùs, has dæmonum subuectiones semper periculi plenas & formidabiles esse. G

[c] vide Ioseph. à Aigl. in 2. d. 8. q. 3.

[d] l. 1. dæmonolat. c. 27.

QVÆ-

QVÆSTIO XVII.

An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur; siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

B*reuiter censeo ad hæc omnia negatiuè respondendum, quia hæc omnia repugnant principijs physicis & ordini naturæ.* Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententia & communiore; minùs ergo poterit ibi corpus vnum statuere: sed soli hoc DEO reseruatum. Nec obstant exempla; quibus docetur multos alio loco *αὐτοφροσώπως* aliis apparuisse, quàm vbi reuerâ tunc erant, non dormientibus modò, sed & vigilantibus [a]: Nam si à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus; tum illæ ab infinitâ DEI virtute profectæ sunt: sin autem ab angelis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero illud quod Origen. *lib. 6. cont. Celsum* tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conspectum: & aliud de mulierculis commessatricibus in viâ D. Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram [b]. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum seqq.* Quod verò ex aliis refert Ananias *lib. 4 de Natura Dæmon.* non posse dæmonem duorum hominum simul occupare corpora; sed posse tamen, cùm in vnius corpore sit per substantiam suam, vi suâ alium, vel magno distantem interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos esse sibi adeò propinquos, vt simul sint quasi vnus adæquatus dæmonis locus quem substantiâ suâ occupet; nihil inquam prohibet hos simul à dæmone possideri. Si verò alter tam longè distet à possesso, vt spacium illud excedat sphæram actiuitatis dæmonis; non credo posse dæmonem illum possidentem, huic alteri quidquam suggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis distans loco mouere, sic nec quorumuis animos à quorum corporibus absit longissimè potest Diabolus tentare; sed eos tantum, qui sint adeò propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis censeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh. Parisiensi p. vlt. de vniuerso cap. 13.* A

B Prior conclus. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele & D. Thomâ, partium corporaliumque dimensionum penetrationem naturę non permittit. ideò nequit dęmon sic mutare corporis quantitatē; vt homo instar catti, vel mustulæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat; multò minùs, vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita *in prima præcepti expos. vl. cap. 4.* Quare quod de lamiâ in mustelam conuersa narrat *in Milesiâ* nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio [c] persuaserunt, solere dæmonem veteranis Lamiis potestatem reipsâ dare; vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas atque alia huiuscemodi pusilla animantia contractæ, & deminutæ; intromissásque, denuò priori formæ restitui, si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium *in libr. 5. Formicary.* hæc enim deliria sunt omnia & illusoria. Sed solummodò dæmon præcedens, latenter aperit & claudit ianuas, vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse: quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando

[a] vide Petr. Tyræum li. 2. de spirit. appar. c. 6. & 7.

[b] tom. 3. in vita Basilii Macedonis.

[c] l. 2. Dæmonolat. c. 4.

[a] l. 2. de sortileg. q. 8.
[b] Actor. 12.

[a] fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionem & clausuram adeò subtiliter dæmonem facere posse; vt dormientes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quisquis meminerit ab Angelo factum [b]. Cùm B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionem, vel custodum somnum, miraculosa fuisse. Si quis obiiciat Diuum Chrysostomum hanc vim Angelis tribuere, cùm scribit Habacuc ab Angelo demissum & reductum ex lacu clauso, & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ est de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum seorsim Romæ editas; *πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν, τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐρρωμένας καταλιπεῖν Respondeo* id factum, non Angeli, sed diuina virtute. Præterea videtur D. Chrys. priorem Danielis captiuitatem, *de qua cap. 6.* cum posteriore confundere, *de qua agitur Daniel. cap. 14.* Modus verò quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandam quasi fissionem & disruptionem ingressum illis præbere & egressũ, post iterum partes coniunctas facere coalescere; scio, iis qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdal. Cruciæ accidebat, vt, hiante subitò pariete, à transeuntibus orans puellula consiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maximâ celeritate, quot sufficiunt lapides eximere & sustinere alios ne ruant, & postea eâdem celeritate atque dexteritate, iterum eos in suum locum reponere existimo: cumque hominum aspectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, vt falsum forment iudicium de aperto per partium compressionem pariete. Prorsus verò cum magistro suo Caluino impius est Wierus; cùm nugatur, ita CHRISTVM Dominum, post resurrectionem clausis ianuis ingressum, ad discipulos: vbi meritò, cum grauissimis & sanctissimis Patribus [c], Catholici scriptores in hac corporis solidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari modò Beza & similes blasphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulcro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conantur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

[c] D. Aug. tractat. 121. in Ioan. Gregor. homil. 26. in Euangel. D. Chrysost. in oratione. εἰσῆλθεν ἡ θύρα ἡ ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν. (quo quidam pertum?)

Cùm ergo quantitatem sic mutare non possit dæmon, adeoque illam comprimere, vt partes se penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuisibile illis, coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter aliò transfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si verò species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aëris agitationem impediat; vel corpus illud aliquâ sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuerà tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem; sic de Persei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendũ quod Ioan. Sarisberien. scribit de quodam; *fuitq; magorũ peritissimus, vt quascumq; res vellet, inuisibiles faceret; alias verò videbant in alias species trãsformare.* l. 1. de nugis curialiũ c. 9. item q; Necromãtic' ille Guil. Iuliac. plura-

ferat

ferat apud Meierum *lib. 10.* sic quod de Cleomede Astypelensi referebat Celsus, arcam ingressum, & intus operculum eius retinentem, non esse repertum in eâ, sed creditum euolasse. *lege Origenem lib. 3. contra Celsum.* Quod verò scribũt nonnulli eum qui gemmam gestet Heliotropiam inuisibilem fieri: nõ credo. nam, vt benè ait Guilh. Patis.[d] deberet lapis ille posse colorẽ omnẽ tollere, vel alios planè sic inducere obiecto, vt non possit agnosci. Tantam verò vim illi gemmæ inesse, nondum vel experientia vel testis fide digni auctoritas docuit. [d] *p. vlt. c. 22.*

Deniq; ex his decidi possunt, & detegi illusiones illæ dæmonum, quando membrorum aliquorum speciem vel immensam facit apparere, vel nullã, vt sublata videantur. vt sunt quæ narrantur in Malleis malef. de iis qui virilia sibi ablata putabant, apud Sprenger. *p. 2. q. 1. c. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de crudel. dæm. adhib. *fol. 429.* Nec puto dæmonem posse hominis parui ossa sic extẽdere, vt Giganteæ fiat magnitudinis: ideo quod Indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hist. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vnâ in aliam speciem Magi queant transformare?

A NOn ago de fabulosis Metamorphosib. Ouidii, Parthenii & aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Aristoteles[a] & Plin.[b] Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ speciei in aliam formam perfectæ quoq; speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios senserint, quorum hic; [a] *lib. 5. Hist. anim. c. 19.* [b] *Lib. 11. Natur. Histor. c. 22.*

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo. Ille autem;
Hanc ego nocturnas viuam voltare per vmbras
Suspicor & pluma corpus auile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses opinabantur, vt lib. superiore ostensum: de Simone Mago, narrantur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore: de Badudo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambrosii Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatum, vt Igernæ vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos: *lege Galfridũ & Virunnium.* Quinetiam in nouum orbem hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaraguani credebant striges posse se in cattos, simias, porcos immutare: & Quatrutemallani opinabantur famosam illam maleficã Augustinam, in bonis formã grassatam; quando Beatrix de la Cuua ingenti diluuio & terræ motu interiit. *narrat Chieza hist. Peruu p. 2. c. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Scholâ, de huiusmodi Lycanthropis, & similib. sentiam, publicè professus fuerim[c]; sc. *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem: idem nunc iterum mihi censui hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo, contrarium asserenti anathematis imminere pœnam, ex *c. Episcopi. 26. q. 5.* quæ sententia auctoritate D. Aug. fulcitur[d]. idem ratio persuadet. Nequit. n. anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum: quia quælibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibiq; cõuenientes dispositiones, & organizationẽ corporis propriã. ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaq; anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit simul cũ corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putasse quãdo agit de sociis Vlyssis à Circe restitutis; [c] *Comment. in Senecæ Agamemn. v 690.* [d] *lib. 18. de ciu Dei. c. 18 & de spiritu & lit. c. 28 fin. ipse auctor. & mentitur Danæus Dialo. de sortiar. c 3. contrarium D. August. ascribens.*

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & sonus
Relapsus, atq; notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest, vel vulnerari. Semper ergo illusio hîc interuenit illorum, qui se transfiguratos putant; sæpè illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod si Spondan. fecisset, non tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Sit concl. *Ipsa quidem transformatio delusoria est, multi tamen eam concomitantes effectus sunt verissimi.* V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aëreo aut lupino, siue per homines lupinà tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eà non tectos, sed humanà specie grassantes & efferatos. potest enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atq; homines, desideriumq; eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα, seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes CHATRAB, Latini *melancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant [a]; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant [b]. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt; & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non ceteris videbatur pater Præstantij apud D. Augustinum [c]; & alius quidam apud Thomam Brabantinum siue Cantipratensem [d], & agricola ille Patauinus apud Fincelium *lib. 2. de miracul.* & alius Borussus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphos.* & ille Pomponatij apud Euuichium *lib. de natur. sagar.*

[a] *vide Paull. Aegynetam lib. 3 c. 16. & Aetium lib. 6. c. 10. & Codronchum li. 3. de morbis venef. c. 7.*
[b] *Anicen. li. 3. fen. 1. tract. 4. c. 29.*
[c] *Aug. lib. 18. de ciu. Dei c. 8*
[d] *Cantipra. in lib. Apum.*

Sed quando aliis quoq; lupi, canes, vel catthi, vel aliæ bestiæ videntur, vt C
mulier apud Palladium *in vitâ Macarij Alex.* videbatur equa; item Neuri; apud Herodotum & Melam; & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum *in altera parte Hiberniæ*, hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verùm solet diabolus tunc diuersimodè decipere. nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aëre formato, & sibi circũdato ista gerit; quæ putant homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiensis *d. p. vlt. c. 13.* Aliquando verò hominib. ipsis ferarum exuuias huiusmodi veras aptissimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellẽ in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando deniq; ex pacto Magis aëream circumdat effigiẽ belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtũtur, vt ille apud ducem Rusciæ à canib. laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodũ verè inueniantur saucii illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter cessit circumiectus aër, & vulnus vero corpori inhęsit. Verum quando verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat, quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Bartolom.

tolom. Spineus *q. de strigib. c. 10.* sui temporis historiâ id ostendit; *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuersionis strigum in cattos, testis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit hoc anno, strigem quandam ante tres menses ei imposuisse, ne prohiberet venire circa puerum (à se fortè strigatum) quem curandum assumpserat, si quas blandientes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnum, & hactenus ab eis inuisam, qua ad puerum accedebat concito gradu. Quam cùm ex timore parentes sæpiùs abegissent, postremò contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt; clausoque ostio vir ille grauissimè cattum hinc inde fugientem diutiùs hastâ percussit, & demum ex altâ fenestrâ se iactare compulit, vt toto collisa videretur corpore cattus. Ex tunc autem strix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit; quo factum est, vt leuis, quam priùs habebant suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissimè laborabat, ipsa strigasset; in vehementem transiit, imò & violentam. Etenim percussiones & plagæ, quæ in catto infixæ sunt, in illâ vetulâ sunt inuentæ quoad membrorum correspondentiam.*] Vix quinquennium effluxit, cùm in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mirè gliscit, haud procul à Dixmudâ, penè ad Iperlee & Isaræ confluгem situ, contigit; quod ab homine religioso, fide digno, qui tum illic in viciniâ, auditione accepi. Rusticus quidam vnâ cum filio adolescente in symposio potitans, limis obseruabat copam mensuras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurcâ notantem cretâ. dissimulat nihilominus interea, dum compotatio soluitur: tum hospitam vocat, vt calculum expensi subducat. petit ista quantum cretâ notarat: negat ille, & multis vltrò citroque iactis, pecuniam in mensam proijcit, quam sciebat sufficere, & discedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnens mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vnâ cum filio admodum valido summâ ope eam à ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresue milites illac iter habebant: compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias, vt hunc lintrem de ripâ deducamus: merces operę futura, largũ à me bibale. Parent & ingressi quantum possunt, ꝓtrudunt. diu frustrà fuere. Anhelus vnus & sudans; quin sarcinas & onera hæc efferimus, fortè vacuam comodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expositis, vident in sentinâ ingentem luridum buffonem, scintillantib. oculis eos intuentẽ. Non tulit vnus militum, sed gladij cuspide perforatum ad guttur tumidatũ in aquã eiecit. ille quasi exanimis in tergũ prouoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repentè nauis soluitur. Lætus rusticus auxiliatores ad idẽ vnde recesserat hospitiũ reducit: potũ petit: prębet ancilla. Quærit ille, vbi hospita: audit pessimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebriũ me putas? vix media pars horæ elapsa, cũ ego illam isthic sanã & malã, qualis tu, reliquĩ? Eo, & visã quid hoc rei? intrat in thalamũ, inuenit collũ & ventrẽ vulnerib. confossam, laceramq; expirasse. Vnde hæc, exclamat, vulnera? Nescire se ꝓfitetur ancilla, nec domo illã, quod sciat, pedẽ extulisse. Itur ad magistratũ: vulnera cæsim punctimq; illata inueniuntur iisdem in locis, quibus buffonem, qui nusquam compatebat, milites distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Mechliniensi narrabitur *lib. 5. sect. 3. vers. ad torturam sufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cùm Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit, quidam Stumfius Petrus; eo quòd cum dæmone succubâ plus quatuor lustris consuesset; ab hac donatus fuit latâ quadam Zonâ, quâ cùm cingebatur, & sibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc scemate ter

quinque

quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorum habuerat loco. constant hæc omnia actis iudiciariis, & iconibus in æs incisis, palamq; vænalibus. Qui plura volet de his transformationib. exemplis illustrata (quæ tñ ex iis, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondanum *in Homeri Odyss. lib. 10.* Binsfeldium de Confession. malefic. *concl. 3.* Remig. *lib. 2. dæmonolat. c. 5.* Ioan. Ananiam *lib. 4. de natur. dæmon. fol. 180.* Condronchum *d. c. 7.* & Pet. Thyræum. qui ceteris plura & aptiore ordine in Theses digessit *li. 2. de apparit. spirituum à c. 15. vsq. ad c. 24.* &, qui ex illo Dialogum suum congessit Fr. Claudius Prior *lib. de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione; de Nabuchodonosor in bouem, & Lothi vxore in salis statuam mutatâ.[a] Sed cùm vtrumq; diuinâ sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoq; plerīq; Patres negant formam bouis siue bouini corporis effigiem induisse; sed duntaxar volunt, sic mente abalienatum fuisse, vt se bouē crederet[b]. Prætermissâ longiore disputatione, mihi videtur contextui S.S. & sententiæ D. Gregorij *lib. 5. Moral. c. 8.* & rationi, magis consentanea explicatio volentium[c] affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum cōmutatam, figuram etiam humanam aliquâ ex parte in ferinam degenerasse, sensusq; internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno vesceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, sub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret. D.

[a] *Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.*

[b] *fusè hoc disserunt Mich. Medina lib. 2 de rectâ in Deum fide c. 7. & Bened. Pererius lib. 5. in Daniel.*

[c] *Sic Molin. 2. p. q. 111.*

Vltimò posset obiici, quod Herodotus scripsit, Platanum aliquando in oleam vertisse; & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Resp.* Si locuti de proximâ & immediatâ mutatione, illusorium id fuit & præstigiosum: si verò locuti de conuersione mediatâ, siue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastem à S. Spiridione, serpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immisericors diues deciperetur: & postea rursus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculosa, & à Deo, qui potest. Neq; hæc mutatio fortassis dæmoni, successiuè tamen, foret impossibilis. quia serpens insectū est; & proxima auri ac serpentis materia eadem, nempe terra.

N. lib. de Prodig. an. 1349.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

Diuinâ aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, ea tamen loquantur, non est dubitandum; sacrâ Scripturâ id attestante de asinâ Balaam, *Num. 22.* quod quo pacto Deus efficiat, ipse nouit. qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest & alia, quæ lubebit, instrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum existimo vti operâ angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psittacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquelâ formatâ; & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intel- A

lectualis

lectualis reſpectu angeli: per illa verò, quæ viuentia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquendum, vt ſunt aſini, bouesque, putatim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potiùs iuxta ea, ſermone in aëre formato loquitur; idemque dicendum de inſenſibilibus, vt igne, aëre, aquâ, terrà, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quã angelo, vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac instrumento; nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile; illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facilè erit ferre iudicium de ſequentib. miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſinà Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moyſem & Eſdram [a]. de Spiridionis filià Irene mortuà depoſiti locum indicante [b]; & quodam interfecto Macarij iuſſu homicidam indicante [c]; & de colloquio caluariæ & alterius Macarij, de varijs ſedibus damnatorum [d]; & de venerabilibus Africæ confeſſorib. qui perſecutione Vandalicà radicitùs abſciſſis linguis adhuc clarè loquebantur; quod etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtorijs teſtatiſſimum [e]; & de Anglo Sacerdote ſimile refert Polydorus *lib. 13. Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplente Deo vicem partium defectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio [f]; *Anno circiter 3. poſt cladem ad Nicopolim Sigiſmundo Imp. à Turcis acceptam; cùm multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde vocē audierunt,* IESV CHRISTI *Saluatoris &* MARIAE *Virginis nomina intonantem; loquax; inter cadauera caput inuentum; quod vbi homines ſibi adeſſe nouit; Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſum, inexpiatus inconfeſſus in hoc bello occubui.* MARIA *mater me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur. hic me adhuc linguæ compotem ſeruauit, vt delicta fateri, & animum ſacris Apoſtolicis luſtrare queam; proinde ſacerdotem, qui confeſſionem exaudiat, & me expiatum reddat, accerſite quæſo. Rogatus cur tãtum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpondit; ſibi peculiarem in eam fuiſſe in vità deuotionem; & ſeptena eius feſta quotannis reuerendiſſimè celebraſſe, religioſisq; ieiunijs pane duntaxat & aquà decoraſſe. Quare accerſito è pago proximo Sacerdote confeſſionem ritè tranſegit: & impetrata erratorum omnium remiſſione, acceptaq; nouiſſimà luſtratione, repentè conticuit perpetuoq; quieuit.*] Hæc illè. legant, & reſipiſcant Nouatores ad tam illuſtre miraculum: quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & feſtorum cultum, & confeſſionis ſacramentum commendat. Non abſimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2. de bonis vniuerſal. c. 29 partic. 18.*

[a] *Exod. 3. 4. 2. 4. Eſdr. 14. in prin.*
[b] *Ruffin. lib 1. hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrates lib 1 c. 12.*
[c] *Fulgoſ. lib 1. Exempl. ca. 6.*
[d] *Manlius lib 6 c 14.*
[e] *l. 1 C. de offic. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandal. Æneas Gazeus de immortal. anim.*
[f] *l. b 3. hiſt. Hungar. Decad. 3.*

B Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula, interdū Deo permittente, ad diuinam vindictam atque iuſtitiam manifeſtandam: vt cum homicidam caput præſciſſum indicauit Cercydam, teſte Ariſtotele [g]; & Orphei caput prædixit Cyro Perſarum Regi, eum quoque à muliere necandum [h]. Aliquando ipſe oracula neſcio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus [i] ex Herone, in hanc ſententiam; *Policritus poſt Locridem vxorem ductam, & poſtquam tres noctes cum eà dormiuiſſet, tertio die vità functus eam reliquit grauidam; quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod cùm in mediam concionem populi ductum fuiſſet ad conſultandum: quid id præſagiret, quidue de eo faciendum eſſet: comparuit in medio populi ſpectrum, Polycritus, & futuram Ætolis & Locrenſibus prædixit cladem, & impotente ad reſiſtendum populo, filium ſuum monſtroſum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum eſt.*] Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochum regem Aſiæ, deterritos Romanos oraculis ne ampliùs inuaderent Aſiam, & Publij ducis Romanorum caput reſectum a lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipſe prædixerat: furore diuino, vt putatur, percitus, cecinisse longo ſermone aduenturam cladem Romanis.*

[g] *lib 3. de var. tib. animal. c. 10.*
[h] *Philoſtrat. in imagin.*
[i] *lib de mirabilib.*

Præſtigioſæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium; qui non rarò Magi & Pythonici; vt [a] geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea [b], Argûs carina [c], equus Achillis [d], & vlmus Gymnoſophiſtarum quæ Apollonium ſalutauit [e], & Cauſus flumen quod dixit Salue Pythagorâ [f] (quem fuiſſe Poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpè nobis laudatus, *q.* 7. Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere; quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat [g]. Lege D. Cyrill. Alex. *lib.* 3. *contra Iulian.* pleraq; ſuperius dicta recenſentem.

[a] *Sophocl. in Trachin.*
[b] *Lucian. in Micyllo.*
[c] *Apollon.* 4. *Argonaut.*
[d] *Homerus Iliad.* 19.
[e] *Philoſtra. in Apollon.*
[f] *Porphyr. in vitâ Pythago.*
[g] *Euſeb. lib.* 9. *hiſtor. Eccleſ.*

Ceterùm vt ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur: ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen duntaxat facerent caſu & fortuitò; quibus, ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſollertiæ, & intellectionis præberent: ſicut etiam Magi faciunt interdum, vt animalia miras quaſdam geſticulationes, & motiones edant; quæ ſine vſu rationis, & prudentiâ iudicant impetiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus [h]. Longè faciliùs poteſt Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis; vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter cōſequi; & legimus [i] *anno 1546. Margaritam Eslingenſem, ex ventris doloribus ita intumuiſſe, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentiâ decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atq. ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret; cùm tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri cauſâ confictæ forent.*] In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri; ſed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addità phyſicâ ratione probauit accuratè integro opere Andr. Libauius *tomo* 2. *ſingular.* Sed ea ratio in hac Margaretâ locum non habet vllum.

[h] *Val. Max. lib.* 1. *c.* 8. *Philoſtrat. lib.* 5. *Bellon. in Obſeru.*
[i] *N. lib de Prodig.*

Sed an voces beſtiarum Magi intelligant? Porphyr. [k] ſcribit ſuâ ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitum, illum cùm audiſſet hirundinem cum multis vociferantem; ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam ceteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe. veriſimilius eſt, quod Eunapius hoc paſſeri tribuit: hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium intelligere, quod veteres de Tireſiâ & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia. cùm enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti; qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum, vel geſtorum ſignificatiuus, eſt neceſſarius. fateor affectus corporis, & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horum notitiam poſſe diuturnâ obſeruatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio: non eſt incredibile feciſſe. D

[k] *libr.* 3. *περὶ ἀποχῆς &c.*

An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ eiuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet E

docet quotidiana experientia: quoad cetera quoq; censuit, & probare conatus Porphyrius, aues scientiam habere vocis cantusque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse aliis ostendere. id Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrantur; quia si elephas in cænum ceciderit, & clamauerit, socius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorum, vt operâ communi seruent immersum. exemplo etiam Scorpii Libyci; qui cùm solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus aliis, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim sociis. exemplo denique piscis, qui confractum laqueum euasit, & aliis periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet. Greg. *lib. 15. de repub. c. 5.* hæc ipsa memorantem, prudenterq; monentem, intelligentiam veram, & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda. de quo seq. quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæstio dependet, *an bruta aliquâ ratione sint prædita.* nam si sunt, facilè præstabit dæmon vt sublatis impedimentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

A Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus [a], & Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog. physic.* [b] videtur idem velle Lactant. *lib. 3. instit. cap. 10.* apertiùs Porphyr. *lib. 3. de sacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione,* & lib. *vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terrestria?* & Gale. *lib. exhortatorio ad bonas artes addiscendas* scribit omnibus animalibus inesse ἐν διαθέσει λόγον, quod Erasmus vertit rationem affectuum capacem, non benè; Lacuna Segobiensis melius rationem intùs delitescentem, siue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest; sed hoc tantum discrimine, quod homines illam sermone queant explicare; bruta verò habeant quidem rationem, sed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quintiliani sententia *lib. 1. Instit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Citadinus *in lib. 1. Posterior. Arist. c. 3.* Laur. Valla *Dialect. suæ cap. 9.* imò & Card. Hosius [c]; nos nec ratione, nec oratione, nec prudentiâ à brutis distingui voluit, sed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more Scripturæ sacræ locutus sit; id negans, quod minùs iudicabat, non quod omnino non esse iudicabat, hoc sensu, vt censuerit magis religione differre hominem à brutis, quàm alüs illis oratione, prudentiâ, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, discursum, prudentiam prouidentiam (propriè dictam) vel sapientiam tribuere, rectæ philosophiæ, & fidei repugnat: esse tamen in brutis quiddam solertiæ quod rationem & prudentiam, discursumque imitetur.*] Hæc est sententia Alberti Magni *in 3. de anima,* & Philoponi, *ad text. 157.* vbi non obscurè hoc Aristoteles, & est D. Thom. *1. 2. quæst. 13. a. 3.* Greg. *1. d. 3. quæst. 1.* idem Aristoteles *lib. 7. de histor. animal. cap. 1.* tribuit illis vestigia animi humani & prudentiæ imaginem; vnde sumpsit Arnob. *li. 2. cont. gent.* cum scribit in brutis conspici multa rationis & sapientiæ simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. *lib. 1. de vtil. part. c. 3.* idem docuete Auerr. *in 7. Physic.* Hieron. Magius *libr. 2. de exust. mundi cap. 5.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphy. quæst. 7.* (quem operæ pretium sit legere) & Card. Toletus *in 3. de animâ. quæst.*

[a] *lib. contra Mathematic. fol. 226.*
[b] *lib. 1. fol. 93.*
[c] *Præfat. Confess. Petricouiensis.*

P

quæſt. 7. Soletter multa fieri a beſtiis, & ea doceri, quæ diſcurſu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipſius *Cent. 1. epiſt. 50.* de ceteris Ælianus, vt de leonibus, *lib. 5. & 17. de natur animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de aliis ſimiis *lib. 5.* de ceruis *lib.* 11. vbi tamen illud *καλούντων φωνήν*, non interpretandum; *loquentes intellexit*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator manſuetarius indiderat: vt de piſcibus idem auctor dixit, *καλούμενοι ὑπακούειν libr. 8. cap. 4.* Probatur id breuiter. ſi ratione ducuntur; ſanè rationalia dicenda forent. ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent; non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent; noſſent vniuerſalia quædam axiomata, ſine quib. nemo poteſt nec affirmatiuè, nec negatiuè diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt; ergo & ſcientiâ, & prudentiâ, & ſapientià. norunt ergo ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minùs bonis diſcernere. ſi ratione prædita; ergo & libero arbitrio, in rebus de quib. diſcurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non deneganda; iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè, quàm, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcri B
ptoribus egregiis dici ratione prædita, non quòd veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſoletter faciunt, quàm homines ſolent, qui ratione præditi. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur. prudentia enim habitus eſt faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accommodata, finem verò cum mediis ad eum tendentibus nō aſſequuntur bruta; ſed fortuitò in eum feruntur. difficile hoc eſt intellectu, verùm ab Hieron. Fracaſtorio fuit luculenter ex-

a lib. 2. de intellectione, à fol. 191.

plicatum a, in hanc ſententiam; Quoſdam actiones animalium omnes ad inſtinctus naturales referre; ſed hos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cū cognitione coniuncti ſint, an non? alios dicere dirigi ab intellectu, q. fines noſcit, & errare non poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæſtionem; vtrum animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an verò mediante cognitione faciant? Ideo ipſe, ſumptâ caloris natiui ſimilitudine, reſpondet ingenioſè & eruditè: Deum quando hanc vniuerſitatem creauit, eadem virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiam ſingulis naturis propriam dediſſe, qua peruenire poſſent ad fines rerum vniuerſitati debitos, & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente naturà, & ordine vniuerſi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas ac demum animal conflet; perinde ac ſi ſingulorum fines cognoſceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mirà ſolertià, vt videtur, faciant, cuſtodiant, muniant: certum eſt hæc à non cognoſcentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per ſe. per accidens quidem, quatenus, eſt particularis quædam vna natura; per ſe verò, quatenus eſt pars vniuerſalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipſe cognoſcit. Sic itaque & bruta quædam facere, non cognoſcendo fines, & quaſi per accidens quatenus ſunt naturæ particulares; quaten' vero partes ſunt vniuerſalis naturę a Deo ordinatę, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed

Deo

Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vulr deponete excitata pondere & molestiâ ouorũ, hic finis aui est norus: alius est finis ratione vniuersi, nempe cõseruatio speciei, q est aui incognitus, sed Deo cognirus. & quasi consequens alterius. deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis; sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolem per se. Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandæ; sed per se, quia ouum amat, vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundum species quas recipiunt, rerum sibi ad hoc necessariarum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus appatet eam, quę in brutis apparet, prudentiam non esse; sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi à Deo pręstituti. Cui hæc non sufficient, legat And. Libauii *disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, p. 2. singular.* quam his editis primum sum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

A QVoad primum; non quærimus, vtrum dæmõ possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi; sed vtrum possit facere, ne actu sentiat; quod naturâ sensile est. v. g. ne crucietur quæstioni subditum. Iamblichus *lib. de myster. Ægypt. paulo ante med.* testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensq; id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaq; cetera hebetet. Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi càcodæmon quispiam Eurycles? qui isti prophetæ, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladij sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspẽdisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cùm verò secuti vel gladio tuissent addicti, ferri vim à Deo non coërciram, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valdè addubito. Non propter locum B. Paulli, quo quidam nitunrur, *is est ad Hebr. 11. v. 34. obturauerunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij*; vbi sicut de igne & leonib. sic de acie gladii id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet. nam vera lectio est *effugerunt* vt patet ex Græco contextu & Syriacâ versione; & loquitur Apostolus de sanctis veteris testamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladii sit retusâ, sed quod miraculosè hostium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias; alii verò in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nã & memini de muliere sepries ictâ gladio, sed frustrâ; & Gentiles ẽt illa cetera, licet falsò, tamen ad incanrationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores. priorem, quia sectio gladii impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorem, quia gladius, est præcipuum & maximè legitimũ ordinariumq; iustitiæ vltricis instrumentum [a]. Hodie quidam impii milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo riru incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem compungant [b]; vel comminuant aut confringant, ita Cõ-

[a] *vide Iose. Anglez in 2. q. de demon. a. 4. diffic. 5. dub. 1.*

[b] *Sprenger. in Mall. p. 2. q. 1. c. 16.*

dronchus *lib.3.de morb.venef. c.12.* vel si ferant interulam lineam horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*: vel si periapta quędam ferant variis caracteribus magicis insignita, aut orationes; quas blasphemè admodùm & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus.* Noui studiosum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureum; qui, cum tali membranulâ fretus audacter se iurgiis & pugnis immiscuisset, sæpè ictus, nunquam saucius; tandem, Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendũ quod de Scafio, sic scribit auctor Formicarii, *In territorio Bernensium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus; qui publicè de hoc gloriari audebat; quòd, quandocunq; vellet, ipse se omnium suorum in æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lethalium: & ita capitalium suorum inimicorum manibus sæpè, vt dicitur, euasit: sed cùm terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam propè fenestram quandam sedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.*] Hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormenrorum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandam fœminã quinquagenariam sibi notã, sic elusisse infusionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integrã, & illæsam; nisi quod pollex pedis auulsus in quęstione, redditus non sit; cuius tamen illi iactura noxę vlli vel impedimento non fuerit: quam omnia tormenta eludentem & pertinaciter omnia negantem, elisâ in carcere gulâ, Satan necauit, qui eam maleficii per energumenam accusarat. *lib. de Antichristo reuelato notâ. 1.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis nostræ per Belgium Prouincialis, propè Samarobrinam anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pedum vstulationem sæuissimam, nec flagra validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere. tum enim vi sacri amuleti dæmonis præstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoscit etiam Tostatus *q.354. in Gen. c.13.* non nasci ex vllâ physicâ causâ, sed operâ dæmonis induci. Certè vnguentum illud sagarum, quo ad transuectiones vtuntur, ne consopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de strigibus c.31.* Solent id causarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cum id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantiâ, quam non rarò & Gentiles & Christiani exhibuerunt [a]. Vnius adscribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

[a] *Fulgos. lib. 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & iidē ambo lib. 3. c. 3.*

Non ignis, candensq; chalybs, non verbera, passim B
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesue manus, penitusue infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere: (ferum visu, dictuue) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atq; omni sanguine rupto
Ossa liquefactus fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetq; dolores
Spectanti similis: fessosq; clamore ministros
Increpitat, dominosq; crucem clamore reposcit.

Alij vtantur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio,

pio, solano, & similibus; quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioscorides [a]. Sed plerique nitunrur pacto dæmonico, & periapris ex oscillis, vel cineribus aur vnguine infanrulorum ante baptismum necarorum [b]; vel deglutito apum rege [c], vel corpori alligatis membranulis cum certo caractetum genere, aur etiam susurrato malo carmine; quorum omnium exempla suggerunt, qui de criminalib. iudiciis scripsêre [d]. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessarâ, quā diabolus imprimit strigibus; quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de quâ satis copiosè alii. Adscribam Remigii verba; *Cum Isabella Pardaa Spinaly pridie Non. Maias 1588. ob sortilegij crimen comprehensa, vrbis præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset; subijt ei in animum experiri, verumne id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eam aciculam penitissime infigi atq; inculcari. Quod cùm in satis magnâ hominū frequentia esset factum; & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris vel minimi indicium aspicientib. dedit. Rursus 3. Cal. Nouembr. 1590. Brindusii Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris est detonsa fuerat, ob idq; cicatricem in summâ fronte nudâ ostendebat. Suspicatus igitur Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculā altissime infigi: quod cùm esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere, eum olim ex ictu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodùm tormentis admota, nō tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisse: sed & plurima alia quæ indignissimè ab eo passa fuerat, enumerauit. Nouissimè 18. Cal. Iul. 1591. Essei, qui pagus ab hac vrbe milliario abest, cùm hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij rea lictorem periclitari iussisset, ac is illam idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicubi tesseram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit; in quam cùm ferrum, vel quantum poterat, adegisset; nec à Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllā elicere, atq; exprimere potuit: cùm rursùs locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamore edidit, Largus cruor sese inde effudit.*] Sic Remig. lib. 1. ca. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato notâ* 1. scribit stigma famosę illius sagę, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valdè latens, & imperfectissimè delineatum, denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorsùs omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiam me tenet, illud gemini carbonis signū in Allobrogis feminæ pedib. stigma fuisse. narrationem postea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gersone.* Solēt huius signi varię esse figuræ, vestigii leporini, manus bufonię, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulensis; in quo illud singulare Pet. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit; si acu vel graphio profundius adacto perforares, nullū doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si verò à tergo, ita vt videre ipse nequiret, eminùs signo illius catelli minareris digito erecto; tanquam si acriter torqueretur, reum subitò queri solitum. huius rei causam physicam non inuenio; moralem hanc suspicor, contemptu indoluisse dæmonem superbissimum, & sic irritatum sæuiisse in mancipii sui cruciatum.

[a] *lib. 5. c. 115.*
[b] *Sprenger. p. 3. q. 14. & 19. & nos inf. l. 3. p. 1. q. 5. A.*
[c] *lib. exorcismor. Auenionis excusus.*
[d] *Hippol. in tit. de quæst. Paris de Puteo de Synd. c. c. de tor. vrâ il terzo, Grilland. de Tortura quæst. 4. Damhouder. prax. crimin. c. 73.*

Ceterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valdè diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Gemaniâ totum autumnū & hyemem dormiendo fuit emensus [e]; & qui in Apaturiorum solemnitate ebrii, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmō: & Epimenidis Cretensis, qui cùm quęrens ouem, meridiano æstu speluncam ingressus, sopore graui victus, LXXVII. iuxta Pausaniam; vel XLVII. iuxta Eudæmum; paulò pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectusq; postea, ratus se parùm indulsisse

[e] *Lilius Giral. Dialog. 4. de histor. Poet.*

dulisse somno, pergebat ouiculam quærere. fortè horum quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potiùs adscriberem dæmoni. De Sardoûm semideorum somno fabula fuit, nam hi reuerâ erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari [a]. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verum à Deo immissus; vt septem Dormientûm sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinq; apud Paulum Diaconum.

[a] *vide de his Alex. Aphrodis. & Simplic. in 4. Physic.*

Vltimum erat de inediâ perferendâ. de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorum ferat inediam. potest enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famem repellere Pet. Chieza, *p. 1. histor. Peru. cap. 96.* & Augustin. Zarate *lib. 1. hist. Perua. c. 8.* & Matthiolus *ep. Nuncupator. Dioscoridis.* ita scribit; *Scythæ Scythicam herbam circa Boeriam crescentem adinuenere, gustatu quidem prædulcē, cuius magna quidē commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimq; non sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quod equis quoque eundem effectum prabeat. [Tradunt que his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & siti.]* & Gemma [b] multorum annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates verò *libr. de carnibus* negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse; de iis intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt illud intestinum interea concrescat, atque ita homines emoriantur. Verùm si vel à morbo præcedente, vel aliâ ex causâ sit in corpore residuus humor flegmaticus crudus, lentus atque viscosus; illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor absumatur. Idem futurum si ex summâ cerebri humectatione, materia quædam subtilis & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimentum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore exspiraretur vel difflueret, continuò ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illâ Rogerii Bacconi Anglicanâ puellâ; quam dicit viginti annis nihil comedisse: & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abstemius fuit: & in puellâ Spirensi, quæ Ferdinandi Imp. iussu veritatis explorandæ gratiâ per multos medicos anno 1540. asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna perstiterat iam vltrâ quadriennium, corpore interea benè forti, sano, nec vllâ macie tentato; sed scabie tantum phlegmaticâ corpus obsitar frequens interea lachrymabatur, & consuetas natium auriumque sordes habebat, & somno satis longo quietoq; vtebatur; nihil tamen, neque per sedem, neque per loca muliebria, fecium vrinæue excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius [c], & ex Germanis oculatus testis, vnus ex medicis obseruatoribus puellæ, Gerardus Bucoldianus [d]. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eâdem industriâ, quâ prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabiâ puellâ id ostendam *lib. 6. c. 2. sect. 3. q. 3.* ex B. Prospero. Sedulò tamen cauendum, ne sanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc classem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senens. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Srockii, quem in Carmelo sex annis Deipara cœlesti mannâ pauit, *apud Monaldum Rosarium & Rolandum Bonchiarium in eius vitâ.* Deus enim eum, qui creauit, eos virtute suâ sine corporali sustentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandulan. libro tertio de Prænot. capite quinto.* Impius autem est Rogerius Baconius, omnia hæc stellarum influentijs adscribens, cur, si hoc ita est, vni duntaxat, & non alteri quoque vim

[b] *lib. 1. Cosmocrit. c. 6.*

[c] *lib. de puellâ German.*

[d] *Epist. hac de re excusâ Moguntiæ anno 1540.*

vim hanc toletandæ inediæ ftellę iftæ,in commune influxū fuum demittētes, largiuntur? an,quòd folius huius corpus ita difpofitum?fed quæ hæc difpofitio fola influxui peruia? quæ hæc in aliis tanta vis & obftinatio ad excludendum?fed fat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi pofitum à nobis.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus operâ dæmonum fexus mutari queat?

A NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) fed de ipfa fexus virilis in femineum,aut feminei in virilem commutatione, quam naturalem ex medicis huius fæculi fatetur *Cofmocrit.* 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates *libr. 6. Epidem. p.* 8. fcribit Abderis Phætufam vxorem Pithei, partui vicinam, miffo in exilium marito, aliquot menfibus ceffante fluxu menftruorum, cunctis in membris magnos perpeffam dolores,corporis habitu in virum mutatam: idemque apud Thafios accidiffe Anamifiæ vxori Gorgippi. T. Liuius *l. 24. de Spoletanâ* muliere idem refert,Belli Punici.II.tempore.Plinius *l.7.c.4. Ex feminis*(inquit)*mutari in mares,non eft fabulofum.Inuenimus in Annalibus P.Licinio Craffo,C.Caffio Longino Coff.Caffini puerum factum ex virgine fub parentibus,iuffuque aufpicum deportatum in infulam defertam. Licinius Mutianus prodidit vifum à fe Argis Arefcontem,cui nomen Arefcufæ fuiffet,nupfiffe etiam,mox barbam & virilitatem proueniffe,vxoremq; duxiffe.Eiufdem fortis & Smyrnæ puerum à fe vifum.Ipfe in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coffitiū ciuem Tifdritanum,viuebatq; cum proderem hæc.*]hæc ille. A.Gellius *lib.9. Noct. c.* 4. *Libitum tamen eft*(inquit)*in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus,vir in temporibus ætatis fuæ, ingenij dignitatifq; gratiâ, auctoritate magnâ praditus, non audiffe,neque legiffe,fed fcire fefe atque vidiffe in lib.Nat. Hift. VII.fcripfit; quæ infra pofui ipfiffima,ex eo libro fumpta;quæ profectò faciunt,vt neq; refpuenda,neq; ridenda fit notiffima illa veterum poetarum de Canide & Caneo cantilena.*]Hæc Gellius fubdens fuperiora illa Plinii verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculofum hoc*, voce vfus eft latè fumptâ, pro eò quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tirefiâ legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi fuppetunt hiftoriæ? D.Augu.*vlt.c.l.3.de Ciuitat.Dei.* memorat ex Gentilium fcriptis,&mulieres homines, & gallinas in mafculinum fexum fuiffe conuerfas. de auibus mox idē ex Aufonio confirmabo: de hominibus pergamus afferere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hiftor. Neapolitanâ* narrat, Caietæ mulierem pifcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migraffe: & aliam,cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenfæ ciui Ebulano poft annum nuptiarum XII.in virum mutatam; foluto matrimonio, vxorem duxiffe & liberos procreaffe. addit idem, aliam feminam, cum marito filium vnum peperiffet,fubito exortâ virilitate;marito iam non feminam relicto alteram duxiffe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus confimilia narrauit Cocceius Sabellicus[a]: quibus omiffis duo ponam quæ noftris temporibus Hifpania dedit,& confcripta fuere fideliffimè ab Ant. Torquemadâ[b] patrio idiomate; Amatus Lufitanus[c] auctor eft in oppido Ezgueyrâ Lufitaniæ, diftante àConymbricâ nouem leucis, vixiffe quendam virum Nobilem; cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ætatis effe inciperet, quâ fæminis menftrui fluores inchoantur,loco liquidi humoris,erupit ei è locis (fi intùs abfconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodiit virile membrum;ficq;,ex puella,fubito adolefcens ephebus apparuit. cum fexu veftitū virilem, nomen quoq; affumpfit Manuelis Pacheci. nauim confcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geftis, ftrennui militis exiftimationē,opef-

a *Sabellicus l. 9. Exemplor.*
b *D al.t.*
c *Centur. 4. curat. 39.*

que magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in femineam declinante; quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepisse; non procul ab vrbe Benauentanâ Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quòd sterilis esset, minùs à marito benignè habebatur; pertæsam malæ tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata virumq; mentita variis in locis opera seruili vitam sustentauit: post aliquod tempus, siue quòd calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quòd imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit; certè ipsa se in virum mutatam deprehendit. statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam sibi matrimonio copulat. diu res latuit illô non audente cuiquam rem narrare: donec quidã, ei prius optimè notus cernẽs tam similem esse facie vxori profugæ rustici illius; interrogauit num fortè frater esset talis mulieris. huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia a; *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen; posteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt; mutatoque habitu, pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, sub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen; qua nocte primùm viro tradita cum eo cubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero postea habita.*] Hæc præmisi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis b narratio; *Virgo quadam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ est in Syriâ, mulier Aeteta nomine, etiamnũ cum marito degẽs, è femina vir exstitit, cui nomẽ Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hunc vidisse. Michael Montanus *lib.* 1. *Experimentorum c.* 21. testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cùm saltaret violentius, subitò virilibus erumpentibus, in virum mutata sit, & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbam adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsq; ætatem, vxorem tamen duxisse nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionem eò vergentem. Et notant medici quidam, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum: conari semper eam, id quod perfectius: mulierem esse quasi virum quendam imperfectum. menstruis retentis diutiùs, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Metamorphosim, hanc deesse; quàm, vt, quæ sunt intùs vasa seminaria, foris appareant; & id; quod myrtos, nympha, κλητωρὶς ϗ ὑπόδερμις dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Albandar*; sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui persimilis, sed inuoluta priùs fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc suspicio est, non tam hos ex fæminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse, quàm ad fæmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen si illud natura potuit, quod tot asserunt auctores, putarim, DEO permittente, causis naturalib. fretum, etiam posse vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim

a *l.* 1. *Exempl. cap.* 6.

b *li.* 1. *de Mirabilib. & longæu.*

lerim ficta illa miracula, quæ Diis falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermnestram vendiram pro muliere inuenisse pretium; postea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretensem factam virum, cùm Mineruam vidisset lauantem. Galateæ filiam falsò vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen
D meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ concl. 2. *Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminā facere*; qui conatus irritus Neroni Magię addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimiâ retractione partiū pfectarū, in locos fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresiâ pter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse [a], & Anton. Liberalem satis ambiguè loqui de Siproeta; vt vix scias ex quo in quem sexum demigrarit. Ausonii quoque epigr. *e. libr.* 1. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis; [a] *l. 2. de mirabilib. qua de re Iustin. ad Quæstion. ortodox. Lucianus l. de astrolog. & Didym in odyss.*

Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauaque de pauo constitit antè oculos:
Nec satis antiquum, quod Campano in Benenento
Vnus ephebo rum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ægerrimè: dixerim potiùs vtrumq; eis sexum infuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vices, & quæ modò fœmina tergo Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.* Sane illam vtroq; sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

A VT qui senex est, non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè successiuâ elapsum actione, id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires resumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporē, torpor in agilitatem, cereraque corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit, si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricib. reiuuenescentibus scripsit Aeschylus; de Iasone à Medæâ recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Æsone Græcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur priùs mortuum, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cetera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit [b]; potato succo salutari. [b] *Ouid. 7. Metamorph.*

. . . Barba comæque
Canicie positâ nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorq́, situsque,
Adiectoq́, cana supplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidiâ negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus [c]: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* [c] *Psal. 102. v. 5.*

renouari

renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris & Hebræis non conueniat [a]. Eodem pertinet illud Isaiæ; [b] *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa sua leberide senectutem exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficii spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumpta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit ebibendum [c]. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior suffici, ceteraque deperdita, & ad hanc commutationem requisita, suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos visos multi tradiderint. [d] Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam [e]; Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium B senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellæ quoque Rioiâ alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idque vulgi fama notissimum fuisse, & ab Ammira Castellæ sedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hîc se viuo scribit Valescus Tarentasius [f], fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannosæ ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundiâ, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ [g], commemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorũ quib. vixit trecentorum & quadraginta spacio, iuuentæ florẽ ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, q̃ in eodem orbe nouo quandã insulam reperrã testentur [h]; Bonicam nomine; in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino pręciosior, pota senium cum iuuentâ commutet, quamuis de simili in Lucayâ fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immeritò coniiciat Pet. Chieza *p. 2. hist. Peruu. c.* 41. verùm siue in Bonicâ, siue in Lucayâ, siue vtrobiq; talis fons manat, facile video, quàm hæc nonnullis incredibilia videantur; sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere; singularis esse proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit; id de suâ dumtaxat opinione aut assensione decernunt; insaniæ assidere.

[a] *D. Aug. ibi, & R. Sabadie ibid.*
[b] *c. 40. v. vlt.*
[c] *lege Pieriũ l. 14. Hieroglyph.*
[d] *Herodot. li. 4. & Heraclides in Politiis.*
[e] *Dialog. 1. Horti floridi.*
[f] *l. 6. Philonis. c. 12.*
[g] *Ferdin. Castanneda li. 8. Pet. Maffeius hist. Indicæ li. 11.*
[h] *post Cardanum, Langius epist. medic. 79.*

Instet quis ex aduerso, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: C hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probatur Dei verbis [i] *Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Mosen dixisse [k]; *centum viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarii, hoc est quaternarius denariorum triplicatus, & sic totum cum toto coalescens omnem absumit perfectionem, ternarium nempe, quaternariũ & denarium. Hoc argumentum facilè diluitur, quia à Deo præstituta non omnibus hominibus vna eademque, sed sua cuique peculiaris vitæ periodus: & his quidem spacium vitæ ipsâ hac Metamorphosi sic extensum: hanc non posse natura-

[i] *Gen. 6. v. 3.*
[k] *Deuter. 31. v. 2.*

naturaliter prorogari nisi Deo permittente. Si permittat, posse vltra annos etiam centum viginti; quos constat multos superasse. Verba autem illa Dei; non de omnis æui hominibus prolata fuere, sed tantum de tunc superstitibus; quibus hic terminus pœnitentiæ antè diluuium futurum datus[a]. Nec Moses illic asserit vltrà se viuere non posse; sed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minùs idoneum. Argumentum illud ex numeris desumptum, mirè placuit Fran. Valesio[b], adeò vt fusissimè illud prosequendum sibi existimarit: reuerà tamen friuolum est, ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in humanam complexionem potest influere, nec vita nostra à numeris sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

D Fortiùs vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur. istud semper annis viræ consumitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententiâ medicorũ[c]. Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod tum consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illâ quæ veterascebat abolitâ restaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse, medici sentiunt[d]. *Quibus Respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus fortè manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam esse aut impossibilem. quod si illam nouit; cur nequeat, DEO permittente, in praxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis fortè, posset igitur hominem perpetuò in vita tueri, & sic quasi immortalem reddere. quod iactabat ventosus ille Ægyptius, contra quem Galenus scripsit. Verùm occurro; consequentiamq; istam pernego; potest vitam in multos annos extendere: potest ergo in æternum extendere. Quãuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc solâ Dei voluntate (iuxta quorumdam sententiam) mortem effugisset, ita etiam in argumenti casu, si Deus dæmoni permitteret semper humidũ radicale rastaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eum Deus necessitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dęmon vteretur, ad restaurationem tandem prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc non nisi post diuturnum valde tempus contingeret; ideò nihil pugnant ista cum iis quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate arborem illam vitæ, siue vt Hebræi vocant *lignum vitarum*[e], quòd vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauissimi scriptores[f]; quia illam post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viueret in æternum. Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

Hæc dicta dumtaxat, vt ostendatur vitium illius consecutionis potest vitam prorogare ad tempus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignũ vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuisse: non tamen concedunt ideirco potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Ceterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum*, Gen. 3. n. 22. sit

[a] Sic Onkelus Hierony. & Chrys. in d. v. 3 & D. Aug. l. 15. de ciuit. Dei c. 24. quorum sententia verior, quam Philonis, Iosephi & sequacium.

[b] de sacra philosophia c. 7.

[c] vide Fran. Valesium d. loco.

[d] Galen. li. de marasmo. Langius epist. medicin. 79.

[e] Gen. 2. v. 9.

[f] Strabus & Hugo Victorin. in Genes. & D. Thom. 1. p. q. 97. a. 4. Scot. in 2. d. 19. q. 1. Duran ibid. a. 1. Caieta. ad d. a. vlt. & Perer. in Gen. l. 3. q. 4.

ris facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.] quæ palam est, phantasia læsa contigisse.

TERTIO potest diabolus, & facit quotidiè, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi speciem nouam, nec etiam vnà cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodò (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis & semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum [a]. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur; potest veterator eum necessariò in malum aliquem actum impellere, adeò vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verùm motus huiusmodi peccati omnis est expers; &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occasio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Danæus [b], & alii hæretici, hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & naturâ Originarii peccati malè intellectâ.

[a] *li. de dæmonib.*

[b] *Godelmann. lib. 3. de lam. c. vlt. nu. 35. Danæus l. 2. Aethica Christ. c. 7. Luther, Caluin. Musccul. Selneccer. in Genes. c. 4.*

B QVARTO Potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt faciliùs recipiat, & firmiùs species retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest modis contrariis plurimùm debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaam & Iosaphat apud Damascen. talem puto fuisse memoriam Athalidæ apud Laërtium, *lib. 8. in vita Pythagor.* talem Apollonii Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum *lib. 1. Exempl. cap. 6.*

Alia longè obliuio Simonis Thuruaii Angli, quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cùm esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisiis professor magni nominis, plenior scientiâ quæ inflat, quàm caritate quæ ædificat: temerè in scholis & palam non veritus est iactitare, se scire totam CHISTI legem, ac improbando eam posse annihilare; sed ita subitâ obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetũ legere sciret. Nicolaus Dunelmẽs. dum adhuc adolescẽs esset, vidit eũ litteras à filio proprio doceri; *qui mihi profectò (ait Matth. Paris. l. 7. Hist. Angl. hæc scribenti olim narrauit.* contigere hæc circa annum 1201. Tritthemius malè vocat Simonẽ de Tornaco. fuit .n. Anglus Cornubiens. cuius etiam mentio apud Polydorũ *l. 15. Angl. Hist.* Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoq; (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remediis naturalibus, vt medicus; suggerendo, vt choragus, artificio & præceptis, vt ætate nostrâ, qui citra superstitionem, memoriæ quandam artem professi. exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale & accumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Arelii, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigienses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugdunobataui.

QVINTO potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenii & iudicii reddere, per commodiores organi dispositiones, humorib. videlicet densiorib. motu locali dispulsis, vel agentiũ naturaliũ adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione iisdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresq; sunt spiritus, & quo meliora ac

expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa; hoc intellectio expeditior atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potiùs humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à rectâ mente homines deiiciant, vt per se non rarò præstant in iis quos obsedêre [a]. Seducunt etiam prauis suggestionibus, suadendo varia perperam; modò illicitum esse, quod reuerâ licet; modò graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modò inculcant iusta esse, quæ contra fas & iura sunt; vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementiùs formidanda, vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

a *Marci. 5. Matth. 8.*

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo; per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in formâ visili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas [b]; sed etiam internâ locutione & suggestione intellectu illustrato, non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda; cùm hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vllâ mentis verâ fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alia indigitanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio, sane quæstio de nomine futura est. In vitâ S. Norberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subitò peritissimum reddidit. *cap. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus vel cibi scripturæ magnam partem; eam nempe quam recipiunt, & erroribus suis firmandis putant oportunam; ediscere. quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Niderius [c], idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstat confessio; *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus; quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota ferè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiore huius materia vnguentum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori verò humore flascum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis, statim conscius efficitur, & magister nostræ sectæ.*] Hæc confessio, mulieris; subiungitur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis & promotionis ad Tartareum magisterium alia ritualia: *Ordo* inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primò eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris; & ibidem abnegare coram eis CHRISTVM, eius fidem, baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare Magisterulo, id est paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremò de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hûc modũ se ductus sũ, & vxor mea &c.*] In his verbis vides doctrinã illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dũ putabat nouã imaginem efformari immediatè in mente, quã generatim omnia illi exhiberẽtur ad artem illã pertinentia: Neq; enim id dæmoni possibile, neq; talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat simul se & in instanti didicisse, quæ successiuè & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aere velocissimè formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectãda proponere; vt quasi in speculo mẽs nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicque illustrari sibi homo intrinsecùs videatur.

b *2. 2. q. 96. ar. 1.*

videatur. hoc nimirũ ſtratagemate antiquus ſerpens, primum Ordinis noſtri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, ſed fruſtrà. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræi [a]; *perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat.* (de ſtudiis Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cùm nominum & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè efflueret: neq; omni ſtudio animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculſus, quid hoc eſt, inquit, rei? cùm oramus, cùm cõfitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cædimus, cùm ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo, propter Deum, non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtræ menti imagines, & cæleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco, agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem, agnoſco veteratoris dolos & aſtutiam.* &c.] Nactus iſte animum Ignatii ad cæleſtium rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & agilem, & præſagiens, ſi Ignatii doctrina ad pietatem accederet, maius ſibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ oſtentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere; *eo maximè tempore* (vt ait Maffeius [b]) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, ſcripturæ ſacræ myſteria.*] Si hæc potuit, in rebus ſanctiſſimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri; quanto faciliùs infidelium animis rerum profanarũ falſarumque ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pon-
D tifex & magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit; qui cùm nec verſificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu Solis, contra Chriſtianos oracula fundebat [c], eodem afflati Numine Sumano, varii Paſtores ouium ſubitò poëtæ exſtitere; vt Euages [d], Thynicus [e], & alii: Amphiaraus quoque ſic vates factus [f], & anus Pindari hymnum edocta [g], & Soſipatra, quæcumque alibi eâ abſente geſta, poëtarum, philoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium [h].

[a] *lib. 1. cap. 14.*
[b] *lib. 1. ca. 16.*
[c] *Eunapius in Cryſanth.*
[d] *Suida teſte.*
[e] *teſte Socrate apud Platonẽ*
[f] *Pauſan. in Corinthia.*
[g] *idem in Bœot.*
[h] *Eunapius in Aedeſio.*

Hoc anno 1600. menſe Martio. Toleti lata per fidei Inquiſitores ſententia cuiuſdam Roman Ramirez oſſa cum ſtatua combuſta fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cetera imputabatur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam verò multa in hoc facinoroſo magica concurrêre, ideò fiſcalis accuſationem fide bona ex Hiſpanico ſermone in Latinum trãſferre non grauabor. Poſtquam ergo narraſſet eum iam ſemel accuſatum, abiuraſſe errorem Machometanum; addit relapſum (vt fex illa conſueuit) & rediiſſe ad vomitum: ſeruaſſe ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunaſſe magnum ieiunium quod vocant *del Romadan*, præmiſſis *guadoc & zala*, lauando totũ corpus, induendo induſium mundũ, recitando *azoras* (hoc eſt preces) eius ſectæ verſa facie ad *alquibla* (hoc eſt ſolẽ orientẽ) eleuando & demittẽdo caput, & ſe ad terrã vſq; inclinando; & extendẽdo ſupinas in cælum palmas cũ diceret *Alaquenir* (h. Deus eſt magnus) & ſurgentẽ ante diem ad celebrandũ ieiuniũ *Zahor* eo abſoluto ſeruaſſe & celebraſſe ſolẽniter Paſcha ipſius *Romadã* per tres dies; abſtinendo omni labore & opere ſeruili, præſertum primo die, induendo induſiũ mundum, faciendo dictum *guadoc & zala* cum aliis multis ritibus & ceremoniis Machometiſmi. Et quod addens delictum delicto, & culpã culpæ, ad opus & finem malum à multis iam annis pactũ & fœdus iniuiſſet cum dæmone expreſſum, eo adorato, & facto homagio, & animâ illi dicata, ea lege vt dæmon ei adeſſet fauore, ope, conſilio, quotieſcũq; aliqua in re indigeret, & peteret: & ideò petiiſſe, & à dæmone obtinuiſſe notitiã peritiamq; ſanãdi mul-

tas secretas & occultas ægritudines herbis, suffumigationib. & incantamentis superstitiosis, quibus de facto non paucos sanitati restituisset. Item persuasisse se multæ lectionis esse & in sacris ac profanis historiis apprimè versatum; & valere plurimùm memoria, cùm sit imperitus planè legendi ac scribēdi. Quare solitum lucri gratiâ & ex professo aliis de memoriâ præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset; facientem hæc ope dæmonis, & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasse. Cumque quidam eum interrogasset, qua ratione tam fidam memoriâ adeptus esset; respondisse, quendam sibi magna necessitate coniunctū, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio quem dedisse: quinetiam hunc eundem cum semel vellet Cæsaraugustam, quindecim inde leucis distantem, proficisci, facta coniuratione, quā dicunt, *de bon y varon*, subitò comparuisse equum, quem ambo conscendentes, minimo spacio tēporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo, sed priùs frenū ademisse, derelicto, curasse negotia quorum causa eò profecti erant, & reuersos ad portam equo frenum iterum iniecisse, & momento ferè domū relatos. Item, cùm quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendasset, & à nescio quo ablata subitò non comparuisset, maritus Ramirem accessit opem postulans, hic respondit, animum ne desponderet, se illi vxorem eius restituturū. Dedit simul epistolam, & iussit vt certum ad locum inter vineta se cōferret, & ibi facto circulo, in medio circuli consisteret. at quando audiret turbam hominū pertranseuntē, etsi nullū videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac trāsire, tum epistolā ante se in solum abiiceret. fecit ille, quæ iussus, & vxorem recepit, non videns, quis aut quomodo reddidisset. Item solitum addebat fisci procurator edicere multa valdè arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis; quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, nisi vi pacti dæmonici innotuisse. Semel (ait) cùm domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obsidente dæmone. quare vt se statim vocarent. abiit, venit alter, vocatur Ramirez; & sic se gerit in sanando morbo, vt clarissimè appareat, ipsiusmet maleficio dæmonem in ægrā antè immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat. moxque, lipoplychia frequenti durante, cœperat odisse parentes, & maritū, & hunc nec videre, nec cum ipso dormire sustinebat. Aduertêre obsessam esse, vocatur sacerdos; dieb. octodecim exorcismis & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remediis, nititur malū hospitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centū & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos; tū tamen ceteris absentib. se solum adesse. cum itaq; Sacerdos solitos Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret, cumque adigeret dicere, quo ceteri abiuissent, respondit profectos ad oppidū Deza, prædictum Roman Ramirez conuenturos, & quæsituros ab eo, quid fieri à se vellet; nec abituros, donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius misellam afflictam fuisse adeò, vt toto die in deliquio permāserit. Cumq; Sacerdos iuberet, vt fœminam vexare desineret; & eam cum marito, vt vxorem decet, sineret degere; eique redderet iocale preciosum, quod eripuerat, respondit, se adigi à Romano, & habere se iocale, sed reddere non posse. Postea cum parentes aduocassent Roman Ramirezium curandæ filiæ gratiâ mori dictis dæmonis; confestim vt domum ille ingressus, cæpit mulier mira dicere & agere, clamabat scire se illū aduenisse, & causā aduētus non nescire: eo accedente, vt vidit, iterū deliquio concidit, & ore contorto triduū permāsit sine cibo & potu, non valens quicquā substantiæ illius traiicere: Magus

gus itaq; eam imbuit forti suffumigatione solearũ, olei iuniperini, & aliarum rerũ, & reuocat à lipopsychiã; & alloquens obsessorem dicebat; sinas illam, sinas illam: discedes, discedes. fuge, nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dæmone respondere, iussit omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, querebatur & expostulabat cum dæmone dicens, cur mihi non respondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierem: ne quid verborũ nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Benè veneris, quid illic rerum egisti? qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iam extra periculũ est: vxor peius habuit, iã conualuit: nepotulus adhuc æger est, & periculũ, ne moriatur. Tũ infert Ramirez, cùm sciat q̃ fidelem & diuturnã eis seruiuerit seruitutẽ, & quantum eis obstrictus esset; nec ignoret, se vrgeri debito ducentorũ regalium, pro solutione locati à se horti; æquũ esse, vt vicissim sibi gratificẽtur, & ex obsessæ corpore recedant, saltẽ spacio quindecim dierũ, & interea sanã & incolumẽ relinquant: vt sic copiosam solutionẽ mercedis recipiat, & in posterũ fama & existimatio eius crescat; quæ alioquin insignẽ plagã sit acceptura, nisi exeant. Posse postea iterũ eam inuadere, & possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonem id se facturũ, eiq; pariturum. Cùm verò videret Ramirez hoc colloquium suum ab aliis exauditum, seq; deprehensum tanq̃ potestatem in dæmonem habens, stomachabũdus ei interminatur se in compedes eũ coniecturum. & facturum vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone, quia non satis largã mercedẽ operæ parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterũ ipsius ope indigeant: & maleficii sortẽ statim transtulit in maritũ feminæ liberatæ, iubetq; dæmonib. vt in eum transeant, eumq; diuexent: fecère, & diem integrũ crudelissimè afflixerũt, iniectis mille imaginationũ terriculamentis, & desperationũ tentamentis. Quare vocatus iterum, cùm ad eum accessisset; fortiter, inquit contubernalis cum dæmone colluctatus fuisti: & adhibitis suffumigationibus dæmones eiecit; & ex oppido discessit, malè contentus exiguo stipendio. Post abitum deprehendere parentes filiam non modò non esse sanatã; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magũ eundẽ, & simul pecunię non parũ mittunt, pollicentes maiorẽ summã si feminam persanaret. ille dedignat⁹ venire, dat tabellario materiã alterius suffitus, & ritũ quo vti deberet discriptũ, addens cum domũ rediisset, inuenturũ illam meliusculè valentẽ, & cum sociab. tripudiantẽ: & ita factũ est. cumq; vxor adhuc nôllet cũ marito dormire, suffumigauit eã, addens verba quæ iussus erat, nẽpe; dæmones exite ab hac feminã, quia iubet Romã. alioqui ipsum vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationẽ mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cum marito vixit, vt coniuges solent.] Hæc in actis illis iudiciatiis.

E 6. In voluntatem longè restrictior est magiæ dęmonisque potentiã. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili vel amabili, exteriùs proposito; vel excitatis imaginariis visionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas; quæ quo vehementiores sunt, eo quoq; & acriùs inclinant, & quasi abripiũt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrii libertatem, qui peccandi necessitatem vel coactionem vllam admittunt; etiam in iis, qui mortiferis culpis sunt irretiti. homines certè desiissent esse, si liberum arbitrium amisissent. sunt quidem hi Gratiã gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrii, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? pecca-

tum nisi libero consensu non committitur: liber verò consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit Diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus liber adesset, peccatum foret; peccandi tamen necessitatem nunquam voluntati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere [a]. Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere; facitque vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas; quã nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam; ne in grauissimis quidem peccatoribus, quib. illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit [b]; non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iusti; *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrii, & communis sufficientisque auxilii (de quo Theodoret. hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit & includit: cuius conseruationis promissæ fidâ exhibitione consequitur humana imbecillitas; vt, ex tentatione dæmonis, non solùm bonæ voluntati & conatui fælix exitus, & euasio contingat; (sic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Augustin. & Hieron. explicant [c]) sed etiam, vt periculum prætergressi; fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit; & noster id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltrà progredi est. vide quæ in hunc locum egregiè ex variis D. August. locis Beda disseruit. Cùm possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata lethifera vitare; sanè, si succumbant huic tentationi, cui potuerunt non assentiri; voluntariè succumbẽt, non coacti vel adacti necessitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæstione Nicolaum Remigium [d] reddidit fluctuanti & ambigenti similem. Dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationẽ in peccato fouere & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesq; alias: sed nunquã posse absolutè impedire, ne vel alii peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaq; cum specialis illo auxilii fauore, quandocumq; seriò volent, quãtumuis renitente Diabolo pænitere; sine speciali illo Dei auxilio, id non possent. alioquin potentior esset in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod sanè blasphemum est. Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam Aud. Vega de *Iustificat, q. XI.*

[a] *D. Thom. 1. 2. q. 80. a. 3. & confirmat eleganter Cyrill. Catechef. 4.*

[b] *1. Corint. 10. v. 13.*

[c] *August. in Psal. 61. & Hiero. in Ion. idẽ Aug. in epist. 89.*

[d] *lib. 3. demonolat cap. 8.*

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quousq; interdum soleat progredi, dæmonis conatus in volũtate non planè, sed penè; nõ verè, sed apparenter subigendâ, ad tentatorũ consolationẽ, B. Angelæ de Fulgino verba repræsentabo, quibus illa quid experta fuerit, *vita eius c. 19.* sic exprimit; *Tormenta verò & animæ passiones, quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quàm corporis, patior quasi assiduè ab ipsis dæmonib. Nec scio aliam assignare similitudinẽ, quã de homine suspẽso in pergula, qui ligatis manib. post tergũ, & velatis oculis suspens⁹ cũ fune remãsisset in patibulo, & viueret. cui nullũ auxiliũ, nullum remedium, vel fulcimentum superesset. Dico quod adhuc desperatiùs & crudeliùs à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamenti: ita animæ nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animæ subuertuntur, sciente ac aspiciente animà meà. Et quando anima mea videt subuerti omnes virtutes, & discedere, & q̃ non potest se ibi opponere: est tantus dolor animæ, quòd vix aliquando possũ plorare ꝓpter desperatũ dolorem & irã, aliquando verò ploro irremediabiliter, aliquãdo ẽt*

tanta ira venit in me, quòd vix possum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meum & alia membra. Et quando anima videt cadere & discedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormentum patior. quia omnia vitia in me reuixerunt, & aliquando reuiuiscunt; non quod in vitâ durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim quod dæmonibus tradita sum multis, qui reuiuiscere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper; vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque sum in tenebra horribilissimâ dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intùs in animâ esse mortua: sed extra animam suscitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quòd consueui apponere ignem materialem ad exstinguendum ignem concupiscentiæ, donec confessor meus mihi prohibuit. Cùm sum in illa tenebra, credo quod citiùs eligerem assari quàm prædicta tunc pati: imò tunc clamo & aduoco mortem; vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, citò facias, & ne differas: & ex quo me reliquisti, comple, & submerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuunt illa vitia in animâ meâ: quia anima nunquam consentit eis, sed corpus patitur violentiam, & est tantus dolor & tædium: quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei ablata omnis potentia, quamuis non consentiat vitijs: non tamen habet potestatem[a] omnino resistendi vitijs: & videt quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifestè cognosco quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tam magnum quod superat omnia alia vitia: & est quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifestè à Deo contra prædictum vitium, qua virtuosè à Deo liberor. Et si non haberem ego fidem de Deo certam, solùm in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus præualet semper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imò dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quòd verè in isto cognosco Deum, & illuminor: & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere[b] ad minimum peccatum: & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitiũ autem est tam magnũ, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi quod me dimiserit, non est res, qua posset tenere, nec pro verecundiâ, nec pro pœnâ aliquâ, quin statim ruerem in peccatum. Tunc tamen superuenit illa virtus, & virtuosè me liberat: ita quod, nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi. & istos labores sustinui per duos annos & plus.] Hactenus interpres parùm Latinus D. Angelæ; in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ & molestissimæ tentationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam: voluntatem quoque nunquam à diabolo positiuè cogi, quantumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succumbere, non succumbit tamen: quia potest homo, cum Dei gratiâ non consentire. Denique carnis profectum quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

(margin: 2. ; 3.)

[a] *Sic scilicet vt etiam suggestionẽ ipsã expellat. nam habet, vt non consentiat.*

[b] *Intellige durante & iuuante illam gratia.*

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in animâ à corpore separandâ, ipsaq; separatione? vbi de extasi, & mirandis circa cadauera.

EXstasim siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando vel soluendo sensus exteriores; idq; modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quando eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeò impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires nō excedit, talesque sunt Sagarum & magorum exstases; quibus, cùm vno in loco maneant soporati, varijs tamen in locis se fuisse: & varia peregisse, decepti sæpè arbitrātur. Tale est quod Olaus de Magis Lappiis narrat [a] hoc modo; *Si quis peregrinus cupiat de suorum conditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium rescifcat, quid cum illis agatur, velsi trecentus milliaribus absint; hoc modo. Incantator postquam vsitatis ceremonijs Deos suos compellauit, subitò collabitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuerà excedat à corpore anima. Neq; enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare cum vitâ sensus aliquis, aut motus videtur: sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectum & exanime corpus custodiant; quod cùm non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu; seu è profundo somno, cùm gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui cōciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certò sciat in ædibus suis aut cognatorum fuisse.*] Hæc in rei veritate se ita habere plures aliî Olao attestantur. Sed in hoc, raptu magico & similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant imprimis, qui cum Cardano quotiescunq; collibuerit, naturali suâ vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubiò dæmon ex fœdere: nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiusmodi voluntarii raptus. In virgine quoq; illâ Cæsaraugustanâ (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo anno 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto, cùm oues pasceret cum dæmone inito, nascebātur; vt & Magdalenę Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam & grauiter, neq; hoc à Cēsoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus [b], censens in huiusmodi exstasi animam reuerâ migrare, & deserere ipsum corpus, & aliis in locis interea versari separatā; qui Cabbalistarū error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis [c], *Eren Armenium, genere Pamphylium, cùm inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus, domum relatum, secundo post die, cùm esset imponendus rogo; reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset.*] Similis fabula fuit de quodam Clazomanio apud Origen. *lib. 3. contra Cels.* & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius *lib. 7. c. 52. Plutarch. in vitâ Romuli*, ex Herodoto, multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisse; ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolātem viderent. Nam iste non mortuus erat, sed in raptu magico; &, non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis

[a] *lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. descript.*

[b] *li. 2. Damonoma c. 3.*

[c] *lib. 10. de repub.*

mientis ore egressâ, & iterum ingressâ mustelà albà, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando [a]. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quàm philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quàm animæ à corpore separatio: cumq; ipso egressu hæc contingat separatio; fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Solâ Dei virtute illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmistâ, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæà, & de Hermotimo Clazomonio [b], quod illi obiiciunt; id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus hac ipsà de re agens [c]) *magis consectanda, quàm hanc licentiam animæ sine morte fugitiua.*] Et alibi idem rectissimè pro Axiomate tradidit [d], *nùsquam animam sine carne esse, quamdiu in carne est.*] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuium quæstionum, quę operibus D. Athanasij adiunguntur [e]. Nec Augustinus [f] quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi verò palam contradicit [g]. Abutuntur etiam aduersarii scripturis. Nam cùm illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini mortem sanctorum eius* [h]; perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt; quę ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda [i]: &, quamuis de raptu acciperes; eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cùm etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere: sed an fecerit, cùm ipsi Paullo fuerit incertum; malo dubitare, quàm cum B. Hildegardi affirmare [k] corpus verè ab animà tum fuisse separatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes. Parùm verò peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cùm *Apheresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuę, mouentis, & interdum intelligentis [l]: in apheresià verò, non functionibus animæ modò, sed ipsà corpus caret animà. in illà corpus dicendum insensile, & immobile actu; in hac, naturaliter loquendo, est exanimum tam potentià, quàm actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit im̃ortalis; necesse aliqua sine corpore operari illam posse [m]. Sed est immortalis. operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas; cùm sint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus non probaris, id ad vnam te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem iusq; nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflectiones, aliaq; quæ ex libris, de animę immortalitate agentium, possunt peti [n]. Verùm certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ non imperitis, quàm vt longiore indigeant probatione, neq; mihi vacat vel lubet lucenti soli lampadem accendere. Solus Deus sic animam per raptum separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones cõseruare: quod an sibi contigerit, dubitare se D. Paullus profitetur [o]. Falluntur tertiò, qui falsos hos & dæmoniacos raptus siue exstases (pro ijsdem nunc sumo non ignarus alibi [p] subtilius distingui) non separant à vero & supernaturali raptu; quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur; de quo præclarè, vt solet, D. Thomas disseruit [q]; quales fuere prophetarum, Apo-

C

stolorum,

[a] Helinand. lib. 13. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.

[b] Vide Lucian. in Encomio musca, & Plutarch. de dam. Socra.

[c] lib. de animâ.

[d] lib. de resurrect. carn.

[e] quæst. 33.

[f] lib. 83. qq.

[g] lib. 18. de ciu. Dei epi ad Euod. & (si ipse auctor) lib. de spiritu & anima.

[h] Ps. 115. v. 15.

[i] vt cum B. Cyprian. etiã etiam Rabbini censent.

[k] in Quæstionib. suis.

[l] Schalig. de subti. contra Cardan.

[m] Aristot. lib. 2. de anim.

[n] vide (si lubet) dicta citata: aque in Troad. Seneca cho. 2.

[o] 2. Cor. 12. vide D. Tho. 2. 2. q. 175. a. vlt.

[p] d. q. 175. a. 2. ad 1.

[q] d. quæst. 175.

ſtolorum, & ſanctorum hominum, longè diuerſi à Magicis exſtaſibus; de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago [a]. Plurimorum de veri raptus naturâ opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum, recenſuit M. Antonius [b] Mocenicus, opere verboſiore quã ſolidiore, &, exceptâ nonâ, ceteras ſatis benè confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum exiſtimem, breuiter accipite. Igitur falli [c] eum puto, dum ſubiectum raptus contendit debere eſſe mediam quandam ſubſtãtiam inter mortalem & immortalem, & huiuſmodi ait eſſe animam noſtram; quam dicit eſſe mortalem reſpectu partis ſenſitiuæ, immortalẽ reſpectu partis rationalis. fallitur. ſi ſit in animâ noſtra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quęſo nõne pars hæc ab illâ queat ſeparari? diuiſibilis ergo iam anima noſtra futura: quare nec immortalis. abſit hoc à mentibus noſtris. totam hominis animam, quoad ſubſtantiam eſſentiamque ſuam, credimus eſſe immortalem. non anima, ſed homo ipſe, reſpectu totius compoſiti, quid medium eſt; corpore mortalis, animâ immortalis. Subiectum tamen raptus, non eſt totus ſecundum ſe homo; ſed anima ipſa humana; ſubiectum totum incorporeum, indiuiſibile, & immortale. anima hæc ſubiectum eſt raptus, non ratione intellectus agentis, ſed ratione intellectus poſſibilis; quod benè docuit Mocenic[9] [d]. Formalis cauſa raptus eſt ipſa illa actio, qua quis eleuatur, & cœleſtibus illis rebus quaſi vnitur. Finalis cauſa, eſt coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicii Seuerini;

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Agens ſiue efficiens cauſa, duplex aliquando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, erit intellectus agens, principalis verò futura Deus. dixi poſſe aliquando eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas ſecundas, vt inſtrumenta, adhibere. quare poterit intellectus agens eſſe cauſa inſtrumentalis. quia quamuis eius ordinarium munus ſit, ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & hîc nulla ſint phantaſmata; ſolet tamen Deus, cùm ſe menti noſtræ per raptum inſinuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuinà quadam repræſentatione oſtendere; vbi vero ſpirituales haſce res intellectus noſter percepit, tunc ope intellectus agentis, poteſt quædam rerum viſarum ſimilitudo & ſimulachrum effici, quem modum D. Tho. non repudiat [e]. Principalẽ cauſam dixi eſſe Deum; quia reuerà Deus eſt, qui hominem ad ſe rapit, vt fatetur [f] Mocenicus, nec potuit negare. ſicut enim ſol in ſole non cernitur, ſicut oculus ſine lumine lumen non videt, ſicut auris niſi aëre plena ictum aërem non audit: ita nec Deus ſine Deo cognoſci poteſt; ſed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur, quantum diuino colluſtratus lumine eum cognoſcit; tantum efferueſcit & exilit in ſuperiora, quantũ calore diuino ſuccenſus in Deum fertur: neq; ad id, quod ſuperius eſt & infinitum, quiſquã attollitur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum ſententiam [g]. Deinde ſolus intellectus agens ad hoc nequit ſufficere, D quia quamuis Mocenicus dicat tranſitum hunc ex parte hominis eſſe voluntarium: id tamen verum non eſt. raptum enim ſcimus ſæpè contingere inuitis, vt ſentit D. Thom. [h] & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo deuotam, ex iis quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Caſtellà, anno 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim perceptâ Euchariſtiâ, vix eâ in os ſumptâ, in diuturnum raptum eleuabatur; adeò vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auerſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſſimè ſolebat Deum precari, ne quid illi huiuſmodi coràm aliis accideret: & ad ſe reuerſa, erubeſcentiæ plena atque pudoris, quam poterat celerrimè ſe domum in conclaue proripiebat.

[a] lib. 1. cont. her. c. 9.
[b] lib. de tranſitu hominis in Deum.
[c] cap. 15.
[d] cap. 30.
[e] 1 p. q. 12. a 9. ad. 2.
[f] c. 1. fol. 13.
[g] vide Mocenic. c. 39.
[h] d. queſt. 175. ar. 2.

ripiebat. Non est ergo in nostrâ potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mente abalienari; neque id poterit noster intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quàm passio intellectus: cùm hîc anima se propriè & primariò gerat more patientis, secundariò & minùs propriè more agentis, & ipse Mocenicus [a] fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimùm passionis & minimùm actionis habere. Deum verò dicimus esse causam efficientem raptus; non tantùm vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato & particulari. [a] cap.4.

Hîc in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium & infidelium philosophorum. Nam [b] sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem seu ideam Dei repræsentare; & sic, quod erat duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi suâ intellectum agentē efficere. Quasi verò queat intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet: quod meritò cum D. Dionysio Areopagitâ Theologi negarunt [c]. [b] cap.45.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarii argumentis. *Obÿciunt primò.* Deus non est idem cum animâ nostrâ: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ & instrumentalis: quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganismos. [c] D. Dionys. de Diui. nomin. 1. D. Thom. & ibi interpp. 1.2.q.12.a.2.

Secundò obÿc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantiâ spirituali in genere; non verò est intellectus, si capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam alitet quàm cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectum, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamen substantia, vt angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quàm Deum præter semetipsum nihil cognoscere? non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, nō dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores? esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo, fatendum igitur nobis; nisi Epicurei & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris, de iis quæ sunt eminenter extra Deum; frustraris. quia nihil quod est, non est eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui, de iis quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sanè, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gentilium scita impia descîscentem. Non sum ignarus istud axioma, (*Deum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli [d]: sed Aristoteles veniam mereretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam [d] lib.12.Metaph.

illam lucem infinitam calligauit. Christianis verò hominibus venia danda nō est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergunt submittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quàm Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs intestabilis, sectatores suos ex hoc principio eò deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret; Deoque ipsi tunc opus fore sensum & phantasiam; quæ omnia vel dypondii Theologi statim exsufflarint, vt vanitate suâ diffluentiâ, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo simul & semel videt omnia; cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur, sed mutat res quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuum: quod indiget, vt verum sit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiēs est actiuitatis, & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio seu passio raptus postea continuatur; & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari, &c. illæ sunt successiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant.

Alter veræ separationis animæ à corpore, certissimus modus per mortē, quin sit Diabolo permissione Dei possibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vnâ nocte occidit? nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficiis quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius disseretur, *lib. 3.* E

Postquam animam à corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla, potest in corpus. Animam potest suppliciis addictam, quantum Deus iusserit punire, an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & iis apparere, vt postea dicetur: potest etiam in eadem; maximè in ea quæ sita sunt locis non consecratis; quæcunq; potest in alias res corporales, & speciali quodam modo potest soletque miranda quædam in iis, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quasi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v.g. vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentiâ occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neque putescant neque putrescant, neq; dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex mortis genere. de mortis genere, scribit Plutarchus [a]; *Cunctis, inquit, ferè notum est fulmine ictorum non sentire corpora putredinem.*] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putrescit ast hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum [b], Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac protsum defluere; Persarum verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescant perfusa; quod censet Ammianus vitam parciorem facere; & vbi nascuntur, exustas solibus terras. credit Cardanus [c], & de patris sui Facii corpore idem profitetur, causam hanc nō arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum copiam, vnde propter eandem victus abstinentiam Xenophon [d] memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille, vel hanc vim habere naturalem & cōseruatricem ratione soli, vel solis; vel etiam ratione situs. sic enim, quod Aristarchus

[a] *lib. 4. conuiu. 2.*

[b] *lib. 26. c. 24.*

[c] *lib. 8. de rer. var. c. 40.*

[d] *in Pediâ Cyri.*

ſtarchus, *in Olympicis*, tradidit, integrum cadauer armati & ſaucii hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & ſcandulare tectum inuenrum; cauſam reddit Pauſanias[a], quòd in illis latebris abditum, neque per æſtatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus[b] & Diodorus[c]. Illud etiam naturæ miraculum eſt; cor eorum cremari non poſſe, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint[d]. Nec puto qualitates has impreſſas cordi dæmonem ignorare, vel non poſſe ſimilem diſpoſitionem in cadauer inducere; poſſet itaque facere, (*& hoc ſit 3.*) vt cadauer ſpacio aliquo temporis combuti nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excreſcant, quia hoc poteſt naturaliter præſtare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam diſpoſitio[e]: quod frequenter accidit in ſuſpendioſis, quibus ſubitò ſpiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & ſiccat.* Sæpè tamen hæc; vt in reliquiis hominũ ſanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittã; Dammis oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonſę refruticabant; id pro miraculo piis habitum, propter crebras quas Deus illic ægris ſanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluiniſtarum furor imaginem ignibus abſumpſit, & templum (quod illis ſolemne) ſolo æquauit.

[a] *li. 5. deſcript. Græcia.*
[b] *lib. 2. hiſt.*
[c] *lib. 1. Bibliothec.*
[d] *Plinius lib. 11. c. 37.*
[e] *Angl. in 2. q de Magiâ a. 2. diffic. vlt. Binsfeld. de Confeſ. Malefic. 12. dub. 4.*

Quod ſequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Auſtrio conuentus celebrabatur, cuidam ruſtico natus eſt infans, in quo nihil ſanè deſiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduò ante obitum ſudauit, atq; ita ſudans exſtinctus eſt. In mortuo infante ſtatim cœperunt apparere ſtigmata, in manibus, pedibus, & latere; ſicut* CHRISTI *vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipſo cranio nata eſt corona, vt corona ſpinea. Cæſar, cùm hoc audiret, miſit quoſdam ex ſuis; qui hoc prodigium contemplati, eum de totâ re plenius edocerent, remq; ita ſe prorſus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hîc partes naturæ? nullas certè video ſufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poſſit, vt defunctorum animæ ſeu ſpiritus viuentibus appareant.

A MAgni hæc momenti quæſtio eſt, & quæ aliam includit primò ventilandam; *Vtrum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copioſè differui; ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratoriis.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quaſi fundamentum eſt ceterarum; *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnunquam diuinâ potentiâ atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.*] hanc concluſionem multi improbant; ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facilè eſt refellere, quia hæreſis eorum iamptidem etiam à Platone, & Ariſtotele, & aliis philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit; ab Eccleſiâ verò id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixâ diſputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alij ſunt philoſophi ſenſibus nimis addicti; qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire negant, duntaxat;

xat;quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modumque: alii denique matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur;qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, iisdem vberibus lactati, falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genitricis impio mucrone latus petunt: palàm est me hæreticos intelligere. ex his quidam, eos qui se spiritus conspexisse asserunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginosos, ad medicos & veratrum relegandos [a]; alii clamant, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas, & delirarum esse anuum vana insomnia [b]; alii, vt facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obscænas & ridiculas fabellas comminiscuntur: vt genus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Barauum illum Lucianum [c]. causa hos omnes vehementer stimulans est; quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè stabiliri percipiant. Quare miror: ex Catholicis Hieron. Magium [d], maioris lectionis, quam iudicii virum, ausum fuisse scribere; nunquam, quæ circa mortuorum sepulchra vel cœmiteria conspiciuntur, simulachra, mortuorum esse animas, sed semper esse dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrii & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium: nam quod Theophilactum & Chrysostomum allegat, id frustrà facere mox ostendam: & simul ostédam, dubitationem illam philosophorum inanem esse; hæreticorum verò dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur. nimis etiam temerariũ fuisse virum doctum insignem aliàs causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parlamento, *superstitionem*, hâc sententiam vocantem, censentemq; puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet lib. eius vlt. de Sacrâ Politiâ, & videbis audaciam causæ minùs æquæ seruientem, & obtinentem; sed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingesserant. Idem tamen censuit Tiraquell. *ad Alex. ab Alex. lib. 2. c. 9.* nihil probans, sed nudè affirmans, se habere hæc omnia pro meris somniis. idem asserit *ad lib. 5. cap. 23.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falsiusue futurum est.

[a] *Lauatherus lib. de spectris.*
[b] *Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach libr. de mira. Riuius lib. de veteri superstit. Bened. Aretius in Problema. Baleus in Catalogo.*
[c] *Melanch. in Kalendario Manlii, Erasmi in colloq.*
[d] *lib. 4. miscellan. c. 12.*

Probatur sententia nostra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò cõmuni opinione Gentilium. quorsum illa translatitia de Manibus euocandis, B
tam solemni carmine & ritu fieri solita; si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgò recepta, etiam inter sapientes opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum atq; ipsius vmbra Creusæ
Visa illi ante oculos; & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,
Luridaq; euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vaga ferimur, nox clausas liberat vmbras,
Errat & abiectâ Cerberus ipse serâ.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odysseiâ*, & Ouidii Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erictho *in Pharsaliâ*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*, & Horatii *in Epodis* Canidia, Papinii *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operosè exercuerunt. quorsum, nota paucioribus eorundem consuetudo, si socii in peregrinis regionibus obiissent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Eustathius [e], & Pindari Scholiastes [f] meminere? vndè aliundè

[e] *in Odyss. 9.*
[f] *Pyth. od. 4.*

unde orta illa communis illorum opinio [a]; solere animas iis qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ pa-rens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in republica Romanâ recepta solemniter *Feralia*, *Silicernia*, *Culinæ* & *Parentationes*; nisi spirituum redeuntium causâ? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo. & epist. ad Diony.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philostra. Eunapius. Hanc Platonicorum sententiam de scholâ vnus Madaurensis [b] esse docuit & explicauit; nempe animas humanas, dum in corpore sunt, *Genios* & *Dæmones* nuncupari; cum à corpore se-iunguntur, si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacaro quietoque numine domum possidere, & vocari *Lareis familiareis.* sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terrâ vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et tibi* (inquit) *Æmiliane, Deus iste Mercurius superum & inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, & semper obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat; omnia noctiũ occursacula, omnia bustorum formidamia, omnia sepulchrorum terriculamenta.*] Arnobius lib. 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion. *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* Addit Platonicos (fidem excipio) secutus D. Augustinus [c], hosce malos vocari *Lemureis*; Seruius Honoratus scribit eos, *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab animâ separant vmbrâ & simulachrum. putant enim (falsò) hominem constare vmbrâ, corpore, & animâ; *animam* cœlum petere, *corpus* in terram desinere, *vmbram* siue *simulachrũ* descendere ad inferos: *vmbram* volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, istud, quicquid vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat; interdum viuis apparere: vt alio loco docui [d], & hoc putabant malo magorum carmine euocari [e]. Soli ergo ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (sic se vnus appellat eorum) *benè curatâ cute*, mente neglectâ, negabant animas superesse vel apparere: ceteri id innumeris exemplis astruebant; cunctorum malorum hominum, Plato [f]; de Castore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pausanias, de quodam in Lyparâ, Aristoteles; de Achille, Philostratus; de Romulo, Auctor de Vir. illustribus, de Caligulâ, Suetonius, de Atheniensi philosopho Plinius Iunior, de Pausaniæ infestâ puellâ, Plutarchus, de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de aliis *Apuleius lib. 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat. 12. Horatius Epod. 5. Valer. Flaccus lib. 1.* & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illusiones & præstigias referri posse: sed tamen, quæ ex Christianis subiungam, conuincunt, etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lernum*; nisi *Larua* legendum.

[a] *Elpenor apud Homer. Odyss. 11. Virgiliana Dido &c. vide cõmen. nostrum in Seneca. Octau. v. 117.*

[b] *libr. de Deo Socrat.*

[c] *lib. 8. de ciu. Dei.*

[d] *vide Commen ad Herc. Oetaum. v. 1959.*

[e] *Lucianus in Necyomãt. Apulei. Metamorp. lib. 2.*

[f] *in Phædone, & ex eo Macrob. lib. 1. in somn. Scipio. c. 9.*

SECTIO II.

C PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra philosophos illos, nimis carnales (nã vt optimè D. Augustinus [g], *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui nihil credunt nisi quod vident, & ideò reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnicâ, quia cùm Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem: sed hoc quod asserimus adeò nullam implicat contradictionem, vt etiã sit naturæ consentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt

[g] *Serm. 147. de tempore.*

eędem separatæ iterum appareant. Immò, si Deus non obstet, posset, naturali suâ vi, id ipsa anima. quia nihil hactenus aduersarii proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè sint animæ? scio sic visum nonnullis [a]; qui arbitrati, animę separatæ, naturâ suâ, nullum locum competere; quod quia de loco dixêre, qui sumitur pro superficie corporis continentis, & prorius est rerum corporearum; huc non pertinet: cùm enim sermo est de rebus spiritualibus & indiuisibilibus, locus sumendus est vniuersim pro spacio; quæ acceptio rebus corporeis cum reb. incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, est communis: in huiusmodi ergo loco animas separaras esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terrâ, sed in cœlo; damnatorum contra non esse in cœlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & nō in certo spacio; videlicet in toto & infinito spacio (sic solus Deus existit) aut in parte spacii, ita vt nō in aliâ, & sic oēs creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eò quòd eius substantia in eum potiùs locum, quàm in alium fuit translata; vel per vim propriam & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit; vel per vim alterius extrinsecam potentiorē eo delata sit, vt si ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiā detineretur coacta, sicut mali in inferno [b]. Et sic explicari possunt variæ Dd. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam; vt Iul. Schaligeri, qui per designationem, omnium obscurissimè. Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis; si qua reipsâ sint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum separata, quod vix arbitror) intra maximum sphęræ, quam simul actiuitate suâ potest occupare, secundum proportionem maioris vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit: & ideò poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius; vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in sphærâ actiuitatis eius continerentur: sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suæ perfectioni, communiter receptum est [c]. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi [d]. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi suâ subsistit, & res absentes atq; distantes cognoscit, estq; inter illum & cœlestes mentes quædam naturalis societas atq; coniunctio, vnde fit vt conscius huius affinitatis, propiùs ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustrà concupiscit? frustrà verò concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi suâ in altum ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim sese mouendi largitur? cur non & separata seipsam valeat mouere: cùm & in loco sit, & istâ vi vehementer indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrimè torqueatur? Cur ergo, aliquis obiiciat, ad corpus suum anima regredi, vel patrios lareis inuisere, cùm lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni non satis gratus discipulus [e], cui respondeo, nudatam semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursùs induere

[a] Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Aristoteles. 1. de cœlo D. Greg. Nazianz. 2. or. de Theol. & August. lib. 83. qq. 20. & lib. 12. super. Gen. ad litt.

[b] vide Molin. 1. p. q. 52. ar. 1.

[c] D. Tho. 1. p. q. 52. vide Valen. de Angel. q. 3. puncto 3. & optimè loquentē Molin. supr. & a. 1.

[d] Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. a. 3.

[e] Arist. 1. de anima. tex. 41.

induere non posse, neque huc illuc diuagari licere; quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilirarum ergastulo; vel liberè obedit supremo totius vniuersitaris Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniam ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamq; à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neq; hoc ergo obstat.

D Alij igitur dicunt has apparitiones possibiles non esse; quia cum spiritus corporis sint experres, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi, nisi corpus nulla potest res;

In ceteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipi, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri aut intelligi, quod vtroque priùs sensu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit; nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nod⁹ & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus est cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem suggerit Cardanus, *in libris de subtilitate* parùm subtiliter; spiritus denarorum atque ipsos dęmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: ocularior Lynceo, auririor Midâ vel Sileni asello, sagaciore naso quàm Plauti illa anus merobibula fuisse oporret; si vis ista audiendi, odorandi, cernendi & discernendi spirituales substantias ei à naturâ concessa fuerat. Sed ille forrassis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit [a], & vtinam non hodie. Nec etiam credibile est; quod Cæsarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, *in suis Dialogis*, non semel asserit; *animæ figuram esse similem vasi sphærico, vitreo, vndique oculato* [b], & alibi: *anima est substantia spiritualis & in sui natura sphærica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte videt.*] Incredibile inquam hoc, si propriè loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet [c]. Sed Cardanus addit errorem errori, dum censet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi: & maximè quem conscripserat, sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat. *de anima mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando rantùm concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentiùs nego. Res est paulò luculentiùs explicanda, est enim cognitione dignissima, & quam D.Thomas [d] mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

[a] *vide quæ dixi ad d. chor. 2. fol. 445.*
[b] *lib. 1. Miracul. c. 32. & lib. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16.*
[c] *d. c. 39. & d. c. 16. & lib. 8. c. 78.*
[d] *1. p. q. 89. a. 8. ad 2.*

Visionem veteres à viso distinxerunt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre priùs opinamur: quod ita postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα nominant: cùm interuigiliò vel in somnis, ei qui vigilare se putat, formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputationem differo in libros sequentes: de *viso* nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teste B. Isidoro [e], triplex est: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non alienâ formâ, sed seipsis se insinuant: quæ rarenter se offert, & imago quædã est beatificę & æternæ visionis, & à tractatione istâ prorsùs nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in ea-

[e] *lib. 7. Orig. c. 8. D. Tho. 1. p. q. 12. a. 3. ad vlt.*

in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiusce modi simulachra externo sensu excipiuntur. *De* his nunc *spirituali* & *corporali*, disserimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est. in eâ, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *simulachra*) sui potiùs ideas quasdam in hominis phantasiâ efformant, quàm alienâ ipsi specie occultati illam subeant; & sic immutant atque afficiunt internum sensum, non suâ ipsi vi, neque per se, sed angelorum vel dæmonum ministerio. neque enim tales imagines, sine eximiâ quadam potestate & scientiæ præstantiâ, in hominum imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia à se mouere; scientiâ quoque & peritiâ hac carent, quia neq; cùm à corpore recederent eam habebant, nec postea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex disciplinâ? Operâ igitur alienâ, viuentium formis similia simulachra, in tabulâ imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; tristiore quidem habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimùm & aquilo amictu: contrà in veste candidâ, hilari & renidente vultu eos, qui à suppliciis liberati; &, vt dignoscantur, viuis quamsimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles; & modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrum & Paulum recognouit [a]. Probemus idem de *corporeâ*. visa solis vigilantibus obiiciuntur, & in iis, spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur. quod facere posse, & quo faciant modo sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus; siue theologos consulas, siue philosophos Christianos, certum iam & definitum videri à substantiis seiunctis visilia assumi corpora; in iis ergo assumptis, quid mirum si à viuentibus conspiciantur: siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumq; visile est.

[a] 2. Mach. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.

Sed instabit aliquis; an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim subeunt vt informent, sed vt loco tantùm moueant. Beatas animas aliena corpora non subire, omninò crediderim. neque enim id illas decet. sua nonnunquam, sunt qui asserant subire. naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri & decere, viris [b] piis & doctis asserentibus; vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam gloriosas, animas, corporum suorum diffluentium & tabidorum, ante resurrectionem, angustias iterum subire: cùm id sit minimè necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferum Moysen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, sed in aëreo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strabus & B. Thomas voluerunt [c]: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moysis anima apparuit, & Moyses verè dicetur apparuisse, à parte enim potiore facienda denominatio est: & D. Augustin *lib. de curâ pro mortuis* subindicat, hanc se apparitionem Moysis, haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Thomam adferuntur, non valdè stringunt, vt nec Patrũ auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptum, posset accipi de eo; qui in corpore assumpto similis est resurgenti; in quam sententiam, Iansenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alii plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ resurrectione faciunt, non traham funem contentiosum. Dico potius, veras resurrectiones,

[b] *Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quem sequitur Tyra. de apparit. spirit. Hesselus in Matth. c. 17. & ibid. Maldona. & fusissimè Fran. Suarez in 3. par. in q. 45. disp. 32. sect. 2. Peltan. de purg. c. 5.*

[c] *Strab in c. 9. Luc. & D. Tho. in c. 17. Matth. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulens. Liran. & alii voluerunt.*

E

nes, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Mosis tum non magis futura mortui apparitio, quàm Eliæ. æquè enim tum viuens fuisset Moses, atq; Elias. Quod verò quidam in *vinclo Tarabata* vbi Mosem inducit dæmoni quærenti *Huc vnde Mose?* respondentem canit;

. . . Nempe summo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Eliâ
Felix, Dei nouissimum expecto diem. Id cautè legendum. Nam si vult Mosem raptum viuentem cum Enoch & Eliâ; qui nondum mortui: certè hoc temerarium est, & Sacræ scripturæ contrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouissimum, id æquè temerarium. Si in summũ nempe empyreum cælum AraTlatos Enoch, & Eliã: hoc planè nouum & inauditum, vt ante obitum quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem comprehensor, & viator. Sed longè periculosius adhuc quod in eodem opere, Michaël, & Angeli boni, Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accusant. Tanti videlicet erat Prometheum Æschyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poëtæ illi potestas fuit. Sed ad rem q; de Mose dixi; idẽ respondendum de iis, qui resurgentes cum Domino apparuerunt resurgente. nam & isti ad vitam reuertebant, & fortassis secuti ascẽdentem Dominum in cælum ampliùs mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est verò simillimum. Negamus itaque spiritus sua assumere corpora, vt in iis appareant dumtaxat; non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt sint tales quales cernuntur; sed vt hisce, velut notis, se præbeant agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora non ipsę animæ sibi componunt, sed angeli ipsis
F illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ separatæ queunt in hæc agere, vt necesse. nam hoc motu locali faciendũ foret, anima vero separata non potest vi propriâ alia a se mouere, ex veriore sententiâ [a]. caret enim organis corporeis, quę illi ad mouendum corpus erant necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat; quod quoad animas beatas apertiùs puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desideriis abundè atque per omnia satisfacientem. aliter autem à spiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines à naturali appetitu sollicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post aliud. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim, neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat; sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigiis quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse philosophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

[a] *Sot. supra & Suar. supr. & Pelcan. supr.*

SECTIO III.

Ertiò probatur conclusio, quia decet & vtile est hoc DEVM aliquando permittere. Etenim si quod ad multorũ demanat vtilitatem, si quod Dei

 honorem

honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse de quo agitur, necesse est aduersarii fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariam magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedũt in animarum, quæ Deo gratę decesserunt, vtilitatem hę apparitiones. quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam; sed si tamen in exuuiis apparent suis, gratissimũ id illis iucundissimumq; fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσωμάτυς vocat, & D. Paulus [a] dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, sicuti Theophilactus interpretatur: quem amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinæ, & redinregrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectãt honorem: interim suam quoq; causam agunt, non illæ modò quæ subsidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrãt, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati, cælestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Geruasio & Prothasio D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem cuius quædam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista paraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pii æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cælestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his sæpè sanitas accipitur, & imminentia ceruicib. nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoq; damnatorum simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur: & fit, vt firmiùs multò, iis quæ de scelerum suppliciis & de Dei iustitiâ & prouidentiâ credẽda suscepim⁹, assentiamur. Hęc omnia & animaduertit, & in Theses artificiosè ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis atq; historiis solidè probauit Societatis nostræ Theologus Pet. Thyræus [b], cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregii & lauti, quos ab apparitionib. decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt; per stuporem & temeritatem miserandam, si non intelligunt; qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quib. incauti capiantur, & impedicentur: Satan se solet in hominem, H

[a] 2. Corint. 5. vers. 5.

[b] l. 1. de apparit. spirituum

Sic Caluin. in Lit. Lauathe. de spect. Chopin. li. 3. de sacra pol.

minem,& adeò in lucis angelum transfigurare,quo illum pacto à veris spiritibus distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus concessum. malè ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo* difficilem verè esse spirituum huiusmodi discernendi rationem: neq; id cuiuis peruium aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia,ne periculosè aberremus. signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minùs, quædam ampliùs, si tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, satis certa & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Episc. Thefelicensis ad Cunonem Archiepisc. Treuirensem. *de illusionibus dæmonum* & Ioan. Hagen aliàs de Indagine Cartusian. *lib. de apparitione cuiusdam defunctæ* huc spectantem;& fusius egit integro opere Iaco. de Chusa Theologus *de apparitionibus spirituum,& quo inquiri & agnosci debeant modo, Vtrum verè an fictè appareant*?conatur illũ suggillare,vt omnia,quę Catholica&pia sunt, Wier*,sed nihil ex eo ꝓtulit,quod non pium,prudens,& religiosum.paucis iste scriptor notus Notiores sunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theses a, è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signum crucis,nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum sanctorum, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam,panem,salem,cereumuè benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia,vel Catholicæ religionis symbola fugiant aut detestẽtur. Si postq̃ quod semel exegerunt præstitum,adhuc frustrà rursùs appareant,& sint importuniores (nam animæ cum satisfeceris, vel non redeunt, vel semel tantùm vt agant gratias:contra dæmones causas ex causis vt funiculum nectunt,vt vel obsideant,vel saltem grauiter decipiant)his ergo concurrentibus,diabolus est. 2. si se dicat animam esse alicuius dãnati;mentitur;& dęmõ est,vt plurimũ, vix enim vnq̃ damnatorũ animę sinuntur egredi.3. si prætexit apparitioni causã falsam, vel malam;v.g. dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ,vel vt reuelet curiosa, parum necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. 4. si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada; desperati, superbi, libidinosi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbari præferens animi ostentationem: dæmon est. 5. si appareat formâ non humanâ, formosâ & benè formatâ; sed tetrâ,deformi,aut vili;vel canis,serpentis,suis,draconis,aranei,bufonis, vel similium;vel nigri Æthiopis: malus est genius;si verò formâ humanâ,bonâ angeli vel beati, vel Dei, tunc consideranda operatio: si ex genere suo improba, vt blasphemiæ, superstitionis, mendacii, homicidii, luxuriæ, &c. vel dolosa, ex modo operationis; vt si primo congressu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fætore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. D. Antonius hanc suis cautionem tradidit, his fermè verbis; *Non est difficilis bonorum malorumque spirituum discretio. si enim post timorem successerit gaudium, à Domino sciamus venisse auxilium: si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur.*]Hanc iuxta normam,quæ D.Thomæ b,B. Catharinæ Senensi,Gersoni,& aliis in hac palæstra probè exercitatis,non immeritò placuit,suos armauit pater Ignatius :expertus id ipse fuerat, in fictitio illo & oculato monstro, ꝗ præsens lætitiam adferebat,absens contristabat d. contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo,sensum conseruare;vel initiò allatum metum,trãquillatione maximâ compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V.& aliis nouimus accidisse. e In eandem sententiã D. Macar. f,Quæ à Deo & bonis angelis (*id. n. ibi est, à gratia*)procedũt,lætitia ꝑdita sunt, castitate, pace, & veritate: quæ .a. ab iniquitate(*h. à diabolo*)turbatione plena sũt, nec habẽt dilectionẽ, aut gaudiũ erga

a *Peltan. d. 5. & Thyr. d. lib. 1. c. 16.*

b *3. p. q. 30. a. 3. ad. 3.*

c *libello exercitior.*

d *Ribadeneira eius vita l. 1. c. 6. Maseius c. 7.*

e *Iudic. 7. v. 22 & c. 13. v. 22. Luc. 1. v. 13. & 30. c. 2. v. 10. Mar. 16. v. 5.*

f *Homil. 7.*

erga Deum, *hoc est spirituale.* plura de hoc diçenda iterum lib. seq. *de reuelationibus.* Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin sint auersandæ. Semper enim vel sunt dæmonum, vel damnatorum: si tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere; causam tamen vix I video, cur id permittat. sanè si permitteret, non video quomodo possint illorum visa discerni à dæmonum apparitionibus: nisi fortè si qua denunciarent, indicarentue, quæ omnem hominum cognitionem superarent. Item nisi occuparent corpus hominis viuentis; nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentiũ corpora subintrant: sed hoc dæmonum proprium, vt Zoroastres in Magicis obseruauit, *vide Pet. Leloyerium lib. 4. de spectr. cap. pen.*

Aliquando comparere volunt Peltan & Tyręus.

Par difficultas est, angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoscendæ. nam & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorum angelorum operâ vicaria nobis, vt plurimùm, puto exhiberi. Scio viros eruditos, signa quædam commemorasse; humanas animas quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore. hoc sanè admodum probabile est. Addunt sic angelicas ab humanis discerni: humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fæminas exhibeant, aut mæsto habitu. nihil. n. horum angelos decere: vt nec in vllâ quoq; animalis vllius specie se exhibere, nec columbæ quidem. item si humanam cognitionẽ superantia pdicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidii postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere formã eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neq; id ipsi negant. cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant formâ, pueri, senis, barbati, mæsti, vel fæminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quę viatorum superant cognitionem; futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertæ igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptum, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse [a]. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur; puerum illi visum, qui casso & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur [b]; quem angelum fuisse non est ambigendum; non magis quàm alium illum; quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat [c], similem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo rosas suaue rubentes & mala recentia Theophilo, vt animosa & Deo fidens virgo promiserat, hyeme mediâ, attulisse; cùm illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fæmineo cum schemâ Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus [d] affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse; quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominũ reformationem humanam formam suscepisset; & ab eo in sponsam recepta dato, pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. IESVM hac illi formâ apparentem, volunt illius vitæ scriptores [e]. Arbitrarer potius Angelum fuisse. quod si Christus ipse fæminea in forma apparuit; cur non Angelos eadem in formâ se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Exstat D. Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiã antiquo & diserto scriptore, litteris tradita: vbi [f] reperias Angelum à Deo missum, in columbæ specie mirabili splendorę rutilantis, supra tentorium se conspiciendum

Sic Trittem. lib. octo quæstionum q. 5.

a *Albert. Patau. serm. 1. in Dom. 1. post. Pentec.*

b *Iacob. de voragine ser. 3. de Trinit. & alii homelistæ.*

c *apud Sur. tomo. 1.*

d *in fasciculo Amoris.*

e *Bernardin. Iustinian. in eius vita c. 1. apud Sur. t. 1.*

f *c. 8. apud Sur tom 5.*

ciendum præbuiſſe; & peregrinationem quam animo voluebat diſſuaſiſſe; ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita commutatione. cui cùm vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutum, vnde dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehendi;complura verò,vnde id diuino mandato factum appareat;neque dæmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim,boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe,mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Wambetto oblata,videtur docere in aquilæ ingentis formâ angelum apparuiſſe. [*apud Sur. in vita S.Bertulphi c. 12.Ianuar. die. 5.*] quamuis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, vt & illa videtur, de qua in tranſlatione S.Laudoaldi ſcribit *libr.* 1. Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom. 2.*) non valdè repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, me morantur: ſed imprimìs, quia totam hanc ſpirituum diſcretionem,quod illi non diffitentur,ex diuinâ potiſſimum reuelatione,arbitror dependere. Proprerea tutiùs & præſtabiliùs iudico cum B. Auguſtino[a], meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulum me præſtare; quàm præcipiti temeritate aliquid definire,vel agere præceptorem. res enim hæc altior eſt, quàm vt à me poſſit attingi;& abſtruſior,quàm vt eruere;& profundior, quàm vt vadare queam. Hæc pro tertiâ probatione.

a *lib.de cura pro mortuis, c.16.*

SECTIO IIII.

K QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuinâ & humanâ. humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapientiæ aditis. diuidamus has probationes,& ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initiò quæſtionis fusè deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonem *in Phædone*,Triſmegiſtum *epiſt. ad Tatium* Apul. *apol.*1 Maximum Tyrium,*lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epiſt.* Lucian. *in Philopſeude.* vt omittam Homerum; Æſchyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poëtas: imo & Hiſtoricos;Dionem, Pauſan. Tacitum,Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorumdam aſtrologorum; qui cenſent animarum apparitiones,ab aſtrorum certâ coniunctione, & influxu pendere,vt Ptolomæus,Iulius Firmicus,Albumazar,& alii Arabes,quos ſecutus Pomponatius;quorum hæreſim, etſi veriſſimis argumentis doctè alii confutarint[b];tamen inde patet,etiam hos homines,fermè atheos,apparitiones animarum admiſiſſe;vt illis noſtri hæretici meritò iudicentur deteriores.

Sexta probatio deſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagogâ, iam reprobatâ poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe[c]: tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe[d] hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhear Haſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib.*Galarazeyâ*, & alii citati à Leloyerio[e]; vbi etiã ex Cabbaliſtis idem probat,qui non *Neſhama*;nec *Ruah*;ſed quod vocant *Nephez*, illud nempe Gentilium ſimulacrum ſeu vmbram, de qua Seruius(Virgilius *imaginẽ* vocauit;)volunt poſt mortem circa ſepulcrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudopropheta[f], vt Auenzoar,& Auicenna. Idem cenſuêre Zoroaſter *in Magic.* & Zoar;idem Indorum Bragmanes Calecutii. Coloimi, Malabarenſes,& ceteri Orientales[g]: idem Floridenſes, Peruuii,& ceteri occidentales credunt[h]. Hos viſum fuit adducere; non quòd iis quidquã tribuam: ſed quòd contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reiiciunt; & contra Hæreticos,qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam aſpernantur;vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

b *Picus li. 5. contra aſtrolog.* & *Pet. Leloyerius l. 3 de ſpect. cap. 9.* & *nos agemus lib. ſeq.*

c *l. 6. antiqui. cap. 15.*

d *l. vlt. belli Iudai, ſub. fin.*

e *d.l.3.c.5* & *cap. 6.*

f *Azoar. IX. X. XVI.* & *paſſim.*

g *vide Paul. Venet. libr. 3. c.28.*

h *Leuin. Apollo. in hiſt. Peruu.*

Septimam

Septimam probationem, legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditãt archiua. Nam & Vlpianus agnoscit *ostentum* quoddam φάσμα περιῶδες;[a] & Manes agnoscit Martian.[b] & magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus[c]; quod *Manes accire* vocat, & à mulris fieri queritur, & pœnam mortis sancit Imp. Constantin.[d] quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis.*[e] Manes enim vt plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere. I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad. d. l. ostentum. Christoph. Porcius §. fin. instit. de loca. Arnold. Ferron. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. c. 6. Petr. Leloyer. libr. 3. de spectr. toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Parisiens. Præsidem.* quibus cùm & sacræ scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus, illos non dubito præponendos.

[a] *li. ostentum. D. de verb. oblig.*
[b] *l. in tantum de rer. diuis.*
[c] *l. ex Senatus consult. o. ad l. Cornel. de sicar. Leloyer. libr. 3. c. 3.*
[d] *l. multi. C. de malef. & mathem.*
[e] *sic legit D. Augustin. & Compend. Βασιλικ.*

Octauò probatur conclusio, quoniam perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit. Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli[f], non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia; quæ non veteribus tantùm Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro; sed & Iosepho[g] (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino contra Triphon. & Augustino de cura pro mort. quorum sententiam probaui superius[h], vt consentaneã sacræ scripturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non possumus, vt magni nostræ ætatis Theologi obseruarunt[i]. Nec sunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. 4. de spectr. c. 1.* verbosiùs quàm neruosiùs. Inprimis non distinguit inter has propositiones; *Samuel verè apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici, seu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio DEI, deceptis Saule & Phytonissa; qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem dumtaxat Tertullian. Cyril. Anastasius & alii, quos adducit, Patres negarunt; idque meritissimè: Secundam nemo illorum discussit, neque negauit; quam nos nunc asserimus. ideò corruunt omnes fermè Leloyerii contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eosue per magos similesque seductores consulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non est credendum Samuelem, summum diuinæ legis zelatorem, voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio regi. *Respondeo*, missũ à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccatoribus causà, similes apparitiones non raro factas; ob fores coronatas, Christianus, tempore Tertulliani[k], diuinitus fuit flagris cæsus: quod factioni hæreticæ communicasset. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Eusebio[l]; de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob delatũ peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus[m]: de Laurentio Cantuariensi episcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixisse, testis est Beda[n]: Hospiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in somnis apparens, eò quòd blasphemantes hospitio non eiecisset, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephori historiâ[o]. 3. obiicit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni consilii dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus est; sed coniecit in desperationem. *Resp.* concionatorum & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dice-

[f] *1. Reg. 28.*
[g] *l. 6. antiqu.*
[h] *supra q. 6. vbi vide.*
[i] *Bellarmin. l. de Purg. c. 6. & l. 4. de Christo. c. 11. Belliolan. de Purg. l. 1. c. 11. Perers. de Magia c. 9. Valenc. in 3. disp. 11. q. 1. punct. 1. q. 9. Peltan. de purgatorio c. 5.*
[k] *Tertullia. adu. Praxeã.*
[l] *l. 5. hist. c. 28.*
[m] *serm. 117. inter editos Lauanii.*
[n] *Beda lib. 2. hist. c. 6.*
[o] *l. 18. c. 33.*

& dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *stulte hac nocte tollent à te animam tuã.* & alia huiusmodi, quib. sanctum inducant timorem: quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpâ vacare concionatorem, sibi reum id debere imputare, quòd bono pharmaco sit abusus: similia est cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum succum conuertit. Deinde nemo nescit, non minùs aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expressis verbis, sed indirectâ quasi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent consolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum *cap. 46. v. 23.* dumtaxat voluisse scriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitum fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra, hoc verba non patiuntur. nostra versio habet; *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit ili finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis,*] *Notum fecit regi* post mortem suam, ipse Samuel, siue postquam dormiuit. Sic Græcè; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocem suam de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, post populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obiicit, Auctorem *libri Græci quæstionum ad Ortodox.* quem sanè patum peritè dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire: si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obiicerentur. D. verò Augustinum etiam obiicit, non satis intellectum; Nam *in lib. de cura pro mortuis* apertissimè (quod bona cum venia aduersarii dictum) *c. 15* nobiscum sentit Augustin. vt alibi dixi, & clarè iam Theologi nostri[a] ostenderunt. Alii patres nihil nobiscum pugnant, [a] *vide l. q. 6. & quos citauis fol. praced. litt. ω* quia dumtaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phytonissę (quod nec necessarium erat, neque verum) ideò ex tali suppositione necessariò eò delapsi fuere, vt negarent aliud quàm dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionem illam falsam putamus, ideò hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obiicit, post multa impertinentet & παρέργως fusa; illud *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si à propheta dictum; ego veritatem huius dicti clarè *lib. hoc eod. q. 6.* iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de animâ Samuelis.

2. Adhuc certiùs (vt ait D. Augustin.[b]) est exemplum Mosis, qui cùm [b] *d. c. 15.*
fuerit verè mortuus[c], cum Christo domino in monte Thabor apparuit[d], vt [c] *Deut. 34. in*
verisimiliùs arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. *fin. & inepist.*
exemplum est Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt[e]. *Iud. & Iosu. 1.*

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quibus [d] *Matth. 17.*
hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscuè hæretici *Luc. 9.* [e] *2. Mach.*
negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: *c. 15.*
ideò nos in vniuersum de his, siue iam cælites, siue nondũ, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissimè appareat verè Catholicorum hunc semper sensum fuisse; aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum verò id satis apertè probantium exemplis apparitionum; quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum & ipsius CHRISTI Domini; qui cùm sciret Apostolos id credere, non modò illos non reprehendit & contrarium docuit; (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiam vt eorũ animis

firmiùs infigeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cùm post resurrectionẽ Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritũ videre, & ideò vehementer conturbati & conterriti fuerũt[a]; & quidem Theophil. expressè asserit putasse eos esse animã aliquam, quæ ex alterâ vitâ rediisset: quod idem D. Aug.[b] Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alii censuerunt. putabant .a. animam esse Christi, in corpore aëreo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorũ. & respondet, palpatione veri corporis cognoscãt se spiritũ non esse. Eadẽ fuerat ante passionẽ suspicio ac metus Apostolorũ, cùm viderent eũ ambulantẽ super aquas[c]. neq; tum reprehensi, quòd putarent esse aliquando spectra, sed quia putabãt Christummet ipsis rum non apparere. Eandem aliorũ tum sententiam fuisse conuincitur ex B. Luca[d]. nam vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentẽ Rhodẽ quòd Petrus ex carcere liberatus ante fores adstaret, dixit insanire, eo quòd certò sibi persuaderet, Petrũ viuere & in carcere detineri; animamq; viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideò de viui hominis anima puellæ errorẽ reprehendebat, & angelum in specie Petri credebat; puellæ assensura si Petrũ mortuum credidissent. Quo loco Græcè ἄγγελος est; vnde probat locus aliquãdo per Angelos ἑτεροπροσώπως animas repræsentari: præcedentia verò loca in Euangeliis apud Luc. non habent ἄγγελος, sed expressè habẽt τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quib. sic ratiocinamur; apud Matt. nomen genericum fuisse positũ; vt intelligamus tam de angelis, quã animab. hanc opinionem viguisse: apud Luc. verò in Euangelio vocẽ τὸ πνεῦμα positã, vt restringamus ad animas, vel saltẽ ad solos angelos non stringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen positũ, vt de Angelis idẽ censuisse Ecclesiam sciamus. Sanè hæc adeò ferè sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æquè impugnent. Quis verò non rideat Lautheri responsionẽ πνεῦμα, pro Angelo tantũ accipi? ergo spiritui resistens caro in mẽbris nostris, illa non animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: ergo apud Petrũ Christi anima concionata fuit angelis, & non hominib. in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. ρ) contra communẽ Antiquitatis consensum[f]. Ergo falsò Athanas.[h] tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα significare hominum animas? sed nugor, cùm talia serio refello.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorũ & Patrũ & historicorũ veniam[g]: quæ non obscurè id docẽt & persuadent, nisi proterui & pertinaces, quod hæreticorũ est proprium, esse velimus, vnũ illis effugii diuortiũ præcludamus. quidã omnes visiones negant: qui sunt indigni quibuscũ scriptis contẽdamus: eodem enim iure omnium Historiarum, omnium librorum, qui in sacro Canone (quem sibi quisq; illorum, quem vult, hodie fingit, cras refingit) nõ continentur, fidem & auctoritatem repudiare possunt. quo quid insanius, quid cunctis reipubl. partibus est perniciosius, & graui vindictâ dignius? Modestiores alii; Angelorum permittunt visiones, & recipiunt, pro lubito tamen suo; quando illis in disputando negotium non exhibent: sed iidem isti, veterem omnem memoriam sic interpræantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunque talia legũtur, de ἑτεροπροσώπως factã, per bonos vel malos spiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Augustini & aliorũ validè obstat; quando verba scripturæ propriè possunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autẽ scriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, vt

[a] Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.
[b] Serm. 8.
[c] Matth. 14. v. 26.
[d] Act. 12. v. 15.
[e] Gala. 5. v. 16. & 17.
[f] 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.
[g] Clemens Alex. lib. 2. & 6. Stroma. Atha. epist. ad Epict. Hilar. in ps. 118. Epif. heres. 77. Cyril. Alex. libr. de recta fid. ad Theodos. & li. 12. in Ioann. Ambr. in c. 10. ad Rom. Ruf. in Symbol. & alii.
[h] Athanas. li. de spiritu sancto.

qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens parùm. fieri posse, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur sanctissimis & grauissimis hominibus, ea simpliciter & sine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως gesta, non credamus; sed vel inuitis ἐπροσωποποιΐαν obtrudamus? Quasi verò non ipso loquendi modo vtrumq; genus apparitionum distinxerint. Nonne (vt alios mittam) D. Cypria. cùm de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cùm verò de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως facta; tunc addit apparuisse talem vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum: idẽ, vita & Dialogus D. Gregor. *vide Cyprian. epist. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24. Febr. & 1. Mai. Grego. passim in Dialog.* Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declarare, quando apparent; vt fecit Gabriel Archang. cùm in formâ S. Marcellini se visendum præbuit, apud Eghinartum *lib. 3. de translat. SS. martyr. Marcellini & Petr. c. 12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit, prima Hispaniæ, & fortassis Europæ totius, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Columnâ, à B. Iacobo Sebedæo, cum adhuc in viuis vterq; degeret, dedicata ad Hebrum Cæsaraugustæ: quod & Annalibus Celtibericis [a] proditum, & adeò constanti Ecclesiæ illius traditione receptũ, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari; quod nunc diues & nobilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco, quàm vbi degebat, B. Iacobo se videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræq; Regina cùm lubet? & sæpè illi lubuisse, mox docebo. apparuit non semel filius, cur non & mater? B. Petro persecutionem vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere, vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus, & reuersus agitur in crucem, sicq; in Petro Christus iterum crucifigitur. [*testantur D. Ambr. contra Auxent. de Basil. nouâ tradendâ. D. Greg. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ierosc. 2.*] Carpo Cretẽsi, auctor est D. Dionys. Areopagita; *epist. 8. ad Demophil.* IESVM multis Angelis comitatũ apparuisse, & inclementiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris, & seductoris pœnam expeteret. Vespasiano Imp. S. Martialis Lemouicum episcopus vixit, discipulus Christi, is vidit S. Valeriæ Martyris animam, instar lucidæ flammæ cælum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

[a] *Anton. Beuter. Chro. ca. 23. Vasæus Garibay & alii.*

Sæculo secundo Iustinus Mart. Apolog. 11. *ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse, vt gentilibus persuadeat; ipsis Gentilium per Magos euocationibus vtitur: & contra Triphonem disputans, asserit Samuelis animam verè fuisse euocatam. Tertullianus non modo nihil nobiscum, sed tantùm cum magicis næniis pugnat, inquiens; *Sed si quasdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui; non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum, & fallaciæ somniorum, & licentiæ poëtarũ.*] verum etiam apertè facit pro nobis. nam & subindicat aliquando factũ, & causam facti addit. Et luculentius idem, *Atqui hoc quoq; de anima prædicatur. Nam, si de aliquo iampridem defuncto, tanquam viuo quis requirat; præ manu occurrit dicere,* Habet iam & reuerti debet. *hæc testimonia animæ quantò vera, tantò simplicia; quantò simplicia, tãtò vulgaria; quantò vulgaria, tantò communia; quãtò communia, tantò naturalia; quantò naturalia, tantò diuina.*] quę non tantũ ad corporũ resurrectionẽ, sed & ad hunc animarũ reditum miraculosum possunt referri. Oriegnes rectè, q. quasdam redire posse censuit idque nobis nunc sufficit; perperàm, quod ad improborum animas restrinxit, *lib. 7. Celsum impugnans; improbæ verò animæ & prauis facinorib. in terram retracta, ita vt adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nũc circa sepulchra oberrando; vbi ẽt vmbratiliũ animarũ phantasmata sunt sæpiùs visa;*

us visa; nunc terras has obeundo. cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnib. sæculis & coerciti sunt & præpediti veneficijs &c.] Et sane Origenis tempore D. Potamiæna Basilidi carnifici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantùm, sed & complures alios, vt docet Euseb. *lib. 6. c. 4.* & ipsemet Orig. *contra eundem Cels. lib. 1.* testatur, *multos penè inuitos attractos esse ad Christianam religionē, spiritu quodam repentè mutante intellectum eorū: vt pro verbo exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, post visiones oblatas ipsis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarentur dumtaxat gesta in nostrâ præsentiâ, cachinnum tollerent infideles; rati, nos quoq; sicut illos de quib. malè suspicantur, fingere. Testis autem est Deus nostræ conscientiæ; conari me non falsis narratiunculis, sed veris exemplis commēdare* IESV *doctrinam.*] hæc ille, quæ sanè possemus & nos singulis ferè paginis Lauathero, Riuio & similibus incredulis obiicere, & inculcare.

III. *Sæculo tertio* D. Gregorio Thaumaturgo, cùm Deiparâ, B. Ioannes Euangelista apparuit; vt narrat quàm prolixo, tam vero sermone, scriptor eius vitæ grauissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis B. Ephrem. *in eius vita.* Nocturnarum quoque visionum *epist. 12.* meminit D. Cyprian. & idem *epist. 69.* eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi contemnunt. B. Quartillosæ filius ei⁹ Martyr apparuit, & ad martyriū matrē confirmat, vt narratur in epist. Africanorū Confessorū, *(quā nobis exhibuit Laur. Sur die 24. Febr. to. 1.)* in cui⁹ additione, et D. Cyprian. Montano, & Flauiano confessorib. traditur adhortator apparuisse. Sic & alia nos authētica Martyrū Cirthensiū acta, referēte eodē Sur. *(die 1. Mai to. 3.)* docēt, D. Cypr. Mariano, & apparuisse, & manū porrexisse; & ab Agapio puerulum martyrē paulò antè coronatū visū fuisse. D. Ambr. *Serm. 90. B. Agnes* (ait) *parentib. ad eius sepulcrū assiduè vigilantib., quadā nocte ehoro virginū comitata cū apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parētes mortuā lugeatis; nā vna cū his virginib. viuo apud illū in cælis; quem in terris tota mente dilexi.*] addit & eandem Constantiæ post annos aliquot sanitatē in somnis spopondisse & præbuisse. Priùs etiā, sub Decio; B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mammillā eius pectori restituit [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadē postea S. Luciæ apparens, matrē eius Eutic am sanguinis fluxu liberauit [*Acta S. Luciæ 13. Decemb. apud Sur.*]

IIII. *Post annum Christi CCC.* seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, querentis vestē suam ab Ario discissam *(Sur. to. 6. die 25. Nouemb.)* In ipsis exordiis *(ait Hadrian. tom. 2. epist. Decretal. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn. 2. act. 2.) Christianorum, cùm ad fidem conuerteretur pius Imper. Constantinus, sic legitur: Transacta die nocturno regi facto silentio, somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus & Paullus, dicentes: Quoniam flagitijs tuis posuisti terminum, & effusionem innocentum sanguinis horruisti: missi sumus à Christo* IESV *Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audisti ergo nostra monita &c.*] Ecce dicunt se missos à CHRISTO, dicuntur adfuisse Regi, vtique αὐτοπροσώπως apparentes; & nominantur Apostoli; cùm in aliis Constantini visionibus prœlianti ostensis, à Zonarâ *tom. 3.* non nominentur, qui apparebāt; eò quod angelici spiritus essent. Sic etiam cum Constantinus templū Deiparæ construi iussisset; architecto apparens ipsa, rationē docuit, qua colūnæ possent etigi. *Greg. Turonen. de gloria Martyr. cap. 8.*) Constantio, Spiridion & Triphillius priùs in somnis apparuēre, quàm eum sanarent, & tamen hi adhuc erant in viuis. *(ex Metaphras. Surius tom. 6. die 12. Decemb.)* Par porestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates *lib. 1. cap. 8.* & Rufin. *libr. 1. c. 5.* quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine; quæ cùm ei benè ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitū venit quidam dicens, se ei quoddam depositū commendasse: rem gestam ignorauerat pater. perqui-*

perquiſitum in tota domo;nuſquam,quod poſcebatur,inuentum eſt. Perſiſtebat tamē ille,qui commēdauerat,& fletu ac lacrymis perurgebat;vita quoq; ſua ſe illaturum exitiū,niſi commendata reciperet,teſtabatur. Permotus lacrymis eius ſenex,ad ſepulcrū filiæ properat, atq; eam ex nomine clamitat. Tum illa,de ſepulcro, Quid vis, ait pater? Commendatū,inquit, illius,vbi poſuiſti? At illa locū deſignans:illic,ait,defoſſum inuenies. Regreſſus domū. rē,ſicut filia de ſepulcro reſponderat,repertam tradidit repoſcenti.] Quæ potuit reſpōdere, non potuit apparere? ſanè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripsêre. Hiſtoriam admirandam prodidit Gregor. Cæſarienſ. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) *Sancti Epiſcopi Chryſanthus & Muſonius,cùm nondum deciſioni ſuas adieciſſent ſubſcriptiones,accidit vt diuinâ prouidentia ab humanis excederent. Diuini ergo patres,cùm veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant,cumq; ſimul cum eis eſſent,& quæ dicebantur,audirent: ô fratres,dixerunt,& patres,præclarū nobiſcum certamen decertaſtis,curſum perfeciſtis,fidem ſeruaſtis. Si ergo quod factū eſt,Deo gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) ne quid ſit impedimento,quo minùs vos quoq; deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt,& ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita,totam illam noctem inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti,cùm veniſſent ad loculum,ſolutis quæ erant impoſita ſignaculis,cùm ſanctam reuoluiſſent deciſionem, inuenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas ſubſcriptiones.*] addit Nicephorus *li. 8. c. 23.* ipſius ſubſcriptionis verba; *Chryſanthus & Muſonius, qui cū patrib. omnib. in Sancta prima Oecumenica Synodo conſenſimus; quamuis corpore tranſlati,manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus.*] Vnde paret & Spiridionis, & omniū Primæ Synodi patrū ſententiā fuiſſe;animas, diuinâ pmiſſione, ad nos redire poſſe. nā alioquin,nec ille filiā vocaſſet,nec iſti ſubſcriptionē poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, vtpote durante adhuc antè Conſtanrinū perſecutione,celebrarū fuit in Hiſpaniâ concilium prouinciale Eliberitanum,in cuius *can. 34.* legimus; *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*; quo ſignificatur ſpiritus defunctorum ſupereſſe,& cernere quę circa ſepulcra eorum fiant;vnde & ſequitur;nonnunq̄ adeſſe his locis;& deteſtari ritus gentilitios,ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenariâ oberratione; de qua puro Canonē illum agere. & à quâ ſenrentiâ non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam rribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio priùs oſtenſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit,& diſcedens,& cruentam haſtam refetens; vt ex Helladio D. Baſilii diſcipulo docuit D. Damaſcenus *Orat. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore & alius ad caſtra proficiſcens vidit vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniuriis Iuliani in Eccleſiam querentes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum numero,ceteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, paulloque poſt rediiſſe ad conuentum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Soſomenus hæc narrans *libr. 6. cap. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. cap. 35.* B. Febtonia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita. [*Metaphraſt. apud Sur. tom. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animam vidit B. Antonius comirantibus angelis in cælum pergere. [*Athanaſ. in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonenſium Epiſcopo apparuit è cælo deſcendens B. Virgo; & ex inferis adſcendens anima latronis,qui pro Martyre colebatur. [*Sulpicius Seuerus in vita D. Martini*] D. Paulli primi Eremitæ animā viſam B. Antonio in cælū ab angelis deferri, auctor eſt D. Athanaſ. *in vita Antonij* & D. Hieronym. *in vita Paulli.* fuit in hac ſententia Nemeſius, paullò ante citatus: fuit & D. Baſilius

lib. de verà virgin. paullo ante medium; vbi postquam dixisset virginem, etiam cum sola est, semper revereri debere & Dei, & angeli custodis præsenriam; *Quid* (subdir) *per singula pergam? Ipsas angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; consideret. Etsi .n. oculis carneis minimè conspicui sunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendunt omnia.*] vult ergo Sanctorum animas nobis cùm volunr adesse, Dei permissione, & nullum esse locum quo se successiuè penetrare non possint; nihil in rebus esse actionibusq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere. ne quid hîc vbiquitatis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significar multis D. Mamanté appatuisse. *Memores estote Martyris, quot quot illo per somnia potiti estis.*] D. Gregorius Nazianzenus *Orat. in laudem Cæsarij*, *dicit* sibi sæpè in somnis visum fratrem, & licet addat, *siue cupiditate* (qua scilicet amantes sibi somnia fingunr) *siue ipsa veritate*: manifestum tamen testimoniū dat sententiæ suæ, de possibili animarum apparitione.

Vixere eodem sæculo nonnulli Patres mox citandi; sed, quia mors eorum. & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

V. *Quod tempus intercedit* inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate qua doctrina valdè illustres. D. Martini Q
transitus D. Seuerino. & D. Ambr. absenrib. ostensus: apparuit etiā, vt auxiliū laturus iis qui corporis eius translationē parabant; appāruir & aliàs non semel vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confessor.* D. Ioannis præcursoris caput altissimè Herodias defodi iusserat. multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuir, & quo loco esset ostendit. Rursus cùm memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen lib. 8. cap. 21. Nicep. lib. 12. ca. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasii & Prothasii, per visionem eorum D. Ambr. didicit, teste B. Augustino, *lib. 22 de Ciuit Dei cap. 8. & lib. 9. confess. c. 7.* ipsius etiam D. Ambrosii verba hanc sententiam nostram confirmanr, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur; *Nam licet vniuersi sancti, vbique sint, & omnibus prosint; specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulère pro nobis. Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuibus. Serm. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (fortè Diaconus, certè non Nolanus ille) *in vita S. Ambrosij; Eodem*, inquit, *quo obijt die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, suscepta est de partibus Orientis, ad ipsum, tanquam adhuc nobiscū viuentem, directa, quæ nunc vsq; Mediolani habetur in monasterio; quibusdam sanctis viris apparuit orans cū illis, & imponens illis manus. habet .n. diē epistola quo directa est: quà lectà inuenimus diē esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam verò ciuitate Florentia, vbi nunc vir Sanctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpius visitaturū, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut, ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore quo Rhadagaisus supradictam ciuitatem obsidebat, cū iam penitus desperassent viri ciuitatis; per visum cuidam apparuit, & promisit, alio die salutem illis adfuturam. Quo referente ciuium animi sunt erecti. Nā altero die adueniente Stilichono comite cum exercitu, facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosà femina, matre pueri Pansophii, referente cognouimus. Mazcezeli ēt desperāti de salute sua vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cum prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel; percutiens terram senex baculo quo regebatur* (*tertiò hac enim specie illi apparuerat*) *ait; Hic, hic, hic; sig-*

nans

nans locum, deditque intellectum viro quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atque ita securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus; quibus etiam referentibus securiùs antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitum Sancti Ambrosii in Agauniæ partibus persequentibus gentilib. martyrii coronam adepti sunt, cùm reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus; adueniente quodam cæco & referente cognouimus; qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit; quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri; audierit Ambrosium eiusque consortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo; Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurrisset nondum videns; sed tacto loculo videre cœpisse.] Hactenus Paullinus de Ambrosio, & quidem certò comperta. Nùnc age, alium eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulaliâ,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto Fructuoso & sociis.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cælum martyribus patere apertum,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cælo viuere, quos forum peremit.

Postea cùm pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras
Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauoque claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter *in vita S. Germani Antisiodorensis c. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subitò ante os legentis astitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur: se comparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi*

quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenùs recepti requiem mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperat que vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempestâ nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt verò mundo redditus est dies; circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuariè superiecta ad tempus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta componitur, oratio intercessionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandẽ diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.] *apud Surium mense Iulio.* Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium.* in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoria videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in liberà honestaque custodià, in fortunatorum insulis & in campis Elysiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula inycies: vt vsq. ad diem iudicij teneantur custodià, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est; sequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique; ergo & hi, qui cum agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cùm Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint; martyres post effusionem sanguinis sui arcà operientur inclusi, & inde exire non poterunt.*] Siste, lector, & istud, *vbique* pro *vbilibet* positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento. simul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi posse. Amicus & admirator Hieronymi Diuus Augustinus *libro de curà pro mort.* totus in eo est fermè, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & solà ac nuda ipsarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse; extraordinarià tamen Dei permissione quando voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hanc eius mentem verbis, & serie disputationis apertè significatam, cùm *cap. 10.* scripsisset, ferri mortuos apparuisse viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur; subdit: *hæc si falsa esse responderimus, contra quorundam scripta fidelium, & contra eorum sensus, qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non sunt impudentes aduersarii nostri; qui consensum ętatum omnium exsibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinarià, sed speciali priuilegio, Deique permissione singulari, *capite 13.* illud de matre sua adscripsit, quod aduersarii calumniosè in nos detorquent; *si rebus viuentium interessent anima defunctorum, vt de alijs taceam, meipsum pia mater nullà nocte desereret.*] Etenim de singulari illa permissione alias apertè asseruit, quod de continuà & ordinarià lege hîc negauit. *cap. 15. Mitti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis atque Moysis apparitionibus id confirmat.*] De fide ergo hoc censuit Augustinus. idem postea *capite 16.* confessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verũ etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, non incertis rumoribus, sed testib.* (ait) *certis se cognouisse. Verùm* (addit) *ista diuinitùs exhibentur, longè aliter, quàm sese habeat visitatus ordo, singulis creaturarum generibus attributus.*] vult ergo Sanctus Doctor id fieri posse, sed non fieri naturaliter, ideò enim vt hoc doceat, mox subdidit; *alij sunt humanarum rerũ limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & natura Deus adsit, vt sit, & miraculis natura*

non desit.] Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamē rerum nunquam aduersantur. Quid hac veritatis tubâ sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exspectant? viuorum negotiis mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor ep. ad Cyrillum. Ierosol. quæ tribuitur (licet falsò) Augustino; ipsâ qua decessit horâ, narrat Hieronymi animā ei apparuisse, multaque sapienter monuisse, & eruditè docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas & fides sunt exiguæ, vel nullæ: ideò pergamus aliò D. Chrysostom. *hom. 74. in Ioan.* agnoscit mortuorum in somniis apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non aliis apparíturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Pæësium & Esaiam in cœlis: [*in Paesio & Esaia.*] ab Abbate Apollô visum fratrem eius defunctum: [*in Apollo*] Anuph vidisse choros beatorum; & eius animam postea à numerosis angelis & martyribus in cœlum cunctis videntibus sublatam. [*in Anuph.*] Solitus autem Palladius disertè exprimere & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumpsisse, vt obseruare potes *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, visione angelicâ ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioannis Cæsareæ & Porphyrii Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cetera describit tempestatem grauissimam, quam Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij anachoreta. Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multâ afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, sanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Nauclerum catechismo instituite & obsignate (est enim ex Arij heretici execrandâ sectâ) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem; & statim cessabit tanta tempestas.*] Subdit deinde sic factum, & mare tranquillatum. D. Chrysostomo, commentarios in D. Pauli epistolas scribenti, assistentem, eumque docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste *in vita Chrysost.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens: *Confide frater. Ioannes: eras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoque Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse; *præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.*] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmasse euentum; postridie enim mortuum & sepultum eo loco Sanctum Antistitem. B. Cyrillus Alex dissentiens vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deiparâ fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. [*Nicephor. libro decimoquarto Hist. cap. 28. ex Niceta.*]

Aliam visionem Adelphii de gloriâ B. Chrysostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali cap. 128.*) descriptam, vt meram imposturam, meritò à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Cyrenes Episcopo, & Euagrio Philosopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, [*Prat. Spiritual. c. 195.*] cùm assiduè Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque obiiceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maximè centuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandē tamen Episcopus nihil diligentiæ præter-

prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari. *Caterũ, non multò posteaquam baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicens; Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro promptè illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismum annos aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortem. Cum verò morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis funus meum chartam istam in manibus meis ponite, & me cum illà sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertià autem post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens; Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. accepi enim debitum & satisfactum mihi est: atque vt certior eius rei fias, proprià meà subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quòd chirographum illud consepelissent ei. Manè autem facto, accersitis filijs eius dixit: Num aliquid cum Patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Numquid vel chartam aliquam consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sanè Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando sepelietis me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium quod nocte illà viderat. Sumensque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumque manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem. accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntque in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem; Accepi debitum in his litteris manu tuà conscriptum. Satisfactumque mihi est. & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te CHRISTO DEO & Saluatori nostro, &c.*]idem narrat Hugo Ererianus *lib. de regress. anim. ab inf. ca. 16.* Luciano presbytero viro sancto, temporibus, non Constanrini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) sed Honorii & Archadii; apparuit semiuigilanti ter, diuersis noctibus, B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum corporis sui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata. exstat epistola Luciani de hac re luculenter scripta, (*apud Surium tomo* 4.) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminir Gennadius, *de viris illustribus c. 47.* cui suffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. ca 9.* Et vt certior forer hæc visio, idem B. Gamaliel, eodem tempore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orienrem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius *libro 1. de eius miraculis.* De Micheæ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozomen. *lib. 7. c. vlt.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum post inuento, sic Sozomenus *lib. 9. cap. vlt. Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in contermin os agricolas iniquus. Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clarà luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæso* (inquit) *hic fodito, &c.* subditur enim corporis sacri, ostenso loco, inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno; quem cùm sanasset postea ad se profectum, magna Saracenorum pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. Vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus *in vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptistà & Euangelistà, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim antè ia-

tè ianuam, eò quod ignaro Abbâ, duo Nestorii libri in eius cellâ forent, hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prati spirit. c. 66.* De B. Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cũ eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati sedi imponendum Petrum illum, verè Chrysologum, virum simul sanctissimum & eloquentissimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron. Rubeus.* Scribit Procopius *lib. 2. de bello VVandalico,* B. Ciprianum Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, seque breui tempore vltorem futurum: quod sanè VVandalis debellatis, biennio post accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Gallicià Sueuis, in Lusitaniam contendit; vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coërcitus fuit, auctore Diuo Isidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de rectâ fide epist. Sophronius ista memorat *cap. 147. Prati spirit.* Narrauit & hoc nobis eiusdem cænobii Pater Abbas Menas, *Audisse se Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem. Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum contubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptum in Ecclesiâ Romanâ: quòd cùm scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constantinopolitanum Episcopum contra impios Eutychetem & Nestorium, posuerit eam super tumulum Principis Apostolorum Petri, & orationibus ac vigilijs & ieiunijs vacans, orauit ipsum summum Apostolum dicens; si quid, vt homo, vel minùs cautè posui: tu, cui à Domino Saluatore nostro* IESV CHRISTO *& Ecclesia & hæc sedes commissa est, emenda. post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumensque Epistolam de sepulchro B. Petri, aperuit eam & inuenit Apostolicâ manu emendatam.*] idem cap. 148. *Theodorus* (inquit) *sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libyâ, narrauit nobis, dicens: cũ essem cubicularius sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papa aduentum. ad quem ego; Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctissimus & Beatissimus Papa Leo Romanæ sedis Antistes conuenire vos vult. Cùm hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesque se inuicem, oratione facta, consederunt. Tunc verò Dominus & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Respondit ille; Non; Ait ipsi: Veni, vt vobis gratias agerem, quia ritè & magnificè pro mea Epistola respondistis, quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constantinopolitanum Patriarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem studiumque contulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ipsi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati; qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspiciens trinâ apparitione firmatus, enarraui B. Papa Eulogio.*] Idẽ Sophronius *cap. 149.* narrat adhuc aliâs Diuum Petrum eidem Sancto Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit; BB. Apostolos Ioannem & Philippum, Theodosio Imp. olim apparuisse *lib. 5. hist. c. 24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subiicere; S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locum corporis sui vnâ cum Euangelio S. Matthæi, propriâ Barnabæ manu conscripto, sepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fusè Alexander Monachus. apud Surium tom. 3. 11. die Iunii.* Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

Sæculo

VI. *Seculo inchoato 6.* hoc est post annum Christi. CCCCC. Hęretici Seueriani multi variis fuere visis conuersi. vt inprimis, Isidorus Monachus Philoxemensis, apparitione damnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fusè narrat Sophronius *ca.30. Prat. Spirit.* Deinde & Cosmiana vxor Germani Patricii, quàm propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum aliis sanctis feminis, arcuit à templi aditu. [*Sophron. qui & alia multa subdit seqq. cc. 49. 79. 106. 188. 213.*] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in Laurâ degens apparuit, eamque docuit quæ erant necessaria Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrillo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. tom. 6.* D. Bartolomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seq; patronum vrbis ac defensorem professus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Christi 515. obiit Macedonius Patriarcha Cōstantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit; *cum iam esset sepulchro condendus, antequam id fieret, sublatâ dexterâ manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hac, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorū fide persliti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra disceptetur.*] *Legendi eadem de re Miscella, ex Theophane libr. 15. Anastas. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.* Verum, quia Macedonius Schismaricus obiir; alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoq; in exilium missos, accusatores præstituir; quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ierosolymiranus; & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die 5. Decemb. & Sophron. in Prato Spirituali c. 35.* Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachum Parricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proiici; vt narrat B. Gregorius Papa *libr. 4. Dialo. c. 30.* Inrerdum accidit vt in visione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quē cum B. Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonam diei sequentis, aspexit frater, qui erat in speluncâ, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem;* Veni & vide veritarem. *Assumensq; eum duxit in locum tenebrosum ac fætidum, ignem euaporantem: atq; in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam. dixitq; illi is qui apparuerat; locus iste præparatus est hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spirit. c. 26.* Cum Iustinianus Imp. Apostolis remplum exædificasset; constar quod *Apostoli* (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij & religiosi. Neq; enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectari.*] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani.* vbi vides etiam eius sententiam de quæstione nostra. cuius etiam illa sunr huc pertinenria ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo satis & edito loco sanctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nēpe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem, isti sancti per somnum & visum apparentes curauerunt.*] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* testarur mœnium Romæ partem à B. Petro Apostolo, Gothis obsidentibus, defensam fuisse. B. verò Stephanum visum apud Apostolorum Principes, pro vrbe Metensi intercedere; in qua eius eranr reliquiæ scribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hist. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit; qui cum matre postea baptizatus. rei gestæ historia certissima peti porest ab eo, qui tum viuebar, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Greg. Turon. *lib. de glor. mar. c. 8.* & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum

pulchrum S. Eutychii vigilanti, idem martyr astitit dicens; *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis*, & quæ sequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib. 3. cap. 38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Greg. Turonensem sic narrat; *vidi & ego aliam visionem, quæ huius interitũ nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis; quorũ vnus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunensis erat, è quib. dicebant duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quibus è contrario cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne concremabitur pro scelerib. suis. Et cũ diu multumq́; quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminùs æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proijciunt in æneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitùs indicium remaneret.* [*Gregorius Tur. libro octauo, histor. Francor, capite quinto.* Narsetem, Eunuchum sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vnà cum Narsete fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret; S. Virginem ei apparuisse, planeq́ue tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non priùs ad prælium committendum se accingeret, quàm cælitus signum acciperet.*] sic Euagrius, de Totilâ & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens, *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. capite 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulò post, Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cœlestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. *Niceph. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio libro 4. cap. 27.* Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palàm fuit auersata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra sceleſtum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumeliis affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas. is primùm de B. Musâ refert sequentia: *Quòd quadam nocte ei per visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beata Maria virginis eit voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cùm puellà eadem diceret, volo; ab eà protinùs mandatum accepit, vt nihil vltrà leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgines quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque à se leuitatem puellaris vita magnâ grauitatis detersit manu. Cumq́ue eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. D E I genitrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cùm hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire conspexit. cui etiam se vocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis, apertà voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit*] *lib. 4. Dialog. c. 17.* De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cœlum asportarint *lib. 4. Dialog. cap. 12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visà deiici, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus VII.

libro de regress. animar. capite septimo. & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, *lib. 4. Dial. cap. 51.* De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem & balneantibus obsequentem, in pœnam scismatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib. 4. Dialog. cap. 40. & Hugo Ætherianus libro de regress. animar. cap. 14.*] Similia fermè habet de animâ Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulò ministrare; quam operam cùm Cemtumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictusq; respondit; *Mihi ista quare das pater? iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum esse cognosce, cùm huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c.*] d. libro 4. *cap. 55.* ibidem & aliud addit de Iusto monacho qui Copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificii oblationem docuit euasisse. quod paulò aliter narrat Glycas *par. 4. Annal.* Hactenus Sanctus Gregorius, eâ dignitate, sanctitate, prudentiâ vir; vt, nisi hæreticus, eius testimonium nemo queat reiicere. Vixere eodem sæculo Greg. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superiùs iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor *Prati spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephonsus Toletanus Episc. cui B. virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem & Regi totiq; clero ac populo, ex tumulo suo surgens B. Leocadia apparuit, velū manu quasi porrigens; vnde, ad apparitionis veritatem comprobandam, D. Ildephonsus, accepto à Rege cultello, partem præscidit; quæ cum cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumq; testatur Iulian. Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium *tom. 1. Ianuar. 23.* Anno 696. Ebroinum cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dæmonibus portari, vt narrat Ado Viennens. *in Chron.*

VIII. *Octauo sæculo post annum 700.* Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulò antè ex eo laudata, de B. Ildephonso. Vixit & S. Suibertus qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcellino *in eius vitâ c. 30. apud Sur. mense Martio.*] item Venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit patet ex Hist. Anglor. *lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15.* & aliis eiusdem libri, ac vitarum quas conscripsit locis. Vixit & B. Ioannes Damascenus; cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha *in eius vitâ.* vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectum fuisse à B. Sabino Martyre; & à Barbaro, cùm pictum vidisset, Martyrem agnitum *lib. 4. cap. 5. de gest. Longobard.* Admiratione dignissimum est, quod narrat Constantinus Episc. oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* præstrictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse; veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurū aliquē in eo repositū, suscepere, & aperuere, & mirificè qui inde exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias. cumq; hærerent ignari cuiusnam forent, eàdem nocte videre lumina & cereos, virosq; mirè candicātes, Deūq; laudantes. *Cumq; appulissent Leuinū, & somno se dedissent, viderūt in quiete Glyceriam*

Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exosculari, & aduentum gratulari. ex eo cognouerunt, cuius essent illa reliquiæ. Ter inde soluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adstitit illis in somnis, & quæ forct edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.] Sic ille cui potiùs credendum quam Zonaræ hæc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulo post ita scribit; de Leone Armenio: *Hæc imperatorem turbabant, nec minùs matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blachernia esse, & cernere matronam quandam, quam adolescentes candidis induti vestib. comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audireque matronam illam iuberi dari matri Imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id auersaretur, dicere illustrē illā matronā: At filius tuus eos, qui me venerantur sanguine implet, neq; intelligit se & Deū, & filiū meūad iram cōmouere.*]hanc matronā fuisse B. Virginē verba ipsa loquuntur. subdit Zonaras; *Est & D. Tharasius iam ex hac vità ærumnosà translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaëlem quendam inclamaret, eumque ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur.*] Sanè mox Michaël Balbus eum interemit. anno 787. Hungo Pictorū Regi apparuit D. Andreas Apostolus victoriam promittens, quam præstitit, apparente in cœlo cruce decussatā rubeā, cùm pugnaretur: quod etiam Buccamanus, licet Caluinista, tradidit, *lib. 5. Hist. Scotor. rege 65.*

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Blosius *in Monili spirituali, non vno loco*: paulò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum; huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortatum; vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere. [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum zelo capite decimo quarto.* Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculum cæpit nonum. eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maximā multitudine pugnauit: sub noctem cum exiguā suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumptā Eucharistiā prælium consetere. Manè, cùm omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui; signa contulere, hostium sexaginta millia conscidêre. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Mariana libro septimo, capite decimo tertio,* & alii. Vixit hoc sæculo Theophilactus Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelii Ioannis fatetur, spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *libro secundo capite vigesimo nono* docet *mortuos scire posse, quid agant viui. & capite sequen.* ex D. Augustini *de cura pro mortuis* sententiā, ac penè iisdem verbis concludit; *scripturæ auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere.* Carolo Caluo Frācorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparentem, & increpantem, & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paulò post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile, quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib. 2. c. 61.* à puero conspectum Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum; & in cœnoso ac fœtido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti & iterum extrahi. Causam rogatus, respondit: *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis restituere* IX.

tuere neglexi. Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eâdem hora compertus est exspirasse.

X. *Post annum nongentesimum*, Ludgero, frustrà quærenti corpus S. Lebuini; *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri. & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio conspecti Christianis victoriam maximã pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib. 2. cap. 14.*] Ioanni Zimiscæ Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virginis auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar. to. 3.*] Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Episcopi Magdeburgici; quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixêre hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo Æther. de regress. animar. c. 7. 11. 14. & 15. & 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusq; fortunæ illustre specimen, vir dictis factisq; magnificus, cum trecentis duntaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimo sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumq; postremo die D. Iacobus visus adesse prǽlio fuisset; innumeris cęsis, triumphauit.] *Chron. general. Vasæus & alij.*

XI. *Successit sæculum XI.* ab anno millesimo; hoc sæculo bellum sacrũ fuit, duce Godefrido Bullonio: cùm in expeditione Antiochenâ nostri & fame fermè consumpti, & equis ferę defecti forent, visione & monitis D. Andreæ confirmati; qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit; non vnam obtinuere victoriam; in prælio quoq; cum Corbonâ, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egère. [Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, *lib. 6. Sacra Hist. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnatâ ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire; & muros cõscendere, & adhortari, se subsequerentur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gener. 37.*) Paulò antè Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioañe, Stephano, Martino & aliis, multis quoq; Angelis, Henrico II. Imp. ostẽdit se noctu in templo Romæ vigilanti. (*idem Naucler. ibi gener. 34.*) Tunc Amicus etiã defunctus B. Dunstano apparuit, & futura multa prędixit, quæ & contigere. (*Osbertus in vitâ Dũstani, apud Surium 19. Maij.*) Non semel post mortem visus amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. (*Pet. Damian. in eius vitâ apud Surium mense Ianuar.*) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Pet. Damianus, vir doctissimus & eloquentissimus; qui Cardinalatum cum solitariâ vitâ commutauit: opera eius, quæ multa sunt, apparitionibus variis sunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentib. *epist. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparentib. *epist. 5. c. 3.* de animâ Benedicti VIII. nigro equo insidente & apparente Episcopo Capuano, nõ tantum idem Damian. *ibid. c. 4.* sed & Martinus Polonus idem tradidit *in Chron.* & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. *cap. 5.* vt de B. Andreâ & B. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus *capite 11.* & alia quæ longum foret referre. Nota est historia fundationis Cartusiensium; cuius occasio celebris illa, & publica, primò, secundò, tertiò facta die in Vigiliis mortuorum apparitio, cùm concineretur versiculus, *responde mihi*: ter enim mortuus caput sustulit,

sustulit,& iusto Dei iudicio se accusatum, se iudicatum, se damnatum exclamauit. [*narrat Fran. de Puteo in vitâ Brunonis, apud Sur. to. 5. 6. Octob.*] Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis; Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi,& mirè, ostensâ in veste ipsius maculâ, commonuerunt, vt acerbitatem animi, erga eos à quibus iniustè vexatus fuerat, planè aboleret è memoriâ & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum eruisse, ob damna Ecclesiæ illata. prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Histor. Germanor.* posterius de Bennone, scribit, *in eius vitâ c. 32.* Hier. Emserus apud Surium *16. Iulij.*

Nec XII. sæculum suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112. vel potiùs 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus prælium contra quinque Reges Sarracenorũ, iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo,& signo vti in prælio; cui quinq; vulnerum imago inscripta obtinuit victoriã memorabilem,& hinc fluxit Lusitaniæ Regum insigne. Decimoquarto post anno, Alphonsus Rex Castellæ Baëzã obsidebat, ei apparens D. Isidorus auctor fuit prælij committendi. nec ferè alia Victoria contigit illustrior. [*Marian. lib. 10. c. 17. Vazæus, Samalloa, & alij.*] Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cetera, trepidaret Italia. *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremque suam escas parantem fratri suo maiori, qui plorando panẽ petierat, à corporis curis compescuit; asserens sibi visam Dei genitricem Mariã ante tribunal Christi stantem instantissimisq; precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem: ac post hæc deposuit eloquiũ vsque ad tempus humanæ conditionis congruum.*] *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuensi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum; & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorii pœnis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vita Odilonis, apud Surium 1. Ian.* Apparuit etiam S. Nortbertus post mortem suis, *vt narratur in eius vita c. 52. D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctũ post aliquot dies noctu vidit. Sciscitatur, quo in statu sit? respondet auunculus, in prospero. Quærit iterum Bernardus, quid causæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem* (ait ille) *hora duo nequam spiritus, me in puteum profundissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verùm accurrente B. Petro, euasi.*] *Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10.* Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augustodu. Nam & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuã præbuisse, & ad scribendum impulisse. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iste vero *in Sigillo Mariæ c. 1* meminit *Mariæ Ægyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit; & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit; & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.*] Item Pet. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione; vbi varios libros conscripsit, ex rudi & illiterato repẽtè factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem comederet libro, vt testatur Ioan. Mariana *lib. 11. rerum Hispan. c. 16.* Libri asseruantur ibidem magnâ religione; qui videntur, aiunt esse in prophetias quasdam Danielis & in Apocalypsin. Mihi, cùm Legione degerem, librorum videndorum copia non fuit; manus Beati viri videndæ & osculandæ fuit; quæ integra permanet cum pelle & vnguibus, licet siccitate contracta,& pusilla.

Sequenti sæculo XIII. post annum 1200. D. Iacobum Alphonso Legionensi Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Isidorum Zamoræ aliis apparuisse,& auxilium præliantibus tulisse, docent Mariana *lib. 12. c. 15.* Zamalloa, & alii Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixêre Vincentius Belluacensis *auctor speculi Historialis*, & Cæsarius Germanus ordinis Cisterciensis *auctor*

exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desijt.

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitùs de malo Episcopo sumpta vindicta. *Cum Vdo Magdeburgens. Episcopus, ne signis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitiâ sibi temperaret; viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cũ noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiusmodi precibus operam daret; vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina extingui perspexit; nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christũ, cum parente eius atq. Apostolis, subsequi. A quibus cùm essent vocati sancti homines, quorũ corpora in templo quiescebant: visus est inter eos Mauricius venire; qui longâ atq. graui oratione Vdonem Episcopum accusauit; quem haut multò post Christus nudũ adferri à duobus iussit, atq. damnauit. Is autem pugno, ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Christianam hostiam, qua in communione eius diei pridiè sumpserat, reuomuit in calicem, qui altari impositus fuit: atq. securi percusso Vdone, rerum illarum omnium visio euanuit. Qua re vehementer territus Fridericus; cùm ad altare accessisset, calicemq. in eo esse cum Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacentem; alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepeliuerunt.*] Fulgos. l. 9. exemplor. c. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, ampliorẽ humana specie virũ obuium habuere, & ab illo mandatũ in hac verba suscepere: Ludouicum Sfortiam fratrem meũ alloquimini, hasq. illi litteras nomine meo date. Obstupentibus illis & percunctantibus, quisnam esset? seseGaleatium Sfortiam esse respondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanũ properè redierunt, inde Vigleuanũ, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentũ erat: O, ò, ò Ludouice, caue tibi. quoniam Veneti, Galliq. tuam in perniciem coituri sunt, tuamque à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis spiritibus sinistra fata auertantur. idque consecuturum spero, si mihi non aduersatus annueris. Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderẽt; non tamen multò post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege principatu deiectus & captiuus abductus est.] Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus *sect. 1. Hist. Mediolan.*

Ludouici Alodisii pater Imolæ Dominus, haut diu (inquit Sabellicus) *postquã decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat in itinere veranti similis equo insidens cum accipitre apparuit: huicq., vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni mom̃ẽti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quòd insidias verebatur, alium pro se misit. Ei illa ipsa vmbra, quæ antè apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quòd filius non venisset: longè enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quòd transacto XXII. anno, ac prætereà vno mense, die quoq. specificè addito, vrbis imperiũ, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quam patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisq. scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cum ipso Principe ceperunt.*] Sabellicus lib. 1 Exemplorum cap. 4.

Francis. Guicciardinus *Histor. lib. 1.* narrat famâ vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filii Alphonsi Regis ter diuersis noctibus apparuisse, & primâ vice mansuetis ac mitibus verbis, posteris verò minabunde & increpanter imperasse, suis Alphonso verbis denunciaret, non esse, cur vanâ spe seipsum lactaret, vires Francorũ sustinendi. statutũ .n. ac definitum fatali lege, stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se pero è lecito tali cose non del tutto disprezzare;* id non de apparitionis, sed de prædictionis fide, addidit, & meritò. nam falsam cernimus,

Fra. Picus Mirand. Comes *in vitâ Io. Pici patrui* scribit, non longo post obitum Io. Pici tempore; spectrū Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ; eiq; dixisse, torqueri se pœnis expiatoriis; eò quod non satis diligenter & fæcūdè, talentū sibi à Deo creditū eruditionis & ingenii, multiplicasset; & quia nō quanti par erat fecisset internas Dei suggestiones inspirationesq́; quæ adhortabantur, honestos labores quos inchoarat non abrūpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instāter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione proposuit, & omnium precib. Picum commendauit. Cæsar Baronius, de Michaële Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam, studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctiùs colligatam. Accidisse autem aliquando, *vt ex more, quidnam post obitum superſit homini, ex eiusdem Platonis sententia, sed non sine tamen trepidatione, deducerent; quæ labantia, fidei Christianæ sacramentis suffulcienda essent: eo enim argumento exstat eiusdē Marsilij, ad ipsum Michaëlem Mercatum erudita quidem Epistola, de animi & Dei immortalitate. Cū verò inter differendū eorū progressa longius fuisset disputatio; eā ad calcem perductā eo clauserūt corollario, vt iunctâ simul dextera pacti fuerint; vter eorū ex hac vita prior decederet (si liceret) alterū de alterius vitæ statu redderet certiorē. Quibus inter se cōuentis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autem haut breui temporis spacio, euenit, vt eum summo mane idem Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret; ex inopinatò strepitum velociter currentis equi, eiusdemque ad ostium domus cursum sistentis audiret, vocemque simul Marsilij clamantis. O Michael ò Michael, vera, vera sunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramq́ aperiens; quem audierat, vidit post terga, ad cursum iterùm acto equo candido, candidatū prosecutus est cū voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prosecutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, quid de Marsilio esset solicitiùs perquirendū curauit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremum) inuenitq́ eumdem illa ipsa hora defunctum, qua eo modo auditus & visus est sibi.*] *Sic. Bar. Ann. to. 5. anno 412.* Prætermitto quæ narrat Bredenb. *l. 7. collat. c. 11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 40.* Adscribo vnum, quod multorum militū grauium, qui vidisse se sanctè iurabant, testimonio compertū. Cum annis superioribus admirando illo opere Alex. Farnesius Antuerpiam obsideret: Batauí Angliq;, vt obsessis opem ferrent; & obsessi eodē tempore, vt hostem distinerent, facta eruptione, acerrimè pugnabāt, aggeremq́; iam Regio milití ereptū possidebant, securi vt sibi videbantur. Tum à regiis militibus primò paucioribus conspectus propè aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus; vir & militaribus & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mensibus aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, legionem præcedere, & suis quondam militibus manu aduocatis, sequerentur vt se imperare. Indicant primi secundis, hi tertiis, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisque resumptis notum sequuntur ducem: præit ille, & recta in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues cōpulsi, aggerē Regiis reliquere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit. Horrendum planè quod hesternâ die legi perscriptum Ticino, mense Aprili huius anni. 1601. in diœcesis Ticinensis oppidulo, quod Corretto vocatur; cùm iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repente è sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quendam cognatum suum; qui funeri intererat; ei dixisse; properaret domum suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet, eaq; loco cuidam pio confestim restitueret; propter quæ suppressa ipse defunctus iusta Dei sententiâ foret inferni suppliciis adiudicatus. Quo dicto iterum caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pœnæ scribas huiusmodi perfidos & piorum legatorum interceptores manerēt. Alteram quoq; adscribam historiam spectri (nescio an dæmonis, an ipsius

ipsius animæ damnatæ)qua memoriâ digniorem me legisse non commemini. prolixitatem narrationis ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipsis siue Fran. Bencii, siue Gasp. Spitilli verbis commemoratã, spero lectionis voluptas & vtilitas superabit. *Accidit in missione* (illâ Itatinâ) *eidem P. Samaniego res admirabilis & consideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit similis; quæ etiam eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; testimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur; quæ ab ijs personis accepta est, qui oculis & auribus hauserunt: qui casus euentu infelix, ideò permissus est (quemadmodũ etiam de similibus quæ in confessione contigerunt credi potest) vt hic nouus populus discat; qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruã sentit difficultatẽ. Quare etiã Inda, quæ in omniũ oculis legẽ integræ confessionis violabat, videntib. eisdem punita est & castigata; vt vnius animæ ruinâ, multarũ salus procuraretur. Res igitur quæ accidit est eiusmodi. Agebat in domo præcipua cuiusdã Dominæ huius loci adolescentula decẽ & sex circiter annorũ, quæ bello capta ac baptismo tincta, Catharina vocabatur. In eà cũ ætate crescebat libertas, & mores dissoluti, etiamsi non rarò ab herà reprehensa castigaretur; quæ eò peruenit malitiæ, vt cũ perditis quibusdã clam consuesceret; nec tamẽ propterea à confessione abstineret: sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis morib. haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotẽ euocauit, cui animi noxas aperiret; sed id fecit non integrè, vt & in eadẽ ægritudine nouẽ alijs vicib. recedente Sacerdote, præsentib. alijs famulis contemptim ridebat hac fermè oratione: Aliud quod agerem, non erat; quàm vt peccata faterer: adiectis etiam turpib. & inhonestis verbis, quib. offensæ ceteræ singula ad herã referebant; quæ meritò Catharinã increpans, tandem vultu & voce mutatis amicè rogauit; quænã illa essent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocasset vt se purgaret confessione; stetisse ad læuam quendam Aethiopi similem; qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorũ confessione à patre dissolutior haberi posset. A dextra verò manu apparuisse S. Mariam Magdalenã exhortantem, vt quidquid esset liberè euomeret; Accersitum itaq; rursum Patrem Domina de omni eo quod acciderat instruxit; qui modis omnib. tentauit, vt ad integrã animæ expiationem induceret, sed frustrà: quo .n. exhortabatur magis, eò reddebatur obstinatior, ita vt nec nomẽ* IESV *enunciare vellet. Alio etiam tempore cũ illi sacram crucifixi imaginẽ offerrent, vt in eũ intueretur, & animo reuolueret Christũ, pro nobis cruci affixũ & in cruce mortuũ, summa cum indignatione & animi commotione respondit. Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina; obsecro vt mihi desinatis esse molesta. cùmque hera abscessisset, cœpit amores suos & turpitudinem decantare; durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio; donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plurimùm ob violatam confessionem: & ab ea hora vsque ad mediam noctẽ toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa accitoque sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paullò antè quàm expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce & cereo sacro, nomen* IESV *inuocaret, respondit: Quis est ille* IESVS? *eum non noui, ac in vltimam partem lecti reflexa, sedensque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, vt in distinctũ cubiculum transferretur: quod; vt aiebat, laruas quasdã atras videret, quibus admodũ terrebatur. Nocte ea, quà Catharina exstincta est, domus tota tam fœtido ac putri odore perfusa est, necessarium vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiã frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in murũ calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insaniit. Idem fecerunt & canes multa discursione & latratu. Humato iam corpore, cùm ex ancillis quædam locum intrasset; in quo Catharina decubuerat; nemine conspecto, sensit in se vas quoddam quod tabulatis*

bulatis impositum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad duo millia passuum proiici; non quod in palatio vllus sit later vel tegula; cùm, vt pleraq; huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectantib. multis pede protracta fuit longissimè, etiamsi quæ traheret nõ videretur. Septimo Octobris cùm quadam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestem aliquã sibi sumeret; vidit Catharinam erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet; fugiẽte illa tanto impetu vas in murũ impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequẽti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omniũ, tres in partes distracta est. Eodem die cùm in horto Domina cœnaret; medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipso tempore clamare cœpit; Matercula, Matercula, Catharina me præfocat; appensisq; ad collum Sanctorum exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt vt ædes mutaret, & in consobrinæ domũ se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cùm ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt ceteræ; vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoq; sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quæ ceteris animosiores videbantur, secure redijt, quam defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cũ fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita fascia octo aut decẽ digitos lata, quæ in terram vsq; protendebatur, videbaturque libidinis & admissæ turpitudinis pœna & castigatio quadã. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cœpit serua. ad quam infelix defuncta; accede huc. Quoties ego te euocaui? Respondit serua penè exanimis: Bone I E S V, *quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus; qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatq; ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam, & grauissimis subiectam pœnis; quod cũ Sacerdoti aduoluerer, vt peccata faterer; leuissima tantum referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax; in iram proclinis, & id genus alia: silentio verò inuoluerem libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce benè confiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo. quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit & euanescit. Angelus verò (angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, quod & fecit.*] Placuit hanc omni fide contestatã historiã vltimo loco ponere, quòd in eâ omnes apparitionũ species concurrant; Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore, vt arbitror non suo; sed aëreo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod tideant, si nolunt resipiscere; de pœnis inferni & animarũ immortalitate. habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorũ reliquiis, de confessionis auricularis integritate, eiusq; necessitate. quid dicent? confictũ id à I E S V I T I S. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari; si confictũ foret? Nolunt credere? eant, & audiant, videantq;. Muliercularũ commenta inquient? credo, lateres & tegulæ, longinquis locis allatæ & dispersæ; quæ cunctus populus vidit, istis imaginationis opera sunt. extractũ lecto viri, videntib. aliis solo allisã & per humũ raptata mulier, somnia; illisa parieti vasa, & in partes innumeras contracta, somnia fuere. Sed grandiorũ malitia, ad hæc fingenda spargendaque valuit: quid pueri quadriennis innocẽtia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix notã & mortuã mentiatur; vel reliquiarum appensione metũ fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui Catharinæ crimen & laudant, & imitãtur; confessionis sacra mysteria in histrioniã hypocrisim vertentes; & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis

Habetis nubem testium, grandinemq; copiosum exemplorũ,quib. labrusceta,& vrticeta Nouatorum radicitùs vellatis,confringatis,calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter; vtrum æquius tutiúsque credere,primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus; Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus; sexcentis aliis grauissimis Theologis, & probatę fidei Historicis; & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ; an nouissimi sæculi procacibus quibusdam,iisque perpaucis,de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis.hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere;illi contra vtrumque,vt audiuistis affirmant,vel disertis verbis,vel allatis exemplis quę nunquam recitassent,nisi vera credidissent. Scaurianum planè iudicium est. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Maxi. *lib. 3.* legistis. *Varius*(inquiebat(*Sucronensis, Æmilium Scaurum,regia mercede corruptum, imperium Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpa affinem esse, cui credetis?*] Pari ego nunc ratiocinatione; Sanniones nostri temporis;Momi dicaces, Ecclesiæ pestes; apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur aliquas & in honore habent, Sancti; & orthodoxi patres, orbis Doctores, Asiatici, Aphricani, Europæi. quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores,& Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquã visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones & Euangelii præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus; Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas; & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque: Nonne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacii vel stoliditatis ea eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abiice, abiectam conculca & execrare. Quid mendacii accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari; adeò tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse vecordes, vt inanibus næniis se passi fuerint ludificari, & pro historiis fabellas aniles recepetint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

Sed ratione forttassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & discute.

In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario) habent impurissimas & obscænas fabulas de Mariâ, quæ apparuit Monachis.] bellum dictũ & mendacissimo dignum scurra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones, vt doctũ. habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate & impuritate tam remotas, quã à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ castitate ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores & sanctissimi viri, publicis testimoniis consignarunt; quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuii modestia fuit, tot sæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia censere delitamenta; &, cum ipsi essent homines ineptissimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare. addunt vanitatem impudentiæ; cũ multa falsa & inania puerilitet, sine iudicio; & fallaciter, sine cãdore, congerunt, & quorũdam priuatos abusus & stultorũ derridiculas opi-

nationes

nationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quasi non reb. verissimis & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum dæmonumq; dolis atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertanr perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit. quid vino salutarius? plures ramen ebrietas, quàm gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus: non verò licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras; nisi Christi & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Parres & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis iniicit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus; propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paullò verisimiliora; quædam quib. probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus respondebo, tractationi accommodata. Quid, inquiunt Augustino respondeas, qui non obscurè, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse; alioquin sibi marris optimæ conspectum nulla nocte defuturum? [*d. lib. de cura pro mort. sup. citat.*] Quid Athanasio [a], Chrysostomo [b] Theophilacto [c], Tertulliano [d]; censentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragiis nostris indigere, & ex purgatorio, viâ alrâ atque arduâ, fingunt aduenire? Addunt scripturas. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendit*, Iobo [e]. Psalmistæ [f] *homo est spiritus vadens & non rediens: puluis est*, & *postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere*, quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur [g] *omnes mori & sicut aquæ dilabi*. quis dilapsas ad fontem reuocet? D. D. Petrus & Paulus [h] mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham [i] Chaos, quantũ interiacet, à mortuis posse transmitti; & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto; si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur; mortalib. apparebunt: Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuerâ hoc est abuti scripturis, & Patrũ dicta calumniari. Non negat apud Lucã Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere; sed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatũ maximũ atq; impermeabilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: DEI enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos (huc Ambros. & alii retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια, hoc est dormitoria; & Homerus; de virgà illa Mercurii loquens, qua putabant eum mortuos suscitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitar:) id obscuriùs & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias & Onias;

[a] *q.13. in scrip.*
[b] *hom. 29. in 8. c. Matth.*
[c] *in d. c. 8.*
[d] *l. de anima.*
[e] *c.7. v.9.*
[f] *Psal. 77. v. 39. & 102. v. 15. & 16.*
[g] *2. Reg. 14. v. 14.*
[h] *2. Pet. 3. 4. 1. Thes. 4. v. 13.*
[i] *Luc. 16. v. 26.*

& Onias; apparuerunt tamen. Sed *omnes ficut aqua dilabimur, pulvis ſumus*, & quaſi in auras diſpergimur. Tibi verò, Lector quiſquis his fulcris innitêre, edico, te moneo, diſcaueas; ne huiuſmodi rationibus vtare. nam ſi quid probent, eâdem operâ probent ne reſurrectionem quidem vnquam fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeunt; amnes aſpice; num nos nunquam redituri? Potiùs ergo fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S.S. nobis indicare, quàm vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci.* vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam citò, tam verè, de tam nouitio commento, Nouatorem, queas agnoſcere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt planè tropologicæ, vt Arnobii hîc, de diuitiis; & alia Baſilii (*de pœnitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratiâ, vi ſuâ exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali DEI permiſſione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apollinaris, & Euthymii, ſenſum eſſe; ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem; qui nati mox denaſci incipiamus: & cùm nobis ſemel occiderit breuis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haut poſſe abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rursùs colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel euolarit, vltra corpus ſuum agnoſcere, vt illud ſubeat ac poſſideat. Nam in ipsâ reſurrectione, beati illud iam ſplendidũ & incorruptibile deprehendent; damnati, fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam verò damnati quam beati, angelicâ operâ, Dei nutu, illud ſunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis; qui poſt animę receſſum, corpus amplius non agnoſcunt, ſed deteſtantur? & hi more Hebræo *ſuum* pro *eius*, accipiunt. videtur huius ſententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieronym. ſecutus Hebræam phraſim, eandem vertit, *non cognoſcet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphraſ. Chaldæus, & Varablus ſequuntur, & ſic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorsùs ſententiâ; mortui memoriã interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vitâ functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam niſi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſſimum. Minùs etiam obſtat, quod eidẽ Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nam quod præceſſit *quia caro ſunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cùm ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe nequit redire: vel, quod magis placet, agi; de homine corruptibili; qui, cum ad mortem Pegaſeo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſuâ. D. Iobi verba, *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet nec reuertetur vltrà in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius:* eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paullo priùs explicata. Bellè quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit, in priſtinam vitę rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: *quamuis* (verba ſunt eius) *miraculosè id fieri poſſit, ſæpeque factum ſit.*] Et illo ſenior D. Thomas

ibidem disertè tradit, Iob locutum de eo quod secundum cursum naturæ fit, non de eo quod agitur miraculosè. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetrâ. Plus fortassis fiduciæ in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus. calumniosa vtiq; tota illa testificatio;quæ Rhemniæ legis, vllâ si se lege teneri paterentur, non effugeret inustionem. Mitor Augustinum nobis obiici; cuius sententiam ex eodem libro audiuistis, non ambiguè ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumq; angelicas esse operationes, sed addit spiritus etiam aliquādo *αὐτοπροσώπως* ad viuos mitti. Negat eosdem arbitratu suo redire posse, citrà Dei voluntatem: alioquin sibi matrē continuò adfuturam: sed nutu Dei aliquando rediisse, profitetur, & exemplis confirmat. Athanasiū producunt in pugnam, sed laruarum: Athanasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparere, frerus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: *De animabus enim sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem & in iudicij die cognoscent omnia.*] vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscunt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscunt: si locum suum; permittente Deo, ad illum redire possunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauarherus. Q. *verò VIII.* non adimit omnem illis simplicitùs reditum (nam hoc scripturę sacrę refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciant, narrando quid apud inferos rerū geratur. Sciendum quoq; temporibus illis quandam hæresim viguisse contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obsequia & responsa danda cōpelli. Huic dementiæ se summâ vi Patres opposuerunt, & væsaniam illam sedulò confutarunt. In his sanè diligens Isidorus *lib. 2. Etymolog. c. 8.* & os aureum Ioannes Constantinop. *hom. 2. de Lazaro, & hom. 4. in Lucam,* vbi reddit rationē, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti sic dæmonum fraudibus materia subtraharur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis licet paucis fatetur? adimit etiam facultatem redeundi eutiosatum nartatiuncularum gratia; absolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit: quin apertè potiùs *hom. 29. in Matthæ.* scribit, *spontè sua redire non posse.* cur adderet (*spontè sua*) si nec diuina voluntate possent redire? Nec aliud agebat Theophil. *in c. 8. Matth.* cùm restatur dæmones quoddam dogma instituere voluisse; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè sit assentiendum, quoniam animæ corpore egressæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat spiritus pro arbitrio *ἐν τῷ κόσμῳ* (sic loquitur) *πλανᾶσθαι*, quoniam certis mansionibus statim assignantur. impugnat enim eumdem errorem quem Chrysostomus, & vterq; nobiscum, vt docui, sensit. Deniq; Septimius Tertullianus, etiam illud Gentilium, de præuentis immaturâ morte, figmentum planè poëticum; & fortè Platonicum, reiicit; & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancq; ille licentiam poëtarum, cum Magorum audaciâ, iactantium inanem suam animas eliciendi potentiam; & cum insomniorum fallacia, quæ Manes falsa soliti immittere, comparans, meritò refellit. Verùm & ipse addit; Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergo neque S.S. neque patres, neque ratio, sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisque conuitiandi libido, Aduersariis suffragantur.

SEC-

SECTIO VII.

Z SIt 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostendere*, hæc est sententia Tertullian. *lib. de anima cap. pen.* D. Isidori *lib. 8. Etymol.* Chrys. & Augusti. quos citat & sequitur D. Thom. *1. p. q. 117. a. 4. ad. 2.* Guilh. Paris. *p. vlt. de vniuers. cap. 24.* Victor. *de magia num. 17.* ratio est, quia sanctorum animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi, sine nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in iis quæ expiantur. Ideò solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblichus *lib. de myster. Aegyptior.* Neque id mirandum, cùm in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cùm illic degerem scio accidisse; imò & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primò, prorsùs esse superstitiosum, quod ex quorumdam delirâ opinione retulit Ananias a animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel scripto vel non scripto Dei verbo, nec historiarũ verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò sequitur non esse temerè imitandum quòd olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l. 1. tit. 11. q. 23.* secundum se consideratum, dicit non esse damnandũ de peccato; non .n. negant D. Tho. & ipse, & qui eos sequitur Betzius *in præcep.* periculosum esse, & tales vt plurimũ se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere comminationi; *Qui amat periculum, peribit in eo*; ideò prudenter Ciruelus *l. 3. de superstit. c. 11.* reprehendit illos inquam, qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *li. 2. vitæ eius. to. 3. Surij, in Iunio*; & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minoritâ hoc pactum inierat. moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulatori mẽsas sternenti, & (ait) se expiatoriũ circumgestare ignẽ. Et ad cruciat⁹ sui indicium, manum mensæ ligneæ crassæ impressit, eamq; altè admodum combussit. notâ hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id causa permittit: vt plurimũ Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. præstat salutem suam semper cũ pauore & spe operari. Eadẽ B. Lutgardis cùm iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret; addidit, vt primũ diceret; *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus suo more aliquod figmentum adducat.*] *de l. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertiò ex his posse faciliùs discerni variorum & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obiicere solent. de quibus nunc videamus.

a *lib. 3. de nat. dæmon.*

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas; & varia dæmonum genera. Patet primũ, quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel

 artificia-

artificialia; item quæ sensũ vitio, aut imbecillitate vitiatæ phãtasiæ talia videntur esse, cùm non sint qualia videntur. de singulis, Petrum Leloyhetium[a], & A plerisque secuti, videamus. Naturalia sunt & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui de quibus egimus superius: item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italiâ, & alibi celebrant veteres scriptores[b], in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt sunt etiam arbores & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore[c]: vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius, instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maximè; qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & scribere soleant. Cocuiium vocant, micat luce quaternarum stellularum; quarum si quis pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formidabile spectrum apparet. Sic Chieza *pag. 2. Hist. Perua. c. 30.* item vapores variis formis conformari, quales illi quos Sylla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere[d]; & similia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa Diodorus Siculus scribit cõtingere[e], digna lectu. Talia quoque (si à visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis; quæ & notauimus Comment. in Senecæ tragædias, decipere nonnullos testatur Cardanus *l. 18. de subtilitat.* item sonus statuæ Memnonis, de quâ eodem opere egimus; & muri Megarensis, de quo *in Atticis* Pausanias; & cauerna Britannica, de qua Clemens Alex. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricii antrum: item prælii ac victoriç voces, apud tres Persicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quando (ait Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 7.) à venenato spiritu inflata arteriæ, diductaq́, in amplitudinem; secundum longitudinem contrahuntur. unde necesse sit aliquando mulierem strangulari: unde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canũ &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit.*]

Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & pro spectris habentur: vt erant *αὐτόματα* Dædali, de quibus Aristoteles *lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetii, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Parisiis, triremis argentea, quam remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus; B

*Intonat erranti digito, *pedibusque trabali*
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varieta. rerum.* & Baptist. Porta *lib. de magia naturali*; quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, sæpè accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis propriè pertinẽt artificiosæ voces quorundam; quibus cùm sint præsentes, voces simulant absentium; vel cùm ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicq́; voces dæmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circũfertur apud Nauclerũ, Masseum & alios. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis vt sibi nubant. noui, qui hoc Louanii factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *c. 7.* Sic apud Boethiũ Scotiæ rex Kennethus, Pictos, à quib. erat victus, vicit. Noctu ad Principes

Marginal notes:

[a] *l. 1. de spectris c. 6. 7. 8. & 9.*

[b] *Arist. de admir. audition. Titus Liuius l. 9. Seneca li. 3. Nat. quæst. & Plinius Iun. li. 8. epist. 10. & Senior li. 2. Nat. hist. cap. 95.*

[c] *li. 16. Nat. hist. c. 1.*

[d] *Plutarch. in Sylla.*

[e] *li. 3. Bibliothec.*

* Sic correxit Leloyer. pro *pensiusque.*

pes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis; qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur: se à Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi cancris vel testudinibus, iisque cum candelulis affixis, in cęmiteriis, non semel ignitorum spectrorum speciem prębuere. quare nonnulli suspicantur ab Homero [a] testudini tributum nomen armaturæ fallacis ἐπηλυσίης ἄχμα. Sic etiā Abderitani iuuenes, cum spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philopseude*. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatii Decamerone, & similibus, exempla plurima; sed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus; tale quid narrat Æschynes orator [b], à Cimone Atheniensi factum, qui se Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus [c] factitatum à Mundo, vt deciperet Paullinam, fingente se Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum; vt liberè matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus [d]; & meminit eiusdē facinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib. 7.*

[a] in Hymn. Mercur. *[b] epist. 10.* *[c] Lit. antiquit. cap. 4.* *[d] Lit. hist. c. 25.*

Et Nectanabus Ægyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides *l. 2. Hist. Iudai. c. 6.* & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Capadocem, & Nicolaum Damascenum:

C In his fictionibus, cùm stuprum accedit, peccatum grauius est quàm in stupro simplici, & grauius puniendum: cùm furti causa fit, puniendum pœnâ directariorum *l. sacculary. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quàm metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum: & pœna est arbitraria, fustigationis puta; &, si mors secuta, exilii perpetui. *argu l. 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vltim. & l. vlti. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pan. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis & Iurisconf. & Leloyer. supra fol. 173.* nec puto idoneam excusationis causam amorem præbere, nec tutum satis esse *consil. 101.* Oldradi, optimi aliàs consiliarii.

D Sensuum alterationem vitiumque, falsò visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius *cap. 8.* exēplo ebriorum, de quibus optimè D. Ambrosius [e], *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebriis, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpè, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subitò erigi & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantes fragor, & resonantia fluctu litora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiūt. Alij risu soluuntur inconditò, alij inconsolabili mœrore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores; vigilantes somniant, dormientes litigant.*] idem, terribilia nēpe visa apparere ebriis, Plinius prior affirmarat [f]. Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S.S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis [g], ebrietatem dissuadentis; *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones & apparitiones admirandas; qua in re ductorem habuit Pagninum; qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret *extranea* h. res extraneas; quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim; quem D. Hieronym. & Beda secuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν

[e] l. de Helia & ieiun. c. 16. *[f] li. 14. c. 22.* *[g] Prouerb. 13. v. 33.*

τρίαν, alienam, seu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres, simpliciter positam, de aliâ re, quam de muliere seu scorto accipiunt, vt eodem cap. paulò antè; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alii. Oculorum suffusio facit videri volitantes ante oculos quasi muscas vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. cap. 1. tract. 8.* meminit morbi dicti *halabol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodã qui suammet imaginem siue simulachrum, in aëre sibi, quasi in speculo, propter oculorum vitium, sempet obuersari existimabat. idem testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos aliò celeriter auerterit; primò ei cuncta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam læsus decipere consueuit, vt fit in iis; qui morbũ imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem; cui nomen *φρενῖτις*, quando phantasmata obiiciuntur animo, visili imagine; de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi; & pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est *κορυβαντιασμὸς*, qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyrâ;

> *Leuisomna mens sonorinas imagines*
> *Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ.*

Gustus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu *κόρυζα*, & miro illo catarrho; qui regnabat in Castellâ. 1581. & multos absumebat; læsus. Verum crebrior & maior deceptio manatà phantasiæ corruptelâ; quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cum febri vehementi est;) aliquando cum Maniâ (hæc febris expers est, & diuturnior;) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens[a]. Theophilus medicus cetera prudens, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines assistere, & continuè auribus eius cantum insonare: idq;, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat[b]. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

> . . . *Fuit haut ignobilis Argis;*
> *Qui se credebat miros audire tragœdos,*
> *In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:*
> *Cetera qui vitæ seruaret munia recto*
> *More; bonus sanè vicinus, amabilis hospes,*
> *Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,*
> *Et signo læso non insanire lagenæ;*
> *Posset qui rupem & puteum vitare patentem:*
> *Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,*
> *Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,*
> *Et rediit ad sese: Pol me occidistis, amici,*
> *Non seruastis, ait; cui sic extorta voluptas,*
> *Et demptus per vim mentis gratissimus error.*

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de* admirand. audition. Hanc in væsaniâ falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyræũ appellerent, suas esse, fusè testatur Ælian. *lib. 4. var. hist.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haut scio an quid rariùs eò acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen τριήρη, ab euentu tali. Adolescentes aliquot* [Taurominitani] *illuc conuenientes conuiuiũ hilariùs agitabãt. Mox vti assolet, cũ incaluissent vehementius, ita decussi mẽte sunt, itaq. externati; vt in triremi se opinarẽtur constitutos, mariq. altiùs vndabũdo hyemẽ ingruere*

[a] *vide Cels. lib. 3. c. 18.*

[b] *Galen. lib. de differ. Sym ptom. c. 3.*

ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquã egestis, quæ intùs forent, nauigium facturi leuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantiùs iactare adorti sunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus factum arguentes, cùm illi necdum satis edormissent: respondère, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctib. deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cumq; ampliùs delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ignoscente magistratu, commoniti modò grauiùs, cauerent in reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patriâ statuas surrigemus.] Sic *Cælius Rhodigin. sed ex Athenæo* [a].

Hydrophobi aquam fugiunt, eo quòd putant se in illâ videre canẽ à quo admorsi fuere [b].

Soler autem Diabolus hisce naturalibus morbis sępè se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malũ Diaboli* (ait D. Aug. [c]) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocosè distrahens, vel subsannans ludicris.*]

[a] *Athenæus l. 2. c. 1. & Cælius li. 17. A. L. c. 2*
[b] *Paul. Aegyneta lib. 5. c. 3. & Antholog. Epigramm. Græc. lib. 7.*
[c] *lib. 18. qq.*

SECTIO II.

F SVnt enim dæmonum vt variæ operationes arque libidines, sic & varia genera; quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusq; sunr infesti, vt post Chrysippum, & Plutarchum, & Philonem, rectè contra Iamblichum Porphyrius [d]. & eo meliùs Minutius *in Octauio*. eos ramen à loco Marcus apud Psellum [e] diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum;

δαιμονὰς οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρύους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aëreos, aqueos, terrestres, & subterraneos seu humanos. cælestes autem vocat æthereos, siue igneos vt appellat Marcus. Aëreos eriam Plato [f] agnouit, Magices inuentionem illis rribuens. Terrestres Chaldęi cum Zoroastre (vr Psellus exponit) vocant Feras, seu *canes terrestres*; in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus, de subterraneis locis exire canes indutos corpus fictum, non autem verum: addit idem (iuxta Gemisti explicationem) iis solere apparere, qui prauitare vitæ derelictâ religioso cuipiam ordini se addicunt: quod ipsum Leloyherius [g] confirmat restimonio Hebræorum in opere quod inscribunt *Holam Abba*; Idem Athanasius de D. Antonio in eius vitâ; & similia fere narrans de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas *apud Surium 1. Iunij*, & alia leguntur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (*Surius Iunij 6. vitæ illius cap. 19. 26. & 27.*) Ego possum confirmare eo quod verè accidit, initio fermè nostræ Societatis, instituto collegio à P. nostro Ignatio Laureti; & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum superest, & à quo, vtrem verissimam, accepi, quod subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modò vnum, modò alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirùm quantum molestiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, variis figuris. Vni dæmon in formâ Æthiopis apparuit; & multis illecebris atque persuasionibus verborum conatus fuit à religioso instituro illum auertere: quod cum irrito labore se facere videret, abiit inhalato diro admodùm & virulento fætore, qui roto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabatur ad sacram

[d] *lib. de abstinen. animal.*
[e] *de dæmon. Naturâ.*
[f] *in Phædro.*
[g] *lib. 2. de spectr. c. 1.*

Epistolarum suarum lectionem atq; studium; vt hoc specioso colore, eum ab humaniorum litterarum curâ abduceret, sicq; per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri & ingentis molossi specie obuius, in eumq; insiliens, ad terram ferè adflixit. Orantibus; vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sine infestatione, concedebatur. Crebrò varii catelli à quiescentibus lectulum adscendere, & regmina subire sentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & somno priuabat, & strâtis expellebat. Prandens quidam, inuisi hostis pugno in latere tam acriter percussus fuit, vt confestim expalluerit, & ferè retrorsùm à scamno deiectus ceciderit. Subditorum molestia bono Rectori permolesta erat. tentauit Ecclesiastica remedia, quæ opportuna occurrebant; missarum, precum, exorcismorum, lustralis aquæ, sanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad communē patrem, P. Ignatium Oliuerius recurrit, preces ei & opem in hac molestiâ petit. Ignatius, qua erat animi demissione, ad patientiā cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataque: sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipse vos liberabit: & ego seriò pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumq; legit, qui tum forrè congregati; &, mirum dictu, è vestigio illa spectrorum & phantasmatum infestatio, adeò conquieuit; vt nihil huiusmodi Laureti postea fuerit auditū, nihil visum. Nimirum scriptis litteris posterioribus optimus Pater, pro filiis orare cœpit; & interea, dum Romà Lauretum litteræ perferuntur, exorauit.

Verum quia quod Psellus breuiter, id de dæmonū generibus ab eorum habitatione deductis Tritthemius multò copiosiùs scripsit: eius verba *ex libro Quæstionū ad Maximil. Cæsarem. q. 5.* non pigebit ascribere multis additis, quæ ad explicationem disquisitionemq; Magicam, pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in potestate acuminեq, subtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque potestas non est in omnibus vna: sed in singulis, prout dæmonibus concurrunt naturâ subtilioribus vel grossioribus, diuersa. Multa enim sunt genera dæmonum, & certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in qua cadentes à principio sunt detrusi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum; quod circa superiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: sed continuò sub regionibus permanentes sublunaribus, nullum habent cum hominibus in terrâ commercium. Quod verò sub lunâ permaneant Sanctus quoque testatur Augustinus in opere, de Agone Christiano, sic dicens; Dæmones non habitant in cœlo, vbi sol & stellæ sunt, sed omnes sub regione lunari versantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia esse ignita, propterea quod Aristoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula sæpius visa volitasse pennulis apta; quæ totum æuum suum diuersantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne exstinguuntur, & ad suum vnde venerant locum euanescentes redeunt.] Diui Augustini locus est capite tertio, negat tantum Diuus Augustinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis sphærâ nihil addit. ideò ad primum hoc genus probandum, non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora verè tribuebat. Aristoteli denique illa animalia non sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cypriis reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisset illa cum igne exstingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales esse, & morti non obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur?

tut? fortè hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali formâ cerni, & exstinctâ flammâ apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficis consortia. quoniam cùm demorentur in igne, propter subtilitatem suam non possunt corpus grossum siue aëreum induere.*] Vana ratio. Si nulla est sphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. si qua est talis sphęra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dæmones omnis corporis proprii sunt expertes, vtpore substantiæ merè spirituales; quæ nec terreę, nec igneę, nec aëteæ corporeæ grossitiei cõsimiles sunt. & possunt ignei isti, non minùs quam aërei, corpus alienum inuadere & assumere. Quare vel illi quoq; cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio: quam nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere? quasi pœnam suam, vbicunque sunt, non circumgestent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cæleste* vocatũ, quia putabat in cœlis degere: alii fortè *igneum* vocant, eo quod in aëtis regione superiore manserit.

Secundum genus aëreum dicitur, quod in aëre errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aëre corporibus, quandoque hominibus apparere. Aëra permittente Deo sæpius turbant, tonitrua & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis conspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbiâ maximè & inuidiâ, tanguntur que perturbationibus continuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formam habent, sed plurimas, easque sæpius mutant, secundum varietatem affectionum; quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulsi perturbatione ad nocendum.]

Notandus hic quoque error & fugiendus, dæmonibus vlla omnino esse ꝓpria vel adnata corpora, aut vllâ visili formâ oculis humanis corporeis præditos esse: conspici tantum possunt in formâ corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit;

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Malefica horum dæmonum operatione suffultæ, tantò sunt ad maleficandum potentiores, quantò superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ.] Hęc omnia vera crediderim: *In vitâ D. Antony D. Athanasius aërem plenum esse dixit dæmonibus: quod Mecurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentiâ destitutam.*] Hoc de sublunari mundo intelligendum, alioquin falsum esse docet D. Augustin. *d. c. 3. de agone Christiano*: & sic accipe, quod subdit, *S. quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum, quia est plenus nequitiarum.*) Caue à sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. *Vnde Platonici dæmones, in aëre volantes, in modum densissimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere visibiles: si aliquandiu verùs cœlũ sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed nescio an in aere causetur obiectum ex consistentiâ reali: vel certè oculorum motus interclusus repræsentet imagines falsas; non sine detrimento sensus tamen leui præmissorum accepi experimentum.*] Vere experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curiositas, pater ignorantia. illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum naturâ visile non existit. vel pueri aduertant solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus; quos prolapsos de cœlo in terram, pro suis demeritis minimè dubitamus. Catholici neque de aëteis, eò delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducunt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr*

martyr CHRISTI *Theophorus quondam Ignatius,in epist. quadam ita scripsit ad Ephesios:nihil melius est, quàm pacem habere;in qua omne telum euacuatur aëreorum simul & terrestrium spirituum.*] Vides Beatum Ignatium, igneos illos non agnoscere;& aquaticos (vt arbittor) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla iam diximus : addit quædam fusiùs post illustranda Trirthemius ; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atque nemoribus; qui venatoribus ponunt insidias: alij verò patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atque cauernis: reliqui ceteris minùs furiosi ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Huc pertinent omnes illæ species,quas paulò post per numeros, quatuordecim, ex variis scriptoribus adducam. vt Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoscelides, de quibus Sozomenus *libro octauo, capite sexto,* vbi meminit Gerontii,Diaconi idcirco castigati à Diuo Ambrosio & exauctorati à Nectario;quod affirmaret noctu à se Onoscelidem capite raso apprehensum, & in pistrinum deiectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè,hoc illi cum dæmone Onoscelide commercium fuisse:non verò,credulitatem asserentis Onoscelides,damnarunt.Sic enim factum illud Nectarii & Ambrosii accipiendum.De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Lunâ lucente comites adhæsisse Sarraeilum,Sathiel, & Ianam;sed poëticè, hoc est, mendaciter inducit illos dicentes, domicilium sibi esse in lunæ globo. talis etiam qui apud Alexand. in Genial. dieb. narratur Thomæ monacho visus. Tales etiam *Lamiæ*,quam à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres,Diana cum sodalibus, Napææ,Driades,Hamadriades, Trophonius & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & Manium mater Mana,Manrua,Mania,& Manuana,& his similes crediti masculi sexus, Aquili,Sumanes,& Triptes, de quibus Martianus Capella libro 2.Isidorus in Gloss. Arnobius contra Gentes, nos quoque paullò post nonnulla, cùm de incolis Spelæorum. Addit;*Non vno ducuntur affectu sed vario,quoniam alij sunt alijs minùs deprauati, quanquam omnes sint malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines; alij prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes; nonnulli verò ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholiâ furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientiâ sæpiùs factum agnouimus. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus* in libro tertio, de prouidentiâ ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolicâ potentior est ad nocendum mœroris magnitudo. quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil à dæmone lædi quisquam poterit.*]

Præclarè hæc omnia,& prudenter:non æquè,quod sequitur statim; *Hoc autem dæmonum genus rarò est maleficis familiare, propter inconstantiam affectionum & leuitatem; qua territare multos gaudent potius, quam vnius muliercula subesse imperio.*] Leuicula prorsùs ratio, & ex falsò præsupposito,quod subesse queant, aut subsint: nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominùs non posse.*Commorantur tamen interdum,& pollicentur vasanis,in vitio,aut crystallo, siue speculo:& carminibus concitati responsa dant mulierculis: &, si quis venturus in viâ eis maledixisset pronunciant.*] vtique post factum. nec morantur in his rebus dæmones,sed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multùm differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, istæ curare pollicentur. verùm quia maleficium vt plurimùm refellunt maleficio; earum accessus ab Ecclesiâ omnibus interdicitur Christianis.*] Hoc verissimum: & hinc apparet diuisum esse regnum Satanæ: & habes causam Vatiniani odii,quod intercedit inter Ariolos seu Veratores,& magos venenarios seu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere,hi vicissim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam se humoribus immergens circa fluuios & lacus inhabitat; ira plenum, turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tempestates concitat, nauigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentius apparent fœmineo: in masculino rariùs videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & molliorem vitæ ductum sequuntur, nec virile schema facilè ceterorum consuetudine possunt assumere.] Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aquâ ceteris elementis mixta, si spiritus sunt, vt sunt, minùs ex aëre virile, quam fæmineum schema componāt? cur nequeant æquè facile cadauer assumere masculum quàm muliebre? *Vnde Naiades, Nereidesq́ue Nymphas aquarum, non masculino, sed fœminino dudum sexu nominauit antiquitas.*] Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Phorcū, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rem, quod addit; *A nostris autem aquaticæ mulieres*, id est **Wasserfrawen** *communi vocabulo dicuntur.* Sed Teutones Belgę masculino nomine *Necken* compellant: & Cantipratensis *Neptunos*, de quodā additā narratiunculā *lib. 2. de apibus ca. 57. p. 11.* Dæmones æquatici fuere, qui pastoribus Peloponnesiis propè Paludem eodem quo Syracusæ à Saracenis captæ die, id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiusmodi etiam dæmonum ministerio, qui peierabat in lacum Paliscorū (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, vt Aristoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & propè Dianæ ad Yhomisum oppidū, fons est in Camarinā influens, cuius si quis olim aquā manib. non castis, vinum diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caronię hodie dicto, fons aliquando fuit, naturā tranquillus, verū insonantib. tibiis exultabundus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazello decad. 1. lib. 1. c. 5.* quæ vel fabulosa fuere, vel non sine cooperatione dæmonum contigere. indicio est quod desiere. Redeunt verba Tritthemii;

Qui verò habitant in locis siccioribus & subaridis, quoties hominibus corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidem admittendum in credulitatem, docet strigum etiam cum succubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deserticolarum.

Diuersarum quoque species assumunt bestiarum, prout diuersis tanguntur affectionibus. Sancti autem Angeli, quoniam affectione nunquam variantur, vniformiter semper apparent in formà virili. Nusquam enim legimus scriptum, quod bonus spiritus, in formà sit visus muliebri, aut bestia cuiuscunque, sed semper in specie virili.] Non satis securum hoc vltimum de Angelicis apparitionibus iam ostensum, *supra hoc eodem libro, q. 26. sect. 3. litt. t. circa fin.* ratio etiam illa de immutabilitate affectionum parùm habet soliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis est ad malum; sic Diabolus ad bonum: & sicut diabolus circa malum modò in hoc, modò in illud propendet, sic etiam Angelus circa bonum; quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat aliam, vt alteri aliam assumit; quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, etiam diuersas formas se non indignas assumere? deniq; videndum, ne quod hîc ait nonnihil repugnet, cum arbitrii angelici libertate.

At sæpè visi sunt dæmones circa fluuios & fontes, in specie mulierum aliquando chorisantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes: nonnunquam verò cum hominib. loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non consueuit cum maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominib. succubarum more indicant veterum fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morganà, Melusinà, Alcinà, & similib. quas Fatas, seu Feas; de quib. aliàs plura, *hoc. c. vers. 14.*

Quintum

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis & cauernis montiumque remotis concauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosque inuadunt maximè, qui puteos & metalla fodiunt, & qui thesauros in terrâ latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq; flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorũ concutiunt.] An ergo ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in speluncâ maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoriâ docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi mirandas stupendasq; in campis ducunt choreas, & quasi vnius ducis metuentes imperium, subitò euanescunt ad signum, & ad sua diuerticula reuertuntur. Interdum nolarum inter eos auditur sonitus, & se nonnunquam spiritus hominum vitâ defunctorum mentiuntur.*] De choreis & soniru vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib.5.natural.hist. ca.1.* & Solinus *Polihist. ca.37.* qui hos dæmones vocant *Ægypanes*: choream describit Saxo Grammaticus & omnigenũm dæmonum dat nomina *lib.1.Dan.hist.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præcepsq; per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumq; *Cateruæ*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coëunt* Aquili, Laruæq; *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iisdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cùm de Hellequini familiâ dissereretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratens. *d. lib.2.c.49.p.4.* & fortassis eo referendum atq; sic emendandum quod Pet. Blesensis de curialibus seu aulicis serâ nocte sæpè vagantibus *epist.14.* vsurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nam codices omnes diuersam obiiciunt lectionẽ, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Busæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quam quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiã Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis *lib.3.de situ Frisiæ c.31.* cuius verba dabo *libr.6.* Fortassis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hispaniâ visi Sancio cuidam, vt illius ætatis scriptor Petrus Cluniacensis tradidit, cuius verba, etsi hoc loco commodè inserenrur, relinquam tamen vbi olim exhibui *lib.3.par.1.q.7.Sect.1. versic.vndecimum est.* *Nihil magis quærunt* (verba sunt Tritthemii) *quàm metum hominum & admirationem. vnde habemus compertum, quòd simpliciores hominum, quosdam, nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendentes spectacula, & quasi beatorum ibi sint mansiones; amicos viuorum se mentiuntur.*] Ex huiusmodi ludibriis natæ sunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sibyllæ quam in Anconâ describit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabantiâ *den Aluinnen berch*; & in Italiâ de Specu Nursino, & Sibyllâ illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epist.46.* & mira sunt quæ Crespetus ex actis iudiciariis retulit, vnde apparet stupenda excæcatio magorum. Refert *lib. de odio Satanæ disc. 6.* quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatem cum Nouercâ suâ Margarethâ Garnier & aliis complicibus Mantæ in Franciâ captos, & Lutetiam adductos, vnà cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præsidibus consecrandos. Dominicum hunc in iudicio confessum, quod quidam eius socius nomine Scottus, qui diù in Franciâ vixisset, famosus Necromanticus, & qui coram variis Principibus artis suæ mira experimenra parrarat, & ex iis non paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset; hunc inquam

quam

quam Scottum accessisse & conuenisse Sibyllam illam nobilem, quam in specu Nursino Itali ferunt habitare: retulisse hanc exiguæ esse staturæ, in sellâ humili sedere, capillitio soluto & in terram dependente; à quâ acceperit librum consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum; cuius libri & dæmonis operâ posset transferri ad quemcunque vellet locum, dummodò ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non flaret. (*Ride lector. ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur ride mendacia magica.*) Dixit præterea custodes à summo Pontifice locatos; qui summâ curâ specum custodiunt, ne quis eò possit se conferre, adire, & consulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magiæmystis, qui se norint inuisibiles præstare: idque, quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue non sit, per omnia circumquaq; vicina loca horrendæ tempestates & fulgura excitantur. quod insinuare voluerit Stellatus *lib. 2.* his versibus;

Hos ventos vel Dij aërei vel sidera mittunt.
Sæpè etenim cùm thesauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuûm;
Audiui exortum ventum, subitamq; procellam.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Addit Crespetus has Sibyllas libenter custodire greges ouium, & inter armenta versari: ideò pastores citiùs ad earum cognitionem venire quàm alios. non hæc causa est, sed quia opiliones & armentarii solent simpliciores, & hebetiores esse, & ocio abundant: quare dæmonum istorum insidiis magis expositi. Sequitur apud Tritthemium:

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones sunt thesaurorum, quos auaritia mortalium in terrâ abscondit: & ne rursùs in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furantur, & custodiunt: & quandoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quibus egi sup. lib. 2. q. 12. vers. 10. lit. G. & infer. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum consueuit habere commercium.] huius rei fides sit penès dicentem. Addo: his incubonibus thesauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores ferè semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriusq;, nunquam non cum melioris vitæ amissione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quòd lucem maximè horrent, & detestantur. quia nec diebus vnquam apparent, nec alio modo corpus, quàm de nocte possunt assumere. Hoc est* negotium quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperscrutabile, appenitùs tenebrosum, passionibus frigidis agitatum, malitiosum, inquietum & perturbatum; quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, sæpiusq; Deo permittente aut flatu quosdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historiâ, prorsùs ambigo. Natam verò hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum & Vmbras nocte vagari: luce autem exortâ recludi. *legi possunt, quæ dixi sup. q. 26. sect. 1. litt. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in 3. Periarchon* secutus fuit: sed contextus satis indicat, & communior Patrum Græcorū Latinorumq; traditio habet, bonum Angelum fuisse, Deum repræsentantē. Lucifugos etiam agnoscunt Thargumæi *in Ps. 90. v. 5. & 6.* & innuit Procopius *lib. 2. de bello Persico.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuisse. vide quę paulò post dicam hac eadem q. vers. 8. litt. G. & H. Gen. 31. v. 25.

ProsequiturAbbas Spanheimensis; *Maleficiis non conuenit hoc genus dæmonū, neq; carminibus arctari potest. quia lucem fugit, & vocem hominum simulque omnem tumultum.*] Non satis firma hæc est ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus

minibus habere commercia. nam vera commercii causa nempe offensa Dei & hominum pernicies: perinde locum habet in hisce, atq; in aliis generibus. Magna enim & acris est omnium, & horum (qui, vt dixit, malitiâ excellunt) odii in Deum & homines vis atq; propensio, cuius quotidie gliscit incrementũ. fieri tamẽ potest, vt propter quandam morositatem, & ab omni conuersatione auersionem, ægriùs isti ac rariùs, quàm alii, pactionibus fœderentur. Nam (vt subdit.)

Aëreum maximè ad maleficia fœminarum consueuit occurrere. nam est ceteris omnibus magis subtile, & audacissima temeritatis.] Noluit opinor negare, quin ad virorũ quoq; maleficia concurrat. quæ enim ratio esse potest, si sunt audacissimi, & subtilissimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos constat irretiti? Cur feminas tantũ ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinã? Feminarum ergò tantum meminit Abbas, quia longè plures semper feminæ in hoc crimine deprehenduntur: de strigatione loquor: nam excantatores seu diuinatores plures fortè viros reperias.

Terrestrium quoq; nonnulli, vt est dictum, maleficiis subseruiunt; qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minimè possunt.] Fateor disparem esse dæmonum potestatem; sed nullum eorum puto; quin, si Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempestates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puto etiam paredrios, & virunculos domesticos, ex terrestrium istorum genere non paucos esse. Sed hęc Deus & Angeli norunt: nobis hominib. hac de re nihil certi est: ideo dæmonologiam hanc Tritthemii verbis proposui, nonnullaque inserui, quæ scribenti mihi rectæ philosophiæ ratio suggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio scriptorum multiplex iuuabit, singula exemplis & historiarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita seu principes captiuiratis; *Satanim*, calumniatores, vnde Arabicum *Satainim*; & *Elilim*, vanitates seu simulachra, vnde Græcum ἐλελεὺς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, spiritus deceprores, spiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δειμαίνειν, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quib. agimus, *Manes, Lares, Genij, Larua, Lemures*: Gallis; *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis, *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hispanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis, quàm nunc pluribus; vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum, de Geniis, Lemuribus, Laribus, Manibus; iam diximus: de aliis videamus.

Primò occurrit *Hecate*, triuiorum & quadriuiorum præses, triplici facie, dextrâ equi, sinistrà canis, media feminæ [a]: hanc censebant spectrorum immittere terriculamenta [b], & illà aduentante solum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *sacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus & latratus audiebantur [c]. hanc quando speciem mutabat, Scholiastes Apollonii *in lib. 3.* censuit *Empusam* vocatam: sed alii distinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proserpina.

[a] *vide quæ dixi comment. in Sen. Medeam v. 7. & v. 788.*

[b] *vide comm. eundem in v. 812.*

[c] *vide eund. comment. v. 839. & seq. Loyher. lib. 1. c. 1.*

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅδην, eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo ED. vocatus etiam est Plutus, Deus diuitiarum, sicut & Hebræis seu Syris *Mammona*. ab Ægyptiis dictus *Serapis*, hoc est ardens, à voce Hebræà *Saraph*: quem alii *Solem*, contendunt.

3. *Charon*, Hebræà origine, iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virgil. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci potest à *Celebhaarets*, hoc est canis terræ: nam dæmones sic à Zoroastre vocari iam docuimus.

5. Erant

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille *παλάμναιος* Temesius, qui Temesam infestabar, fingens se Politæ à Bruttiis occisi animam; de quo multa Græci [a]: imitabarur simia Angelum, qui cum Patriarchâ Iacob luctatus.

[a] *Pausan in Eliac. & Strabo lib. 6.*

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alastores* dicti, fortasis idem cum Nemesi Alastor. Nam Nemesim fingebant vltricem scelerum & hoc officium Alastori tribuit Origenes *contra Celsum*, vocans eum *Azazel*; & Zoroaster vocans *Carnificem*, & Scholiast. Euripidis, *in Medeà*, ideo dictum censet quod nihil scelerum eum lateat; *ὃν οὐκ ἐστὶ λαθεῖν.* ego potiùs, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit perdere ac destruere. Fortassis hîc est ille *exterminator* de quo in Apocal.[b] rex ille locustarum angelus abyssi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græce Apollyon, Latinè *exterminans* (אבדון *ἀπολλύων.*) vbi male Primasius legit. *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; sed, vt nos, rectè legerunt Andr. Cæsariensis, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum præteriit, fors etiam Donatistis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare. nã & Beza & similes Nouatores hodie illud; *Latinè, exterminans* delent; quod (vt à Latino interprete optimè additum) Ecclesia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon cuncta corrumpens ac destruens.

[b] *c. 9. v. 11.*

7. Fuere *& Satyri*, quorum Princeps *Faunus*; huic terribiles ac inopinatos sonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis *Ioui Fauno* sacrificabant, cui dicata ædes in Auentino [c]. hos Psellus vocat *Asinipides*, à formâ, *Onosceles* siue *Onoscelides*, vt notat Sozomen. *lib. 8. cap. 6.* SS. vocat eos pilosos שעירים *Sairim* Leuit. 17. vers. 7. vbi noster vertit *dæmonia*; LXX. verò, *vana* seu *idola*; eodem sensu: idem inuenias *2. Paralip. 11. vers. 15.* Sic etiam vocantur dæmones; *talpæ & vespertiliones* ab Isaià [d]; item pilosi & Sirenes [e]; itẽ pilosi, onocentauri, & lamiæ [f]. haud dubiè à spectrorum varietate. dicti & *Ægypanes*, quasi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante monte scribit Plinius [g]; audita narrat Mela [h]; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger.[i] Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, *in vità Antonij*. eorundem visorum meminere Plutarch. *in Syllà.* & Diodorus Sicullus *in Bibliothe.* Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulatur *comment. in Genes.* relatu indigna.

[c] *Dionys. Halycarnas. lib. 6 Antiquit. Rō.*
[d] *c. 2. v. 21.*
[e] *c. 13. v. 21.*
[f] *c. 34. v. 14.*
[g] *lib. 5. c. 1.*
[h] *lib. 3. Georg.*
[i] *contra Cardan. exercit. 355.*

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani* [k], his verbis; *Non timebis à timore nocturno; A sagittà volante in die; à negotio perambulante in tenebris; ab incursu & dæmonio meridiano:* vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes, quas omnes vult esse dæmonum genera, Paraphrast. Chaldæus, nam exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie grassantium.* Puto enumerari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia. ab hominibus vi apertà, & dolosis machinationibus. à dæmonibus quoque latentet & palàm idque noctis & meridiei potissimùm tempore; aliquando solo pauore spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone pestilente afflatà lue, vel alio damno dato ab eodem. Sanè etiam D. Greg. Nazianz. *orat. De sacro Baptismâ.* coniungit, omissis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo & quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert *immissiones* (h. plagas) *per angelos malos*: scio R. Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed isti pro *dabar* cum duobus Kametz דבר quod nego-

[k] *Psal. 90. v. 5. & 6.*

 tium,

tium,causam,rem,molitionē significat; minùs rectè,cum Massoretis, legere, *deber*,cum sex punctis דֶּבֶר; quod volunt esse genus dæmonis; sed potius significat mortem, pestemue (*Exod.9. vers.3.*) vt hoc loco vertit D.Hieronymus, & sequitur Vatablus. Sanè Vulgatus noster non solus, *dabar* legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium; etsi placeat mihi explicatio D.Hieronymi intelligi manifestos dæmonum insultus, atq; palàm ab iis illata damna: tamen puto verissimum esse, quod D.Basilius, & Theodoret. tradiderunt, Psalmistam locutū ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana; quod etiam refertur commentario in Psalm. qui D. Hieronymo tribuitur. Dicam de his quod sentio, primùm illud, *ab incursu* significat vehementem, acrem, & apertam, & importunam infestationem. nam Hebraice est, *Mikketeb*, hoc est à ruinâ (vt Arnobius) exeidio, exterminio, deuastatione; Græcè σύμπτωμα, quod alii morsum, alii excidium, alii interitum commorientium & simul ruentium exponunt. Deinde illud; *incursu & dæmonio* ex idiotismi vi accipio pro; *incursu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phrasim. Tertiò puto dici *Meridianum dæmonium* duabus de caussis. Primùm à loco, nam credebantur in deserto versari quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpè pro iisdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deserti esse idem) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybieâ Histor. Vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atq; Cyril. *in Esaiam* testātur, dæmones gaudere siluarum & desertorum habitatione: Psellus *lib. de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideò Leoninæ naturæ; quorum propria hæc cōditio. sanè Asmodeum Raphaël ligat & ablegat in desertum: & Christus Dominus in deserto tentatur: & Dauid dæmones hosce vocat *bestias siluæ*, iuxta nonnullos, *Ps.103.v.20.* Sic Iobi *1.v.19.* ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plagâ) idq; meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optimè siue Origenes, siue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Heb. רוּחַ *ruah* tam spiritum (πνεῦμα LXX.) quàm ventum (Aquila ἄνεμος.) significat: rectè, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, si ipse auctor libri prædicti; *Hæc scientes Sancti atque horum memores, quod ipso meridiano tempore horâ prandij, ruinâ occupati sunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conseruari, sicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruinâ & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, sic similiter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demonstrant, quàm ceteris temporibus.*] Et postea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, sed ipsum dæmonem, mentito vento, hæc patrasse: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angulos domus tetigisti. &c.* Secundò igitur à tempestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dęmonum meridiano tempore & apparere solitum, & homines crudeliùs acriusq; infestare; tum spirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementiùs hominem cibis distentum plenumq;, vt rectè Nicetas *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Psal.* tum etiā corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracundum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus *eidyl.1.* & colligitur ex historiis. In Russiâ Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduę lugentis, operariisq; nisi protinùs viso spectro in terram proni venerarentur, brachia

brachia cruraque frangebat a: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Commen. in Oedipum *v. 172. & 174.* Addo, quod huc maximè pertinet. In salinis Peruanis ponè flumen Consaram Indis apparuisse spectrum giganteâ mole, sed ventre secto & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncians euanuisse, contemplere rudes populi, eo quòd sole lucente apparuisset: sed minas secuta horrenda lethi lues confirmauit *sic Chieza p. 1. Hist. Peru. c. 24.* Addo & aliud à Procopio, cùm ingentem illam & admirandam luem, quæ Cosdrois & Iustiniani tempore orbem totum depopulata, describit, traditum; visos in humanâ specie dæmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quosque percussissent, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocant* Meririm *&* Rhessaphim, *exitiales, & ardentes seu ignitos:*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquib. in somnis noctu (*en nocturnum*) id contigisse [b]. Dæmonium meridianum, cum Empusâ confundit Scholiastes Aristophanis [c], Empusam exponens *δαιμόνιον μεσημβρινόν*.. Ego Empusam puto, etiam nocturnum fuisse spectrum: sed, cum noctu apparebat, *Hecaten*; cùm meridie, *dæmonium meridianum* vocatam. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, planta, bos, vipera, lapis, musca, femina; addit Aristophanes mulam, & ingentem belluam; alii; vnicum crus æneum, alii asininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata *ὀνόχολος*, inde *ὀνοκενταῦρος*. Theodoretus in Isaiã; *Onocentauros veteres quidem ἐμπούσας, qui autẽ nunc viuunt appellant ὀνοσκελίδες.* cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de *nocturnis dæmonibus* constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus; *potestatem tenebrarum*. Seneca [d] diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno verò (sic hæc diuidenda) illud;

Quin Tanarij vincula ferri
H *Rupisse canem fama, & nostris*
Errasse locis.

Planè pleraq; spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; manè vanescete; ex plutimis scriptoribus, alias docui [e]; & Psellum dæmones quosdam agnoscere *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagonistam verò Patriarchę Iacobi, [f] bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temeratius Fran. Georg. [g] *in Problematibus SS.* Ex his nocturnis est, princeps *Succuborum* dæmonum, quam Hebræi vocant *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Laila* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambrosio, contra eos precatur:

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemq; nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dæmones etiam interdiu grassantur, quorum *Pana* Principem veteres constituebant: eum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nominant *Incubum*; Glossar. *Incubus, πᾶν*, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; *aánas* (affligere;) quod longè petitum, sed à verbo Latino *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei subditos, amore improbo feminarum veteres censue-

[a] *Pet. Greg. de repub. lib. 12. c. 20.*
[b] *sic Procop. lib. 2. de bello Persico.*
[c] *in Ranis.*
[d] *in Oedip.*
[e] *in Herc. Furent. com. ver. 123. ex Virg. Horat. Proper. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebrais.*
[f] *Gen. 32. v. 24.*
[g] *tom. 1. sect. 3. problem. 234.*

censuerunt [a]: non quòd delectentur concubitu, sed quòd gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœdè contaminari. Sic intelligendus Abbas Serenus apud Cassianum [b], dum dicit *dæmonum quosdam esse truculentiores efferatioresq́ue, qui bellis cædibusque sunt insatiabiles & in transeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere: (quale videtur meridianum dæmonium, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus cap. 8. vers. 28. & Pseudo. Abdias lib. 3. in vitâ. D. Andreæ) alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores & ioculatores; & hos certa quadam loca seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari; sed derisu tantùm & illusione contentos, fatigare eos potiùs quàm nocere; & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.*] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiuè, non æquè delectati atque alii illi crudeliores delectantur. Veriùs enim est omnes omnino dæmones optare, quàm grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum; vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum; in quæ vel boni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo non asserit omnem huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illâ oriri, quã Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison [c] πνιγαλίων, alii *Ephialten* vocant, & copiosè describitur à Paullo Eginetâ medico: [d] aliquando duntaxar non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui *sup. q. 15.* Pergamus ad alia.

Nono igitur, Pausanias [e] describit nobis dæmonem quendam *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadauerosо formidabilem, pelle vulpinâ vestitum; cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaq́ue ad ossa vsq; deuorantem. Quibusdam videtur hæc *Mortis* descriptio: crediderim potiùs, quando spectrum aliquod aliquà formà veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectorum siue ostentorum nomina, fictionesq́ue. Nam I

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib. 9.* Apollodor. *lib 3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis ca. 151.* Natalis Comes *lib 9. mythol. cap. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatib.* quæ si fuit, dæmon fuit: qui formam illius speciei Simiarum assumpsit, quæ *Sphinges* vocantur, de quibus lege Pierium *lib. 6. Hierogly.* & Solinum, *cap. 30.* Secundò *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *lib. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *libro 1. Biblioth.* Eustath. *in Odyss. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum formâ & genere, dictum fusè *Commen. in Medeam Sen. v. 831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduersar. in Sen. Medeam v. 355.* & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgarum Esai. *13. v. 21.* vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamen eiusdem verbi Hebræi loco, quo nostet: Theodoretus vult *Sirenas* fuisse dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quintò *Erinnyes* siue *Eumenides*, quas Latini *Poenas* vocauere, & ipsæ tres; de quarum habitu & conditione multa congessimus eiusdem Commen. in Medeã *v. 13. & seqq. & v. 960.* Vltimò, *Nymphæ*; quarum quædam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *lib. de serâ num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ, Dryades Hama-

[a] D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei c. 23. Isidor. li. extremo Octauo Origen. Macrob. libr. 1. Satur. 22.

[b] collat. 7. c. 32

[c] lib. 12. epist.

[d] lib 3. c. 15.

[e] in Phocaic.

-lamadryades; quædam aquaticæ, vt Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluui-rum: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat; & si non constaret, inde probatetur, quòd aspectus earum iratarum de recto mentis statu deiiceret quod dæmonum proprium, vt docent ex Græcis Scholiast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos *lymphatos*, quasi Nymphaos: Græci vocant νυμφολήπτας. tales, visâ Cerere, *cerriti*: viso quoque Fauno in meridie, *mente attoniti*: audito Pane territi *Panico pauore*, dicuntur vexari vano metu; quanquā hoc nomen etiā hydrophobiâ laborantib. & ceteris illis, possit accommodari latè sumpta voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteū *v.246*.

Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu concusso, quietare. de hoc genere primum est *Acco, Alphito*, & *Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco* à muliere illâ, quę sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de quâ Rhodiginus libr. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus* in Accisare. *de Alphito*, idem testatur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagium Γελλῶ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vitâ decessisse, & eius spectrum in Lesbo obertare, & immaturam pueris necem adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cetera: *Mater verò ipsa partus* *lib.18. hist. c.9.* *tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi propè incredibile, addens persæpè eam, quæ* Empusa *vocatur, alius verò* Gilo *dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eū deuoraturā sustulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] sed quicquid ille dicat, verisimilius est, strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodia benè munito, frustrà insidiabatur. Prudētior Euagrius *l.5. c.21.* nihil de *Gilo*, neq; de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hîc fuit, quiddam non delirium, sed verè verum. delirium erat & absonum à ratione, putare corpora harum feminarum sic extenuari, vt clausis ostiis ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent: (vide quæ dicta sunt à nobis q 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunq̄ in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporū immutationē vel solidorū penetrationē, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eū distinguere iudicē oportet, qui in his nec credulitate nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudiciis omnes circumstantiæ accuratissimè sunt examinandæ. fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum sit, absoluar; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratiâ, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritum immutatū, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeò bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læsos non confitet, neq; id accusator aliter, quā ex illa fabula Metamor. p̄bet, proculdubio p̄ sententiā absoluetur. Si diligēter legas vitā Tarasii ab Ignatio monacho descriptā, nō difficile fuerit deprehēdere hunc statū causę fuisse mulierculanū illarū à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant) p̄fecto vrbis absolutarū, & Isauri Leonis sęuitiā ac inscitiā in eo positam fuisse; q, incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritū cōuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *paupercula quædā mulierculæ accusatæ fuerant cædē fecisse lactentiū infantiū per foramē* domorum vel portis etiā clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiā trahebantur in iudiciū ab ys qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quib. illud de *Gello* antiquitus

* *Sic vocat angustas rimas aut fissuras corporis earū non capaces.*

tiquitus confictum) *& nolebant* CHRISTI *Dei nostri sequi doctrinam, quæ simulachris & phantasmatibus nequaquam decipitur* (nimirum quia spiritum à corpore nouit optimè discernere) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cùm immatura morte vitam abrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua rediisset & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur ante tempus.* (vides lector accusationis fundamentum, Gello mortua necasse legitur infantulos: nunc multi reperiunrur subitò sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne meritò scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus?) *ò stuporem ò cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq́, & latitudine compactum ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: CHRISTVS ergo, qui est ipsa veritas, dicens: Spiritus carnem & ossa non habet: reputatus est phantasma ab ijs, qui hæc asserunt* (scilicet fœminas has rum, non corporales sed spiritus fuisse, seu spiritali hac vi penetrandi præditas fuisse) *Quinetiam* CHRISTVS *quoq́, qui veram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere verè affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens & citrà dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus.*] hęc Ignarius ille, non satis peritè spectrum, spiritum, phantasiam pro iisdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantùm apparente; & nihil de strigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facilè primo intuitu perspiciunt.

Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias a; quas vera dæmonum ludibria siue spectra fuisse, cùm Apollonius Thyanæus, tum D. Hieronym. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ veteres magistri in Glossar: *Lestrygonas* vocarunt) quia ex professo tractaui copiosè Commen. in Medeam Sen *v.732.* ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare; quàm eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen / & Aluinnen; Gothi, *Eluas* b videtur meminisse D. Hieronym. cùm dicit sæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi c.

[a] *Esai.13.v. vlt. & Thren. c.4.*

[b] *Olaus lib.3. c.11.*

[c] *ad Paull. de obitu Blesillæ.*

Duodecimum quando apparet in formâ *hirci* (vnde ab Isaia & Mose vocari pilosum, seu *Zahir* contendunt Iarrhius & Kimchi.) vel *Leonis*, vnde templis gentilium effigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. *lib.6.contr.gent.* vel *serpentis*, vt cùm Æsculapius Romam aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *libr. de orat. ad Deum ca. 102. & 103.* vel *noctua*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *musca*, vt apparuit Laoduni in Energumenâ, & sollet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muscę; *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuscũq; nã in omnium ferè formis aggressus est DD. Antoniũ, Macarium, & ceteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditũ fuit memoriæ à Gaguino Histor. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum siue conuersum (vt vocant) monasterii vallis Sarnariæ; nomine Adamum, paullò ante Naraliria Festa, summo mane ad monasterii negotia peragenda, vnà cum famulo se in viam dedisse equitem. ei se in via offert arbor ingens gelu & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentũ retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confestim L

ſtim euanuit ex oculis,odore tetro atque ſulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus,dæmonicum eſſe ſpectrum, ſeque Deo precibus commendare ſatagit,nec iter intermittit. Paullò poſt reſpiciens, videt nigrum quendam virũ equo inſidentem ſpadici ſe ſubſequi. cui ſubiratus, *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate,audes me bis technis aggredi? An neſcis fratres meos,qui domi ſunt,pro me,ſaluteque mea ſupplices ad Deum preces fundere? Abi,quantum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me poſſides.* Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis viro, gracile & protenſum habenti collum. Adamus,tot moleſtias pertæſus, gladium, qui ad ephippium ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterue per aërem vibrato, aëreque propter celerem diuiſionem ſibilisonum edẽte, conatur abigere ſpectrũ. hoc verò ſubirò perſonam mutat; & ſiſtit ſe ſtatura mediocris viri,cui caput cappâ & ſcapulario monachi corpus ornatũ, oculi ſcintillantes inſtar chalybis vel æris radiis ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit,ſed irritis & caſſis ictibus,aëreq; cedente. Tum,maiori deſpectu & irriſione,dæmon induit formam aſini. Perterritus famulus,hero ſuadet,gladio circulum in terra ducere,& in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus conſilium exſequitur: verùm veterator non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua,& ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. Denique luſus iam ſatur,in rotam ſe vertit,& ſe ipſum voluens monachum inuadit,ſuperque illũ continua latus rotatione(*ſic videbatur*)tranſit circulum, & monacho prorſus illæſo conſpectum fugit. Fidem rei fecêre,longa famuli terrorem conſecuta ægritudo,& diuturnus fætor veſtium Adami,& raucedo eiuſdem atque difficilis reſpiratio,à quibus ægrè conualuit;equi denique ſubita mutatio;qui ex manſueto & cicure,poſt viſionem hanc ferox,ſternax,calcitroſuſque eſſe cœpit. Addamus rariora quædam genera ſpectrorum.

M *Decimum tertium* genus eſt, cohortium,acierum, caſtrorum militarium. ſicut enim bonorum angelorum acies viſæ bis in ſacris litteris [a]; ſic &, ſimiæ Dei,diaboli ſæpè ſe in militum confertorum ſpecie oſtendunt hominibus. In vita S. Norberti *cap.26.* leguntur ſpecie armatorum militum in quoſdam religioſos dæmonia incurriſſe: vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, menſe Aprili.* In chron. Hirſgauienſ. Trithemii legimus ſub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè Wormatiam, viſam multitudinem maximam equitum pedirumque, ordinatarum more acierum, quaſi ad prælium procedentem: cùmque monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet; illos reſpondiſſe; ſe non veros viuoſque milites eſſe, ſed animas militum, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes,arma,&equos,quę viuis peccandi fuerant inſtrumenta,nunc mortuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circũ illos videret omnia nihil niſi ignẽ eſſe, quo comburantur. ſe precibus atque ſuffragiis adiuuari poſſe. Leloyherius [b] huic religioſo inſultat, quòd temerè animas defunctorum eſſe crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe.* ſæpè, non ſemper. *ſtrepitum edidere diſcedentes & fragorem.* poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant.* Non hoc aſſerit hiſtoria,ſed ea ipſa, quæ aſpicientibus, veſtes & arma videbantur & equi;ipſis flammas combuſtrices fuiſſe. Deinde & flammæ fuerint;nonne ptofitebantur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

. . . quæ cura nitentes
Paſcere equos,eadem ſequitur tellure repoſtos;

tantùm probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia; quibus frequenter; *in quo quis peccauerit in eo punitur.* poſſet igitur hoc exemplũ ad præcedentẽ de anima-

a *Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v. 17.*

b *lib. 4. c. 6.*

de animabus quæstionem reduci. Sanè arbitror eamdem historiam esse, cum eâ; quam iisdem locis, sed anno 1123. contigisse, in eamdem sententiam narrat Abbas Vrspergens. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosaque, nec suffragia petuntur. Ioannes Cæsarius auctor est a, sequenti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ à Leodiensibus occisus est, seruum quendam Comitis Lossensis propè Montenake, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum torneamentum dæmoniorum; Sacerdotem quoque quendam Hispanum, propè eiusdem Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villâ in villam transiret, vidisse hastiludiũ maximum mortuorum validè clamantium, *D. VValtere de Milene, D. VValthere de Milene.* qui Walterus, famosus militiâ, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpiùs e a nocte & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioan. Niderius narrat b. *cùm propter hæreses regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas regni præfati, nocturno tempore, versùs vallem quandam, auditos clamores & congressiones equestrium virorum; qui & coloribus varijs induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces satis, in castro non multum distanti à loco monstrorum; qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quandam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego ijs non approximabo. dictum est veterum; Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos redijt: quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam inijt & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visa fuerant, nullius autem hominis vel equi vestigium repertum est: sed tantummodò, in lutosis locis, signa quædam & vestigia auium visa sunt.*] Idem & aliud addit, sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ & fide digno, narratũ: *Nominauit* (ait) *nobis quendã Rheni sibi benè notũ militẽ, cuius pro tunc filius viuebat; qui miles super oẽs penè inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter suam animositatem vel fortitudinem, ab aliis graues guerras; propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam verò finem siluæ haberent. vltra quam campus latus iaceret, prout moris est eorum qui verentur insidias; præmisit famulum, vt in termino siluæ videret, anne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cùm per arborum ramos exploraret, commissum; vidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, considerata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserũt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula transacta, de silua miles cum suis recedit, in campum venit, & neminem nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum, eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cum miles venisset; quis esset quæsiuit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo videbatur, paullò etiam antea cocus eiusdem militis vitâ functus fuerat. Qui respondit. Sum Domine. cui miles; Quid, ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit; Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis. quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum; Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo insidente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit; si mecum ad terram sanctam venire velitis. Securus esto. te, per fidem Christianam, recedendo & reuertendo viuũ reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiã mirabile. Dissua-*

a l. 12. c. 16. & 17.

b l. vlt. Formicarii.

le. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desilijt, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, iuxta condictum exspectantibus; miles & defunctus redierunt ad locum, vbi primùm conuenerant. Tunc defunctus militi ait; Ne phantasma omnino fictum ista fuisse credatis; duo, quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam: inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cùm immundum fuerit igne purgate: alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.] In his mulra sunr indicio fuisse visionem dæmonicam, maximè donum hoc culrelli; quo multis exitium, ipsi quoque donatario, parabatur.

Cromerus diligens scriptor [a]; *Naclum*, inquit, *arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus I. Polonorum rex obsidebat. Ibi noctu lucente luna aspiciebantur crebrò ab excubitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquam in apertum certamen prodire hostes; nocte quadam, cùm ibidem hostes adesse nunciarentur, fremabundi agminatim è castris sese proripuere, diffugientesq; casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorū exaudito, & excursione è castris animaduersà, erumpunt subitò, & ignē in opera atq; tuguria militum stramine arūdineq; cōtecta coniiciunt; quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant, se defendētibus, facilè opera cum magna castrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes, Polonos ita diuino permissu exagitarunt: propterea quod solemne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.*] Hæc ille. res clamat spectra fuisse Diabolorum; vt & illa de quibus Antoninus Hist. p. 3. quam auorum memoria solebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiensis *p. vlt. de Vniu. c. 24.* Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, quod cum dæmone superiore habent, dæmones illi subditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis terriculamenti procederet. Nam si lędere, occidere, munitiones capere, vel hostiū inuadere castra sinerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumq; cuneos, apud Olaum Magnum [b].

[a] *l. 5. hist. Pol.*

[b] *lib. 3. c. 12.*

N *Decimo quartò* dæmones sunt sub illo spectrorū genere; quo in nemoribus & aliis amænis locis sese ostentant instar puellarum aut matronarum, in veste candidâ; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ guttæ, postmodum in equorum iubis, quas sedulò pexuerunt & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri. talis illa vidua Russiana in meridie obambulans, de qua paullò ante mentionem feci: tales, quas vocant *Sibyllas seu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas*, & earū *Regina Habundia*; quarum aduentu mulrum prosperitatis, & rerum omnium copiam putant superstitiosę anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi suę illis epulas instruunt, escariis lancibus & vasis vinariis omnibus apertis ac discoopertis, neq; illis ad sumendū morę obiiciatur: quę planè idolatrica esse, docet prædicto loco idem Episc. Paris. vt & Nicol. Cusanus *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas quæ visæ Machabæo Banckoni, a quo stuartorum genus; quæ venantibus visæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. lib. 12. Scot. hist.* Harum bonarum Dominarum, quas Genriles *Parcas* vocauere mentio haberur & conuiuii illis præparati, in vita D. Germani Episcopi, & apud D. Antoninum *pag. 2. Histor. tit. 11. §. 5.* Tales eriam *fatales Sorores*, seu *nymphæ*, falsò putatæ bellorum præsides & Victoriarū largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septemtrionis

a Olai l.3.c.10. trionis Historia a. Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales finguntur Melusina, Alcina, Morga.

Decimoquinto huius generis spectra sunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, pestem, mutationes regnorum & similia. pauca commemorabo exempla. Nocte quæ seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens & formidabili adspectu, aërem scuticâ tam fortiter verberans, vt tota sonus Vrbe exaudiretur b. Gennadio Patriarchæ Constantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro salute publicâ deprecaretur; horrendum spectrum se obtulit; quod cùm ille sacro ritu coniurasset, respondit; quamdiu Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ imminebant, Ecclesiæ illius inferre; sed eo mortuo sæuissimè se in illam grassaturum c. Priusquàm Hunnericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, super cacumine montis Ziqueni homo giganteæ staturæ visus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini*: & in æde Fausti, quæ Carthagini est, visa multitudo Æthiopum sanctos Ecclesiæ fugans, & antè se impellens. d *Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda. lib. 14. de variet. rer. & Fulgos. tit. de prodig. lib. 1.* O

b Sozomen. l. 7. c. 23.

c Theodor. Lector libr. 1. Collectan.

d Victor. Viticensi l. 2. de persecut. Vandal.

Decimo sexto loco hîc occurrunt illa spectra; quæ certis temporibus & locis aut domibus solent tumultus & vexationes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod notissima res sit, & legi possint, qui attulere veteres recentioresque; vt *de Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, & Ælianus libr. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis* Augustinus, libr. 22. de Ciuitat. Dei cap. 8. *de Datio Episcopo Mediolanensi* Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & sonis auditis in Marathone post pugnam cum Persis*, Pausan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *antè pugnam cum Cimbris* apud Plinium libr. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italiâ*, apud Appian. de bello ciuil. libr. 1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. libr. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora sunt* apud Nidetium *libr. vltim. formicarij*, Guilh. Paris. *d. cap.* 24. Torquemadam *Hortiflorum coll.* 3. Alexand. ab Alexand. *libr. 5. Gen. dier. cap.* 23. & confirmat praxis Forensis Hispaniæ; qua licitum conductori, qui antè id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causâ domos relinquere conductas, vt post Portium censuit Couarr. e Solent huiusmodi infestationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliam causam occultam. Interdum ista peragunt dæmones maleficorum immissione, vt contigit B. Antonio f, & nobili Aquitano, qui Parisiensem studiosum iure suo per vim spoliarat g; sæpiùs spontè faciunt suâ, tantum vt homines falsâ quapiam reuelatione decipiant aut persuasione fallaci; sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant: contenti sunt aliquando solâ vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhel. Parisiensis, qui vasorum collisione & lapidum iactu somnum disturbabat, & culcitâ subtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus saxis quosuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Psellum h, proprium dicit esse dæmonū subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus & corporata instrumenta requirere, Scholastici disputant. assentior iis, qui præsente per substantiam suam eo loci dæmone, & imperio voluntaris aërem lapidi proximum mouente, & sic lapidem impellente, hæc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatum, vel cadauer assumeret, nulla foret difficultas i. P

e li. 4. variar. resolut. c. 6.

f Cassianus collat. 8. c. 18.

g Froissard. in Chron.

h l. de dæmon.

i Vide D. Tho. quodl. 6. Duran. Capreol. & alios in 2. d. 7.

In

In locum *decimumseptimum* veniant spectra illa Borussiæ, de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius; *In Sarmatia coli spiritus quosdam visibiles, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica,* Koboldi, *dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntq́; eos lautè omni ciborum genere; eo quod, adferre soleant nutritoribus suis frumentum, ex alienis horreis furto sublatum. Cùm verò alicubi illi spiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit segmenta, nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cū omni familia sua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*]Idē iudicium de spectris *virunculorum* ac *femellarum* breuitudine ac speciè pigmæi vel pumilionis, olim in mulrorū domib. frequentiū, & domestica ferè cuncta ministeria solitorum obire, equos curare, domū verrere, ligna & lympham adferre, & similia facere: de quibus Olaus Magnus [a]. Galli vocant *des Gobelin*; Teutones Kabbautermannekens / & Gutelkens / & Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint *Eros* & *Anteros*; qui, vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt [b], id cogitandū relinquo. Sanè huc pertinent *Montani* illi, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit [c]; *In metallicis* (ait) *fodinis inueniuntur, & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit* Annebergius *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui* corona rosacea *appellatur, eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum verò emittebat ex rictu, cū equi specie habentis procerum collum & truces oculos appareret. Eiusmodi etiam fuit* Snebergius, *nigro cucullo vestitus; qui in fodina Georgiana operarium è terra sublatum, in superiore loco maxima illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At sedatos illos, Germanorum alij; vt etiam Græci;* Cobalos *vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficiētes. Alij* virunculos montanos *vocant, quia plerūq; apparēt nani, tres dodrantes longi. videntur autē esse seneciones, & vestiti more metallicorū; id est vitteto, indusio, & corio circū lumbos dependente. Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdū glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lædunt; nisi cachinno vel maledicto lacessiti. Potissimū opus facere videntur in his specub. in quib. metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.*]cetera rectè. illud minùs, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio sic locutos veteres non paucos: sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erant, num anima & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum [d], nec anima nec corpore perfectas substantias illas separatas componi; vitanda nobis huiusmodi locutio, parùm cauta, parū propria. Damnandus verò prorsùs Paracelsi error, dæmonum hæc genera, ad hominum species reducentis. Nam; *Epist. ad Athenienses, siue de occultà philosophià*; quasi verissimum axioma, nihil veritus fuit constanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent remp. & ex negociatione, ac laboribus victum & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari *Pigmeos* & *Gnomos*; qui in aquis, *Nymphas* & *Vndenas*; qui in aëre, *Silphos* & *Melusinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutuà commixtione liberos gignere; Qui in igne sunt; *Vulcanos* & *Salamandras* appellari: Et incertum adhuc esse; cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.]Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alii: in lib.

[a] *lib. 3. cap. 11. & 12.*

[b] *Eunapius in Iamblico.*

[c] *c. de anim. subterran.*

Y tamen

tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem; sed arbitror Latinum Interpretem, hoc suum assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à rectâ fide dici potest alienius. ergo mutila & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus; vt nos; qui in primo mortui, in secundo viuificaremur? si hoc dubium; nonne ruunt veteris testamenti promissiones, concidit exhibitio & repræsentatio Noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendaciis, blasphemiis refertos, in Latinum vertant sermonem? sunt qui pulcris formis cudant recudantque? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo loco sese offerunt spectra dæmonum thesauros custodientium. R
Cabades rex Persarum cùm accepisset in collimitio Persiæ & Indiæ; in munitissimâ arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum à dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent; eò cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus, repulsus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cùm ei persuasum* (ait Cedrenus) *fuisset, Christianorum ad DEVM precibus hoc potiri posse; auxilium à quodam Christianorum in Perside degentium Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*] *Glycas pag. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio.* Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi *sup. q. 12.* & hinc factum, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porrò factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum; quemadmodum refert Ascanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Transsiluan.* de thesauro, inuento propè Deuam vrbem Transsiluaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cùm specum ingressus esset, vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominùs, cupiditate metum pellēte, porrò progressus, ruente terrâ, in specu fuit tumulatus. Plura vide *d. q. 12.* Prætermitto quædam iam vulgaria, vt quod in Indiis sepultarum cū maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ spontè illis commoriuntur: quod non vno loco testatur Pet. Chieza *p. 1. Hist. Peruu.*

Visis spectrorum generibus, quæri poterat; quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis; quæ per dæmones inferuntur; ideo de hac re disserendum mihi putaui, quæstione de remediis contra maleficia, *huius operis lib. vltimo.* Quo pacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus: quam quæstionem indecisam reliquit D. Augustin. *Enchirid. ad Laurent. cap. 59.*

QVÆSTIO XXIIX.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cùm sit incorporeus, visibilem præbere?

Constat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Certum enim est dictum B. Ignatii *ep. ad Smyrnens.* incorporea videri à corporeis non posse; quia incorporeorum nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam quam habent simplicem. Constat etiam eos corpus vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer. A

de vtroq;

de vtroq; modo, quæ dicenda hucusq; distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantasticè possunt apparere, turbatâ phantasiâ.

SECTIO I.

Aliquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum vel ferinum, & illud mouent ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum, sicut aërë possunt impellere; & hoc corpus, præsertim nondum valdè dissolutū, puto, si Deus permittat, posse illos ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sententia deducat. Inprimis quod ex D. Lucâ[a], proponitur dictum Domini, quo se verè corporatum, & non phantasticum spiritū esse probabat; *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere:* id ad rem non multū facit, certè non vrget. Solùm enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & diiudicare, visu se non decipi; corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem & ossa habere manifestum est; quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis clausis ingressum; quod corporeę rei repugnabat, tam viuę, qu[illegible] mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere, n[illegible] verò, cuius esset corpus: ideò iubet etiam oculorum vti sensu & *videre* (nam propriè hic vox sumenda, vt textus indicat (*manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipsum illum esse, qui triduò ante fuerat crucifixus[b]. Ex quibus patet verba Domini veram certamque scientiam habere; etiamsi corpus diceremus à dæmone assumptum, sic ab eo temperari posse, vt tactus sensum fallat. Quid, quæso? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè; quā, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, teporem ac suauem calorem qui corporis attactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico has eum simulare posse, non dico veras exhibere posse, vera illa & vitalia, sunt corporis viui, & ab anima informante procedun[illegible]ulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantem, & [illegible]bstantiâ intellectuali, (eatenus vt externo sentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo etiam adhuc calido deprehendi, deesse qualitates illas suauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorem quendam successisse: id totum concedimus. Negamus autem. quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentantur. Esto illic eadem sit corporis substantia; quæ & hic adest; esto adsint qualitates plures eædem, vtpote calor ille residuus. Tamen adhuc deest huic cadaueri non assumpto, quod simulet illa reliqua quæ diximus. At in nostra visione, dæmon inest cadaueri, cuncta illa simulans. Minùs est adfabrè simulare, quàm verè efficere. Quare nec illud sequeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare atque efficere; ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem tam callidè & artificiosè simulare, vt tactum fallat. Cur, qui sensum principem (nempe visum) potest decipere; non queat tactum, sensum maximè terrestrem, & vilissimum, minimeque spiritualem? Quod verò quidam hæc cadauera adsumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint esse tactu frigida & horrida, vt illi apud Alexand. *Genial. dier. lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alii, de quibus postea: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo sensu etiam accipiendū, quod refert Caietan[c]. cuidam de hoc frigore & horrore corporis querenti,

[a] *Lc. vlt. v. 39.*

[b] *Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi.*

[c] *in 2. 2. q. 95. a. 3.*

dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere.* videlicet, Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum, legere poterit apud Guilh. Pariſienſem *P. vlt. de Vniuerſo*, aliquando aſſumpto beſtiæ cadauere deluſiſſe militem; qui cùm putaret ſe formoſa potitum virgine, inuenit ſe in amplexu cadaueris belluini tabe ſoluti, fætidiſſimè iacentem. De Polycriti apparitione, & ſpectro filium deuorante, iam ſcripſimus non vno loco. Fabulæ ſimile videtur, quod Phlegon [a] retulit, ille tamen oculata ſe fide Trallis teſtatur cognouiſſe. rem ſic narrat, vt vtar compendio: *Philinnium Demoſtrati hoſpitis & Charitus filia, Machatem hoſpitem amare cœpit. indignè id ferentibus parentibus, mærore mortua, & publicè fuit funerata. Sexto poſt obitum menſe, cùm eo reuertiſſet Machates, ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe; poſt longa colloquia commiſcuit non ſemel illo veſperi; quo, & cum eo cœnam ſumpſit; & annulum ferreum & poculũ inauratum à Machate dono accepit, ipſi viciſſim annulum aureum & faſciam pectoralem dedit. Nutrix, dum pergit ſedula, ne quid hoſpiti deſit, ſatagere; videt cum eo in lectulo iacentem alumnam. Læta parentibus id indicat. Illi ſtupentes accurrunt & altero die vtrumq. deprehendunt, &, cum eiulatu, dormientem cum hoſpite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinnium; ò vos crudeles* (ait) *in filiam parentes! ergone vos inuidiſſe mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum ſolidum ſi ui! Magno vobis dolore hæc, ſiue curioſitas, ſiue duritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iteratò ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mortuo iterum ſimile, ſeu potius (vt erat) mortuum. Concidere ſimul oppreſſi mærore parens vterq. Re populus & magiſtratus intellecta, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo dumtaxat annulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo, inuentum cadauer Philinnij; & Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodigium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipſe Machates, à ſpectro videns ſe deluſum, ſibi paullò poſt manus, ignominiam non ferens, conſciuit.*] hæc â Phlegonte fuſiùs narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſconſultus Paullus [b], & Origenes [c], ad probandam Eclypſim, quæ Chriſto accidit moriente, vtuntur. In hiſtoria quoque Laodunenſis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, aſſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab exorciſtam.

[a] *lib. de mirabilib. & longæuis.*

[b] *l. antiqui. D. ſi pars hered. pet.*

[c] *cont. Celſ. & tracta. 29. in Matth.*

Agrippæ facinus non abſimile habes infra *quæſt. 29. ſect. 1.* addam nunc, quæ de eadem re Cæſarius Monachus Eiſterbacenſis *libr. 12. Miraculor. cap. 3.* ſcribit; cuiuſdam Principis Germani mortui corpus, integro priuſquam ſepeliretur anno, dæmonem geſtaſſe, & ita rexiſſe, quaſi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod ſcribit; ſpiritum illud loco animæ vegetaſſe.) non enim potuit informando, nec in eſſentiam eius illabendo; ſed dumtaxat vt in loco exiſtens vitales eius actiones per illud imitando: vt docet multis Toſtatus *in Exod. cap. 7. quæſt. 13. cum ſeqq.* Subdit Cæſarius ſimilia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apoſtoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri ſancti tandem exiuit, corpus verò corruit, & in puluerem redactũ fuit. Et *cap. 4.* clericus (ſcribit) quidam adeò dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religioſus quidam vir ſuperueniens, monuit hominis vocem non eſſe, ſed diaboli; dæmonemque adiurauit; quo diſcedente, cadauer corruit planiſſimè fœtens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & conſtat cum ſagis vt plurimùm induto cadauere diabolum ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadaueroſus quidã fœtor graueolentiæ, cernitur.

SEC-

SECTIO II.

B Aliquando sibi elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum, qua pollet industria, vnit sibi, non aliter; quàm motori intus existenti corpus mobile & inanimum vnitur. An possit ex solo aëre materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aërem condensari nō posse locum, vt quid solidum exhibeat: sed siue possit, siue non possit; solet quod faciliùs, partes aëri (quo maximam partem vtitur) commiscere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationumue, vt & colores faciliùs hac mixtione exprimat, & faciliùs membra conglutinet, & condenset; quæ sententia Lud. Molinæ est, & antiquiorum [a]: nec argumentum, quo quidam vtuntur [b] ad probandū solo ex aëris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aëre partem potissimā mutuari. Hinc alii censent corpus hoc tale fore nunquā, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hac ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictum [c], ostendi alium habere sensum, quam ipsi arbitrari. Addo, quod in libro Genesis legimus [d] de Angelis Abrahamo appatentibus, quorū pedes abluti, nec deprehensi tactu; id ab ipsis eludi potiùs, quàm dissolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quòd viros putaret. quæro, cur non igitur, quicumq; viros putant, hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham ceteris imprudentior? Ipse ille, quo nituntur, Caietan. [e] fatetur verorum ossium & carnium similitudinem, non modò visibilem, sed etiam palpabilem, & solidam exhibere. *Solidam*, ait, non instar aëris diffluentem, aut duritiei dumtaxat aliquid modicū habentem. Quod verò *lib.3.c.6.* apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus sic assumuntur ea dorso carere: ludebat puellam mendacissimus. Quod dixi elementorum aliquā opus commixtione, nec Maro ignorauit, cùm cecinit [f].

[a] vide Molin. 1.p.q.51. ar.2. disp. 2.
[b] Angle in 2. d.8. q.2. diffic.8.
[c] Luc. vlt. v.39.
[d] Gen. 19.
[e] d. a.3.
[f] Æneid. 10.

Tum Dea nube caua tenuem, sine viribus, vmbram
In faciem Æneæ, visu mirabile monstrum,
Dardaniis ornat telis. &c.

Ecce non aëre solo, sed nube mixtâ. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesq; solas; & adspectum mox dæmonem vaporis siue exhalationis artæ habitu, recedentem. Mantenses magi, Mitabellius & socii, Parisiis combusti, in iudiciaria cōfessione dicebant, ad hanc corporū assumptionē dæmoni duo esse necessaria, ventū secundū, & lunam plenā. nam si ventus sit aduersus, non posse corp⁹ coalescere; si verò sit luna decrescens vel corniculans, non posse defectu materię formare corpus nisi valdè pusillū, & pro lunæ augmento maius, maiusq;. Placet hoc Crespeto *l. de odio Satanæ disc.27.* sed mihi ridiculū videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente ventū sedare aut excludere; & defectū illū lunaris influx⁹ supplere. Scilicet aer & nubes de ostrino genere sūt, q Lunę augmēta consequi solet, & decremēta imitari. Dęmonis apparitio in corpore elemētari fuit illa frequens visio fratrū Tarquiniorū apud Dion. Halycar. [g]; talis

C Athenodori apud Pliniū [h], quicquid dicat Fran. Picus *l.1. de prænot.* illud .n. puto axioma & regulā statui verè ac tutò posse; In gentiliū & dānatorū (quia fidei expertes) apparitionib. non animā (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonū quempiam. Tales etiam putarim oēs appaririones spirituū, ociosa cū hominibus & varia multipliciaque colloquia miscentium. testatur de Facio patre suo Cardanus; & meritò omnes suspectum habent Sortilegii, siue pacti cum dæmone. Testatur Melanchton (*lib. de anima*) se & colloquia & disputationes cum pluribus spectris instituisse. sanctitas hæc, curiositas nuda, an

[g] libr.5.
[h] lib.7. epist.

occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale hautdubiè spectrum incæstuosi Persæ, cuius semper cadauer terra eiiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib. 2. belli Persici extremo.* tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ [a]; vt L. Domitii Aënobarbi [b], vt Amytis Persæ [c]; vt quod apparuit Dioni Siracusano [d], vt Curtio Ruffo [e], vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiscum, vt Constantio & Iuliano apud Ammianum [f], Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congessit Pet. Thyræ. *lib. 1. de apparit. spirit. cap. 9.* Et talia semper spectra, quæ subitò euanescunt. potest enim elementaris substantiæ subitâ nimiáque rarefactione se subducere oculis.

a *Symmach. lib. 1. epist. 29.*
b *Sueton. in Nerone c. 1.*
c *Ctesias, in fragment.*
d *Plutar. in vita Dionis.*
e *Tacit. li. 11. annal. & Pli. Iun. l. 7. epist.*
f *Capitolin. in Pertina. Vopiscus in Tacito. Ammian. li. 21. & 25. Zozi. libr. 4. & 5.*

Illud discrimen nunc occurrit, cùm in cadauere apparent; non possunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire. repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimensiones quãtitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus siue cadauer subire; possunt tamen vero & viuenti corpori, elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo maius, immò & giganteum videatur. Nihil video obstare, cur nequeant. Suadet etiam aëreæ substantiæ facilitas ad dilatandum, siue rarefaciendum, & spissandum densandumque; quam meritò Psellus causam tradidit; cur spectra, tam breui spacio, crescere & decrescere videantur.

Tertium genus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam seu statunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino *lib. 2. de bono Vniuers. cap. 57. pag. 21.* vbi scribit in hanc sententiam; *Gunerchena Brabantiæ villa est sollennis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumq; pro eius nuptijs parentibus eius loqueretur, & illi renuerēt: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, campana quasi pro mortua pulsatæ sunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quasi feminæ lamentantis: sollicitè ergo discurrens, & quærens audītam, inuenit puellam, quam mortuam æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ad hoc iuuenis, cùm neminem alium nisi puellam videret; audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur. ingreditur ad patrem puellæ cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam resuscites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (ait) libens spondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, si viuam reddidero & sanatam. Cui pater consentiens, dictū coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur; figmentum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiusmodi diabolica inspexerunt; esse interius putrido ligno similia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vsque ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili propè modo, cùm quidam in confinio Flandriæ sororem languidam & mortuam putatam; sub eadem die, antequam sepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris litora inuenisset; reduxit eam ad propria; & ingressus domum, vbi ab amicis quasi mortua plangebatur; discopertū figmentum extracto gladio in frusta concidit; horrentibus cunctis & clamantibus, Cur in funus sororis, tanta crudelitate saeuiret. Et mox subridens, crudelis, inquit, videor in sororem? Non est illud sororis corpus, sed figmentum & illusio dæmonum. Et hæc dicens secum cunctos accepit, & adduxit ad domum propriam*

propriam, & eis sororem reductam ostendit. Et hæc vsq; ad tempora nostra permansit.] Si quæras, quid de his sentiã; dicã cum Alb. Magno, & Cantipratense, mihi nõ liquere. Fieri possent à dęmone Deo permittente: Sed arbitror in his duob. exẽplis, illud primũ procũ, & in secũdo hãc fortè virginẽ Satanę partiarios fuisse.

SECTIO III.

VVlgaris persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicũ esse spectrũ. facilè crediderim, sic contingere. Sed puto, si maiore potestate non impediantur dæmones, posse quâ velint apparere formâ, humanamq; perfectã, & omni ex parte pulchram, pulcherrimãq; exhibere. Qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitę, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus; vt narratur à Io. Mariâ Compostellano, *initiò vitæ B. Alberti*. Verum solet ei obstare Dei voluntas, quæ vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas & impostura: ne quam mortales ignorãtiæ iustam excusationem prætexant; certis animalium formis dęmonia nondum vti permisit, vt columbæ, seu ouiculæ, seu agni: fortè quod agn⁹ verus sit Christus Pastor bonus verusq;: & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre solent damnũ, vt docet Tyræus sup. Libentiùs induit animalia, in quib. aliqua sunt quæ meritò culpes. Hirci forma seu capri valdè ei antiqua est: & quia hircus Numen Ægyptium est, censet Moyses Maymon *in ductore dubitantium*, iussos Hebræos in sacrificiis hircum offerre. Et olim Iuppiter Hamon in Hirci formâ colebatur: dictus *Hammon*, quasi *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam sollemne illi, quando pactum expressum init, offerre se conspicuum formâ virili: post pactum, quãdo adorandus, semper in formâ hirci, vt sibi accidisse fatebatur Ioan. ille Stapulensis, & obscuriùs innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaqueriũ *c. 4.* & habetur apertissimè in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbotenùs dabo *lib. 5. sect. 15. circ. fin.* Aliquando à facientibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus *Chron. Flandriæ anno 1459.* quando tamen se adorandum proponit, semper id in formâ caprarum mariti, & quidem fœdi aspectu, atri, olidiq;. Huius rei variæ caussæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati, Deus non patitur eũ tunc assumere humanum schema. Et hoc sensu Sebastian. Michaël *schol. 10. Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc. 13. v. 4.* traduntur impii bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ formâ. Sed cum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta D. D. Hippolytum, Methodium, Iræneum, Aretham & alios; constat hunc sensũ nõ esse litteralẽ. Illud veriùs. quia coluerunt olim diabolũ in formâ hirci, ideò dęmones; vocari SAHIRIM hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquãdo D. Hieron. vertere, *vide c. 17. Leuit. & c. 13. Esai. v. 21. & c. 34. vers. 14.* Nam *Sahir* Hebręis *hircus*, quasi *hirtus* dicitur, vt Latinis, à pilis & horrore; vnde fors etiã *Satyri* nomen deductum. Confirmat Kimchi *in radicum libro* dum scribit; *Sahir* vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendũ præbere. Illud etiam notat Michaëlis, *d. c. 17. v. 7. Leuit. LXX.* non temerè vertisse *ματαίοις*, quasi dicant *Fatuellos*, vnde deducta vox Longobardica *Matous*, litteræ omissione; quos Galli ad verbum vocant, *Folletons*; & alii per abbreuiationem, *Follons*, quia risum excitant risu, tripudio, sibilo, cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vitâ D. Antonii, & D. Thomã, *1. 2 q. 89. a. 4. in arg. 3.* Ego tamen illud *ματαίοις*, pro vanis potiùs acceperim; vt respexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis sacrificare eo loco prohibeatur, hoc est dæmonibus qui vanâ idolorum specie colebantur.

Litterâ Romana.

שעירים

Alia caussa reddi potest, animalis huius salacitas, superbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus suis dæmones studiosè imitantur, vt multis ostendit

dit Remigius *lib.1.c.24*. Denique hircum seu capram; *vt legimus in vitâ S. Radegundis lib. 2. quem scripsit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui à sinistris locandi est caput: sanè hac vt plurimùm formâ adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus [a], & aliis Torquemada: idque ab antiquissimis Thesei temporibus manasse censet Remigius; equidem priùs ex sacris opinor prophetarum testimoniis id deduci posse, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis & fidei specimé præbere, catti, vel canis sumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confessio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equũ induit. testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconensi Petrus Cluniacensis, & Hugo Floriacensis [b]: si per locum angustũ vel rimam subiturus, vel custodibus illusurus, vespertilio, musculus, vel mustela fit [c]. Si qui præsentes sint, colloquium impediturì, vel quos velit latere, muscam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, insusurrat [d]: si vt gregem laceret, vt sæuiat in animantes hominesue; induit lupũ: [e] si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphrast. apud Surium mense Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vitâ*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni [f]; vt canis Dunstano [*apud Sur. in eius vitâ mense Maio*;] vt Serpens, Leonardo Corbeiacensi; [g] vt draco, D. Margaretæ, & Ferdi. Gunzaluo, Castellæ Comiti, eiusq; exercitui: [h] Si ad malum, specie boni, velit inducere; apparet formâ Christi, vt D. Martino apud Seuerum; vel in formâ Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in formâ angeli, vt D. Iulianæ [i]. Deniq; formam capit, quæ instituto maximè sit accommodata: &, quia ad omnia ferè idonea est humana, hanc vt plurimùm effingit, non eodẽ modo. Scribit vetustus scriptor in vitâ S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustrà tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porro producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè conijcere: si quid posset forsit an gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantiùs orante, & fratres à so:pore excitante, improbus explorator diu frustrà expectans: cùm nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit: illic quoq; cunctos curiosè contemplans: si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec nisi solo corpore illic præsentem, imò etiam clandestinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus multùm pro salute illius anxius & sollicitus, manè diligenter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrociniis, non diu post captus est, & capite plexus, miserrimè è vita excessit.* Eidem in Nuptiarum pompà dæmon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus *vide Sur. tom. 3. Iun 7*. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel vt messor, semel vt pharmacopola: Nathanaeli semel vt agazo agens asinum, semel vt seruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus, ex vetustioribus, testatur [k]. Apelli apparuit, vt pulchra, & comta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit [l]. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinem repræsentare: quæ Dei bonitas est, tantum solet assumere, quam & qualem Deus permittit, teste D. Chrysost. *hom. 4. de Lazaro*: & ideo vel ipso inuito fieri videmus, vt qui non obesæ nimium mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore

[a] *lib. 10. hist. Franc. 7 orquema. dial. 3. Remig. lib. 1 dæmonol. ca. 13.*

[b] *Olaus lib. 3. Pet. Clun. lib. de miraculis, Hugo in Chron.*

[c] *Cyrill. in vitâ S. Daniel.*

[d] *Apuleius in Milesia.*

[e] *Io. Nider. li. vlt. Formicar*

[g] *Remig d c. 13.*

[f] *D. Hier. in Hilarione.*

[h] *Marulus lib 5. c. 7.*

[h] *Rodericus Sancius p. 3. hist. Hispan. c. 21.*

[i] *Marul sup.*

[k] *Marulus d. c. 7. Sabel. lib. 10 exempl. c. 3.*

[l] *Sozomen. lib. 6. c. 28.*

corpore atro, illuuioso, squalido, fœtente, tetro, ac formidabili: aut saltem obscuro, nigro, fœdoq; vultu; naribus vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris rictu sparso, profundoq;, luminibus valdè abditis flammantibusque, manibus pedibusque obuncis ac vulturinis, strigosis brachiis cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam vel asininis tibiis; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum & solidungulo; interdum mutili pede altero, vel vtroque demum staturâ corporis nunquam iustâ ac decorâ; sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis. probant ista veteribus recentibusque exemplis alii [a]: & nos iam multa in medium attulimus. Sanè morituris solet maximè terrificâ apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundens sulphureum [*Blasius Melanesius, in vitâ S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba stillabant quasi picem calidam & liquidam, oculi ferrum ignitum & stricturas scintillans. [*Adelelinus Episcopus in eius vitâ apud Sur. mense Aprilis*] cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, *in vitâ Aichadri, apud Surium mense Septemb.*

a Sebast. Michaelis Pneumalog. c. 4. Tyraeus lib. 1. de apparit. spirit. c. 9. Binsfeld. de confess. malef. praelud. 12. Remigius lib. 1. daemonol c. 7. 8. 10. 14. & 13. & lib. 3. c. 10. Ananias lib. 3. de Nat. daemon.

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, restatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Plethon [b] ex Hierone Alexandrino; caput Publii, de quo idem Plethon ex Antisthene; caput Gabinii, de quo Plinius Senior [c]; & cranium Magi, de quo Francisc. Picus [d]; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. [e] Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo, non magis quàm Angeli, putandi verè comedere, vel bibere potum escamue corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialo. 3. de Christo homine) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum. philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optimè probat Tostat. q. 11. in Exo. c. 7. Catholicum non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. versic. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natani, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluinistâ; cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus? cùm itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cùm videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, sed producendo sonum in aëre humanæ voci similem, & adstā-
E tium auribus insonantem; vt notat Gregoras [f]: ad eum fermè modum, quo quis artificiosè quopiam instrumento; puta tibiâ vel tubâ: sonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercussam vocem, articulatè admodum reciprocant: vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant. *lege si lubet Tostatum in d. c. 7. q. 15.* Sermone vt plurimùm vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit [g]. Sed (quod notandū. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridulà, subsibilante, confusâ, obscurâ, debili, pusillâ, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam: docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigiū [h]. Potest aūt diabol⁹, quādo in assumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quib. tantū vult, ceteros verò latere idq; naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi

b lib. de mirabil.
c lib. 7. c. 52.
d lib. 7. de praenot. c. 10.
e lib. de statu animarum post obitum.
f lib. 5. hist. Byzantinae sub fin.
g lib. de daemonib.
h lib. 1. daemonolat. c. 8.

gani vel obiecti adferat aliquod impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat: ad alios verò, à quibus audiri & videri vult, sinat simulachra & sonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat [a].

SECTIO VLTIMA.

[a] *Alber. & Rich in 2. d. 8. Anglez. q. vnic. de dæmon. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. lib. 3. & alii.*
[b] *libr. 2. de doctr. Christia. c. 23. & Thom. 2. 2. q. 90. a. 2.*
[c] *1. Cor. 10. v. 20.*
[d] *vid: Tyraeum, lib. 1. c. 15.*

PRocurare deniq; *vt dæmones nobis appareant; vel, vt defunctorum animas nobis repræsentent (quod illi facere reuerà nequeunt) nullo modo licet, immò Mortale est peccatum.*] Nam, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. Augustin.[b] & D. Tho. Non vult Apostolus, *Nos socios fieri dæmoniorum* [c]. Amicè ab illis & precariò petere, vel recipere; est in aduersarii castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesiâ. Per modum imperii & compulsionis non possumus eos adigere; nisi quatenùs sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur [d]. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone exspectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet, nisi merè curiosum & futile; non obsequitur, nisi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shleghtholmensi, qui respondit; *Antiquorum patrum animos non fallax splendor & inanis gloria, sed diuina gratia illustrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, seu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille superbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obijciebat, monstrosas formas, & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræsentet.*] Hactenus illius temporis scriptor, *apud Surium Octob. 10.* Addo, tum id Deum permisisse, quia minùs curiositatis tum erat, & minùs periculi ab illusione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere vt homo verè resurgat?

EMpedocles apud Laërt. *lib. 8.* & ceteri magi, contendunt esse quasdã herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus historicus narrat herbã Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabicâ quadam herba suscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet, de homine, non posse id dæmonem; de ceteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si in cineribus tepidis ponantur; apes A
similiter, si succo nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ iniiciantur in acetum, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, propriò sanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & spiritu parentis resuscitari: idem mustelæ iuris esse in catulos. De pellicano & Leone, scio veteres multos graues auctores consentire. *Vicicilinum* auem paruulam vocant resuscitatum Indi, quia putant hieme emori, vere suscitari, vt tradit Fran. Gomara *c. 23. Hist. Mexicanæ.* sed bonâ cum illorum veniâ:

I. *Censeo, quæ ex putrefactione quoque nascuntur animalia, ea posse cùm vitam amiserint, naturalibus remedijs à dæmone viuificari.*] quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requisita. Notandum tamen, nõ fore hoc idem animal

numero

numero,quia licet materia possit adhuc esse eadem,si corrupta nondum erat: tamen anima,quæ ex eius potentiâ educetur, de nouo, non erit eadem cum eâ numero,quæ perierat.Soliusque Dei est priuilegium posse,quod periit,iterum idem numero reproducere: quam sententiam ceterorum, dissentiente Scoto,veriorem puto. Scotus enim & Richard. censent etiam per naturales causas id fieri nonnunquam posse [a]. Contra Dur.& Marsil. neq; Deum id facere posse [b].Scotum refellunt recentiores [c], & meritò, cùm à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Aristot. *5. Physic. & 2. de generat.* D. Dionys.(*c.6.de diu.nom.*) Ambr.Lact.& alii Patres,semper de hac re,vt de vero miraculo,loquuntur.Durandum iidem Sotus, Sonci. Suar. & alii citati, tam copiosè & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur,is peruicaciæ, & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cùm resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tum quo ad formam,tum quo ad materiam,earumque vnionem;eandem saltem specificam; solum hominem propriè dici resurgere.huius enim solius,quia immortalis, eadem perdurat forma:cetera animantia,si quando viuificentur, impropriè dicuntur resuscitari [d]. *Quare simpliciter loquendo,nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.*

Censeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.*]quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones,accuratioremq; organorum singulorum præparationem,quæ non,nisi naturali seminis virtute,possunt confici.Et hoc apud Simeonem Metaphr. *in vitâ S.Siluestri* fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat,eum viuificari,nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquam visa sunt reuiuiscere,penitùs mortua non fuêre, sed mortuis tantum similia:sicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent,& q.mortua,posteà vere ineunte excitantur,& videntur vitæ redditæ; vt accidit gliribus,vrsis,& passeri vitulino(*h.vicetilino*)apud Mexicū,teste Card. [e]

Censeo 3. *non posse dæmonem efficere,vt anima vnius bruti,aliud corpus animet.*] quia singulæ huiusmodi animæ ex potentiâ materiæ eductæ, si à materiâ suâ separes,emoriuntur.Sed quid de homine?

B · Censeo 4.*minimam,vel nullam dæmonis esse potestatem.* hoc explico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat:siue non potest facere,vt anima hominis suum corpus subintret,& illud viuificet, informetque. hæc conclusionis pars,est fide tenenda [f], & est philosophiæ innixa;qua definitum,à perfectâ priuatione & totali,non dari ad habitum naturalem regressum. miraculosa itaque est hæc res,quare & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare:quia ipse est substantia perfecta & completa, cui repugnat aliam substantiam,vt partem,componere. Non potest dæmon animam humanam à corpore separatam iterùm illi immittere,vt eam informet:probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis,& creationem infusionemque animæ. Sed hîc corpus non generatur. ergo hîc non est naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in resurrectione, soli Deo competit. Posset dæmon,si Deus permitteret,cogere animam damnatam subire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonstret; quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere.Possunt etiam Magi(ex pacto)per superiores dæmones cogere inferiores;vt cadauer ingressi,illud gestent, moueant,ceteraque ad tempus faciant,quibus videantur viuere. Vt factum Louanii à Corn.Agrippâ.Is commensalem habebat nimis curiosum. semel profectus aliquo Agrippa,vxori,quam postea repudiauit,claues musæi sui tradidit, additâ

[a] *Scot in 4. d. 43.q.3.& Richar.ibid.a.3. q.1.*
[b] *Dur.d.43. q.3. Marsil. ibid.q.20.*
[c] *Capreol.in 4. d.43.q.1.in arg.contra secundam Soncin.5. Metap. q.6. Sotus d. 43.q.1.a. 3. Tolet.2.de gener. q. vlt. Bannes.& aliis,ibi Suar. in 3 p.q.53. sect.6.*
[d] *vide Soarē d.q.53.sect.1. & 2.*
[e] *lib. 7. de varietat.c.36.*
[f] *vide Soar.& Sot.sup.*

additâ prohibitione, ne quē ingredi fineret. Inconſultus iſte adoleſcens, opportunè, importunè non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediendi vt faceret, donec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere. pulſat iterum neſcio quis; &, nihil reſpondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? iſti metus vocem intercludit, fauces dæmon. ſic miſer luit pœnam nefariæ curioſitatis. Redit interea domum archimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones. vtitur ſolitis artib. adſunt vocati; narrant rem, vt geſta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri ſolebant ſtudioſi frequentiùs conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deſerere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diù, hunc ſubitâ correptū morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initiò rem inſpectam fecere; poſtea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreſes, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

Obiiciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, non poëtarum modò; C de ſuſcitatis ope Æſculapii, Tindareo, Glauco, Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato; de Gabieno & aliis Plinius, de Zaclâ Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, de ſuſcitatis à Simone Mago Clemens, & Egeſippus [a]. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multò poſt viſus ad vitam redire; ſe dicebat verè reſurrexiſſe; illoſque dæmones, qui eum vitâ eduxerant, grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicaudâ coriario, rapuiſſent; qui eodem die & hora febre correptus, cùm in lecto iaceret, eo morbo deceſſit: Neque hac re contentus, ad teſtandam reſurrectionem ſuam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus [b] narrat, Comitem Richardum quadam nocte ſolum, orationis gratiâ, ingreſſum in templum; inueniſſe ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repoſitum. *Dum autem Comes oraret, ſubitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſiliit, & extenſis brachiis, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem acceſſit. Quem cùm Comes ſignum crucis fronti ſuæ imprimens, fruſtrà intenſius, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.*] Vtroque admirabilius eſt, quod ex Guaguini, deſcriptione Moſcouiæ, nunc adiiciam; *Populos* ſcribit *quoſdam in Lucomoriâ, regione Ruſſiæ, habitantes, quotannis vigeſimaſeptimâ menſis Nouembris die, vt ſolent hirundines & ranæ; ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine mori: poſteà redeunte vere, vigeſimâ quartâ Aprilis die denuò reuiuiſcere. Addit hos, cùm ſibi mortem imminere ſentiunt; merces ſuas certis in locis deponere; quas Gruſtenſii & Serponovutzii vicini populi, ſuis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiſcentes eas merces, ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minùs, eaſdem repetunt. Vnde lites & bella ſæpiſſimè inter eos oriri dicuntur.*] Verùm idem narrans Sigiſmundus liber Baro *fol. 86. Moſcouia* habet pro fabulâ.

[a] *Plato lib. 10. de repub. Plin lib. 7. c. 52. Apuleius in Mileſiâ li. 2. Philoſtrat. lib. 6. de vitâ Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egeſip. lib. 3. de excid. Hieroſ. c. 2. Plutarch. lib. de animâ.*

[b] *lib. 6. c. 7.*

Quare his omnib. & ſimilib. exemplis ſuccinctè reſpondendum. *Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aërea; quę mouet inſtar viuentium: ſic abſtuliſſe eum corpus Romuli ſcimus ex Liuio, & Cleomedis ſcimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem; & Ariſteæ Proconneſii, ex Plutarcho, & Herodoto; item Aſpalidis & Cteſyllæ, virginum, ex Antonino Liberali [c]. Sic alios ad tempus ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilibus, vel ipſe ſubiuit eorum exuuias. Nam

[c] *Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib. 4. Antoninus Liberalis in Trāsforma.*

Nam aliquando etiam, vt quæ verè cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; &, sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera gestusq; imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obiiciunt; huc illud de Richardo Comite; huc illud de Ero Pamphylio seu Armenio; nisi hoc potiùs à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Paraenesi*; huc illa de Gabinii, Polycriti, Publii capitibus fatidicis; huc illud Apuleii de Socrate, cuius abscissum caput vetatrix copa, cùm amputasset, iterumque iniectà spongià coniunxisset corpori; postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongiâ, caput amisit. Nam huic verè caput præscissum fuerat, simulatè duntaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. c. 1.* huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur Phrygios Pastores, cùm pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonii sepulchrum congregatos, variis maledictis defunctum lacerasse: vnum ceteris petulantiorem Homeri versus [a], quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, αἰὰς δ' οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocem truculentam è monumento erupisse, ἀλλ' οὐ ἔμιμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hîc dæmon: huc denique pertinet; de Germano iuuene admirandum, quod sequente quæstione narrabitur. Nisi quòd illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, ceteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præscissum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa. a *Iliad.* ό.

Hoc modo fictæ resurrectionis exemplum subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certiùs, nec mirificentiùs prodidit. Historia Dalhemii accidit in Lotharingià anno 1581. inter Petronium Armentarium, & Abrahelem succubam. quo pacto ab hac ille perductus sit primùm in nefarios amplexus, deinde in proprii filioli parricidium; deniq; ex mœrore & desperatione, & fictâ filioli resurrectione, ad idololatriam; & quo pacto dæmon viuo similem præstiterit anno integro, deinde cadauer destituerit, eleganti imprimis carmine graphicè admodum exhibuit vir præstans, Nicol. Remigius *lib. 2. Periochà 1.* quod ascribam eò libentiùs, quo æquiùs meliùsq; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatrià opus ediderunt) faciliùs seruabitur, quo pluribus locis legetur:

Est Vasli regni mediis in finibus ora,
Inter arenosi sinuosa fluenta Mosellæ,
Et Sarra rectos immoto litore cursus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum pascit semotà in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat *Causa.*
Fluctus; fortè rei angustæ pertæsus iniquam
Sortem; aut vltrices meditans ardentiùs iras,
Illatum ob damnum, aut inimica iurgia linguæ: *Agressio, & corpus assumptum. Inductio.*
Ecce inopina vltrò sese infert succuba multum
Virgineo pellax vultu, gestusq; decore
Tota ementitis caput exornata smaragdis,
Inq; orbes vtrimq; comas intorta nitentes:
Solatur mœstum: vocat in spem sic potiundi,
Atq; inopum votis frustrà tam sæpè vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poscere Iacchum
Rex nolit: sua si non ire in verba recuset.

Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Pactum. *Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum*
Trux habeat, nullas suadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blandâ lege subire
Concubitus. *Imperium, pactoq. fides firmatur vtrimq.*
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu venus, irrediuiua nefandos
Extemplò moritur libertas inter amores.
Ac veluti infesto serpentum saucia morsu
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus
Ipsa salus sese satis opportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahel istâ
Illuuie (indiderat namq. hoc sibi pessima nomen)
* Durè dictũ, & falso, nisi interpreteris, de vehementi ac violentâ persuasione, & durâ seruitute, libera tamen manẽte humani arbitrii libertate. *In quasuis domitum leges, vt flectere possit,*
*Arbitrio penitus nullo * fandi atq. nefandi.*
Nec mora, confestim spoliat, a præmia poscit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt sit amoris
Æ qua mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse id, quàm facinus si patret victa furori
Quo natura nouo patrium submittat amorem.
Ergo cùm sera iam luce coëgerit omnem
In sua tecta gregem, & se lare deniq. paruo
Condiderit: primùm vt se dulcis ad oscula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Veneficium. *Depromptum pera (quam dum is perquirere gestit*
Rure reuertenti sæpè est expertus inanem)
Exporgat malum hoc. vix primis morsibus illud
Attigerit, cùm, dente fremens, offensus acire,
Liuidus extremis labijs titubanter abibit,
Ponè premens refugam constrato corpore terram.
Hæc æquis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demùm pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, testatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primùm, dubiaq. furorem,
Naturamq. inter sese committere pugna:
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capessere frustra:
Cùm prece si blanda primò nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam transeat iram,
Sitq. illi semper præsens pro lege voluntas.
Iam reducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cùm filius vltrò
Obuius amplexu multam de more salutem.
Parricidium. *Ingeminat, pedibusq. micans & blæsulus ore:*
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propriâ mactare parente.

Ex-

Extemplò, quæ se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis vehementior exit,
Insurgitq; potens luctu; quem quæstibus agris Desperatio.
Atq; inconsulto fletu dum pascitur, adstat
Momentò cadis monitrix, solatur, & vnà
Lucem instaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans.
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo, Idolatria.
Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Ac fœdà nati maculatos sede penates
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis & funestat acerbiùs illos.
Nam primò genibus se aduoluens dæmonis, illum
Seu præsens Numen veneratur, deinde puellum,
Si modò vitales iterùm sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi irato glomerantes prælia venti Ficta resurrectio pueri verè mortui.
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multùm
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine sollicitat Diuos, precibusq; fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterùm sensim superare calore,
Lumina semianimes deiectis qualia ocellis
Monstrant, vel quæ vix somno se mersa resoluunt.
Hæc instaurata præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq; pedes se extemplò dat puer, infert
Deinde gradum, & notà compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodq; recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum suetasq; redintegrat auras:
(Virbius vt quondam interceptà est luce potitus)
Sed non mens eadem sedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem.
Verùm agitat pigram vitæ sub imagine molem
Organicus dæmon, moresq; imitatur agendo,
Spirans quos olim præ se natura ferebat.
Tandem quoque sese in sua terga reuoluerat annus,
Momento & solidum cursu compleuerat orbem Fraus detecta
Desertà vacuas sedes statione relinquens,
Sulphureo nidore fugam, strepituq; fragoso
Prodidit, atq; olidas pulsans erupit in auras.
Tum ruit auersum geminatà morte cadauer.
Consequitur putris tantaq; grauedine fœtor;

Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantumuis stupor, & latè vim excludat odorum,
Non queat humanis admitti naribus. ergo
Raptatur tectis impacto mordicus unco,
Atq. inhonoratis puro sub cespite terra
Conditur exsequijs; ipsum se horrente parente,
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuerà non mortui sunt. ad hoc vtitur non rarò commoditate morborum naturalium; quos ἀφώνους vocant; veluti si sint apoplectici, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omniũ, & sic sensu motuq; defecti, quasi mortui concidunt iacentq. 2. si καρᾷ corripiantur, quę est capitis quędam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestantib. vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur; quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoq; tempore sic iaceat, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium; qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motûs arteriæ, pulsûsque amissionem; quæ passio reddit hominem vero mortuo quamsimillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans (*teste in Elog. Iouio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interiit. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prędictio illa, quæ ex humanà etiam prudentià, & crisi medicà, potuit manare. 4. Si feminę sint, quę matricis strãgulationes, & ictericas passiones sustinẽt, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere [a]; talem fuisse Apollonii illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio *lib. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiolà & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumotiæ incolis, fortassis verè responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideò toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quæ partib. illis valdè grassantur (vt patet de Neurorum Lycanthropià) & incolę putãdi interea somno cõsopiti, vt glires ac vrsi solent.

[a] *Testes Aetius, Celsus, ipseq. Plin. d. c. 52.*

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valdè ridicula; credunt enim aliquando boues vel arietes, quos occiderunt, & elixos assosué comederunt, eosdem posteà numero à dęmone suscitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primò id facere potest præstrictis oculis intuentium; immisso nempe in organum humore, vel alià impressione, aut commotione spirituum, ab imaginatione ortà, & perductà ad sensum communem, & organa sensuum externorum; quo solent descendere simulacra & species impressæ cõmotione & obiecto rei sensibilis: & ibi solent hæ species conseruari, atq; adeo sæpè mouere ipsum apprehensionis principiũ, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur, ac si ab obiecto exteriore verè immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormienti: potestq; Diabolus id etiam in vigilantib. efficere; quia res istæ corporeæ substantiis incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, q. 16. ar. 11. Secundò* potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem; ne bouem mortuum cum pelle & ossib. alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat quam celerrimè, ita vt mutationis subitatio lateat astantes: & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, potest per interpositionẽ alicuius nubis, vel præstigii alterius, efficere, ne astantes videant locum esse vacuũ & bouem ablatũ. *Tertiò*

potest

potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere vt quando Rex vel Regina cursus seu conuentus virgâ corium, in quo collecta & congesta sunt ossa, percutit, tunc confestim dæmon aliquis pellem illam subeat, cõiungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemq; sic erigat regatq;, vt verus idem bos suscitatus videatur. *Quarto* potest corpus bouinum ex aëre effōrmare totum cum nouâ pelle, & nouis ossibus; vel aliud corpus aëreum compaginare illis ossibus reliquis, & inserere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illâ pelle conseruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat: & cùm necesse illud postea deserens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à strigibus communiter asseritur, quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum, ex mandato Domini vel Dominæ cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas deficcantur ex toto: & tremulata postmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (scil. aëris) *cito resoluuntur.*] vide Bart. Spineum q. de Strigibus c. 7.

E Sed vt ad morbos illos reuertamur, CHRISTI Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facilè à morborum illorum cessationibus discernuntur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusâ, nullo temporis discrimine, aut morâ, patrabantur: quandoq; etiam corpore per tabem dissoluto, fœtenteque, vt contigit in Lazaro; in morbis verò istis corpus absque corruptione & fœtore perseuerat: quandoque redintegratum corpus planè dissectum, discerptum, disiectumque [a]; aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum [b]; & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum [c]. vide plura de hac re apud Michaël. Medinam *lib. 2. de fid. c. 7.*

[a] *D. Stanislai vita, apud Sur. Mai. 8. tom. 7.*

[b] *Fulgos. lib. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12.*

[c] *Dubranius lib. 8. & Io. Longin. d. to. 7. Surii, c. 15.*

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

A PEriere libri veterum quotundam hac de re perscripti: scripserat enim Battiades librū *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusq;*; quos citat Fulgentius *expositione Morali in Virgil.* ex aliis ergo subsidia nobis sunt petenda, maximè ex veritatis lapide Lydio, sacrâ Theologiâ, & ex Historiis probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos verò nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à Magis cogi, quibus spontè obtemperant, vt plures irretiant & retineãt irretitos. Quod nunc est paullo enucleatiùs declarandum.

Si de bonis spiritib. siue angelis quæras; iis competere etiam naturâ vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi; non tamen promiscuè. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchiæ; non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores; in *Paredrios* hoc est familiares seu accessores; in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dirè affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. [d] & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auerruncatores, vel ostentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare; & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superioribus spontè, & ala-

[d] *Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus lib. 1. de hæresi Simon. & de hæres. Carpocratis.*

& alacriter obtemperant: sic è contrario cacodæmones superioribus suis; vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; non nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur; illa sanè non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ, per media subordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissimè Iobus negauit [a], vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, ibi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi [b] ordines dæmonum agnoscunt. quod non obscurè confirmat Apostolus scribēs ad Ephesios. *Aduersus principes & potestates:* cap. vlt. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonū præcellentiâ, nascitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atq; B potestas, quâ vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte suâ male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam conflictus dæmonum, quibuscum illi Magi certantes sunt fœderati. Vnum certamen in Burgundiâ peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum. paciscuntur singularē, vnâ in re sibi inuicem parendi, necessitatem. prior iubet alterum per fenestrā despicere; quod cum facit, enatis subitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum sannis & ludibriis diù fuit appetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tàm cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi. mortem sibi cernens præsentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter cōuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti: sed ingressus nusquam postea compatuit. videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncam alicubi abdiderat. Tertium adscribam I.C. Germani [c] verbis, vt rem compertam sibi narrantis; *Sicuti* (inquit) *præstigiator quidam nobilis, in diuersorio publico in N. Hospitis famulum, ita petentib. reliquis conuiuis, decollauit; cùm autem ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verùm cùm admonitioni repetita alter non pareret; præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cū caput & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mensâ Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absque vllo impedimento famulo caput imposuit è vestigio, & ex hospitio vrbeque, ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehenderetur, aufugit.*] Hic præstigium fuit in simulatâ capitis primi abscissione, & etiam repositione; item in lilii productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigii; potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in clientuli sui nece, qui verè intereptus. Quartū sit de Zytone Bohemo, illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente. rem gestam narrat Ioan. Dubrauius [d]; *VVenceslaus* (inquit) *Imp. & Boëmorū rex, affinitatem cum Principe Bauariæ Ioanne iniit, ducta in vxorem filiâ eius Sophiâ. Socer, vbi generum ludicris spectaculis & magicis præstigiis delectari cognouit, plenum ludionum & præstigiatorum plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat; adest inter spectatores Zyto VVenceslai Magus, ore vsque ad aures dehiscente, accedensque propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinùs deuorat, solos duntaxat calceos, quia luto obsiti videbantur, expuens: secessumque inde petens, ventrem, insolitâ escâ grauem, in solium aquâ plenum exonerat, præstigiatoremque adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeò, vt ceteri quoque eius socii à ludo desisterent*]

potentior

[a] c. 9. v. 22.

[b] Cassian. collat. 8. c. 14. & 16 D. Tho. 1. p. q. 109. art. 1. & 2. Paludan & alii.

[c] N. lib. 1. de Lamiis c. 3. n. 19.

[d] Ioan. Dubrau. Episco. Olmuziensis rerum Boemicar. lib. 23.

potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium fuit; sed verè abreptus miser, in solium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egestus. Quintum erit ex Olao *li.3.cap. 20.* apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cùm exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendisset, statim obriguit; & in insula lacus, Vetter dicti, apud Ostrogothos in caverna subterranea fertur ligatus.*] Sextū suggerit Saxo Grammat. Hist. Danicæ *li.1.* de sene quodam, quem magum fuisse summum, vel inde probatur; quod Biarmenses, huius artis fiducia feroces, vnus omnes superarit. prolixa narratio est, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopsi vatum; quod Calchanti exitium attulit victo. narrant Græci[a]. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

[a] *Strabo Geogr. li. 14. & Eustath. in Homeri Iliad primum.*

SECTIO II.

SAncti verò homines frequentissimè coërcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testantur miracula, quib. illi malos hos vicerūt & profligarunt. *Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismis Ecclesiæ semper Catholicæ competijt, neque extra illam vis ista reperitur*[b]. Videntur nostris exorcismis, olim quidā similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebræos. probatur id non ex Iosepho tantum[d], & Origine, & D. Epiphanio[e]; sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quòd dicerent eum dæmones in Beelzebub eiicere[f], *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eijciunt?* quod, quàm ad Apostolos, rectiùs referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, meritò viri docti censuerunt. Nondum enim, cùm hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant; & hæc potestas illis postmodùm concessa[g]. Et discipuli eandem quā magister calumniā sūt passi, vt eis IESVS prædixit, apud Matthæum[h]. Quare non satis efficaciter apostolorum vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent, in eodem ipsos, in quo magister, nomine, hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse, quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuisse operatam, & fortassis vim aliquam, ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas cōpositos à Salomone, cùm esset idololatra; tunc necessariò illos annumerare cogeris, cum D. Thomâ & Victoriâ, Magorum incantamentis; quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

[b] *vide hoc docentes Pet. Tyra. disp. de dæmonia. c. 3. Bosium de Not. Eccl. Bellarmi. & alios, contra Nouatores.*
[c] *libr. 8. antiquit. c. 2.*
[d] *Orig. hom. 35. in Matth. Epiphan. in heresi Ebionitarum.*
[e] *Luc. 11. v. 19.*
[g] *Matth. 10. in princ.*
[g] *d. c. 10. v. 15.*
[h] *li. 10. de ciuitat. Dei c. 9.*

Itaque cùm vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum iis inito; sequitur sanè, si Magus pactum habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem, iuuantemq́ue, inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendumúe, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Augustinum,[i] qui *conquerebatur, purgandæ animæ magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas sacris precibus potentias alligasset, ne postulata concederent.*] ligauit ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Eusebius[k]; & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorum[l]; vbi *cùm D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent; vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactum habet cum vniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus. cùm ex pacto (vt doctum q 2) tantum operentur[l].

[i] *lib. 6. contra Hierocl.*
[k] *In vita D. Ioan. c. 14.*
[l] *vide D. Aug. l. 2. sup. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magia à n. 24.*

Hinc infertur primò vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonum spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalææ siue Osiriti, vt nugabatur Appion [a]; vanam etiam Numæ iactantiã & cerimonias[b]; fictas etiam, vt ex mero pacto, citrà vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonaram[c], & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum[d], quia quorumdam iactantiæ; qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres; retundendæ idoneũ, nec illepidum. Scribunt ergò eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contemptum collegis. molestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit. inter ceteras conuiuiales festiuitates, iniicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularii, morionis, rustici personâ; quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fatebantur. suum quoq; patrem exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisq; domum repetiere, nec vltra Ioanni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione; cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit[e]. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non rarò concessam scio: ceteros mitto, S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auscultaret, præcepit; vt palam se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procera ac immani statura, nigerrimi, cornuti, fætorem & flammas spirantes.*] *Surius in eius vita Sept. mense.*

[a] *Plin. li. 30. c. 2.*
[b] *Plutarch. in Numa.*
[c] *Nicetas Coron. lib. 4. & Zonaras tom. 3.*
[d] *In Adag. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audit.*
[e] *Macrob. li. 3. Satur. c. 9.*

SECTIO III.

INfertur secundò *nulla verba* (qua in re lapsus videtur Grilland. q. 3. nu. 23. qui coactionẽ agnoscit) *nullasque res corporales habere facultatem directè & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat.*] Nulle namque corporalia robur substantiarum spiritualium ac separatarum possunt æquare[f]: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones; vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloës, vel ceti spermate dæmones congregari; suffumigatione ex sulfure fugari, tradidit; vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa; & quidam apud Hippocratem[g], qui adhuc inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis rebus consecratis ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alii egerunt[h]. Nec placet catholicorum quorumdã credulitas vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus stercorique caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adscribunt; vt putent ipsum his dæmonem malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiusmodi, dũ corpus obsessi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur; quare & deteriùs æger afficitur, & ex irâ atq; tristitia cumulantur dispositiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. sic stulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni molestum; quam quod in alio se quasi flagellari æstimet, & qua est superbiâ doleat. Sed hoc vnum, verè tanti apud hos plagosos esse non deberet. fecere id Sancti aliquando, sed horum flagra, vt & voces, & sola præsentia, dæmonem miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt.

[f] *D. Tho. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.*
[g] *l. de morbo sacro.*
[h] *Tyreus d. p. 3. c. 45.*

Rutæ

Rutæ & Hypericonis foliola flatus absumunt,& humorũ perturbationi,quæ à flatib. prouenit,sedandæ mirè prosũt[a]. Srercus & cornu caprinum acri suffitu eadẽ discutiunt,& tingitur et superbus ille se in alio rideri ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduersũ à Conrado Wimpinâ,& Fr. Valesio[b], frequẽtiùs à dæmonib. inuadi eos, in quibus bilis atræ maior est copia. quia succus iste cũprimis idoneus est, vt homines in furorẽ & insaniã vertantur, quod dæmones optant summoperè. quare & atrabiliariis maximè insidiãtur,& morbos vt plurimũ inferunt melancholicos. Vnde consequitur q cùm corporalẽ materiam non possint trãsmutare,nisi actiua passiuis applicent; malè illos habere, si corporeis huiusmodi reb. adhibiris, dispositiones eorũ maliriæ ac dolis aptæ expellantur,& conrrariç prorsùs introducantur. Igitur quæcunq; res corporeæ inducunr in corpus patientis dispositionẽ contrariã dispositioni requisiræ ad actionẽ dæmonis, illæ corporeas humores purganr directè, & corporeã ægritudinẽ pellunt naruraliter: cur verò dæmon fugiat,& corpus illud deserat,sũt solũmodò causæ indirectæ, & sine quibus non. Et hac mente licebit obsessis à dęmone,petras vel herbas narurã efficaces,absq; vlla ramen incantatione,habere & gestare[c], quç cõmunis est senrentia. His quędam solent obiici.1.quod Eleazarus apud Iosephum *l.8.Antiqu.c.2.* radice quadam dæmonium exrraxit. *Respondeat* aliquis, hanc forrè à Salomone instiruram, cũ exorcismis, & sic poruisse Deum supernaruraliter in herba operari. Verùm id, iam Christianismo introducto & Euangelio promulgaro;parũ verisimile est.Potiùs crediderim Eleazarum Magum, sic per signum pacti operatum, quod prudenri lectori circumstantiæ à Iosepho additæ facilè persuadebunt. viderur eiusdem generis virtus illa radicis,ram superstitiosè effodiendæ, de qua scribit *l. 7. de bello Iudai c.25.2.* loc° Tobiæ[d],his verbis;*cordis eius* (piscis Callyonimi) *particulã,si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & postea factum legimus[e]. *Resp.* Suffumigatio hæc indirectè dæmonem pellebat: sed Angelus Raphaël directè dęmonẽ expulit, & in deserto religauit: quare & actio tota postmodum Raphaeli tribuirur[f]: *dæmonium ab ea ipse* (Raphaël) *compescuit.* Tribuirur autẽ vis illa cordi,vt ei insita,nõ litterali,sed prępherico & allegorico sensu.referendũ enim hoc ad Christũ Dominũ,qui & Magdalenã à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meũ hoc est,sed B. Prosperi[g].latè ipse & multis,sed inter cetera illud:*satiat ex seipso in litore discipulos,& toti offerens se mundo ἰχθῦν. Namq; Latinè piscẽ sacris litteris,maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes,quod est* IESVS *Christus filius Dei Saluator, piscis in sua passione decoctus;cuius ex interioribus remedijs, quotidiè illuminamur & pascimur.*]obscuriùs hóc dictũ,intelliges si legeris D.Aug.[h] à quo illa desumpsir.Sanè ἰχθῦς vocatur etiam Christus à Tertull.[i]: *sed nos pisciculi secundum ἰχθῦν nostrũ in aqua nascimur.nec aliter quã in aqua manẽdo salui sumus.*] 3. Ad cythatã Dauidis[k] nos inuitant:sed frustrà. Nã illic non dulce melos directè dæmonẽ fugauit:sed dũtaxat cytharã ferienre Dauide, leniùs Saul habebat. quoniã, rege concẽtu musices delinito, nõnihil sedabãtur humores, quibus agitabatur, & proptetea vexationi dæmonis minùs idonei reddebãtur. Ideo malus ille tunc tẽporis recedebat;non q musica vel delectaretur, vel offẽderetur; sed q ægre ferret hãc sui domicilii sibi quasi turbari possessionem,per huiusmodi humorum temperiem meliorem. sententiam hanc R. Mosis Ægyptii ex nostris multi sequunrur[l], Vana enim de propensione dæmonis in harmoniam quorundam est opinatio; vnde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lærum offerendum, quod iampridem Guilhel. Paris.[m] refutauit. Alii ad allegoricum sensum confugiunt, & asserunr, verè fugatum dæmonem pulsu cytharæ; sed id virtute ac merito crucis Christi, cuius figura fuit illa cithara[n].

Infertur

[a] *Hippocra. l.de flatibus.* [b] *vvimp. l.2. de superstit.c. 10.11.12.& Vales.sacra.philo.c.15.& 18.* [c] *c.vl. 26.q.7. Alb.Magnus in Luc.c.9. Spreng.p. 2.c. 5.remedior. Nider.libr.5. Formicar.ca. vl. Mengus flagel.dæmon. c.3.Valerius Polydor. in pract. exorcistar.& dicam plura li.6.c.2. sect. 2.* [d] *Tob.6.v.8.* [e] *c.8.v.2.* [f] *c.12.v.3.* [g] *de prædict.p. 2.c.39.* [h] *l. 18. ciuit. Dei,c.23.* [i] *de baptis.c.1.* [k] *1.Reg.16.v. vlt.* [l] *R.Moses in l.de 13.articulis,& in Ductore dubitãt. Lyran.& Abulens.ad d. ca.16.à q.41. & Anglez supra diff.6.* [m] *p.3.de vniuer.c.8.* [n] *sic Felis.in. 2.d.8.& illo. prior. D.Prosper 2.p.promiss.& prædict.c.25.*

F

Infertur 3. falsam esse persuasionem poëtarum, Palingenii hæretici *libr. 10. seu Capricorno*; & Pet. Ronhardi Catholici, *libr. de dæmonibus* posse dæmones à Magis ligari (vt solent in cippo vel mala mansione facinorosi) in phialis speculis, annulisùe, semper enim vel superior atq; potentior eos illic cogit adesse, & imperio suo retinet, vel ipsi spontè suâ, & ex pacto adsunt, ibiq; se continent, quare vehemẽter improbanda Hermetis cõmentatio, qua sic ligãdi dæmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrum a & Scholasticorũ dictum sententiâ. Suntque hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de Hassiâ; ipse simulat se captum, vt te capiat; se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditũ, vt te sibi subdat à te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tuâ arte, vel imagini vel lapidi alligatũ, vt funibus peccatorũ religatũ, ad infernum te perducat.] plura quibus hæc confirmantur, habes apud Fran. Picum *lib. 7. de pranot. cap. 4.*

a *Eusebii li. 5. de preparat. c. 6. D. Aug. li. 21. de ciuit. Dei, c. 6. Alp. de Castro l. 1. de iust. haret. punit. Victor. supra n. 31. Sebyllam pereg. qq. Dicade 3. c. 8. q. 1. qui citat verba Hassia.*

Solidè autem licet verbosè Tostadus, etiam redditâ ratione hoc demonstrat his verbis; *Impossibile est, quod minor potestas sibi subijciat maiorem: & tamen non est potestas super terram, quæ comparatur potestati dæmonum*, Iob 40. c. *ideo non erit aliquid naturale vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant, aut respondeant, aut aliquid operentur. Nisi obiiciatur de Ecclesiasticis exorcismis: Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedendum de corporibus obsessorum, vel ad non nocendum: sed hoc fit per DEVM, in quantum ipse instituit id, quod ab Ecclesia fit: & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur DEVS, cùm potius contraria sint diuino honori: ideo non possunt malefici cogere dæmones ad aliquid, sed ipsi dæmones mentiuntur, & simulant se cogi. quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorum. Nam si ipsi non possent cogi à nobis ad veniendum aut respondendum vel agendum aliquid; sed quicquid agerent voluntariè agerent; desperarent homines de eorum conuersatione, quasi nihil mediantibus eis possent, & ita distraherentur ab eis: cùm verò illis simulantibus putant homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiantur omnium quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorem & affectum cathenatos sibi teneant animos hominum. Et tamen verè non possunt dæmones cogi ab hominibus per maleficia: imo si cogi possent non docerent ipsi hominibus modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miseriores efficerentur, si verè hominibus subiicerentur. fingunt ergo se subditos vt fallant, cùm tamen non subdantur. Sed ad tempus cum placuerit spontè seruiant. Verè autem subdi hominibus pro nulla lucro dæmones vellent.*] Nihil hoc dicto verius. Quam verò periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penès se habere, conuincitur variis exemplis. suffecerit vnum commemoratum à Iohanne Nidero b, his verbis; *In minori Basileà paullò ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & fortè de maleficiis satis suspectus: filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tandem senex pater ægrotare cæpit; & ad filiam & filiastrum, demonstrato quodam scrinio dixit: hoc vasculum non moueatis, alioquin pœnitentia ducemini; sed in loco stare permittite vsq; post meũ decessum, & ita in breui vetulus expirauit. Transacto autem tempore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipendit patris iussum: sed de domo priore in aliam domunculam se tranferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domum versùs nouum hospitium; sed in ipso itinere tanti ponderis esse cœpit, vt in ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor, an postea in domo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè se circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum constat, quod in domum nouam cum infantulo quem genuerant parentes prædicti venerunt: & ecce subitò vxor, velut rabida, super cunas irruit eum necare volens. quod maritus intuens, vi vxorem inuasit, & eam à dæmone obsessam*

possent, *vsurpat prosinerent. &*, voluntariè *pro non ad lubitum alienum, &* agerent, *pro agere fingerent.*

b *l. 5. Formic.*

obsessam esse didicit. qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon, se non exiturum, nisi eam necaret. & ita factum est super exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam stratæ incedens publicè, casum lapidis recepit inopinatissimè de superiore parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur dæmonis, percussus est tam deformiter, vt vix homo videretur esse.] de his inclusis mulra Crespetus; docet quod suis Dominis se aliquando sistant præsentes; quosdam esse Saturninos, alios Iouiales, alios venereos, aut mercuriales &c. colendos certo ritu, statis vicibus noctu possessorem suum excitare, & nonnunquam, nisi malum malint, ab eo alloquendos; in Franciâ & Italiâ vænales reperiri, ac semper suis emptoribus exitio esse. hæc ille fusius *li. 1. de odio Satanæ discur.* XII. S S. tamen viri non rarò dæmones certis rebus vel inclusere, vel astrinxere; vt S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat se inferentem, inclusit vasculo eiulantem, & se quis esser prodentem: inclusit autem cùm signatum cruce puluinar strictìm ad os vasculi applicasset. *Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Sur. mense Septemb.*

Sic legimus Asmodeum ab Archangelo Raphaële ligatum in deserto (*Tob. 8. v. 2.*) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (*Apocal. 9. v. 14. & 15.*) & ab angelo ligatum diabolum cathenâ per annos mille, & missum in abyssum, (*Apocal. 20. v. 2.*) Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissimè Tichonius hom. 7. Andr. Cæsariensis, & Beda *illic* asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non verò mysticè dumtaxat ad impiorum corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis; *Alligationem ergo Diaboli secundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsque ad diē solutionis suæ.* idem D. Greg. cùm litterę adhæret, fatetur *li. 4. moral. c. 12.* & Andræas Cæsariens. addens rectissimè; *cathenā* ad nostrā intelligentiā vocari, operationem potentiorē quā dęmonis malicia coercebatur: hęc enim sunt vincula & rudentes, vt alibi vocatur. *2. Pet. 2. v. 4. & in Canon. Iudæ v. 6.* Quod apud Cæsarium quidam dæmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur; tria dicens esse verba in Missæ canone, quibus vt vinculis Lucifer in inferno sit religatus, scilicet; PER IPSVM & CVM IPSO & IN IPSO. *lege lib. 5. miraculor. cap. 13.* Possunt autem sancti sic dæmones vincire; primò vt Dei ministri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon scit irritas esse non solere. deinde subtractione diuini concursus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent. deniq; impressâ dæmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua; cuiusmodi illa est, qua inuiti in inferno detinentur; & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primùm vsus & formulæ sacrorum exorcismorum, quibus interdum dæmon excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegarur in pessimam inferni mansionem) & sic illi loco quasi alligatur, vnde Diuus Augustinus, voce Honoratii edicti vsus, nuncupauit interdictum, *libr. 26. de Ciuitat. Dei ca. 7.* & exemplum habemus *libr. 2. vitæ Diui Bernardi cap. 6.* Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarii, vbi agit de sepulcro Iamnes & Mambres, *Hist. Lausia. c. 20.* Tertius modus frequentior est, communis omnibus dęmonibus quo ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thomam. *1. pag. q. 64. a. 4. ad. 3. & lib. 4. summa contra gent. cap. 90.* & Episcopum Abulens. *in 25. cap. Matthæi q. 506.*

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere; sed penitius considerata solum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & potestatem impediri,

impediri, & sic eum interdum per magos cogi velit nolit, obedire; sed id à mago fit vi vicariâ fortioris dæmonis, seu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hieronymum *in Hilarione* quæritur dæmon se licio & lamina constrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Augustinus cùm scribit, dæmones iussis superioribus ligari, fugari, abstrahi, & alienari à certis locis ac rebus, *de diuinat. dæmon. c. 7.* Sic capio Eusebium, cùm fatetur dæmones ab hominibus posse detineri *l. 5. de præparat. c. 6.* Nec aliter Albertus, victoria, & reliqui Catholici Theologi censent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idq; vi potentioris dæmonis, detineri, si verè astricti detinentur: vel spontè suâ fingere se detineri, quando dæmon potentior illis se non immiscuit.

Infertur quartò omninò spontè seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat; Græci, quòd adsint assiduè, παρέδρους; de quibus Irenæus & Tertullianus egêre. tale fuisse dæmonium Socratis aliqui censuerunt [a]. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thasio cuidam Aristoteles [b]; talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Froissardus *in Chronic.* talem fuisse Cornelii Agrippæ canem, etsi discipulus eius Wierus neget, G ceteri veriùs affirmant. Memini me apud Ioan. Cæsarium legere [c], cuiusdam Paredri exemplum dignum memoriâ; in quo tamen illud admirandum, dæmonem illum pro mercede quinq; solidos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidam Ecclesiæ campanam emi; qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubiè latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intulisse militi. Vix vnquam Paredri sine Dominorum noxâ solent recedere. Vt plurimùm pacifcitur dæmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat; vel ipse dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illustrat Nicolaus Remigius *lib. 1. dæmonolat.* Sed hæc sufficiant de *Magia.* Pergamus ad *Maleficium.*

[a] *Maxim. Tyrius ser. 26. & 27.*
[b] *D. Clem. li. 2. recogn. Prochorus in vita D. Io. Euangelistæ. Aristot. de admira. audition.*
[c] *l. 5. c. 36.*

FINIS LIB. I.

Typographi Monitiuncula

Significarat per litteras Auctor, vt in libro 1. c. 4. q. 4. pagina 4[illegible] *verba hæc,* Vnus tamen, *& quæ ad capitis eius finem porriguntur, delerentur omnia. Sed fuit litteris illis prælum velocius. Ne tamen de constante Auctoris sententia & voluntate nescires, hoc te, Lector volui.*

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

B

C

D

Helue-

Kab-

Possunt

Spectra

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTOR. LOCA HIS LIBRIS emendata vel explicata.

Ex veteri Testamento.

EX NOVO TESTAMENTO.